

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΤΕΧΝΗΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ, ΧΡΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΟΠΛΙΣΜΟΣ. ΜΙΑ ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Ροδοθεάτος Γεράσιμος
ΑΜ. 1208Δ003

Διδακτορική διατριβή υποβληθείσα στο
Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών
και Πολιτικών Επιστημών
Σχολή Διεθνών Σπουδών Επικοινωνίας και Πολιτισμού
Τμήμα Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών
Σπουδών
Τομέας Διεθνών Θεσμών

Αθήνα 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

«Η παρούσα έρευνα έχει συγχρηματοδοτηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο - ΕΚΤ) και από εθνικούς πόρους μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) – Ερευνητικό Χρηματοδοτούμενο Έργο: Ηράκλειτος II . Επένδυση στην κοινωνία της γνώσης μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου».

**του Στέφανου και της Σταματούλας
της Ειρήνης και του Χρήστου**

***“He who builds on the sea does not build on his own
property, but makes the building his own by the law of nations”***
Ulpian, *Roman Law Digest*, XXXIX. 1. 1, § 18, 3rd cent. AC

Ευχαριστίες

Λέγεται πως η διαδικασία εκπόνησης μιας διδακτορικής διατριβής είναι μία μοναχική διαδικασία. Οι ατελείωτες ώρες μελέτης, ανάλυσης και συγγραφής όμως θα ήταν «κενές» χωρίς τη στήριξη, τη συνεργασία, την καθοδήγηση και την έμπνευση δασκάλων, συναδέλφων και φίλων.

Η διαμόρφωση του θέματος, αλλά και η γενικότερη προτροπή και έμπνευση για την ενασχόληση με ζητήματα αιχμής οφείλεται στον καθηγητή Γρηγόρη Τσάλτα. Η πλέον των δέκα ετών συνεργασία μέσω των δραστηριοτήτων του Ευρωπαϊκού Κέντρου Περιβαλλοντικής Έρευνας και Κατάρτισης του Παντείου Πανεπιστημίου, είχε καθοριστική συμβολή όχι μόνο στη διαμόρφωση του επιστημονικού χαρακτήρα, αλλά πιο σημαντικά, και του ακαδημαϊκού ήθους. Η λέξη ευγνωμοσύνη είναι η ελάχιστη που μπορεί να διατυπωθεί.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται και στα άλλα δύο μέλη της Συμβουλευτικής Επιτροπής, κ.κ. Περράκη Στέλιο και Συρίγο Άγγελο. Έχοντας την τύχη να είμαι μαθητής τους από την αρχή των σπουδών μου και εν συνεχεία να παρακολουθώ τις δημοσιεύσεις και τις δραστηριότητες τους, νιώθω πραγματικά τυχερός. Ειδικότερα, η συμμετοχή και παρακολούθηση στις ετήσιες εκδηλώσεις του Σεμιναρίου Διεθνούς Δικαίου του Ναυπλίου και του Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, υπό την άριστη καθοδήγηση και τον άοκνο συντονισμό του καθηγητή Περράκη αποτέλεσαν βασικούς παράγοντες για την ενημέρωση και επαφή με τη διεθνολογική κοινότητα, αλλά και σημαντικό κίνητρο για το μέλλον.

Η σταθερή συνεργασία σε επίπεδο έρευνας και διδασκαλίας με την Επίκουρη Καθηγήτρια Βασιλική Καραγεώργου, μου προσέφερε τη δυνατότητα να βελτιώσω τις αναλυτικές μου ικανότητες και παράγω ουσιαστικά ερευνητικά αποτελέσματα.

Σημαντική πηγή έμπνευσης ως προς τη φιλοσοφία και την αναγκαιότητα της επιστήμης αποτέλεσε η επαφή με τον Δρ. Χρήστο Αναγνώστου, Ομότιμο Ερευνητή του Ελληνικού Κέντρου Θαλασσίων Ερευνών, ο οποίος με την

πληρότητα και σαφήνεια των ιδεών του βοηθά τους νέους επιστήμονες να αντιληφθούν τον κοινωνικό τους ρόλο.

Στην μακρά αυτή διαδικασία κανένα αποτέλεσμα δεν θα ήταν ίδιο χωρίς την διαχρονική υποστήριξη του Τηλέμαχου Μπούρτζη και του Σταύρου Μαυρογένη. Συνοδοιπόροι από την πρώτη κιόλας στιγμή στις δράσεις του ΕΚεΠΕΚ, όλα αυτά τα χρόνια μοιραστήκαμε ανησυχίες, προβληματισμούς αλλά και στιγμές. Πολύτιμη επίσης αρωγός και άξια συνεργάτης κατά τα τελευταία χρόνια, η υποψήφια διδάκτορας Νατάσα Φωτεινακοπούλου.

Σημαντικοί συμπαραστάτες καθ' όλη την πορεία του διδακτορικού και πολύτιμοι φίλοι, οι Δημήτρης Τσ. Τάσαινας και ο Ιωάννης Μάριος Τσάλτας, με την επιστημονική οικογένεια να συμπληρώνεται από τους Δρ. Χαράλαμπο Πλατιά, Δρ. Κωνσταντίνο Κατσιμπάρδη, Αντώνια - Αγγελική Φωτοπούλου, Εριφύλη Πασπάτη και Δάφνη Ιωαννίδη, τους οποίους ευχαριστώ για τη συνεργασία και τις ιδέες τους.

Σε θεσμικό επίπεδο, θα επιθυμούσα να ευχαριστώ τον Δρ. Νικόλαο Σκούρτο, Διευθυντή του Ινστιτούτου Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου, για την μακρόχρονη συνεργασία και τις συμπράξεις μας, καθώς και τον Σπύρο Λούπη, πολύτιμο φίλο, συνεργάτη και αρωγό σε όλες τις κοινές μας προσπάθειες.

Τέλος, ευχαριστώ τις Δρ. Κωτσίνα Ελένη, Δρ. Παπαϊωάννου Μαρία και Δρ. Μαρία Καλλία, καλές συναδέλφους από το Πάντειο Πανεπιστήμιο, με τις οποίες έχοντας μια παράλληλη πορεία συχνά σταθήκαμε ο ένας δίπλα στον άλλον.

Το όλο εγχείρημα θα ήταν αδύνατο χωρίς την οικονομική στήριξη του Προγράμματος «ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ II: Ενίσχυση Ανθρώπινου Ερευνητικού Δυναμικού μέσω της Υλοποίησης Διδακτορικής Έρευνας», το οποίο εντάσσεται στο ΕΣΠΑ 2007-2013, και πραγματοποιείται με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πίνακας περιεχομένων

Ευχαριστίες.....	iii
Αρκτικόλεξα και Συντομογραφίες	4
Κατάλογος Διαγραμμάτων	7
Μεθοδολογία Διατριβής	8
Διάρθρωση Διατριβής και Κεντρικά Ζητήματα προς Διερεύνηση.....	11
ΜΕΡΟΣ 1 ^ο : ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΤΕΧΝΗΤΑ ΝΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ	14
Κεφάλαιο 1 ^ο : Τεχνικός Ορισμός των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων	15
1.1 Ιστορική Αναδρομή	15
1.2 Τεχνολογία των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων	16
1.3 Κύκλος Ζωής των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων	19
1.4 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα για την Κατασκευή και Λειτουργία Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων	24
Κεφάλαιο 2 ^ο : Τυπολογία και Χρήσεις των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων	29
2.1 Τυπολογία των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων	29
2.1.1 Ταξινομικά Προλεγόμενα.....	29
2.1.2 Τεχνητά Νησιά.....	34
2.1.3 Σταθερές Εγκαταστάσεις.....	36
2.1.4 Ημι-σταθερές Εγκαταστάσεις	41
2.2 Χρήσεις των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων	46
2.2.1 Κίνητρα και Περιορισμοί στη Χρήση Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων.....	46
2.2.2 Παρελθούσες και Σύγχρονες Χρήσεις Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων.....	51
2.2.3 Μελλοντικές Χρήσεις Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων.....	56
Κεφάλαιο 3 ^ο : Διεθνής Νομοθεσία για τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις	58
3.1 Καλύπτοντας το Νομικό Κενό	58
3.2 Από τη Χάγη (1930) στη Γενεύη (1958 & 1960).....	59
3.2.1 Η Πρώτη Δικαστική Συζήτηση και η Συνδιάσκεψη της Χάγης.....	59
3.2.2 Το Έργο της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου και οι Συνδιασκέψεις της Γενεύης για το Δίκαιο της Θάλασσας (1958 & 1960)	63
3.3 Η αντιμετώπιση των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων στην Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας.....	69
3.3.1 Το Χτίσιμο της Ημερησίας Διάταξης για την Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας	69
3.3.2 Οι Εργασίες της Επιτροπής του Διεθνούς Βυθού 1971-1973.....	72

3.3.3 Η 3 ^η Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας: Το Στάδιο των Διαπραγματεύσεων	75
3.3.3.1 Θεσμικό και Πολιτικό Πλαίσιο Αναφοράς.....	75
3.3.3.2 Το Περιεχόμενο της Διαπραγμάτευσης.....	77
3.4 Μοντέρνο Δίκαιο της Θάλασσας και Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις	80
ΜΕΡΟΣ 2 ^ο : ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΤΕΧΝΗΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ .	94
Κεφάλαιο 4: Δημιουργία και Τοποθέτηση.....	95
4.1 Γενικές Παρατηρήσεις.....	95
4.2 Σύλληψη – Σχεδιασμός & Αδειοδότηση - Νηολόγηση.....	96
4.2.1 Η Δημιουργία Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων ως Αμιγώς Κρατικό Δικαίωμα.....	96
4.2.2 Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις και Πλοία. Συγκλίσεις και Αποκλίσεις.....	97
4.3 Χωροθέτηση. Τοποθέτηση. Επίδραση σε Γραμμές Βάσης και Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας	99
4.3.1 Πρακτικές και Πολιτικές Χωροθέτησης στο Θαλάσσιο Χώρο	99
4.3.2 Χρονικό Σημείο Μηδέν για τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις	100
4.3.3 Φυσικοί και Νομικοί Περιορισμοί κατά τη Χωροθέτηση.....	102
4.3.4 Η Επίδραση των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων στις Γραμμές Βάσης.....	108
Κεφάλαιο 5: Χρήση και Λειτουργία.....	112
5.1 Γενικές Παρατηρήσεις.....	112
5.2 Κρατική Δικαιοδοσία επί Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων.....	113
5.2.1 Χαρακτήρας Δικαιοδοσίας Προβλεπόμενος στο Συμβατικό Πλαίσιο της Γενεύης, 1958	113
5.2.2 Δεκαετίες 1960 – 1970. Η Περίοδος των Ριζικών Αλλαγών.....	115
5.3.3 Κρατική Δικαιοδοσία Προβλεπόμενη από τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας	124
5.3 Επιδιώξεις Κρατικής Κυριαρχίας επί Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων.....	139
5.3.1 Μοντέρνες μορφές χρήσεων των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων.....	139
5.3.2 Ανάκτηση Γης	140
5.3.2.1 Κατάχρηση της Πολιτικής Ανάκτησης Γης	149
5.3.3 Εξαφανιζόμενα Κράτη.....	154
5.3.4 Δημιουργία Κράτους.....	164
5.3.4.1 Σύγχρονες Προκλήσεις	174
Κεφάλαιο 6 ^ο : Παροπλισμός	178
6.1 Τεχνικά Προλεγόμενα	178
6.1.1 Ο Παροπλισμός ως Ανάγκη για την Ασφάλεια και την Προστασία του Θαλασσίου Χώρου	178

6.1.2 Τεχνικά Στάδια και Διαδικασίες Παροπλισμού.....	181
6.1.3 Κριτήρια Επιλογής Μεθόδων Παροπλισμού. Αναγκαιότητες και Επιβαρύνσεις.....	183
6.2 Διεθνείς Υποχρεώσεις και Επιλογές.....	189
6.2.1 Ο Παροπλισμός ως Συστατικό Στοιχείο του Δικαιώματος Δημιουργίας Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων	189
6.2.1.2 Η Υποχρέωση Πλήρους Απομάκρυνσης Σύμφωνα με την Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, 1958.....	191
6.2.2 Το Σύγχρονο Διεθνές Νομικό Πλαίσιο για τον Παροπλισμό. Μία Υπαναχώρηση;.....	194
6.2.3 Μελλοντικές Προοπτικές: Αργή Επαναφορά σε Ισορροπία.....	198
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	203
Κεφάλαιο 7ο : Γενική Αποτίμηση	204
Κεφάλαιο 8ο: Κενά στη Νομοθεσία και Ασυνέπειες στην Πράξη	211
Κεφάλαιο 9ο: Μελλοντικές Προκλήσεις και Προτάσεις	217
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	227
Βιβλιογραφία	245
α) Ελληνική	245
i) Βιβλία	245
ii) Άρθρα.....	246
iii) Συμβολές σε Συλλογικά Έργα.....	246
β) Ξενόγλωσση	248
i) Βιβλία	248
ii) Άρθρα.....	250
iii) Συμβολές σε Συλλογικά Έργα.....	255
γ) Διεθνείς Συμφωνίες.....	257
δ) Αποφάσεις Διεθνών Οργανισμών	258
ε) Εθνική Νομοθεσία.....	259
στ) Εκθέσεις – Αναφορές – Ειδικές Εκδόσεις.....	260
ζ) Διατριβές	261
η) Ηλεκτρονικές Πηγές*	262
θ) Υποθέσεις.....	264
ι) Άλλες Πηγές.....	264

Αρκτικόλεξα και Συντομογραφίες

Ελληνικά Αρκτικόλεξα

ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΑΟΖ	Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη
ΓΣ	Γενική Συνέλευση
ΔΝΟ	Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός
ΕΓΒ	Ευθείες Γραμμές Βάσης
ΕΔΒ	Επιτροπή Διεθνούς Βυθού
ΕΔΔ	Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου
ΕΕΕ	Εγκατάσταση Επιστημονικής Έρευνας
ΕΣΣΔ	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
ΖΕΔ	Ζώνες Εθνικής Κυριαρχίας
ΖΕΚ	Ζώνες Εθνικής Κυριαρχίας
ΖΟΕ	Ζώνες Οικονομικού Ενδιαφέροντος
ΗΕ	Ημι-σταθερές Εγκαταστάσεις
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΘΕΕ	Θαλάσσια Επιστημονική Έρευνα
ΘΧΣ	Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός
ΚΚΑ	Κοινή Κληρονομιά της Ανθρωπότητας
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΣΑΘ	Σύμβαση για την Ανοιχτή Θάλασσα
ΣΔΘ	Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας
ΣΔΝ	Σχέδια Διαχωρισμού Ναυσιπλοΐας
ΣΕ	Σταθερές Εγκαταστάσεις
ΣΣΔ	Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία
ΤΕ	Τεχνητές Εγκαταστάσεις
ΤΝ	Τεχνητά Νησιά
ΤΝΕ	Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

Ελληνικές Συντομογραφίες

α.χ.	άνευ χρονολόγησης
αγγλ.	αγγλικά
αι.	αιώνας
βλ.	βλέπε
δηλ.	δηλαδή
εκδ.	εκδόσεις
ελλ.	Ελληνικά
επιμ.	επιμέλεια
ιδ.	ιδιαιτέρως
κ.ά.	και άλλα
κ.ε.	και εξής
κ.λπ.	και λοιπά
κ.ο.κ.	και ούτω καθεξής
κεφ.	κεφάλαιο
μ	μέτρα
μ.Χ.	μετά Χριστόν

N.	νόμος
νμ	ναυτικά μίλια
όπ.π.	όπως πριν
π.χ.	παραδείγματος χάριν
παρ.	παράγραφος
σελ.	σελίδα
σημ.	σημερινό
υπ.	υποσημείωση
υπ. αριθμ.	υπ' αριθμόν
χλμ ²	τετραγωνικά χιλιόμετρα

Ξενογλώσσα Αρκτικόλεξα

ABLOS	Advisory Board on the Law of the Sea
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
ASIL	American Society for International Law
BBC	British Broadcasting Company
COLP	Centre for Oceans Law and Policy – University of Virginia
Co2	Carbon Dioxide
EEZ	Exclusive Economic Zone
GA	General Assembly
IAG	International Association of Geodesy
IBRU	International Boundaries Research Unit
ICJ	International Court of Justice
IHO	International Hydrographic Organization
IMO	International Maritime Organization
IOC	Intergovernmental Oceanographic Commission
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
ITLOS	International Tribunal for the Law of the Sea
ITU	International Telecommunication Union
NOAA	National Oceanic and Atmospheric Administration
NOTM	Notice to Mariners
OTEC	Ocean Thermal Energy Conversion
PCIJ	Permanent Court of International Justice
RSIS	S. Rajaratnam School Of International Studies
SPAR	Single Point Anchor Reservoir
UAE	United Arab Emirates
UN DESA	United Nations Department of Economic and Social Affairs
UN	United Nations
UNCLOS	United Nations Convention on the Law of the Sea
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNEP	United Nations Environment Programme
USA	United States of America

Ξενογλώσσες Συντομογραφίες

A.	article
e.g.	for example (exempli gratia)
ed.	edition/ editor

eds.	editors
et al.	and others (et alii)
is.	issue
no.	number
op. cit.	in the work cited (opere citato)
pp.	pages
rev.	revised
vol	volume

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1 Ωφελοούμενοι και Χρήστες Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων.....	55
Διάγραμμα 2 Δημιουργοί Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων	55
Διάγραμμα 3 Εκδοχές του όρου ΤΝΕ στην ΣΔΘ.....	82
Διάγραμμα 4 Περιεχόμενο Ρυθμίσεων "Μητρικών" Άρθρων	83
Διάγραμμα 5 "Μητρικά" και "Θυγατρικά" Άρθρα για τα ΤΝΕ στη ΣΔΘ.....	87
Διάγραμμα 6 Καταμερισμός Κόστους Παροπλισμού-Παράδειγμα 1.....	187
Διάγραμμα 7 Καταμερισμός Κόστους Παροπλισμού-Παράδειγμα 2.....	188

Μεθοδολογία Διατριβής

Ένα βασικό προαπαιτούμενο καθορισμού του θέματος και διάρθρωσης της διατριβής αποτέλεσε η ανάγκη κατανόησης βασικών τεχνικών εννοιών γύρω από τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις. Ζητήματα υλικών, αρχιτεκτονικής και μορφολογίας όφειλαν να γίνουν κατανοητά από το στάδιο ακόμα της διαμόρφωσης του τελικού τίτλου. Έπειτα, σειρά είχε η σύλληψη της νομικής διάστασης των ΤΝΕ στο διεθνές πλαίσιο. Η διαχρονική μελέτη αυτής έδειξε ότι ένα σημαντικό μέρος ασαφειών και ελλειμμάτων οφείλονται κατά ένα πολύ μεγάλο ποσοστό στην αδυναμία αντίληψης ή την αδιαφορία προς τις τεχνικές πτυχές των ΤΝΕ. Για το λόγο αυτό στο Πρώτο Μέρος έγινε μία προσπάθεια «ανάγνωσης» των τεχνικών στοιχείων, αλλά υπό την οπτική γωνία του Διεθνούς Δικαίου. Με την οριοθέτηση του ζητήματος της διάδρασης μεταξύ δικαίου, τεχνολογίας αλλά και οικονομίας, η διατριβή στράφηκε στα αμιγώς πολιτικά και νομικά ζητήματα.

Το περιεχόμενο της μελέτης προσανατολίστηκε στην άντληση στοιχείων από τρεις βασικές πηγές και μία συμπληρωματική, ήτοι: α) ελληνική και ξενόγλωσση επιστημονική βιβλιογραφία (βιβλία, άρθρα σε έγκριτα περιοδικά και συμβολές σε συλλογικούς τόμους και συνέδρια), η οποία αποτέλεσε και τη μεγαλύτερη σε όγκο πηγή, β) δικαστικές υποθέσεις σε εθνικό (π.χ. ΗΠΑ, Ιταλία, Βρετανία) και διεθνές επίπεδο (Διεθνές Δικαστήριο και Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας), γ) διεθνή συμβατικά κείμενα και αποφάσεις διεθνών οργανισμών και δ) διεθνής γενικός και ειδικευμένος ημερήσιος τύπος. Σε δεύτερο επίπεδο, καθοριστική για την στοχευμένη πληροφόρηση και συνεχή ενημέρωση ήταν η συμμετοχή και παρακολούθηση επιστημονικών εκδηλώσεων, οι οποίες προσέφεραν γνώσεις πάνω σε πρόσφατες εξελίξεις, αλλά και εμβάθυνση στο αντικείμενο του Δικαίου της Θάλασσας (αναφέρονται ενδεικτικά οι συμμετοχές στα: i. 15th Rhodes Academy of Oceans Law and Policy, ii. Tulane University Summer School on Maritime Law, 2011 και iii. Maritime Security and Safety from Theory to Practice, MARSAFENET Training School, 2014).

Κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της διατριβής μερικές από τις βασικές της ιδέες παρουσιάστηκαν σε επιστημονικές εκδηλώσεις, τόσο στην Ελλάδα όσο και το εξωτερικό (αναφέρονται ενδεικτικά οι εισηγήσεις: i. *Artificial Islands and Structures as a Means of Safeguarding State Sovereignty against Sea Level Rise. A Law of the Sea Perspective*, σε συνεργασία με τους Τσάλτα, Γρ. και Μπούρτζη, Τηλ., στο *6th ABLOS Conference "Contentious Issues in UNCLOS - Surely Not?"*, International Hydrographic Bureau, 25-27 Οκτωβρίου 2010, Μονακό, ii) *Legal Protection of Maritime Critical Infrastructure: The case of Artificial Islands and Structures*, στο *5th NMIOTC Annual Conference "Building a Law Enforcement Culture at sea for a more secure Maritime Environment"*, 25 Ιουνίου 2014, Σούδα και iii) *Κράτη υπό εξαφάνιση: 192-1=...* Η Σκοπιά του Δικαίου της Θάλασσας, σε συνεργασία με τον Μπούρτζη, Τηλ., στο *Συνέδριο "Κοπεγχάγη 2009: Το περιβάλλον στη δίνη μίας παγκόσμιας κρίσης"*, 26-27 Φεβρουαρίου 2010, Πάντειο Παν.). Οι ερωτήσεις, τα σχόλια και οι συζητήσεις τα οποία γεννήθηκαν στις εκδηλώσεις αυτές, αποτέλεσαν έναυσμα για περαιτέρω εξέλιξη, αλλά και ποιοτική βελτίωση της έρευνας.

Το τελικό αποτέλεσμα, όμως, θα ήταν υποδεέστερο χωρίς τη συμβολή του Ετήσιου Σεμιναρίου Διεθνούς Δικαίου του Ναυπλίου. Η διπλή συμμετοχή, κατά τα έτη 2009 και 2012, δηλαδή στην έναρξη και το μέσο της περιόδου εκπόνησης της διατριβής, βοήθησαν καθοριστικά στην πληρέστερη διαμόρφωση των κεντρικών ζητούμενων και της δομής, αλλά και στην επιβεβαίωση της πληρότητας των πρώτων ερευνητικών αποτελεσμάτων και την αποσαφήνιση της τελικής στόχευσης, αντίστοιχα.

Σημαντική επίσης ήταν η καθημερινή τριβή με το αντικείμενο της έρευνας, μέσα από τη συμμετοχή στις δραστηριότητες του Ευρωπαϊκού Κέντρου Έρευνας και Κατάρτισης του Παντείου Πανεπιστημίου, ήδη από το 2003, αλλά και της διδασκαλίας, στο πλαίσιο μαθημάτων του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Βιώσιμη Ανάπτυξη», του Παντείου Πανεπιστημίου.

Στην επιλογή και διαμόρφωση του θέματος και τη μετέπειτα καθοδήγηση, κατά τα πρώτα της στάδια, κρίσιμη στάθηκε η συμβολή της Επίκουρης Καθηγήτριας Μ. Κλάδη – Ευσταθοπούλου, η οποία και μέχρι την

συνταξιοδότηση της αποτελούσε μέλος της Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής.

Τέλος, μια διδακτορική διατριβή για τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις, δε θα μπορούσε να είχε πραγματοποιηθεί χωρίς την πραγματική επαφή με αυτού του είδους τις κατασκευές. Η μοναδική εμπειρία επίσκεψης μίας τέτοιας Εγκατάστασης δόθηκε το 2008, οπότε στο πλαίσιο συμμετοχής στο Ερευνητικό Πρόγραμμα Grundtvig “Education in Sustainable Development of Coastal Areas”, ο υποψήφιος είχε τη δυνατότητα να εξοικειωθεί με τα τεχνικά χαρακτηριστικά, τη μορφολογία αλλά και την αίσθηση του Murinsel, στο Graz της Αυστρίας (βλ. Παράρτημα, εικόνα 26).

Διάρθρωση Διατριβής και Κεντρικά Ζητήματα προς Διερεύνηση

Κεντρικό ζητούμενο της διατριβής αποτελεί η εξέταση της καταλληλότητας και της επάρκειας του γενικού διεθνούς καθεστώτος των Τεχνικών Νησιών και Εγκαταστάσεων. Πιο συγκεκριμένα, αναλύονται τρεις παράμετροι: α) η συνάφεια του καθεστώτος (κατά πόσο η νομική αποτύπωση ανταποκρίνεται στην τεχνολογική πραγματικότητα), β) η συνοχή του καθεστώτος (κατά πόσο οι διάφορες θεματικές και περιφερειακές προσεγγίσεις είναι εναρμονισμένες με το γενικό πλαίσιο) και γ) η προσαρμοστικότητα του καθεστώτος (κατά πόσο το υπάρχον πλαίσιο είναι ικανό να ανταποκριθεί ή εάν προσαρμόζεται στις διάφορες νομικές αλλά και ρεαλιστικές εξελίξεις).

Το ζητούμενο αυτό, παραπέρα εξειδικεύεται μέσα από κάποια βασικά ερωτήματα τα οποία αναζητούν τις διαδικασίες διαμόρφωσης και εξέλιξης του νομικού πλαισίου, την κατάσταση της εφαρμογής αλλά και της αμφισβήτησης του και τέλος, τις βραχυχρόνιες αλλά και μακροχρόνιες έννομες συνέπειες της παρουσίας των ΤΝΕ. Τα βασικά ερωτήματα θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως εξής:

- Ποια η σημασία της τεχνολογικής εξέλιξης στην διαμόρφωση διεθνών κανόνων για τα ΤΝΕ;
- Ποια η συμβολή των πολιτικών και της πρακτικής των κρατών στη διαμόρφωση διεθνών κανόνων για τα ΤΝΕ;
- Παρατηρείται ή όχι συνοχή στο διεθνές καθεστώς για τα ΤΝΕ, διαχρονικά; Υπάρχουν βελτιώσεις ή και ριζικές ανατροπές σε βασικές έννοιες και θεσμούς;
- Ποια η τρέχουσα κατάσταση εφαρμογής των διεθνών κανονισμών; Παρατηρούνται κενά ή παρερμηνείες;
- Ποια η ετοιμότητα ως προς τις παρούσες και τις μελλοντικές προκλήσεις επί των θεσμικών ζητημάτων; Μπορεί το καθεστώς να προσαρμοστεί; Και αν ναι, σε ποιο βαθμό;

- Θεωρείται εξασφαλισμένη η γόνιμη και ασφαλής παρουσία των TNE στο θαλάσσιο χώρο μετά το πέρας της βασικής τους χρήσης; Μπορούμε να μιλήσουμε για μία προοπτική αειφόρου Παροπλισμού τους;

Στοιχεία για τις απαντήσεις επί των ερωτημάτων αυτών, βρίσκονται διάσπαρτα σε διάφορα σημεία της διατριβής. Οι πυρήνες τους όμως εντοπίζονται σε συγκεκριμένα επιμέρους κεφάλαια (βλ. παρακάτω). Η εξέταση αυτών των ζητημάτων έφερε στη επιφάνεια μία σειρά από μελλοντικές προκλήσεις καθώς και άλλα ερωτήματα τα οποία έχουν ήδη τεθεί και απαιτούν επιτακτικά απαντήσεις, από τη διεθνή κοινότητα. Τα ζητήματα αυτά αντιμετωπίζονται σε ειδικό κεφάλαιο.

Αναφορικά με τη διάρθρωση της διατριβής αυτή γίνεται σε τρία μέρη, τα οποία συνοδεύονται από βοηθητικού χαρακτήρα παραρτήματα. Πιο αναλυτικά:

Στο *Πρώτο Μέρος* επιχειρείται μια τεχνική και νομική οριοθέτηση των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων, με στόχο να τεθούν οι βάσεις για την πληρέστερη δυνατή ανάλυση. Στο *Κεφάλαιο 1*, γίνεται μία καθαρά τεχνική προσέγγιση, η οποία στοχεύει σε ανάλυση της ιστορικής διαδρομής των TNE, στην κατανόηση των βασικών τεχνολογικών τους στοιχείων, στην ανάλυση του λεγόμενου Κύκλου Ζωής των TNE και στην παράθεση των πλεονεκτημάτων και των μειονεκτημάτων που προκύπτουν από τη χρήση τους. Το *Κεφάλαιο 2* επιχειρεί μια ταξινόμηση των TNE, βασιζόμενη όχι μόνο στα τεχνολογικά τους χαρακτηριστικά, αλλά και σε ιδιότητες τους με νομικές προεκτάσεις, και επιπλέον σε μία προσπάθεια συγκερασμού των τεχνικών, νομικών αλλά και οικονομικών πτυχών αποτιμώνται τα κίνητρα και οι περιορισμοί στις παρούσες και μελλοντικές χρήσεις των TNE. Το *Κεφάλαιο 3* μας εισαγάγει στη νομική ανάλυση του ζητήματος, με ταυτόχρονες αναφορές στις πολιτικές και την πρακτική των κρατών μελών της διεθνούς κοινότητας. Η ανάλυση ξεκινά από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα (Συνδιάσκεψη της Χάγης, 1930) και κορυφώνεται με την αποτύπωση των διαδικασιών και το τελικό αποτέλεσμα της 3^{ης} Συνδιάσκεψης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982).

Αφού έχει τεθεί το τεχνικό, νομικό, οικονομικό και πολιτικό υπόβαθρο των TNE, σε διεθνές επίπεδο, στο *Δεύτερο Μέρος* ακολουθεί ανάλυση με

βάση τα τρία στάδια του Κύκλου Ζωής των ΤΝΕ. Στο *Κεφάλαιο 4* μελετώνται οι νομικές πτυχές της Δημιουργίας και της Τοποθέτησης ΤΝΕ, δηλαδή η απόδοση του δικαιώματος στα κράτη, οι νομικοί όροι και περιορισμοί για την χωροθέτηση και η επίδραση της δημιουργίας τους προς τις Γραμμές Βάσης. Στο *Κεφάλαιο 5* το οποίο είναι και το πιο σημαντικό, προσεγγίζεται η περίοδος Χρήσης και Λειτουργίας των ΤΝΕ. Καθοριστικής σημασίας σε αυτή είναι τα ζητήματα δικαιοδοσίας και αρμοδιότητας, τα οποία μελετώνται εξελικτικά. Έπειτα ακολουθεί η ανάλυση των νομικών πτυχών τριών μοντέρνων χρήσεων, της πολιτικής Ανάκτησης Γης, του ζητήματος αξιοποίησης ΤΝΕ από τα Εξαφανιζόμενα Κράτη και της προσπάθειας δημιουργίας κράτους, ως τις πλέον σύγχρονες προκλήσεις στο υπάρχον πλαίσιο. Στο *Κεφάλαιο 6* που ακολουθεί, γίνεται μια σύντομη τεχνική ανάλυση του σταδίου του Παροπλισμού και έπειτα εξετάζονται αναλυτικά οι γενικές υποχρεώσεις και επιλογές των κρατών αναφορικά με το θέμα αυτό.

Στο Τρίτο Μέρος επί της ουσίας γίνεται μία προσπάθεια σύνοψης και εξαγωγής πορισμάτων. Στο *Κεφάλαιο 7* πραγματοποιείται μια γενική αποτίμηση και απαντώνται συνοπτικά όλα τα βασικά ερωτήματα τα οποία τέθηκαν στην αρχή της διατριβής. Στο *Κεφάλαιο 8* επισημαίνονται επιλεκτικά τα βασικότερα κενά του νομικού πλαισίου καθώς και οι ασυνέπειες στην πράξη, με γνώμονα την αντιμετώπιση ζητημάτων τα οποία δρουν αποτρεπτικά στην περαιτέρω εξέλιξη και διάδοση των ΤΝΕ παγκοσμίως. Τέλος, στο *Κεφάλαιο 9* καταγράφονται οι σημαντικότερες προκλήσεις προς το υπάρχον νομικό καθεστώς και γίνεται μία προσπάθεια αναζήτησης αρχών που θα μπορούσαν να υπηρετήσουν ως βάσεις για την αντιμετώπιση τους.

ΜΕΡΟΣ 1^ο :
ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΤΕΧΝΗΤΑ ΝΗΣΙΑ ΚΑΙ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Κεφάλαιο 1^ο :

Τεχνικός Ορισμός των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

1.1 Ιστορική Αναδρομή

Η ιστορική σχέση του ανθρώπου με το θαλάσσιο χώρο ξεκινά πριν από χιλιάδες χρόνια. Από την αρχαιότητα ήδη, υπάρχουν καταγραφές οι οποίες αποδεικνύουν την επαφή και χρήση αυτού, σε σταθερή βάση, με πιο χαρακτηριστική, την παράκτια αλιεία. Με την δημιουργία και εξέλιξη των πλωτών μέσων, η θάλασσα έγινε πλέον και δίοδος, ένα νέο μέσο επικοινωνίας. Όπως είναι λογικό, τα πρώτα βήματα έγιναν στην παράκτια ζώνη και πλησίον αυτής, καθώς αυτός ο χώρος απετέλεσε τη βάση για την περαιτέρω χρήση των απέραντων ωκεανών.

Η διαμόρφωση, από τον άνθρωπο, της παράκτιας ζώνης είχε δύο κύριους στόχους· αφενός την εξασφάλιση της εκεί παρουσίας και διαβίωσης, και αφετέρου τη διευκόλυνση των όποιων δραστηριοτήτων στον παράκτιο και θαλάσσιο χώρο. Τα όποια φιλόδοξα σχέδια για «κατάκτηση» του θαλάσσιου χώρου θα έρθουν μεταγενέστερα.

Ήδη από τον 47^ο αι., ο Ρωμαίος Φιλόσοφος Πλίνιος κάνει αναφορά σε τεχνητές παρεμβάσεις στον παράκτιο χώρο. Σε ένα από τα ταξίδια του στη Βόρεια Ευρώπη, θα παρατηρήσει ότι οι κάτοικοι του Friesland (σήμερα, βόρεια επαρχία της Ολλανδίας), οι οποίοι διαβιούσαν σε νησιωτικά εδάφη χαμηλού ύψους και πληγώδους υφής, μαστίζονταν συχνά από τα ισχυρά κύματα της Βορείου Θάλασσας και τη συχνή βροχόπτωση¹. Ως αντίδοτο στα προβλήματα τους αυτά, αντί να εγκαταλείψουν τη «γη» τους, αποφάσισαν να την ενισχύσουν, ώστε αυτή να καταστεί επιεικώς κατοικήσιμη. Αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας ήταν η δημιουργία 1260 λοφίσκων, εκτάσεως από 20.000 χλμ² έως και 160.000 χλμ², τα οποία είχαν έως και 30 πόδια ύψος (βλ. Παράρτημα, εικόνα 1)².

¹ Για τις παρατηρήσεις του Πλίνιου βλ. van Veen, J., *Dredge, Drain, Reclaim. The Art of a Nation*, 5th ed., Martinus Nijhoff, The Hague, 1962, σελ. 13-14.

² Op. cit.

Οι επεμβάσεις αυτές, πολλές εκ των οποίων σώζονται ακόμα και σήμερα, σηματοδότησαν νέες πορείες στη σχέση ανθρώπου – θάλασσας. Οι τεχνικές «ανάκτησης γης» (αγγ. land reclamation), υπό την πρωτοκαθεδρία των Ολλανδών, άρχισαν να εξαπλώνονται στη Δυτική Ευρώπη κατά τους 16^ο και 17^ο αι., και στον υπόλοιπο κόσμο, κατά τον 20^ο αι., με την τεχνική αυτή να είναι πολύ διαδεδομένη σήμερα στην Ασία³.

Εάν αποδεχθούμε ότι η τεχνική της ανάκτησης γης αποτέλεσε τον προπομπό αυτού που αποκαλούμε σήμερα «τεχνητό νησί», ήταν οι προσπάθειες των ανθρώπων να προστατεύσουν τα πλωτά τους μέσα, αλλά και τους εγγύς οικισμούς, που τους οδήγησε στο κατασκευάσουν «εγκαταστάσεις» στο θαλάσσιο χώρο. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το αρχαιότερο τεχνητό λιμάνι της Μεσογείου Θάλασσας καταγράφεται, από τον Ηρόδοτο, στην Αρχαία Πόλη της Σάμου (σημ. Πυθαγόρειο). Ενώ τα λιμάνια και τα παραθαλάσσια οχυρωματικά έργα ήταν για πολλούς αιώνες η μοναδική παρέμβαση του ανθρώπου στο θαλάσσιο χώρο⁴, η ανακάλυψη απολήψιμων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων ήταν αυτή που ώθησε στην εντατική δημιουργία τεχνητών εγκαταστάσεων στην παράκτια, αρχικά, ζώνη.

Το 1896, στα ανοιχτά της ακτής Summerland, στην Καλιφόρνια, εμφανίζονται οι πρώτες παγκοσμίως εγκαταστάσεις εξερεύνησης και εκμετάλλευσης πετρελαίου (βλ. Παράρτημα, εικόνα 2). Παρά το μικρό βάθος (μόλις 12 περίπου μέτρα) και τη μικρή απόσταση από την ακτογραμμή (450 περίπου μέτρα, μέγιστο)⁵, στα επόμενα χρόνια η τεχνολογία αυτή θα αποτελέσει τον οδηγό για τις εξελιγμένες εγκαταστάσεις που θα μελετήσουμε στο Δεύτερο Κεφάλαιο .

1.2 Τεχνολογία των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

Μια πληθώρα κατασκευών και εγκαταστάσεων λειτουργούν καθημερινά στο θαλάσσιο χώρο. Οι μόνοι περιορισμοί για την τυπολογία τους, φαίνεται να

³ Πηγή: Stive, M., Artificial Island, in Schwartz, M., *Encyclopedia of Coastal Science*, Springer, Dordrecht, 2005, σελ. 55.

⁴ Υπό τη έννοια της τοποθέτησης ξένων σωμάτων.

⁵ National Commission on the BP Deepwater Horizon Oil Spill and Offshore Drilling, *A Brief History of Offshore Oil Drilling*, Staff Working Paper, no 1, 2010, σ. 1.

είναι αφενός η τεχνολογική ικανότητα και αφετέρου, οι ανάγκες των εκάστοτε χρηστών. Ταυτόχρονα, τα νομοθετικά πλαίσια (εθνικά, διεθνή, περιφερειακά) είναι αυτά τα οποία θέτουν τις προδιαγραφές τους, και κατά κάποιο τρόπο ρυθμίζουν τις λεπτομέρειες της ασφαλούς και μακρόχρονης λειτουργίας τους.

Όπως θα γίνει φανερό στα επόμενα δύο κεφάλαια, τόσο η νομική όσο και η μηχανική επιστήμη κάνουν χρήση πλούσιας και πολύμορφης ορολογίας στην προσπάθεια τους να περιγράψουν αυτή την ποικιλότητα. Είναι προφανές ότι από επιστήμη σε επιστήμη το περιεχόμενο των όρων αυτών δεν είναι πάντα σε άμεση ταύτιση και αρμονία, γεγονός το οποίο ενίοτε μπορεί και να δημιουργήσει προβλήματα.

Κάθε πεδίο, δημιουργεί και οικειοποιείται τη δική του ορολογία, με γνώμονα τις ανάγκες και τις προτεραιότητες του. Στην περίπτωση μας όμως, που η αλληλεπίδραση νομικής και μηχανικής επιστήμης είναι υψηλή, η ανάγκη για μια «κοινή γλώσσα» είναι κάτι παραπάνω από επιτακτική.

Παραμερίζοντας τις όποιες τεχνικές, κυρίως, λεπτομέρειες, αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας αποτελούν οι ανθρωπογενείς κατασκευές και εγκαταστάσεις, στο θαλάσσιο χώρο, οι οποίες παρουσιάζουν ένα χαρακτήρα χρονικής είτε δομικής μονιμότητας⁶ και βρίσκονται μακριά, εγγύς ή ακόμα και σε επαφή με την ακτογραμμή. Βασικές παραμέτρους⁷ αποτελούν πρώτον, η σταθερή επαφή με το θαλάσσιο βυθό⁸ και δεύτερον, η μόνιμη παρουσία μέρους αυτών πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας⁹.

⁶ Ο Phylactopoulos επισημαίνει σχετικά “One obvious similarity between alluvions and installations is that they are both products of human ingenuity. They are also both, in a relative sense, recent phenomena. They did not always exist the way natural islands always existed. ... Man-made alluvions and installations, therefore, share the common characteristic that they may appear at man’s discretion in places where nothing was there before but an expanse of sea.”, βλ. Phylactopoulos, A., *Artificial Islands and Installations: a Call for International Legislative Action*, *International Relations*, vol 4, no 5, 1972, σ.429.

⁷ Τις επισημαίνει και ο H. Charles στο άρθρο του «Les îles artificielles», στην *Revue Générale de Droit International Public*, 1967.

⁸ Είτε αυτό αφορά στην θεμελίωση/ στήριξη ή στην αγκυροβόληση/ σταθεροποίηση.

⁹ Σε αντίθετη περίπτωση, θα αναφερόμασταν σε υποθαλάσσιες ή υποβρύχιες κατασκευές και εγκαταστάσεις, αντικείμενο το οποίο εκφεύγει του ενδιαφέροντος της παρούσας μελέτης.

Με βάση την τεχνική της κατασκευής, θα μπορούσαμε να τα κατατάξουμε στις εξής κατηγορίες¹⁰: α. Τεχνητά Νησιά από την εναπόθεση φυσικών υλικών (π.χ. χώμα, βράχοι), β. Τεχνητές Εγκαταστάσεις με την τοποθέτηση πυλώνων (κυρίως μεταλλικών και τσιμεντένιων), γ. Τεχνητές Εγκαταστάσεις με χρήση μεικτών τεχνικών (π.χ. χώμα και πυλώνες), ενώ τέλος, μια ειδική, κατά περίπτωση, κατηγορία θα μπορούσε να είναι οι δ. Τεχνητές Εγκαταστάσεις με ικανότητα ναυσιπλοΐας (π.χ. ημι-σταθερές πλατφόρμες).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί (βλ. *supra* 1.1), τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις (εφεξής ΤΝΕ) κατασκευάζονται για να ικανοποιήσουν ανθρώπινες ανάγκες, γεγονός το οποίο καθορίζει τόσο τη δομή όσο και την τοποθεσία τους, και κατά συνέπεια το χρηματικό τους κόστος. Είναι προφανές ότι όσο απομακρυνόμαστε από την ακτογραμμή, η συνθετότητα του εγχειρήματος αυξάνεται. Τα μεγάλα βάθη, αλλά και η απόσταση από τη στεριά δυσκολεύουν τόσο την κατασκευή όσο και τη λειτουργία, ενώ - καθιστούν τα ΤΝΕ πιο ευάλωτα σε φυσικά φαινόμενα¹¹.

Από την άλλη, η χρησιμότητα τους είναι ο πιο καθοριστικός παράγοντας για την δημιουργία τους. Τα ΤΝΕ σήμερα έχουν τις εξής χρήσεις: α. οικονομική εκμετάλλευση, β. ερευνητική δραστηριότητα, γ. δημόσιες χρήσεις και δ. στρατιωτικές χρήσεις, οι οποίες μπορούν και να συνδυάζονται. Η επιλογή της τοποθεσίας γίνεται πάντα υπό το πρίσμα της εξυπηρέτησης του σκοπού της δημιουργίας, πάντα στο πλαίσιο του εφικτού, λαμβάνοντας υπόψη τις αλληλεπιδράσεις με άλλες χρήσεις στο θαλάσσιο χώρο.

Σχετικά με την επιλογή της τοποθεσίας, καθοριστικός είναι ο ρόλος που διαδραματίζει το εκάστοτε νομικό πλαίσιο, το οποίο θα προβλέπει τις λεπτομέρειες αναφορικά με τα δικαιώματα των υποκειμένων του δικαίου. Στην περίπτωση μας, είναι ο κλάδος του Δικαίου της Θάλασσας ο οποίος καθορίζει τόσο τις αρμοδιότητες όσο και τις υποχρεώσεις των κρατών που έχουν το δικαίωμα της δημιουργίας ΤΝΕ, το περιεχόμενο του οποίου έχει διαμορφώσει ουσιαστικά την εξέλιξη τους. Όπως θα αναλυθεί παρακάτω, το

¹⁰ Παρεμφερή κατηγοριοποίηση χρησιμοποιεί και ο A. Soons, στο *Artificial Islands and Installations in International Law*, Occasional Paper no 22, Law of the Sea Institute, University of Rhode Island, 1974, σ. 2-3.

¹¹ Όπως, άνεμοι, θαλάσσια ρεύματα, σεισμικότητα κλπ.

δικαίωμα των κρατών για δημιουργία και χρήση ΤΝΕ εμφανίζεται σε όλες τις Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας, καθώς και στο Διεθνή Βυθό. Η ουσία και η ποιότητα του δικαιώματος όμως, διαφοροποιείται από Ζώνη σε Ζώνη, τόσο για τα παράκτια όσο και τα τρίτα κράτη.

Εκτός από την τεχνολογική ανεπάρκεια, ήταν και η απουσία νομικής κάλυψης αυτή που περιόριζε σημαντικά, ως προς την εγγύτητα στην ακτογραμμή, τη δημιουργία ΤΝΕ. Για 50 περίπου έτη, ο εθιμικός κανόνας εύρους 3 ν.μ. της Αιγιαλίτιδας Ζώνης¹² περιόριζε, εντός αυτής, τις εξορυκτικές δραστηριότητες των πετρελαϊκών εταιριών στις Η.Π.Α. Η Διακήρυξη 2667, του Προέδρου Η. Truman¹³ όμως, ήταν αυτή η οποία άνοιξε το δρόμο για την διεξαγωγή σχετικών δραστηριοτήτων σε περιοχές εκτός εθνικής κυριαρχίας¹⁴. Η πρωτοβουλία αυτή έμελλε να παίξει καθοριστικό ρόλο στη μετεξέλιξη του Δικαίου της Θάλασσας, και είναι εκείνη που θα προκαλέσει την «υπερχείλιση» του δικαιώματος κατασκευής ΤΝΕ, αρχικά, εντός των Ζωνών Εθνικής Δικαιοδοσίας.

1.3 Κύκλος Ζωής των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

Ο Κύκλος Ζωής των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων έχει τρία διαδοχικά και διακριτά στάδια: το στάδιο της Δημιουργίας, το στάδιο της Χρήσης και, τέλος, αυτό του Παροπλισμού. Η υψηλή τεχνολογική προσπάθεια, σε συνδυασμό με τις όποιες παρενέργειες και κινδύνους που μπορεί να περιλαμβάνει η παρουσία τους, καθιστά απαραίτητο το ομαλό και

¹² Μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αι. μια σημαντική μερίδα κρατών αποδεχόταν το εύρος αυτό ως εθιμικό κανόνα του Διεθνούς Δικαίου, μεταξύ αυτών και οι Η.Π.Α. Για τη θέση τους αυτή βλ. Wilder, R., Is this holistic ecology or just muddling through? The theory and practice of marine policy, *Coastal Management*, vol 21, σ. 209-224.

¹³ President of the United States of America, Proclamation 2667, *Policy of the United States With Respect to the Natural Resources of the Subsoil and Sea Bed of the Continental Shelf*, September 28th 1945.

¹⁴ Περίπου 2 έτη αργότερα, το 1947, η Kerr-McGee Oil Industries δημιούργησε πλατφόρμα άντλησης πετρελαίου σε απόσταση 10,5 νμ από την ακτή της Λουιζιάνα, καίτοι σε βάθος μόλις 6 μ. Παρόλο που η Διακήρυξη αυτή δε συνοδεύτηκε άμεσα από νομοθεσία που θα ρύθμιζε το ζήτημα της Αδειοδότησης, οι δραστηριότητες των πετρελαϊκών εταιρειών ξεκίνησαν, στην αρχή διστακτικά, και έπειτα από σχετική απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου το 1950, σε πιο εντατικούς ρυθμούς. Πηγή: National Commission on the BP Deepwater Horizon Oil Spill and Offshore Drilling, *A Brief History of Offshore Oil Drilling*, ibid, σ. 2.

συνεκτικό πέρασμα από το ένα στάδιο στο άλλο. Επιπλέον, δεν είναι σπάνιο το γεγονός ένα TNE να αλλάζει χρήσεις κατά τη διάρκεια της ζωής του. Τέτοιου είδους εγχειρήματα όμως, εξετάζονται πάντα σε συνάρτηση με το κόστος και τις εναλλακτικές επιλογές. Για το λόγο αυτό, από το πρώτο ως και το τελευταίο στάδιο απαιτείται υψηλός βαθμός ευελιξίας και προσαρμοστικότητας, η παρουσία των οποίων πρέπει να εδραιώνεται ήδη από τη φάση της σύλληψης.

Πιο αναλυτικά, το πρώτο στάδιο περιλαμβάνει τη σύλληψη της ιδέας, που προκύπτει από την όποια χρηστική ανάγκη κατασκευής, η οποία αποτυπώνεται στη φάση του σχεδιασμού. Κάθε τέτοια δραστηριότητα υπόκειται σε κάποια διαδικασία αδειοδότησης, η οποία καθορίζει το πλαίσιο αρμοδιοτήτων και λειτουργίας· κατά κάποιο τρόπο, το TNE έτσι αποκτά ένα είδος «εθνικότητας». Συνυφασμένη με την προηγούμενη διαδικασία είναι και η χωροθέτηση, η οποία προσπαθεί αφενός να εξυπηρετήσει τη σκοπιμότητα δημιουργίας του TNE και αφετέρου να διασφαλίσει την αρμονική συνύπαρξη με άλλες ή πιθανές μελλοντικές χρήσεις του θαλασσίου χώρου.

Το πιο ουσιαστικό μέρος της ζωής ενός TNE είναι το στάδιο της Χρήσης. Στη φάση αυτή, ο λόγος της Δημιουργίας του TNE αποκτά «σάρκα και οστά». Αρχικά, συντελείται η χρήση για την οποία είχε σχεδιαστεί, και όταν αυτή περατωθεί ή επέλθει το τέλος της επιχειρησιακής ζωής του TNE τότε υπάρχουν τρεις επιλογές: εγκατάλειψη, αλλαγή χρήσης και, εάν είναι εφικτό, αλλαγή θέσης¹⁵. Οι όποιες λειτουργίες επιτελούνται και όποια περιστατικά λαμβάνουν χώρα επ' αυτού υπόκεινται σε ένα πλέγμα κανόνων, εθνικών και διεθνών, οι οποίοι ανάλογα με ζήτημα που ρυθμίζουν είναι περισσότερο ή λιγότερο εξελιγμένοι και λεπτομερείς. Επιπροσθέτως, στο στάδιο αυτό, είναι πιθανό να εμφανιστούν και κάποιες διαδικασίες ή δραστηριότητες, που μπορεί να μην είχαν προβλεφθεί ή ληφθεί υπόψη κατά το πρώτο στάδιο, οι οποίες να έχουν ανταγωνιστικό ή συγκρουσιακό χαρακτήρα με άλλες σύγχρονες ή μελλοντικές χρήσεις του θαλασσίου χώρου. Στην περίπτωση αυτή οι αρμόδιες αρχές θα κληθούν να διευθετήσουν τις όποιες αντιθέσεις, τόσο σε

¹⁵ Ο δεύτερος και το τρίτος παράγοντας μπορούν και να συνδυαστούν.

εθνικό όσο και σε διακρατικό επίπεδο, και να διασφαλίσουν την κατά το δυνατό ισότιμη χρήση του θαλασσίου χώρου¹⁶.

Το πέρασμα στο τρίτο στάδιο γίνεται είτε προγραμματισμένα (βλ. πέρασ επιχειρησιακής ζωής) ή έκτακτα (π.χ. εξαιτίας ατυχήματος) και συνήθως αφορά στις Εγκαταστάσεις, παρά τα Νησιά. Οι επιλογές που προσφέρονται στους εκάστοτε χρήστες είναι αρκετές, αλλά το ζήτημα αυτό έχει αποτελέσει ίσως το πιο πολυσυζητημένο σχετικό θέμα στους κόλπους της Διεθνούς Κοινότητας. Όπως θα αναλυθεί στο 6^ο Κεφάλαιο, η απερίσκεπτη εγκατάλειψη μιας Εγκατάστασης εγκυμονεί σειρά κινδύνων τόσο για το φυσικό περιβάλλον όσο και για τις άλλες χρήσεις του θαλάσσιου χώρου, ενώ το χρηματικό κόστος μιας ασφαλούς απεγκατάστασης δρα συνήθως αποτρεπτικά για τους χρήστες. Για τους λόγους αυτούς, μια σειρά νομοθετικών μέτρων έχουν συστηθεί ή συζητηθεί, ώστε το θαλάσσιο περιβάλλον να δέχεται την ελάχιστη δυνατή υποβάθμιση. Η ρήση «το προλαμβάνειν εστί θεραπεύειν» φαίνεται να έχει εφαρμογή και στην περίπτωση αυτή, καθώς τα τελευταία χρόνια γίνονται προσπάθειες ώστε το τρίτο στάδιο να είναι ήδη ενσωματωμένο και προετοιμασμένο από το στάδιο της Δημιουργίας.

Η πρωτοβουλία για τη Δημιουργία ΤΝΕ προέρχεται είτε από ιδιωτικούς φορείς¹⁷, οι οποίοι τους αξιοποιούν για κερδοσκοπικές δραστηριότητες¹⁸, ή από δημόσιους φορείς, με απώτερο στόχο την προάσπιση του δημοσίου συμφέροντος¹⁹, χωρίς να αποκλείεται και η δραστηριοποίηση δημοσίων επιχειρήσεων²⁰. Επειδή όμως οι φορείς αυτοί δεν είναι απαραίτητο ότι κατέχουν την τεχνογνωσία και τα μέσα προκειμένου για τη δημιουργία ΤΝΕ, το κατασκευαστικό έργο αναλαμβάνουν κατάλληλες επιχειρήσεις, συνήθως

¹⁶ Η όλο και αυξανόμενη χρήση του θαλάσσιου χώρου, ειδικά σε περιοχές με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (π.χ. στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας, αλιευτικά πεδία κ.λπ.), φέρει συχνά στην επιφάνεια τέτοιου είδους διαφορές. Αυτό αποτελεί και έναν από τους λόγους για τους οποίους τα τελευταία χρόνια προτείνεται ως λύση η υιοθέτηση του Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού, ο οποίος θα κληθεί να διασφαλίσει τα συμφέροντα όλων των ενδιαφερόμενων φορέων. Για το περιεχόμενο της έννοιας του ΘΧΣ και τη σχέση του με το Δίκαιο της Θάλασσας βλ. Maes, Fr., *The International Legal Framework for Marine Spatial Planning, Marine Policy*, vol 32, is 5, 2008, σ. 797-810.

¹⁷ Οι οποίοι όπως διαπιστώσαμε, ήταν οι πρωτοπόροι στον τομέα αυτό, κατά τη σύγχρονη εποχή.

¹⁸ Βλ. εκμετάλλευση φυσικών πόρων, αναψυχή κ.ά.

¹⁹ Βλ. εθνική άμυνα, επιστημονική έρευνα κ.ά.

²⁰ Κυρίως στον τομέα της ενέργειας.

υπό τη μορφή consortium, οι οποίες και παραδίδουν το τελικό έργο προς χρήση και εκμετάλλευση του εντολέα τους, ο οποίος έχει και την ευθύνη τόσο της λειτουργίας όσο και του παροπλισμού αυτών.

Η διάρκεια ζωής²¹ των TNE καθορίζεται κυρίως από το σκοπό τον οποίο καλείται να φέρει εις πέρας. Έτσι, ενώ τα Τεχνητά Νησιά του Friesland αριθμούν περίπου 2.000 έτη ζωής, οι Τεχνητές Εγκαταστάσεις έχουν περιθώριο ζωής μόνο μερικές δεκαετίες ζωής²². Πολλές φορές, το πέρας της επιχειρησιακής ζωής δεν συμπίπτει με αυτό της πραγματικής ζωής, αλλά προηγείται αυτής. Έτσι, έχουν καταγραφεί περιπτώσεις όπου Εγκαταστάσεις έχουν είτε αλλάξει τοποθεσία ή χρήση, ή ακόμα και τα δύο, καθώς πρόκειται για δαπανηρές αλλά και ανθεκτικές κατασκευές οι οποίες μπορούν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους για σκοπούς διαφορετικούς από αυτούς για τους οποίους είχαν σχεδιαστεί αρχικά²³.

Συχνά τα TNE χαρακτηρίζονται ως «πλωτές πολιτείες»· ένας όρος που χρησιμοποιείται για να καταδείξει ότι επ' αυτών διαβιούν μικρές ανθρώπινες κοινότητες, έχοντας συνήθειες παρεμφερείς με αυτές που θα είχαν και στη στεριά. Εργασία, διαμονή, αναψυχή, είναι κάποιες από τις βασικές δραστηριότητες τις οποίες ασκούν τα άτομα που ζουν επί 24ωρου βάσεως επί των TNE, σε ολιγομελείς ή πολυμελείς ομάδες²⁴.

²¹ Στο σημείο αυτό θα πρέπει να διαχωρίσουμε την έννοια της «ζωής» από αυτή της «επιχειρησιακής ζωής». Με την πρώτη εννοείται το σημείο το οποίο σηματοδοτεί το πέρας της ύπαρξης ή έστω της ύπαρξης η οποία δεν εγκυμονεί κινδύνους για την ναυσιπλοΐα, το περιβάλλον και γενικά τις άλλες χρήσεις του θαλασσίου χώρου. Με τη δεύτερη εννοείται η φάση κατά την οποία μια κατασκευή δεν μπορεί πια να εξυπηρετήσει το σκοπό για τον οποίο κατασκευάστηκε, όχι μόνο για κατασκευαστικούς και δομικούς λόγους αλλά και για οικονομικούς, κοινωνικούς ή περιβαλλοντικούς κ.ά. λόγους.

²² Ανάλογα με το μέγεθος και το σημείο που είναι τοποθετημένη μια μέση Εγκατάσταση (δηλ. βάθος θαλάσσιας στήλης και έκθεση σε κυματισμό) έχει διάρκεια ζωής περίπου 20-30. Με κατάλληλη συντήρηση και αντικαταστάσεις επιβεβαρυμένων μερών η χρονική αυτή περίοδος είναι δυνατό να επεκταθεί. Βλ. Committee on Disposition of Offshore Platforms, Marine Board, Commission on Engineering and Technical Systems, National Research Council, *Disposal of Offshore Platforms*, National Academy Press, Washington DC, 1985, σ. 8-10.

²³ Αυτό γίνεται για οικονομικούς κυρίως λόγους και σήμερα η δυνατότητα αλλαγής χρήσης/θέσης αποτελεί μια από τις βασικές σχεδιαστικές παραμέτρους.

²⁴ Π.χ. η εγκατάσταση εξόρυξης του Πεδίου Hibernia, στο Βόρειο Ατλαντικό, μία από τις μεγαλύτερες του κόσμου, μπορεί να φιλοξενήσει σε μόνιμη βάση 185 άτομα (πηγή: <http://www.hibernia.ca/about.html>). Από την άλλη, μια σειρά τεχνητών νησιών που έχουν κατασκευαστεί ή σχεδιάζονται στον Περσικό Κόλπο, θα έχουν τη δυνατότητα φιλοξενίας μερικών δεκάδων χιλιάδων ατόμων, με σκοπό την αναψυχή ή τη μόνιμη εγκατάσταση. Ο

Ένα από τα πιο βασικά ζητήματα που ενυπάρχουν στο στάδιο της Χρήσης είναι η εξυπηρέτηση των αναγκών των κοινοτήτων αυτών, τόσο σε σχέση με τις δραστηριότητες όσο και την επιβίωσή τους. Όταν δε, η τοποθεσία τους βρίσκεται μερικές δεκάδες ναυτικά μίλια από την ακτογραμμή, τότε το ζήτημα του ανεφοδιασμού και της επικοινωνίας²⁵ απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό. Οι τεχνολογικές εξελίξεις έχουν επιτρέψει την, ως ενός σημείου, αυτάρκεια στις ενεργειακές ανάγκες, καθώς με τη χρήση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας μπορεί να εξασφαλιστεί ένα μέρος τους, αν όχι το σύνολο²⁶, όπως επίσης και την παραγωγής πόσιμου νερού²⁷. Η δημιουργία μιας πλήρως αυτόνομης εγκατάστασης έχει αποτελέσει ζητούμενο για την επιστημονική και την επιχειρηματική κοινότητα²⁸, ενώ τα τελευταία χρόνια έχουν παρουσιαστεί διάφορα σχέδια για την επίτευξη αυτού του στόχου²⁹. Τα ρεαλιστικά στοιχεία στα οποία έχουν βασιστεί, μας δίνουν την εντύπωση ότι μια τέτοια απόπειρα είναι θέμα χρόνου.

Salahuddin έχει καταγράψει δυνατότητα φιλοξενίας τουλάχιστον 460.000 ατόμων στα νησιά αυτά, βλ. Salahuddin, B., *The Marine Environmental Impacts of Artificial Island Construction in Dubai of the UAE*, MA Thesis, Nicholas School of the Environment and Earth Sciences, Duke University, 2006, σελ. 9-12.

²⁵ Στον τομέα της τηλεπικοινωνίας, η κατάσταση είναι σαφώς βελτιωμένη τα τελευταία χρόνια, με τη χρήση των δορυφορικών επικοινωνιών.

²⁶ Για τις δυνατότητες και προοπτικές των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στο Θαλάσσιο χώρο βλ. Νικητάκος, Ν., Λίλας, Θ., Ανάπτυξη Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στο Θαλάσσιο Περιβάλλον, στο Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Περιβάλλον και Θαλάσσιες Μεταφορές. Σε Αναζήτηση μίας Βιώσιμης Προσέγγισης. Σχεδιασμός και Υλοποίηση Παρεμβάσεων για τις Θαλάσσιες Μεταφορές και την Προστασία του Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τη Μεσόγειο και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2008, σ. 447-462.

²⁷ Για τις δυνατότητες και προοπτικές της παραγωγής γλυκού ύδατος βλ. Νικητάκος, Ν., Πλωτή Αυτόνομη, Οικολογική και Αποδοτική Μονάδα Αφαλάτωσης, στο Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Αειφορία και Περιβάλλον. Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21^ο Αιώνα*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2005, σ. 339-346.

²⁸ Το τεχνολογικό κεκτημένο της δεκαετίας 1980 θεωρήθηκε επαρκές για ένα τέτοιο επίτευγμα. Βλ. σχετικά Davidson, Fr., Life on Artificial Islands, *Popular Mechanics*, vol 161, no 8, August 1984, σελ. 76-79.

²⁹ Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι πρωτοβουλίες του Seasteading Institute για τη δημιουργία «πλωτών πολιτειών», οι οποίες ακόμα παραμένουν σε θεωρητικό επίπεδο. Λεπτομέρειες βλ. στο <http://www.seasteading.org/>.

1.4 Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα για την Κατασκευή και Λειτουργία Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

Σήμερα τα ΤΝΕ εξυπηρετούν μια πληθώρα χρήσεων³⁰. Μια ποικιλία η οποία εξελίχθηκε βάσει των ανθρώπινων αναγκών και σε συνάρτηση πάντα με το τεχνολογικό επίπεδο. Τα πλάνα αυτά, άλλα φιλόδοξα και άλλα απλά, στη σύλληψη και εφαρμογή τους, βρίσκονται σε διαρκή εξέλιξη, με νέες προτάσεις που ανταποκρίνονται σε παλαιές και καινούργιες ανάγκες.

Οι ιδιαιτερότητες των ΤΝΕ προκύπτουν τόσο από τις χρήσεις τις οποίες εξυπηρετούν όσο και από το ιδιαίτερο περιβάλλον στο οποίο τοποθετούνται. Έχοντας πολλά κοινά με τα φυσικά νησιά και τα πλοία, τα ΤΝΕ έχουν τα δικά τους κατασκευαστικά χαρακτηριστικά, τα οποία και υπαγορεύουν το νομικό τους καθεστώς. Οι ανάγκες τις οποίες καλούνται να ικανοποιήσουν, δεν θα μπορούσαν να καλυφθούν με χρήση κάποιου άλλου μέσου, είτε εξ' ολοκλήρου ή εξίσου αποτελεσματικά, γεγονός που τους δίνει συγκριτικό πλεονέκτημα. Από την άλλη, διάφορες εγγενείς δυσκολίες καθιστούν τρωτά τα ΤΝΕ, δημιουργώντας μια σειρά μειονεκτημάτων για αυτά, ενώ τέλος, κάποιοι περιορισμοί, φυσικοί ή ανθρωπογενείς, χαράσσουν τα όρια μέσα στα οποία αυτά μπορούν να εξελιχθούν.

Ξεκινώντας με τους περιορισμούς, το πρώτο εμπόδιο που καλούνται να ξεπεράσουν οι κατασκευαστές είναι το ύψος της θαλάσσιας στήλης. Ενώ τα Τεχνητά Νησιά και οι Εγκαταστάσεις πλησίον της ακτογραμμής, βρίσκονται σε χαμηλά βάθη μερικών δεκάδων μέτρων, στις μέρες μας έχουν κατασκευαστεί εγκαταστάσεις οι οποίες έχουν τοποθετηθεί σε βάθος περί τα 550 μέτρα³¹, ενώ άλλες έχουν αγκυροβοληθεί σε βάθη περί τα 2.500 μέτρα³².

³⁰ Βλ. *infra* Κεφ. 2.

³¹ Η εγκατάσταση άντλησης υδρογονανθράκων του πεδίου Baldplate, έχει θεμελιωθεί σε βάθος 580 μ., όπως και η Petronius (σε βάθος 535 μ.) στον Κόλπο του Μεξικού, όντας οι βαθύτερα τοποθετημένες εγκαταστάσεις επί του βυθού παγκοσμίως (πηγή: *Into the abyss – the world's deepest offshore oil rigs*, <http://www.offshore-technology.com/features/featureinto-the-abyss-the-worlds-deepest-offshore-oil-rigs>).

³² Η εγκατάσταση άντλησης υδρογονανθράκων Perdido βρίσκεται αγκυροβολημένη στον Κόλπο του Μεξικού, σε βάθος 2.450 μέτρων (πηγή: *Assembling deepest offshore platform*, <http://www.shell.com/global/aboutshell/our-strategy/major-projects-2/perdido/assembling-deepest-platform.html#>). Το αμέσως επόμενο μεγαλύτερο βάθος αγκυροβόλησης είναι τα 2.150 μ., στην ίδια περιοχή, για την εγκατάσταση Atlantis (πηγή:

Αφού ξεπεραστεί το «εμπόδιο» του θαλάσσιου όγκου, επόμενος περιορισμός αποτελεί η μορφολογία και η σύσταση του θαλασσίου βυθού και του υπεδάφους. Η περίπτωση της μορφολογίας είναι λιγότερο κρίσιμη όταν αναφερόμαστε σε Τεχνητά Νησιά και σε Εγκαταστάσεις οι οποίες αγκυροβολούνται, καθώς τα μεν Νησιά δημιουργούνται με την εναπόθεση υλικών στο βυθού, «καλύπτοντας» επί της ουσίας τη μορφολογία, οι δε Εγκαταστάσεις αγκυροβολούνται ή αγκιστρώνονται με τεχνητά μέσα τα οποία προσαρμόζονται ανάλογα με την περίπτωση. Από την άλλη, η περίπτωση της εδαφικής σύστασης είναι περισσότερο κρίσιμη για τις Εγκαταστάσεις οι οποίες τοποθετούνται επί του βυθού. Η ευστάθεια του υπεδάφους διερευνάται πριν την τοποθέτηση της εγκατάστασης και σε περίπτωση που εμφανιστούν αδυναμίες, τότε εφαρμόζονται τεχνικές θεμελίωσης³³ ή και ενίσχυση αυτού³⁴.

Εκτός από την κατακόρυφη διάσταση, ένας άλλος περιορισμός σε σχέση με τον θαλάσσιο όγκο, αφορά στην απόσταση από την ακτογραμμή. Τα πρώτα ΤΝΕ κατασκευάζονταν όπως είδαμε, πλησίον της ακτογραμμής. Η επιλογή αυτή, πέρα από τα μικρά βάθη, εξασφάλιζε και την παρουσία σε «ήρεμα» νερά³⁵, προστατευμένα από ανέμους και ρεύματα. Σήμερα, η τεχνολογική πρόοδος, η εξέλιξη του νομικού πλαισίου και η ανακάλυψη νέων χρήσεων, μας έχουν οδηγήσει σε τοποθέτηση, κυρίως, Εγκαταστάσεων ακόμα και στο

Into the abyss – the world's deepest offshore oil rigs, <http://www.offshore-technology.com/features/featureinto-the-abyss-the-worlds-deepest-offshore-oil-rigs>). Η κινεζικής κατασκευής εγκατάσταση HYSY 981, η οποία προσωρινά έχει αγκυροβοληθεί σε βάθος 1.500 μ., στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, έχει σχεδιαστεί για να επιχειρεί σε βάθος 3.000 μ. (πηγή: China's Offshore Move to Drilling Independence: CNOOC's HYSY 981 Rig Spuds In, <http://gcaptain.com/chinas-move-energy-independence/>). Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι ο μέσος όρος βάθους για τους ωκεανούς, παγκοσμίως, έχει υπολογιστεί από το Woods Hole Oceanographic Institution στα 3.682,2 μ. (πηγή: WHOI Study Calculates Volume and Depth of the World's Oceans, <http://www.whoi.edu/main/news-releases/2010?tid=3622&cid=74755>).

³³ Βλ. Will, St., Compliant towers: the next generation, *Offshore*, vol 59, is. 7, July 1999, σ. 84.

³⁴ Για την περίπτωση θεμελίωσης του Τεχνητού Νησιού του Αεροδρομίου Kansai, βλ. Furudoi, T., Second phase construction project of Kansai International Airport. Large-scale reclamation works on soft deposits, *Proceedings of the 16th International Conference on Soil Mechanics and Geotechnical Engineering*, 2005, σ. 313-322.

³⁵ Εκτός από το θαλάσσιο χώρο, μαρτυρίες για την ύπαρξη Τεχνητών Νησιών σε λίμνες στη Γαλλία υπάρχουν ήδη από τα μέσα του 18^{ου} αι. (πηγή: Davidson, P., Artificial Islands, <http://www.theislandreview.com/?s=Artificial+islands>), ενώ Εγκαταστάσεις, παρεμφερείς με αυτές που χρησιμοποιούνται σήμερα, έχουν καταγραφεί από τη δεκαετία 1890 στη Λίμνη Οχάιο, των Η.Π.Α. (πηγή: Ohio Offshore Wells, <http://aoghs.org/offshore-technology-history/ohio-offshore-wells/>).

Διεθνή Βυθό. Η μεγάλη απόσταση από την ακτογραμμή όμως, θέτει τρία βασικά προβλήματα, τα οποία είναι σε συνάρτηση με το χρόνο και τη μεταφορική ικανότητα που απαιτείται για: α. τις απαραίτητες προμήθειες για την απρόσκοπτη λειτουργία της εγκατάστασης, β. την προώθηση των όποιων παραγόμενων προϊόντων και γ. τη συνδρομή σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Από την άλλη, το ζήτημα της τηλεπικοινωνίας φαίνεται να έχει λυθεί³⁶, καθώς επίσης, εν μέρει, και αυτό της μεταφοράς με τη χρήση ταχύπλων σκαφών και ελικοπτέρων.

Αφού ξεπεραστούν οι περιορισμοί του βάθους και της απόστασης, ένας άλλος όρος, αυτή τη φορά ανθρωπογενούς προέλευσης, είναι αυτός που θα καθορίσει την κατασκευή και τη λειτουργία του TNE. Όπως και στη στεριά, έτσι και στο θαλάσσιο χώρο, οποιαδήποτε προσθήκη «ξένου» αντικειμένου ενδέχεται δυνητικά ή ουσιαστικά να έχει αλληλεπιδράσεις με άλλα στοιχεία. Ο προβληματισμός ξεκινά όταν οι αλληλεπιδράσεις αυτές έχουν αρνητικό χαρακτήρα, σε χρόνο παρόντα ή και μελλοντικό. Με άλλα λόγια, ζητούμενο στην περίπτωση μας είναι η λειτουργία ενός TNE να μην επηρεάζει αρνητικά τις όποιες άλλες χρήσεις του θαλασσίου χώρου, ούτε να τον υποβαθμίζει³⁷. Τόσο η διεθνής, όσο και η εθνική νομοθεσία, έχουν προβλέψει για τις νόμιμες χρήσεις των θαλασσών καθώς επίσης και για την ιεράρχηση τους ή την προστασία των συμφερόντων των ενδιαφερόμενων μερών.

Αφήνοντας πίσω μας τους περιορισμούς, μια σειρά από μειονεκτήματα που ενυπάρχουν στην κατασκευή και λειτουργία των TNE, ενδέχεται να οδηγήσουν σε ιδιαίτερα ανεπιθύμητες καταστάσεις, εφόσον δεν έχουν ληφθεί τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα ή εάν δεν αντιμετωπιστούν εγκαίρως με τα κατάλληλα μέσα. Βασική παραδοχή αποτελεί το γεγονός ότι η θάλασσα αποτελεί ένα σκληρό και απαιτητικό επιχειρησιακό περιβάλλον, το οποίο δοκιμάζει καθημερινά τις αντοχές των TNE. Κύματα, υποθαλάσσια ρεύματα, άνεμοι, πάγος κ.ά. φυσικά στοιχεία μπορεί να έχουν συνεχή παρουσία, η οποία επηρεάζει τόσο την ύπαρξη όσο και τις λειτουργίες οι οποίες συντελούνται επί αυτών. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, τα TNE πρέπει να είναι

³⁶ Αρχικά, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η επικοινωνία γινόταν με τη χρήση ασυρμάτου, πηγή: Paik, J. K., Thayamballi, An. K., *Ship-Shaped Offshore Installations. Design, Building and Operation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, σ. 1. Έπειτα προστέθηκε και η επιλογή της ενσύρματης επικοινωνίας με τη χρήση υποθαλάσσιων καλωδίων.

³⁷ Περιβαλλοντικά, παραγωγικά, οπτικά κ.λπ.

κατάλληλα «θωρακισμένα» ώστε να δύνανται να αντιμετωπίσουν ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως σεισμούς, ηφαίστεια, τσουνάμι, τυφώνες κ.λπ., τα οποία όσο εξελιγμένη και να είναι μια κατασκευή, πάντα θα ελλοχεύει ο κίνδυνος της απειλής κατά της λειτουργίας ή ακόμα και της ύπαρξης της³⁸.

Το επόμενο μειονέκτημα συνδέεται με τη φάση του παροπλισμού ενός TNE. Το υψηλό χρηματικό κόστος σε συνδυασμό με τις τεχνικές δυσκολίες και την ελευθερία της «μερικής απεγκατάστασης»³⁹, καθιστούν συχνό το φαινόμενο του προβληματικού παροπλισμού⁴⁰. Κάτι τέτοιο έχει μακροχρόνιες αρνητικές συνέπειες, τόσο για το φυσικό περιβάλλον και τους πόρους όσο και επειδή αποτελεί εμπόδιο για άλλες χρήσεις του θαλασσίου χώρου, ενώ παράλληλα δημιουργεί και αρνητικές εντυπώσεις στην κοινή γνώμη. Ενώ σε κάποιες περιοχές του πλανήτη, τα αντίστοιχα Προγράμματα Περιφερειακών Θαλασσών του United Nations Environment Programme έχουν εσκήψει στο πρόβλημα, σε κάποιες άλλες υπάρχει πολύς ακόμα δρόμος να διανυθεί. Τέλος, υπάρχουν και εξαιρετικές περιπτώσεις όπου η ατυχηματική καταστροφή ενός TNE μπορεί να καταστήσει εξαιρετικά δύσκολο τον ασφαλή παροπλισμό, ενώ άλλοτε ο υπεύθυνος για τη λειτουργία (και τον παροπλισμό) φορέας έχει πάψει να υπάρχει, με αποτέλεσμα το TNE να μένει «ορφανό».

Το τελευταίο μειονέκτημα, παραμένει για την ώρα σε θεωρητικό επίπεδο και έχει να κάνει με την ασφάλεια των TNE από εξωτερικές – στοχευμένες απειλές (αγγ. security). Παρά το γεγονός ότι ο αριθμός των καταγεγραμμένων

³⁸ Το πέρασμα του Ανεμοστρόβιλου Κατρίνα από τον Κόλπο του Μεξικού προκάλεσε καταστροφή ή βύθιση 115 εγκαταστάσεων, σημαντικές ζημιές σε 52 από αυτές, ενώ 19 απαγκιστρώθηκαν και παρασύρθηκαν εκτός θέσης, γεγονότα που οδήγησαν στη διαρροή 8.000.000 γαλονιών πετρελαίου στο θαλάσσιο χώρο (συγκριτικά, 11.000.000.000 γαλόνια είχαν διαρρεύσει το 1989 από το ναυάγιο του Exxon Valdez, στην Αλάσκα) (πηγή: Oil rigs fell to Hurricane Katrina, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/10/21/AR2010102106618.html>). Οι καταστροφές αυτές είχαν ως αποτέλεσμα στην αναστολή της παραγωγής υδρογονανθράκων κατά 95% στην περιοχή (πηγή: Blair Smith, El., Katrina cripples 95% of gulf's oil production, *USA Today*, http://usatoday30.usatoday.com/money/industries/energy/2005-08-30-katrina2-refinery-usat_x.htm).

³⁹ Αρχικά, το διεθνές πλαίσιο προέβλεπε «πλήρη απεγκατάσταση». Για την εξέλιξη του καθεστώτος βλ. Hamzah, B. A., International rules on decommissioning of offshore installations: some observations, *Marine Policy*, vol 27, is 4, 2003, σ. 339-348.

⁴⁰ Σύμφωνα με στοιχεία για το έτος 2013, περίπου το 1/3 των Εγκαταστάσεων επί της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας των Η.Π.Α. βρίσκονται εκτός λειτουργίας (πηγή: Sikiti Da Silva, Is., 359 oil platforms to be removed worldwide in 2013, <http://moonofthesouth.com/359-oil-platforms-removed-worldwide/>).

συμβάντων δε μπορεί να συγκριθεί αριθμητικά με αυτό των πλοίων, δε πρέπει να παραβλεφθεί ο ιδιαίτερος χαρακτήρας των ΤΝΕ, και ειδικά αυτών τα οποία βρίσκονται μακριά από την εμβέλεια προστασίας των δρόμων ασφαλείας.

Σε πιο θετικές όψεις των ΤΝΕ, υπάρχει μια σειρά πλεονεκτημάτων η οποία δικαιολογεί απολύτως τόσο την εκτεταμένη χρήση τους, όσο και τα φιλόδοξα σχέδια για σύνθετες και καινοτόμες χρήσεις. Βασικότερο στοιχείο, είναι η δυνατότητα τοποθέτησης στο πλησιέστερο, για την εκπλήρωση του σκοπού δημιουργίας, σημείο, καθώς επίσης και η δυνατότητα για κατασκευή κατά παραγγελία. Αυτοί οι δυο παράγοντες είναι που εξασφαλίζουν τη μεγιστοποίηση της δυνατότητας επίτευξης των σκοπών για τους οποίους κατασκευάζεται το κάθε ΤΝΕ. Επιπλέον, το μέγεθος και οι επ' αυτών υποδομές είναι σε θέση να εξασφαλίσουν μακρά αυτάρκεια ή και σχετική αυτονομία σε εφόδια και ενεργειακές ανάγκες, όπως επίσης και τη δυνατότητα επεξεργασίας ή και αποθήκευσης των όποιων παραγόμενων προϊόντων ανάλογα με το σχεδιασμό και τις ανάγκες, μειώνοντας έτσι το κόστος των μεταφορών. Ολοκληρώνοντας, με το στάδιο του Παροπλισμού, η πιο δημοφιλής, πλέον, μέθοδος είναι η επαναχρησιμοποίηση, όποτε αυτό είναι δυνατό, είτε με αλλαγή θέσης ή αλλαγή χρήσης, αποφεύγοντας έτσι τις αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον και τις χρήσεις του θαλασσίου χώρου και εξοικονομώντας μεγάλα χρηματικά ποσά και άλλους πόρους.

Κεφάλαιο 2^ο :

Τυπολογία και Χρήσεις των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

2.1 Τυπολογία των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

2.1.1 Ταξινομικά Προλεγόμενα

Στο κεφάλαιο αυτό, θα επιχειρηθεί μια πρώτη σύνδεση της τεχνολογίας των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων με τη νομική επιστήμη. Όπως θα προκύψει από την ανάλυση, η ναυπηγική και η μηχανολογική επιστήμη κατατάσσουν τα TNE χρησιμοποιώντας ποικίλα τεχνικά κριτήρια⁴¹. Η ταξινόμηση αυτή φανερώνει την πλούσια μορφολογία τους, η οποία προκύπτει τόσο από τις χρηστικές ανάγκες, όσο και από την τεχνολογική εξέλιξη. Το ίδιο μοτίβο ακολουθεί και η σχετική ονοματολογία. Μια ενδεικτική παρουσίαση αυτών, θα μας δώσει να καταλάβουμε ποια είναι τα από τεχνικής σκοπιάς, καθοριστικά στοιχεία.

Ο Mather⁴² κάνει διαχωρισμό σε Offshore Structures (ελλ. Υπεράκτιες Κατασκευές), στις οποίες κατατάσσει όλων των ειδών τις Τεχνητές Εγκαταστάσεις⁴³, και σε Offshore Installations (ελλ. Υπεράκτιες Εγκαταστάσεις), όπου και κατατάσσει τις βοηθητικές, προς τις πρώτες, υποδομές⁴⁴. Στην ανάλυση αυτή, η «Κατασκευή» είναι ο φορέας της «Εγκατάστασης», και κάτω από την πρώτη κατατάσσονται όλων των ειδών οι υποκατηγορίες Τεχνητών Εγκαταστάσεων.

⁴¹ Π.χ. υλικό κατασκευής, δομική μορφολογία, πλευστότητα, μέθοδος στήριξης κ.ά.

⁴² Mather, An., *Offshore Engineering. An Introduction*, 2nd edition, Witherby Publ., London, 2000.

⁴³ Δηλ. Fixed Steel Structures, Concrete Gravity Base, Tension Leg Platforms, Jack-ups, Floating Production Systems κ.ά.

⁴⁴ Δηλ. Accommodation, Caisson, Wellheads κ.ά. δηλαδή τα στοιχεία εκείνα τα οποία έχουν δομικό ή και βοηθητικό ρόλο στη λειτουργία μιας Εγκατάστασης, όπως αγωγοί, διαμερίσματα εργασίας και φιλοξενίας, συστήματα αγκίστρωσης κ.λπ.

Ο Chakrabarti είναι σαφώς πιο αναλυτικός⁴⁵. Στην κατηγορία των Offshore Structures, θέτει δύο υποκατηγορίες: α. τις Bottom-Supported Structures (ελλ. Κατασκευές που Εδράζονται στο Βυθό) και β. τις Floating Offshore Structures (ελλ. Πλωτές Υπεράκτιες Κατασκευές), με τα όποια στοιχεία που τοποθετούνται επ' αυτών να θεωρούνται ως ενσωματωμένα και όχι ως κάτι ξεχωριστό. Στην περίπτωση αυτή, το βασικό κριτήριο κατάταξης είναι η μέθοδος στήριξης που χρησιμοποιείται, και βάσει αυτού λαμβάνει χώρα και η περαιτέρω κατάταξη σε ομάδες, δηλ.: 1. Bottom-Supported Fixed Structures (ελλ. Κατασκευές που Εδράζονται Σταθερά στο Βυθό)⁴⁶, 2. Compliant Structures⁴⁷, 3. Floating Structures (ελλ. Πλωτές Κατασκευές)⁴⁸.

Με βασικό κριτήριο τη μέθοδο στήριξης κάνουν την κατηγοριοποίηση τους και οι Li και Li, στην Επιστημονική Εγκυκλοπαίδεια του UNESCO⁴⁹. Αναφερόμενοι στις Marine Structures (ελλ. Θαλάσσιες Κατασκευές), κάνουν μια πιο περιεκτική ταξινόμηση, περιλαμβάνοντας τόσο τα Τεχνητά Νησιά, όσο και τις εγκαταστάσεις που εμφανίζονται στην παράκτια ζώνη. Η κατηγοριοποίηση που κάνουν, είναι παρεμφερής με αυτή που κάνει ο Chakrabarti⁵⁰: α. Fixed Structures (ελλ. Σταθερές Κατασκευές)⁵¹, β. Movable Structures (ελλ. Κινητές Κατασκευές)⁵² και γ. Complimentary Structures⁵³.

Κάνοντας μια σύντομη σύνοψη, θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει ότι, αν παραβλέψουμε την ουσιαστική ποικιλομορφία των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων: α. υπάρχει πληθώρα αναφορικά με τις κατηγοριοποιήσεις των ΤΝΕ σύμφωνα με το υλικό κατασκευής, την

⁴⁵ Chakrabarti, S., *Handbook of Offshore Engineering, vol 1*, Elsevier, Amsterdam, 2005.

⁴⁶ Όπου περιλαμβάνονται οι Jacket Structures, Gravity Based Structures, Jack-up Structures κ.ά.

⁴⁷ Όπου περιλαμβάνονται οι Compliant Towers, Guyed Towers και οι Articulated Towers.

⁴⁸ Όπου περιλαμβάνονται οι Spar Platforms, Ship-shape Floating Production, Storage and Offloading Units, Buoyant Towers, Tension Leg Platforms κ.ά.

⁴⁹ Li, Y., Li, L., Marine Structures and Materials, in Oceanography, vol VIII, in *Encyclopedia of Life Support Systems*, Developed under the Auspices of the UNESCO, Eolss Publishers, Paris, α.χ.

⁵⁰ Ένας ακόμα διαχωρισμός που κάνουν είναι με βάση την τοποθεσία στην οποία βρίσκονται, δηλ. σε Coastal Structures (ελλ. Παράκτιες Κατασκευές), Offshore Structures (ελλ. Υπεράκτιες Κατασκευές) και Deep Ocean Structures (ελλ. Ωκεάνιες Κατασκευές)

⁵¹ Όπου περιλαμβάνονται οι Gravity Type Breakwaters, Jacket Platforms, Artificial Islands κ.ά.

⁵² Όπου περιλαμβάνονται οι Jack-up Structures, Semi-submersibles, Floating Production, Storage and Offloading Units κ.ά.

⁵³ Όπου περιλαμβάνονται οι Guyed Structures, Tension Leg Platforms κ.ά.

τοποθεσία/ βάθος, τη μορφολογία, την πλευστότητα και τη μέθοδο στήριξης και β. υπάρχει ποικιλία αναφορικά με την ορολογία, με κάποιους όρους να επαναλαμβάνονται (installations – εγκαταστάσεις, structures – κατασκευές, platforms – πλατφόρμες, towers – πύργοι, islands – νησιά), και οι οποίοι, με εξαίρεση τα νησιά, έχουν παρεμφερές εννοιολογικό περιεχόμενο. Για το αυτό λόγο, πολύ συχνά οι όροι αυτοί χρησιμοποιούνται ισοδύναμα, καθώς τα βασικά κατασκευαστικά τους χαρακτηριστικά επιτρέπουν κάτι τέτοιο.

Όπως θα διαφανεί σε επερχόμενα Κεφάλαια, το Δίκαιο της Θάλασσας δεν υπεισέρχεται σε λεπτομερείς κατηγοριοποιήσεις των ΤΝΕ, σύμφωνα με τα κριτήρια τα οποία περιγράψαμε. Επομένως, η ανάλυση μας θα ασχοληθεί με τρεις κατηγορίες, οι οποίες έχουν ως κριτήρια ταξινόμησης το υλικό κατασκευής και την παρεπόμενη αυτού δομή⁵⁴, ενώ το καθοριστικό στοιχείο ένταξης κάποιας κατασκευής στο πεδίο της μελέτης μας είναι η μορφή της μονιμοποίησης της παρουσίας της στο θαλάσσιο βυθό⁵⁵. Πιο συγκεκριμένα πρόκειται για τις εξής κατηγορίες: α. Τεχνητά Νησιά, β. Σταθερές Εγκαταστάσεις και Γ. Ημι-σταθερές Εγκαταστάσεις. Τέλος, σε λιγοστές περιπτώσεις έχουν παρατηρηθεί και κάποιες Υβριδικές Κατασκευές, στις οποίες συνυπάρχουν κοινά στοιχεία από τις κατηγορίες α. και β. και οι οποίες είναι πολύ δύσκολο να καταταγούν σε μία από τις δύο, χωρίς όμως αυτό να δημιουργεί προβλήματα στην νομική ανάλυση που θα επιχειρήσουμε (βλ. Παράρτημα, εικόνα 3).

Τα κριτήρια ταξινόμησης που χρησιμοποιούμε, ενώ έχουν κοινά στοιχεία με αυτά της ναυπηγικής και μηχανικής επιστήμης, τοποθετούν στο κέντρο του ενδιαφέροντος το στοιχείο της «μονιμότητας» μιας κατασκευής στο θαλάσσιο χώρο, καθώς οποιοδήποτε άλλο αντικείμενο με μη μόνιμο⁵⁶ χαρακτήρα δεν θα ενέπιπτε άμεσα στο πεδίο μελέτης του Δικαίου της Θάλασσας. Όταν αναφερόμαστε στον όρο της «μονιμότητας» στο θαλάσσιο χώρο, είναι προφανές ότι μιλάμε για μια έννοια καθαρά σχετική, καθώς ακόμα και φυσικά στοιχεία τα οποία έχουν ένα, θεωρητικά, αέναο χαρακτήρα, δύναται

⁵⁴ Εμβαθύνοντας δε την ανάλυση μας, θα διαπιστώσουμε ότι ένας ακόμα παράγοντας διαφοροποίησης, για τη νομική επιστήμη, είναι και αυτός της χρήσης για την οποία προορίζεται ένα ΤΝΕ.

⁵⁵ Δηλ. εάν πρόκειται περί απλής επαφής, θεμελίωσης ή αγκίστρωσης, και για πιο χρονικό διάστημα αυτά υπάρχουν.

⁵⁶ Π.χ. ένα πλοίο ή ένα υποβρύχιο.

να δεχθούν σημαντικές αλλοιώσεις στο χαρακτηριστικό τους αυτό⁵⁷. Για το λόγο αυτό, το στοιχείο που μας ενδιαφέρει είναι η πρόθεση για μια σταθερή παρουσία σε ένα σημείο και όχι η χρονική διάρκεια αυτής.

Πριν ξεκινήσουμε την αναλυτική παρουσίαση της κάθε κατηγορίας αξίζει να αναφερθούμε σε κάποιους παράγοντες οι οποίοι φαίνεται πως έχουν διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη των ΤΝΕ. Όπως αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 1, ήταν οι ανθρώπινες ανάγκες και δραστηριότητες αυτές που ώθησαν στην κατασκευή τεχνητών στοιχείων στο θαλάσσιο χώρο. Μέχρι τον 20^ο αι. τόσο η χρήση όσο και η πολυπλοκότητα των κατασκευών αυτών ήταν περιορισμένες⁵⁸. Το πρώτο, χρονικά, κομβικό σημείο είναι ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, ο οποίος οδήγησε αφενός σε σημαντικές τεχνολογικές εξελίξεις οι οποίες διοχετεύτηκαν άμεσα στην παραγωγική διαδικασία⁵⁹ και αφετέρου αύξησε κατακόρυφα τη ζήτηση ενεργειακών πόρων, που θα ήταν απαραίτητοι για την ανοικοδόμηση και επανόρθωση των καταστροφών⁶⁰. Κίνηση κλειδί αποτέλεσε η Διακήρυξη Τρούμαν, η οποία στην ουσία «πάντρεψε» τους δύο αυτούς παράγοντες και ανέδειξε τους υποθαλάσσιους υδρογονάνθρακες ως μια σημαντική εναλλακτική πηγή ενεργειακών πόρων, η εκμετάλλευση των οποίων γινόταν αποκλειστικά με τη χρήση Τεχνητών Νησιών και, κυρίως, Σταθερών Εγκαταστάσεων.

Το δεύτερο σημείο στο οποίο αξίζει να εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας, συνδυάζεται επίσης τα ενεργειακά ζητήματα. Μέχρι τη δεκαετία 1970 η εξέλιξη της τεχνολογίας των ΤΝΕ ήταν βασικά ένα ακαδημαϊκό θέμα⁶¹, ενώ οι δραστηριότητες αυτές αφορούσαν κυρίως κρατικούς δρώντες. Οι Πετρελαϊκές Κρίσεις της δεκαετίας αυτής έφεραν ξανά στο προσκήνιο της το ζήτημα της

⁵⁷ Σχετικά με την περίπτωση μας, έχουν καταγραφεί περιστατικά εξαφάνισης νησιωτικών εδαφών εξαιτίας διάβρωσης, ανόδου στάθμης της θάλασσας κ.λπ., αλλά και η εμφάνιση νησιωτικών εδαφών ηφαιστιογενούς χαρακτήρα. Βλ. Κεφάλαιο 5.

⁵⁸ Αφορούσε κυρίως σε παράκτιες εγκαταστάσεις (λιμενικού χαρακτήρα ή προστασίας της παράκτιας ζώνης) και, μετά τον 19^ο αι., σε εγκαταστάσεις εξόρυξης πετρελαίου (σε μικρά βάθη).

⁵⁹ Πηγή: Esmaili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, Ashgate, Aldershot, 2001, σ. 11-12.

⁶⁰ Οι ενεργειακές ανάγκες κατά τη διάρκεια του Πολέμου καλύπτονταν από εγχώριες και εύκολα προσβάσιμες (επιφανειακές) πηγές. Ως αποτέλεσμα αυτού, οι χώρες με αυξημένες ενεργειακές ανάγκες έπρεπε να στραφούν σε νέες πηγές.

⁶¹ Πηγή: Paik, J. K., Thayamballi, An. K., *Ship-Shaped Offshore Installations. Design, Building and Operation*, ibid, σ. 2.

ενεργειακής αυτονομίας, γεγονός που ώθησε το πετυχημένο μεταπολεμικό πείραμα, σε ακόμα μεγαλύτερα βάθη⁶². Έτσι, ενώ μέχρι το 1970 το μεγαλύτερο βάθος στο οποίο είχε τοποθετηθεί μια Σταθερή Εγκατάσταση ήταν τα 80 μέτρα, στο τέλος της δεκαετίας το μέγιστο βάθος ήταν τα 300 μέτρα, και στο τέλος της επόμενης δεκαετίας τα 550 μέτρα⁶³. Οι ανακαλύψεις, όμως, κοιτασμάτων σε μεγαλύτερα βάθη άνοιξαν το δρόμο για την γέννηση των Ημι-σταθερών Εγκαταστάσεων, κατά τη δεκαετία αυτή.

Έτσι, η εκμετάλλευση των υποθαλάσσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων θεωρείται πως έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη και εξάπλωση⁶⁴ της τεχνολογίας των ΤΝΕ. Σήμερα, στη συντριπτική τους πλειοψηφία οι Τεχνητές Εγκαταστάσεις στο θαλάσσιο χώρο, αντλούν την τεχνολογία τους από τα τεχνολογικά επιτεύγματα του τομέα της εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων⁶⁵, την οποία και προσαρμόζουν στις δικές τους ανάγκες⁶⁶. Για το λόγο αυτό πολλά από τα στοιχεία που αντλούμε προέρχονται από εκείνο τον τομέα. Η πραγματικότητα αυτή αντανάκλαται και στο πεδίο της νομοθεσίας, καθώς όπως θα φανεί και στα Κεφάλαια 3 και 4, η πλειοψηφία αυτής σε εθνικό και διεθνές επίπεδο αφορά σε ΤΝΕ των οποίων η χρήση προορίζεται για εξερεύνηση και εκμετάλλευση υποθαλάσσιων φυσικών πόρων, αφήνοντας έτσι σημαντικά κενά για τις περιπτώσεις που έχουμε άλλες χρήσεις.

⁶² Τις Η.Π.Α. ακολούθησε η Μεγάλη Βρετανία, με την πρώτη υπεράκτια εγκατάσταση εξόρυξης το 1964, ενώ μετά την Πρώτη Πετρελαϊκή Κρίση (1973) εγκαταστάσεις εμφανίζονται στα ανοιχτά των Αλάσκα, Αυστραλία, Βραζιλία, Ινδονησία, Νέα Ζηλανδία, Περσικό Κόλπο και (τότε) Ζαΐρ. Πηγή: Esmaeili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, ibid, σ. 12.

⁶³ Πηγή: Paik, J. K., Thayamballi, An. K., *Ship-Shaped Offshore Installations. Design, Building and Operation*, ibid, σ. 2.

⁶⁴ “Since 1947, more than 10,000 offshore platforms of various types and sizes have been constructed and installed worldwide”, πηγή: Chakrabarti, S., *Handbook of Offshore Engineering, vol 1*, Elsevier, Amsterdam, 2005, σ. 2.

⁶⁵ “While the majority of offshore structures support the exploration and production of oil and gas, other major structures, e.g. for harnessing power from the sea, offshore bases, offshore airports are also coming into existence. The design of these structures uses the same principles...”, βλ. Chakrabarti, S., *Handbook of Offshore Engineering, vol 1*, Elsevier, Amsterdam, 2005, ibid, σ. 2.

⁶⁶ Αυτό δε σημαίνει ότι δεν έχουν εισαχθεί καινοτομίες και από άλλους παραγωγικούς τομείς, αλλά και από τις επιστήμες, οι οποίες μπορεί στο μέλλον να αναδειχθούν ως πρωτοπόρες.

2.1.2 Τεχνητά Νησιά

Ως Τεχνητά Νησιά ορίζουμε τις κατασκευές αυτές στο θαλάσσιο χώρο οι οποίες έχουν προκύψει από την ανθρωπογενή εναπόθεση φυσικών αλλά και τεχνητών υλικών. Τα TN αρχικά κατασκευάζονταν από χώμα, άμμο ή χαλίκι, ενώ αργότερα με τη χρήση γερανών έγινε δυνατή και η χρησιμοποίηση ξύλου, βράχων, τσιμέντου (βλ. Παράρτημα, εικόνα 4), ασφάλτου καθώς επίσης πλαστικού και συνθετικού υφάσματος, με στόχο τη σταθεροποίηση των κατασκευών (βλ. Παράρτημα, εικόνα 5)⁶⁷.

Οπτικά, η μορφή ενός TN δεν διαφέρει πολύ από αυτή ενός φυσικού νησιού. Η μορφολογία και η υφή του εναπόκειται στις κατασκευαστικές προδιαγραφές που θέτουν οι χρηστικές ανάγκες της κατασκευής (βλ. Παράρτημα, εικόνα 6 και 7). Στην Ολλανδία βρίσκονται τα δύο μεγαλύτερα σε έκταση Τεχνητά Νησιά, τα οποία κατασκευάστηκαν σταδιακά τις δεκαετίες 1950 και 1960. Πρόκειται για τα Flevopolder και Noordoostpolder, έκτασης 970 χλμ² και 460 χλμ² αντίστοιχα, τα οποία και αποτελούν την Flevoland⁶⁸. Με σαφώς μικρότερη έκταση, ακολουθούν το Yas Island⁶⁹, στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, με έκταση 25 χλμ², και έπειτα το Kansai International Airport⁷⁰, 10,5 χλμ². Τα μεγέθη αυτά, αποτελούν μάλλον τις εξαιρέσεις, παρά τον κανόνα, καθώς η πλειοψηφία των TN περιορίζεται σε μερικές εκατοντάδες τετραγωνικά χιλιόμετρα, ενώ τα ύψη τους, τις μερικές δεκάδες μέτρα.

Εξαιτίας του όγκου των υλικών και των πόρων που απαιτούνται για να κατασκευαστεί ένα TN, καθώς επίσης και εκ του γεγονότος ότι η δομή⁷¹ τους

⁶⁷ Για τα είδη και τις ιδιότητες των υλικών αυτών βλ. Chapter 4, *Materials and Construction Aspects* του Engineering Research & Development Centre – Coastal & Hydraulics Laboratory, *Coastal Engineering Manual*, US Army Corps of Engineers, September 2011, διαθέσιμο στο http://140.194.76.129/publications/eng-manuals/EM_1110-2-1100_vol/PartVI/cem-vi-4.pdf.

⁶⁸ Πρόκειται για τη νεότερη Επαρχία της Ολλανδίας. Για λεπτομέρειες βλ. *From past to present*, <http://www.flevoland.nl/english/from-past-to-present/>.

⁶⁹ Πηγή: Ouis, P., “And an Island Never Cries”: Cultural and Societal Perspectives on the Mega Development of Islands in the United Arab Emirates, στο Badescu, V., Cathcart, R., (eds.), *Macro-engineering Seawater in Unique Environments: Arid Lowlands and Water Bodies Rehabilitation*, Springer, Heidelberg, 2011, σ. 62.

⁷⁰ Πηγή: Furudoi, T., Second Phase Construction Project of Kansai International Airport. Large-scale Reclamation Works on Soft Deposits, *Proceedings of the 16th International Conference on Soil Mechanics and Geotechnical Engineering*, 2005, σ. 314.

⁷¹ Δηλ. μεγάλο θαλάσσιο μέτωπο, χαμηλό ύψος, φυσικά υλικά κατασκευής.

δεν συμβάλει στην απορροφητικότητα των εξωτερικών πιέσεων⁷² (δηλ. κύματα, υποθαλάσσια ρεύματα, άνεμοι κ.λπ.), η τοποθέτηση τους γίνεται συνήθως σε ρηχά βάθη ή και πλησίον της ακτογραμμής. Από την άλλη, αποτελούν κατάλληλη επιλογή όταν αξιοποιούνται για μακροχρόνια χρήση, αποφεύγοντας και πολλές από τις αρνητικές παρενέργειες που παρατηρούνται στη φάση του Παροπλισμού, ενώ σε περιπτώσεις κατασκευής πλησίον της ακτογραμμής έχουν καταγραφεί φαινόμενα επηρεασμού της παράκτιας μηχανικής⁷³.

Σήμερα παρατηρούνται δύο μέθοδοι κατασκευής Τεχνητών Νησιών⁷⁴. Στην μεν πρώτη, «ανάκτηση γης»⁷⁵ (αγγ. land reclamation), η δημιουργία επιτυγχάνεται με την προσθήκη, από τον άνθρωπο, διαφόρων δομικών υλικών (βλ. παραπάνω), στη δε δεύτερη, poldering⁷⁶, η δημιουργία επιτυγχάνεται με την αφαίρεση του νερού από εδάφη χαμηλού υψομέτρου.

Πιο αναλυτικά, για την πρώτη περίπτωση, μετά την επιλογή του πεδίου κατασκευής⁷⁷, οριστικοποιείται το σημείο της τοποθέτησης, η οποία γίνεται με βάση τη σταθερότητα του υπεδάφους και τη μορφολογία του βυθού. Σε περίπτωση που η σταθερότητα δεν είναι επαρκής, τότε εφαρμόζονται τεχνικές ενίσχυσης⁷⁸, ενώ κάποια στοιχεία του υπεδάφους μπορούν να φανούν ευεργετικά στην κατασκευή⁷⁹. Έπειτα ξεκινά η εναπόθεση υλικών, εκ των οποίων τα μεν φυσικά (άμμος, χαλίκι) προέρχονται από βυθοκορήσεις, τα δε τεχνητά (τοιμέντο, μέταλλο κ.ά.), κατασκευάζονται και μεταφέρονται από τη

⁷² Σε συσχέτιση με τις Τεχνητές Εγκαταστάσεις.

⁷³ Βλ. την περίπτωση του Περσικού Κόλπου όπου τα μεγάλης έκτασης ΤΝ εκτιμάται ότι θα έχουν μακροχρόνιες συνέπειες, πηγή: Salahuddin, B., *The Marine Environmental Impacts of Artificial Island Construction in Dubai of the UAE*, MA Thesis, Nicholas School of the Environment and Earth Sciences, Duke University, 2006, varia.

⁷⁴ Μια τρίτη μέθοδος, η πλήρωση κοιλάδων με νερό ώσπου οι άλλοτε λόφοι να μετατραπούν σε νησιά, εφαρμόζεται αποκλειστικά στην ενδοχώρα και για το λόγο αυτό εκφεύγει της του αντικειμένου μελέτης μας.

⁷⁵ Η τεχνική αυτή μέθοδος δε θα πρέπει να συγχέεται με την «πολιτική» της ανάκτησης γης, την οποία χρησιμοποιούν κάποιες χώρες για να επεκτείνουν την εδαφική τους επικράτεια, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τη Σιγκαπούρη και το Χονγκ Κονγκ. Η πολιτική αυτή έχει και νομικές προεκτάσεις τις οποίες θα μελετήσουμε σε επόμενα κεφάλαια.

⁷⁶ Πρόκειται για μία Ολλανδική λέξη, η οποία έχει αποκτήσει παγκόσμιο χαρακτήρα.

⁷⁷ Η οποία εξαρτάται από τη χρήση την οποία θα εξυπηρετήσει το ΤΝ.

⁷⁸ Που περιλαμβάνουν τη χρήση τοιμέντου ή και την τοποθέτηση πασσάλων στο υπέδαφος. Βλ. και υποσημείωση 34, άνω.

⁷⁹ Είναι συχνό το φαινόμενο της «ενσωμάτωσης» σε ένα ΤΝ υφάλων, βράχων και μικρών νησιωτικών εδαφών την περίπτωση του νησιωτικού εδάφους Jurong, Σιγκαπούρη, όπως επίσης και η αξιοποίηση λιμνοθαλασσών που δημιουργούνται από κοραλλιογενείς υφάλους.

στεριά και τοποθετούνται με τη βοήθεια γερανών. Εφόσον ολοκληρωθεί η φάση της δημιουργίας του TN, μετά έρχεται αυτή της διαμόρφωσης και του εξοπλισμού που είναι αναγκαία για την εκπλήρωση των σκοπών του.

Η μέθοδος του poldering, εφαρμόζεται σε χαμηλά βάθη, σε παράκτια σημεία τα οποία υπάρχει κάποιου είδους ευμετάβλητη στεριά. Σκοπός της είναι να μετατρέψει χώρους οι οποίοι μαστίζονται από φυσικά φαινόμενα όπως κύματα, παλίρροια, καταιγίδες κ.ά. σε «στεγανά» κομμάτια στεριάς (βλ. Παράρτημα, εικόνα 8). Στους χώρους αυτούς, εφόσον οριοθετηθούν⁸⁰, αποστραγγίζονται τα ύδατα και δημιουργούνται συστήματα διαχείρισης αυτών ώστε να αποτρέπονται νέες εισροές⁸¹. Έπειτα, το polder είναι έτοιμο προς εξοπλισμό και χρήση, συνήθως κατοίκηση.

2.1.3 Σταθερές Εγκαταστάσεις

Με τον όρο Σταθερές Εγκαταστάσεις (εφεξής ΣΕ) αναφερόμαστε σε όλες εκείνες τις ανθρωπογενείς κατασκευές που τοποθετούνται στο θαλάσσιο χώρο και εδράζονται στο βυθό, αποκτώντας έτσι ένα μόνιμο χαρακτήρα. Οι πρώτες ΣΕ κατασκευάζονταν από ξύλο, γεγονός που τις καθιστούσε ιδιαίτερα ευάλωτες. Οι τεχνολογικές εξελίξεις που επέφερε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, άνοιξαν το δρόμο για τη χρησιμοποίηση μετάλλων, ώστε το 1946 να καταγραφεί η πρώτη εγκατάσταση από ατσάλι στον Κόλπο του Μεξικού⁸². Τρεις δεκαετίες αργότερα (1973), θα χρησιμοποιηθεί για πρώτη φορά

⁸⁰ Συνήθως με τη χρήση κάποιου είδους τείχους.

⁸¹ “Polders are a special type of drained agricultural land typically found in low-lying coastal areas (...). Before impoldering, polder areas were either waterlogged or temporarily or permanently under water. An area becomes a polder when it is separated from the surrounding hydrological regime in such a way that its water level can be controlled independently of its surrounding regime. This condition is accomplished by various combinations of drainage canals and dikes”, πηγή: Hooimeijer, F., *The Tradition of Making Polder Cities*, PhD Thesis, Faculty of Architecture, Technical University of Delft, Delft, 2011, σ. 317.

⁸² Η εγκατάσταση επιφάνειας 1,2 χλμ² στηριζόταν σε 300 κυλινδρικούς μεταλλικούς μεταλλικούς πυλώνες, σε βάθος 4,5 μ. και σε απόσταση 8 χλμ. από την ακτογραμμή, δηλ. έξω από την Αιγιαλίτιδα Ζώνη των Η.Π.Α., εκμεταλλευόμενη τις πρόνοιες της Διακήρυξης Τρούμαν. Πηγή: Paik, J. K., Thayamballi, An. K., *Ship-Shaped Offshore Installations. Design, Building and Operation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, σ. 1-2.

οπλισμένο σκυρόδεμα, ως βάση για την τοποθέτηση ΣΕ στη Βόρεια Θάλασσα⁸³.

Μορφολογικά, οι ΣΕ δεν παρουσιάζουν κοινά στοιχεία με τα Τεχνητά ή τα Φυσικά νησιά, καθώς η απουσία φυσικών υλικών στην κατασκευή (π.χ. χώμα, χαλίκι) δίνει μια τελείως διαφορετική όψη⁸⁴. Πιο αναλυτικά, πάνω στους πυλώνες που στερεώνονται στο βυθό της θάλασσας τοποθετούνται πλατφόρμες σε διαφορετικά επίπεδα, πάνω στις οποίες λαμβάνουν χώρα οι διάφορες χρήσεις, δίνοντας περισσότερο χώρο για κατακόρυφη, παρά οριζόντια ανάπτυξη. Οι ΣΕ δεν φτάνουν σε έκταση τις επιφάνειες των ΤΝ⁸⁵, καθώς τα μεγάλα βάθη στα οποία τοποθετούνται δεν επιτρέπουν την κατασκευή μεγάλων, και άρα εκτεθειμένων σε φυσικά στοιχεία⁸⁶, κατασκευών. Από την άλλη, λόγω της έντονης χρήσης τους, πολύ σημαντικά θεωρούνται τα χαρακτηριστικά του ύψους, του βάρους και του όγκου τους⁸⁷, τα οποία και καταγράφονται συστηματικά, στα πλαίσια, θα λέγαμε, ενός άτυπου διαγωνισμού για την εγκατάσταση με τα πιο ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Έτσι, η εγκατάσταση Petronius θεωρείται η ψηλότερη κατασκευή που έχει ποτέ πραγματωθεί τόσο στη στεριά όσο και στη θάλασσα, με ύψος 609 μ.⁸⁸, ενώ το χαρακτηρισμό της πιο βαριάς κατασκευής έχει η εγκατάσταση στο Πεδίο Hibernia⁸⁹. Τα δομικά στοιχεία που

⁸³ Πηγή: Paik, J. K., Thayamballi, An. K., *Ship-Shaped Offshore Installations. Design, Building and Operation*, *ibid*, σ. 2.

⁸⁴ Αυτό δε σημαίνει ότι δεν έχουν γίνει προσπάθειες ή προτάσεις για προσθήκη στοιχείων φυσικής προέλευσης (π.χ. φυτά, δέντρα, νερό κ.ά.), ώστε να δοθεί μια πιο «φυσική» διάσταση στο περιβάλλον τους. Τα εγχειρήματα αυτά απαντώνται κυρίως σε ΣΕ και ΗΕ οι οποίες προορίζονται για κατοικία ή αναψυχή.

⁸⁵ Αναφερόμαστε σε επιφάνεια κάτοψης. Με τη χρήση πολλών επιπέδων επιτυγχάνεται η αύξηση στο επιθυμητό της ωφέλιμης επιφάνειας. Έτσι η συνολική επιφάνεια ισούται με γινόμενο του πολλαπλασιασμού της επιφάνειας κάτοψης επί τον αριθμό των επιπέδων, ο οποίος μπορεί να αυξάνεται, εφόσον χρειαστεί και κάτι τέτοιο είναι εφικτό. Η εγκατάσταση North Rankin B, η οποία τοποθετήθηκε στα ανοιχτά της Β. Αυστραλίας το 2013, με επιφάνεια κάτοψης τα 5 χλμ² αποτελεί την εξαίρεση μάλλον παρά τον κανόνα, πηγή: *North Rankin Redevelopment Project, Indian Ocean, Australia*, <http://www.offshore-technology.com/projects/north-rankin-redevelopment-australia/>.

⁸⁶ Βλ και Παράρτημα, εικόνα 9.

⁸⁷ Καθώς οι περισσότερες ΣΕ χρησιμοποιούνται στον τομέα της εκμετάλλευσης φυσικών πόρων, η αξιοπιστία και οι παραγωγικές ιδιότητες αποτελούν κύρια στοιχεία ενδιαφέροντος για τους χρήστες.

⁸⁸ Πηγή: πηγή: *Into the abyss – the world's deepest offshore oil rigs*, <http://www.offshore-technology.com/features/featureinto-the-abyss-the-worlds-deepest-offshore-oil-rigs>.

⁸⁹ Επί της τοιμεντένιας βάσης βάρους 550.000 τόνων έχει τοποθετηθεί υποδομή βάρους 37.000 τόνων. Εάν σε αυτά προσθέσουμε και τις 450.00 τόνους στερεού έρματος, τότε το

χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία τους, κατασκευάζονται στη στεριά και μεταφέρονται είτε επί ειδικών πλοίων ή ρυμουλκούνται και τοποθετούνται με τη βοήθεια γερανών στο προεπιλεγμένο σημείο, όπου και γίνεται η συναρμολόγηση.

Η τοποθέτηση των Σταθερών Εγκαταστάσεων γίνεται σε μέτρια βάθη, από λίγα έως περίπου τα 600 μέτρα, καθώς σε μεγαλύτερα βάθη οι φυσικές συνθήκες προσφέρονται για άλλου είδους κατασκευές που είναι πιο ανθεκτικές σε αυτές, και προσφέρονται για χρήσεις που έχουν μακροχρόνιο χαρακτήρα, ενώ σε αντίθεση με τα TN, είναι δυνατή και η μετατόπιση τους σε άλλη θέση, εάν αυτό το βήμα έχει ληφθεί υπόψη στο σχεδιασμό.

Με βάση την μέθοδο κατασκευής, οι Σταθερές Εγκαταστάσεις θα μπορούσαν να χωριστούν στις εξής ομάδες: α. Jacket Structures, β. Compliant Structures, γ. Gravity Structures, δ. Caisson Structures, ε. Submersible Structures, στ. Guyed Towers.

Οι Jacket Structures (ελλ. Κατασκευές Χωροδικτυώματος) αποτελούνται από 4 ή 8 κυλινδρικούς μεταλλικούς πυλώνες, οι οποίοι τοποθετούμενοι στο υπέδαφος του βυθού, εξασφαλίζουν την απαιτούμενη ευστάθεια της εγκατάστασης⁹⁰. Πάνω σε αυτούς εδράζονται τα διάφορα επίπεδα⁹¹, στα οποία λαμβάνουν χώρα οι διάφορες χρήσεις. Οι κατασκευές αυτές είναι πολύ δημοφιλείς για την εξόρυξη υδρογονανθράκων σε μέτρια βάθη⁹², εξαιτίας του μεγάλου φορτίου το οποίο μπορούν να φιλοξενήσουν καθώς και της υψηλής σταθερότητας τους⁹³ (βλ. Παράρτημα, εικόνα 10).

Οι Compliant Structures (ελλ. Κατασκευές σε Προσαρμοζόμενο Πύργο) αποτελούνται από έναν ευθύγραμμο μεταλλικό πυλώνα, ο οποίος είναι τοποθετημένος σε μία σταθερή βάση που είναι εγκατεστημένη – θεμελιωμένη

συνολικό βάρος ξεπερνά το 1.000.000 τόνους. Πηγή: Hibernia Construction, <http://www.hibernia.ca/exploration.html>.

⁹⁰ Πηγή: Esmaili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, ibid, σ. 16.

⁹¹ Τα οποία είναι γνωστά και ως «καταστρώματα».

⁹² Η Εγκατάσταση Bullwinkle, στον Κόλπο του Μεξικού έχει το ρεκόρ τοποθέτησης στο μεγαλύτερο βάθος για αυτό το είδος, στα 412 μ. πηγή: Chakrabarti, S., *Handbook of Offshore Engineering*, vol 1, ibid, σ. 21.

⁹³ Η αύξηση του κόστους κατασκευής και συντήρησης είναι ανάλογη με το βάθος της τοποθέτησης, και αυτό αποτέλεσε έναν από τους λόγους για τους οποίους ανακαλύφθηκαν άλλες τεχνολογίες κατασκευής.

στο βυθό⁹⁴ (βλ. Παράρτημα, εικόνα 11). Η τεχνική αυτή εξασφαλίζει την ικανότητα κίνησης/ αιώρησης της εγκατάστασης ανάλογα με τις εξωτερικές φυσικές πιέσεις, σε περιορισμένο όμως βαθμό. Εξαιτίας της μικρής τους έκτασης επιφάνειας, μπορούν να φιλοξενήσουν μικρά φορτία⁹⁵, ενώ τοποθετούνται σε μέτρια βάθη⁹⁶. Βασικά πλεονεκτήματά τους αποτελούν το χαμηλό κόστος κατασκευής, η ευκολία στην επαναχρησιμοποίηση τους καθώς και η «απορροφητικότητα» των φυσικών πιέσεων⁹⁷.

Οι Gravity Structures (ελλ. Κατασκευές Βαρύτητας) έχουν σαν βασικό υλικό κατασκευής το σκυρόδεμα και πιο σπάνια, το ατσάλι (βλ. Παράρτημα, εικόνα 12) και σαν χαρακτηριστικό γνώρισμα την ιδιότητα τους να μην χρειάζονται θεμελίωση. Αξιοποιώντας το μεγάλο βάρος τους, οι κατασκευές αυτές απλά εναποτίθενται στο βυθό. Η δομή τους έχει τρία στοιχεία: (α) μια ομάδα μεταλλικών ή τσιμεντένιων δεξαμενών⁹⁸, οι οποίες λειτουργούν ως βάση στήριξης, (β) πυλώνες που σταθεροποιούνται στη βάση και επί των οποίων εδράζονται (γ) τα καταστρώματα. Οι κατασκευές αυτές, τοποθετούνται σε μικρά βάθη ή και σε περιοχές όπου η μεταφορά των παραγόμενων προϊόντων δεν είναι εύκολη⁹⁹. Η ανθεκτικότητα τους¹⁰⁰, εξασφαλίζει τη δυνατότητα φιλοξενίας μεγάλων φορτίων, καθώς και αποθηκευτική χωρητικότητα, ενώ, αντίθετα, το κόστος κατασκευής είναι συνάρτηση του βάθους τοποθέτησης και το μεγάλο βάρος δυσκολεύει τη μετακίνηση.

⁹⁴ Για τεχνικές λεπτομέρειες βλ. Will, St., Compliant towers: the next generation, *Offshore*, vol 59, is. 7, July 1999.

⁹⁵ Η πιο συνήθης χρήση τους είναι να δρουν ως σημεία επαφής-φόρτωσης για τάνκερ ή μονάδες επεξεργασίας στα οποία φορτώνονται απευθείας ακατέργαστοι υδρογονάνθρακες.

⁹⁶ Το ρεκόρ κατέχει η Εγκατάσταση Baldrplate, βλ. υποσημείωση 31, άνω.

⁹⁷ Η ευελιξία όμως αυτή θέτει ως προαπαιτούμενο για ασφαλή χρήση τον χαμηλό κυματισμό, ενώ ταυτόχρονα καταπονεί σε υψηλό βαθμό το σύστημα αγκίστρωσης.

⁹⁸ Οι δεξαμενές αυτές, αξιοποιούνται για τη μεταφορά των εγκαταστάσεων καθώς προσφέρουν πλωτότητα και μετά την τοποθέτηση τους χρησιμοποιούνται για αποθήκευση των παραγόμενων υδρογονανθράκων ή και για την τοποθέτηση έρματος, με σκοπό τη σταθεροποίηση της εγκατάστασης.

⁹⁹ Οι κατασκευές αυτές επινοήθηκαν στη Νορβηγία καθώς είτε οι καιρικές συνθήκες ή η μορφολογία του βυθού καθιστούσαν δύσκολη τη μεταφορά υδρογονανθράκων, μέσω πλοίων ή υποθαλάσσιων αγωγών αντίστοιχα, πηγή: Mather, An., *Offshore Engineering. An Introduction*, 2nd edition, σ. 5.

¹⁰⁰ Θεωρούνται οι πιο κατάλληλες κατασκευές σε περιοχές που καλύπτονται από πάγο, πηγή: Mather, An., *Offshore Engineering. An Introduction*, 2nd edition, *ibid*, σ. 5.

Οι Caisson Structures (ελλ. Εγκιβωτισμένες Κατασκευές), μπορούν να έχουν δύο μορφές: α. ανοικτού τύπου (ή τύπου φρέατος, δηλ. ανοικτές σε βάση και κορυφή) και β. κλειστού τύπου (ή πλωτού τύπου, δηλ. ανοικτές μόνο στην κορυφή), αμφότερες κατασκευασμένες από τσιμέντο ή μέταλλο με κυλινδρικό ή πολυγωνικό σχήμα. Πρώτα, χρησιμοποιήθηκαν οι ανοικτού τύπου¹⁰¹, οι οποίες στην ουσία αποτελούν ένα τεχνητό κατακόρυφο φρεάτιο το οποίο τοποθετείται στο θαλάσσιο βυθό (βλ. Παράρτημα, εικόνα 14), συνήθως σε χαμηλά βάθη, και έπειτα οι κλειστού τύπου, μονάδες ή σύνολα των οποίων λειτουργούν ως βάσεις επί των οποίων στηρίζονται καταστρώματα¹⁰² (βλ. Παράρτημα, εικόνα 15). Και οι δύο τύποι κατασκευάζονται στη στεριά και θεμελιώνονται στο θαλάσσιο βυθό, με τη διαδικασία στεγανοποίησης να έχει σημαντικό χαρακτήρα. Οι ανοικτού τύπου έχουν μικρά μεγέθη (έως μερικές δεκάδες μέτρα ύψος και διάμετρο), η τεχνολογία κατασκευής τους είναι απλή και το κόστος χαμηλό, εξαιτίας όμως της δομής τους μπορούν να φέρουν μικρά φορτία, εξυπηρετώντας περιορισμένες χρήσεις και μάλιστα σε μικρά βάθη. Οι κλειστού τύπου μπορούν να τοποθετηθούν σε μεγαλύτερα βάθη και να φέρουν μεγάλα φορτία, ανάλογα πάντα με τον όγκο τους, ενώ η επιφάνεια που καλύπτουν μπορεί εύκολα να αυξηθεί με προσθήκες· στα αρνητικά τους καταγράφονται τα μικρά βάθη στα οποία μπορούν να τοποθετηθούν και το κόστος προετοιμασίας για τη διαμόρφωση της περιοχής του βυθού όπου θα τοποθετηθούν.

Οι Submersible Structures (ελλ. Βυθιζόμενες Κατασκευές) αποτελούν κατασκευές που συνδυάζουν χαρακτηριστικά «σταθερότητας» με ευκολία στη μετακίνηση¹⁰³. Πρόκειται για μεταλλικές κατασκευές, οι πυλώνες των οποίων

¹⁰¹ Οι κατασκευές αυτές είχαν είτε κύριο (βλ. εξορύξεις), ή αργότερα, επικουρικό χαρακτήρα (π.χ. ως αεραγωγοί σε άλλες υποθαλάσσιες δραστηριότητες). Πέραν του υλικού κατασκευής, σε αυτές προσθέτονταν και εξωτερικές ενισχύσεις από βράχους ή τσιμέντο, δίνοντας έτσι μεγαλύτερο όγκο, βλ. Παράρτημα, εικόνα 13. Για περισσότερες τεχνικές κατασκευαστικές λεπτομέρειες βλ. Smolczyk, Ul., (ed.), *Geotechnical Engineering Handbook, vol 3: Elements and Structures*, Ernst & Sohn, Berlin, 2003, σ. 241-403.

¹⁰² Μια τεχνική παρεμφερής με τις Κατασκευές Βαρύτητας, η οποία όμως δε θα πρέπει να συγχέεται με τη χρήση Εγκιβωτισμένων Συστημάτων Αγκίστρωσης ή Θεμελίωσης (αγγ. Caisson Foundations), τα οποία μπορεί να έχουν βοηθητικό χαρακτήρα σε Σταθερές και Ήμισταθερές Εγκαταστάσεις.

¹⁰³ Η πρώτη Βυθιζόμενη Κατασκευή, με το όνομα Bretton Rig 20, δημιουργήθηκε το 1949 στις Η.Π.Α. και προέκυψε από την ανάγκη χρήσης μιας υποδομής σε ένα σημείο για περιορισμένο

εδράζονται πάνω σε πλωτήρες (βλ. Παράρτημα, εικόνα 16). Κατασκευάζονται στη στεριά, ρυμουλκούνται στο σημείο ενδιαφέροντος και η τοποθέτηση στο βυθό τους γίνεται με τον ερματισμό των πλωτήρων. Μετά το πέρας της χρήσης τους, οι πλωτήρες αφερματίζονται, η κατασκευή αποκολλάται από το βυθό και είναι έτοιμη για μετακίνηση σε νέο σημείο¹⁰⁴. Τα βασικά τους πλεονεκτήματα είναι η δυνατότητα και ευκολία μετακίνησης¹⁰⁵, καθώς και η δυνατότητα μετατροπής τους σε Ημι-σταθερές Εγκαταστάσεις. Μειονεκτήματα αποτελούν η επιχειρησιακή τους ικανότητα μόνο σε μικρά βάθη, το αυξανόμενο κόστος αναλογικά με το βάθος, αλλά και η απαίτηση για εγκατάσταση σε βυθό με ομαλό ανάγλυφο και μορφολογία.

Οι Guyed Towers (ή Stayed Towers) έχουν τα ίδια τεχνικά - δομικά χαρακτηριστικά και ιδιότητες με τις Κατασκευές σε Προσαρμοζόμενο Πύργο¹⁰⁶, με μοναδικό σημείο διαφοροποίησης ότι η τοποθέτηση τους ενισχύεται και με τη χρήση καλωδίων τα οποία είναι αγκιστρωμένα στο βυθό και δένονται περιμετρικά της εγκατάστασης, ώστε να της προσδώσουν μεγαλύτερη σταθερότητα¹⁰⁷ (βλ. Παράρτημα, εικόνα 17).

2.1.4 Ημι-σταθερές Εγκαταστάσεις

Με τον όρο Ημι-σταθερές Εγκαταστάσεις (εφεξής HE) αναφερόμαστε σε όλες εκείνες τις ανθρωπογενείς κατασκευές οι οποίες τοποθετούνται στο θαλάσσιο χώρο, επιπλέουν και σταθεροποιούνται σε κάποιο σημείο με τη βοήθεια αγκυροβόλησης ή αγκίστρωσης στο βυθό. Πρόκειται για ανθεκτικές μεταλλικές κατασκευές, στις οποίες όμως συχνά απαντώνται και άλλα υλικά (π.χ. τσιμέντο, πλαστικό κ.ά.), που δημιουργήθηκαν για καλύψουν τα επιχειρησιακά κενά που αφήνουν οι ΣΕ¹⁰⁸. Όπως αναφέρθηκε και στο 2.1.1

χρονικό διάστημα. Στην ουσία αυτές αποτέλεσαν τον προάγγελο των πολύ διαδεδομένων σήμερα Ημι-βυθιζόμενων κατασκευών. Για την ιστορική εξέλιξη αυτών των ομάδων βλ. *How offshore drilling units evolved*, <http://www.offshore-mag.com/articles/print/volume-57/issue-5/news/special-report/how-offshore-drilling-units-evolved.html>.

¹⁰⁴ Πηγή: Chakrabarti, S., *Handbook of Offshore Engineering*, vol 1, ibid, σ. 11.

¹⁰⁵ Η οποία εξασφαλίζεται με τη χρήση των πλωτήρων.

¹⁰⁶ Των οποίων αποτελούν την μετεξέλιξη. Η πρώτη τέτοια κατασκευή, με το όνομα Lena, χρησιμοποιήθηκε στις Η.Π.Α., το 1983.

¹⁰⁷ Πηγή: Chakrabarti, S., *Handbook of Offshore Engineering*, vol 1, ibid, σ. 25.

¹⁰⁸ Εκτός από τα μεγαλύτερα βάθη στα οποία μπορούν να τοποθετηθούν, οι HE έχουν καλύτερη ικανότητα μετακίνησης, χρήσιμη τόσο για την τοποθέτηση όσο και για την αλλαγή

supra, αυτό το νέο είδος εγκαταστάσεων εμφανίζεται τη δεκαετία 1970, με την παραλλαγή των διαφόρων τύπων να βρίσκεται ακόμα υπό δυναμική εξέλιξη.

Μορφολογικά, οι ΗΕ έχουν πολλά κοινά στοιχεία με τις ΣΕ, γεγονός που αυτομάτως αποκλείει ομοιότητες με τα Τεχνητά ή τα Φυσικά Νησιά. Το δομικό στοιχείο που χαρακτηρίζει τις ΗΕ είναι η παρουσία πλωτήρων, πάνω στους οποίους βασίζονται οι πυλώνες που στηρίζουν τα καταστρώματα. Η σταθεροποίηση των κατασκευών αυτών σε δεδομένα σημεία, επιτυγχάνεται με τη χρήση συρματόσχοινων και αλυσίδων, τα οποία καταλήγουν σε συστήματα αγκυροβόλησης ή αγκίστρωσης. Εφόσον ο στόχος της τοποθέτησης επί του βυθού έχει ουσιαστικά εξαλειφθεί, το ύψος των κατασκευών αυτών είναι περιορισμένο σε μερικές δεκάδες μέτρα¹⁰⁹, ενώ η έκταση της επιφάνειας ποικίλει ανάλογα με την κατασκευή¹¹⁰. Οι ΗΕ κατασκευάζονται και συναρμολογούνται εξολοκλήρου στη στεριά, όντας μετά την καθέλκυση τους έτοιμες για χρήση. Στις περισσότερες των περιπτώσεων, ρυμουλκούνται στο σημείο τοποθέτησης¹¹¹, γεγονός το οποίο υποβοηθείται σημαντικά από την ενσωμάτωση των πλωτήρων, στο οποίο και σταθεροποιούνται¹¹² αφού το προσεγγίσουν.

Η τοποθέτηση των ΗΕ γίνεται σε μεγάλα βάθη, που ήδη αγγίζουν τα 2.500 μέτρα, αν και υπάρχουν σχέδια για τις 3.000 μέτρα στο άμεσο μέλλον¹¹³, ενώ η σταθεροποίηση τους σε μια τοποθεσία μπορεί να διαρκέσει

θέσης σε περίπτωση ανάγκης και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για βράχυ-, μέσο- και μακρο-προθεσμία χρονικά διαστήματα σε πολλαπλά διαφορετικά σημεία. Το τελευταίο χαρακτηριστικό εκτός του ότι μειώνει το χρηματικό κόστος ανά διαφορετική χρήση, ελαχιστοποιεί και πολλές από τις αρνητικές συνέπειες του παροπλισμού.

¹⁰⁹ Η Εγκατάσταση Atlantis PQ, η βαθύτερα τοποθετημένη Ημι-βυθιζόμενη Εγκατάσταση (2.150 μέτρα), έχει ύψος μόλις 52 μέτρα. Πηγή: GVA 27000, <http://www.gvac.se/gva-2700/>.

¹¹⁰ Έτσι, άλλες κατασκευές πετυχαίνουν την ευστάθεια τους συνδυάζοντας τη μικρή επιφάνεια με το μεγάλο ύψος (βλ. Spar Platforms), ενώ άλλες συνδυάζοντας το μικρό ύψος με μεγαλύτερη επιφάνεια (βλ. Semi-submersible Structures).

¹¹¹ Εξαιτίας του μεγάλου όγκου και των περιορισμένων κινήσεων, η τοποθέτηση μηχανών πρόωσης θεωρείται οικονομικά ασύμφορη. Εξαιρέσεις στον κανόνα ισχύουν για πιο μικρές κατασκευές (κυρίως Jack-up Platforms). Πολλές όμως από τις ΗΕ σήμερα διαθέτουν κίνησης, με σκοπό όχι τη ναυσίπλοια αλλά τη δυναμική διατήρηση θέσης. Πηγή: Mather, An., *Offshore Engineering. An Introduction, 2nd edition*, ibid, σ. 6-7.

¹¹² Εκτός από την αγκίστρωση/ αγκυροβόληση η σταθεροποίηση ενισχύεται είτε μέσω ερματισμού ή, για τις Jack-up Platforms, με τη χρήση πυλώνων που εδράζονται στο βυθό.

¹¹³ Για λεπτομέρειες βλ. υποσημείωση 32, άνω.

από λίγες εβδομάδες έως και χρόνια¹¹⁴. Το χρονικό περιθώριο σταθεροποίησης σε ένα σημείο εξαρτάται από τη χρήση – λειτουργία της Εγκατάστασης, την καταλληλότητα του σημείου, καθώς επίσης και από την ανάγκη προστασίας από πιθανούς κινδύνους.

Στο σημείο αυτό οφείλουμε να αποσαφηνίσουμε τις διαφορές που έχουν οι ΗΕ με τις ΣΕ αλλά και άλλα πλωτά στοιχεία, όπως π.χ. τα πλοία. Οι ΣΕ που κατασκευάζονται στη στεριά μεταφέρονται στο σημείο τοποθέτησης φορτωμένες σε σκάφη¹¹⁵, ενώ οι ΗΕ ρυμουλκούνται ή πλέουν αυτοδύναμα¹¹⁶ (εφόσον έχουν αυτή την ικανότητα). Όταν όμως σταθεροποιηθούν, αποκτούν τα ίδια χαρακτηριστικά με τις ΣΕ, αναφορικά με το νομικό τους καθεστώς. Όπως θα αναλυθεί και σε επόμενα κεφάλαια, η πλωτότητα και η πλευστότητα των ΗΕ δεν τις κατατάσσει αυτομάτως στην κατηγορία των πλοίων, καθώς αυτά συγκεντρώνουν μια σειρά από ιδιαίτερα τεχνικά χαρακτηριστικά, με αποτέλεσμα να παραμένουν μια ξεχωριστή κατηγορία θαλάσσιων μέσων. Σε γενικές γραμμές, οι ΗΕ, σε αντίθεση με τα πλοία, είναι σχεδιασμένες να λειτουργούν όντας σταθεροποιημένες σε ένα σημείο, δεν έχουν πάντα ικανότητα ναυσιπλοΐας και το περιεχόμενο της λειτουργίας τους δεν ταυτίζεται απαραίτητα με αυτά των πλοίων. Όταν όμως κινούνται, το νομικό τους καθεστώς σχεδόν ταυτίζεται με αυτό των πλοίων. Έχουμε δηλαδή μια σύνθετη (νομική) κατάσταση η οποία αποκρυσταλλώνεται ανάλογα με την κινητική κατάσταση της Εγκατάστασης.

Με βάση την μέθοδο κατασκευής, οι Ημι-σταθερές Εγκαταστάσεις θα μπορούσαν να χωριστούν στις εξής ομάδες: α. Semi-submersible Structures, β. Spar Platforms, γ. Tension Leg Platforms, δ. Jack-up Platforms.

Οι Semi-submersible Structures (ελλ. Ημι-βυθιζόμενες κατασκευές) πρόκειται για εξελιγμένη εκδοχή των (Σταθερών) Βυθιζόμενων Κατασκευών. Η πρώτη τέτοια κατασκευή, με την ονομασία Bluewater Rig No 1, δεν ήταν τίποτα παραπάνω από μετατροπή το 1961 της άλλοτε Βυθιζόμενης

¹¹⁴ Η δυνατότητα μετακίνησης τους καθιστά πιο εύκολη και την συντήρηση τους στη στεριά όταν βρίσκονται εκτός χρήσης.

¹¹⁵ Διαδικασία γνωστή και ως «στεγνή μεταφορά».

¹¹⁶ Διαδικασία γνωστή και ως «υγρή μεταφορά».

Κατασκευής Bretton Rig 20¹¹⁷. Σε γενικές γραμμές, οι δομές τους είναι παρόμοιες, με βασική διαφορά το γεγονός ότι οι Ημι-βυθιζόμενες δεν εδράζονται στο βυθό, αλλά επιπλέουν και σταθεροποιούνται με τη βοήθεια έρματος, αγκυροβόλησης ή και αγκίστρωσης, αφού ρυμουλκηθούν ή πλεύσουν στο σημείο τοποθέτησης. Μετά το πέρας της χρήσης τους, οι πλωτήρες αφερματίζονται, γίνεται απαγκίστρωση και είναι η κατασκευή είναι έτοιμη για μετακίνηση σε νέο σημείο¹¹⁸. Σήμερα, χρησιμοποιούνται για βαριές εργασίες, σε μεγάλα βάθη¹¹⁹. Στα πλεονεκτήματα τους συγκαταλέγονται η μεγάλη ευστάθεια, ακόμα και σε δύσκολες καιρικές συνθήκες, η μεγάλη επιφάνεια κάτοψης και η δυνατότητα πλεύσης σε σχετικά ικανοποιητική ταχύτητα. Στα αρνητικά σημεία, παρατηρούμε το μεγάλο βάρος, το υψηλό κόστος, τις δομικές καταπονήσεις καθώς και την σπανιότητα νηοδόχων αντίστοιχου μεγέθους, προκειμένου για εργασίες συντήρησης και επισκευές.

Οι Εγκαταστάσεις SPAR (Single Point Anchor Reservoir) αποτελούν μια από τις νέες¹²⁰ και πιο ανερχόμενες κατασκευαστικές επιλογές για ΗΕ. Πρόκειται για μεταλλικές, κυλινδρικές δεξαμενές¹²¹, των οποίων το μεγαλύτερο μέρος αιωρείται κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας, με μέγιστη διάμετρο τα 50 μέτρα και ύψος τα 230 μέτρα¹²², οι οποίες σταθεροποιούνται με κατακόρυφη αγκίστρωση¹²³. Η βάση της εγκατάστασης (δεξαμενή) η οποία και δίνει τη δυνατότητα επίπλευσης, κατασκευάζεται στη στεριά, και αποτελεί επίσης αποθηκευτικό χώρο ή και χώρο ερματισμού, οι

¹¹⁷ Πηγή: *Semi-Submersible Ships and Semi-Submersible Rigs: A General Overview*, <http://www.marineinsight.com/marine/types-of-ships-marine/semi-submersible-ships-and-semi-submersible-rigs-a-general-overview/> . Αργότερα, εκτός από μετατροπές, ξεκίνησαν να κατασκευάζονται και καθ' ολοκληρία.

¹¹⁸ Για τη λειτουργία των κατασκευών αυτών βλ. Mather, An., *Offshore Engineering. An Introduction*, 2nd edition, ibid, σ. 6-8.

¹¹⁹ Βλ. υποσημείωση 109, άνω.

¹²⁰ Η πρώτη τέτοια κατασκευή, με την ονομασία Brent Spar, χρησιμοποιήθηκε στη Β. Θάλασσα, το 1976, πηγή: *The North Sea's biggest decommissioning programmes*, <http://www.offshore-technology.com/features/featurenorth-sea-biggest-decommissioning-programmes/>.

¹²¹ Οι ποιο σύγχρονες εκδοχές (τύποι Cell ή Truss) περιλαμβάνουν και χωροδικτύωμα κάτω από τη δεξαμενή, για λόγους ευστάθειας.

¹²² Τα μέγιστα αυτά μεγέθη απαντώνται στην Πλατφόρμα Holstein, η οποία είναι τοποθετημένη στον Κόλπο του Μεξικού, πηγή: *Holstein Oil and Gas Development, United States of America*, <http://www.offshore-technology.com/projects/holstein/>.

¹²³ Ενίοτε χρησιμοποιείται και περιμετρική αγκίστρωση, αλλά μόνο επικουρικά.

οποίοι της προσδίδουν μεγαλύτερη σταθερότητα¹²⁴. Μετά την υγρή ή ξηρή μεταφορά και την αγκίστρωση, τοποθετούνται επ' αυτής τα καταστώματα, τα οποία έχουν συνήθως πολυγωνικό σχήμα (βλ. Παράρτημα, εικόνα 18). Με το πέρας της χρήσης, η εγκατάσταση μπορεί να απαγκιστρωθεί και να μεταφερθεί – χρησιμοποιηθεί σε άλλο σημείο. Οι κατασκευές αυτές χρησιμοποιούνται σε μεγάλα βάθη¹²⁵, φέρουν μεγάλο αποθηκευτικό χώρο ενώ έχουν χαμηλό κόστος συντήρησης, καθώς είναι πολύ ανθεκτικές. Εξαιτίας του όγκου τους όμως, η (οριζόντια) μεταφορά τους απαιτεί μεγάλα και ισχυρά μεταφορικά μέσα και η μικρή, σχετικά, διάμετρος τους δεν επιτρέπει τη μεγάλη επιφάνεια κάτοψης.

Οι Tension Leg Platforms (ελλ. Πλατφόρμες με Εντεταμένα Στηρίγματα) παρουσιάζουν σχεδιαστικές ομοιότητες με τις Ημι-βυθιζόμενες Κατασκευές¹²⁶ (βλ. Παράρτημα, εικόνα 19), διαφέρουν όμως στον τρόπο με τον οποίο σταθεροποιούνται σε κάποιο σημείο. Έτσι, αντί για ερματισμό, οι Tension Leg Platforms πετυχαίνουν τη σταθεροποίηση τους μέσω κατακόρυφης αγκυροβόλησης/ αγκίστρωσης, συνήθως σε τέσσερα σημεία, στο χώρο τον οποίο έχουν μεταφερθεί ή ρυμουλκηθεί¹²⁷. Πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκαν τη δεκαετία 1980 και έκτοτε τις συναντάμε σε μέτρια και μεγάλα βάθη¹²⁸. Εξαιτίας της τεχνικής της σταθεροποίησης τους, το κόστος κατασκευής δεν αυξάνεται αναλογικά με το βάθος τοποθέτησης, το οποίο όμως δεν παύει να είναι υψηλό, γεγονός που ισοσκελίζεται από το χαμηλό κόστος συντήρησης. Η καταπόνηση του συστήματος αγκίστρωσης αλλά και η δυσκολία στη συντήρηση τους φαίνεται πως είναι το αδύναμο σημείο αυτού του είδους των κατασκευών.

¹²⁴ Για περισσότερες κατασκευαστικές λεπτομέρειες βλ. Chakrabarti, S., *Handbook of Offshore Engineering*, vol 1, *ibid*, σ. 29-30.

¹²⁵ Όπως έχει αναφερθεί, έχουν το ρεκόρ της τοποθέτησης εγκατάσταση στο μεγαλύτερο βάθος (βλ. Perdido, στα 2.500 μέτρα).

¹²⁶ Μια ξεχωριστή εκδοχή αυτών, γνωστή και ως Mini Tension Leg Platform, έχει ως κορμό της δομής της μια δεξαμενή (αντί για πλωτήρες). Η τεχνική της σταθεροποίησης όμως παραμένει ίδια.

¹²⁷ Για περισσότερες τεχνικές λεπτομέρειες βλ. Chakrabarti, S., *Handbook of Offshore Engineering*, vol 1, *ibid*, σ. 30-34.

¹²⁸ Η Πλατφόρμα Hutton κατασκευάστηκε το 1984 και τοποθετήθηκε στη Β. Θάλασσα (πηγή: Mather, An., *Offshore Engineering. An Introduction*, 2nd edition, *ibid*, σ. 30-31), ενώ σήμερα η Πλατφόρμα Magnolia κατέχει το ρεκόρ βαθύτερης τοποθέτησης στον Κόλπο του Μεξικού (1.550 μέτρα, πηγή: *Magnolia Deepwater Oil and Gas Field, Gulf of Mexico, United States of America*, <http://www.offshore-technology.com/projects/magnolia/>).

Οι Jack-up Platforms αποτελούν πλωτές κατασκευές οι οποίες σταθεροποιούνται στο βυθό με τη χρήση πτυσσόμενων πυλώνων (συνήθως 3-5), οι οποίοι ρυθμίζονται καθ' ύψος, ανάλογα με το βάθος¹²⁹, και ανυψώνονται όταν η κατασκευή είναι εν πλω (βλ. Παράρτημα, εικόνα 20). Πέραν των πυλώνων, τα καταστρώματα τους εδράζονται πάνω σε κητοειδούς ή κιβωτιόσχημους πλωτήρες, οι οποίοι ενίοτε έχουν και δυνατότητα αυτόνομης πρόωσης. Σε αντίθετη περίπτωση, μεταφέρονται ή ρυμουλκούνται, και σταθεροποιούνται χωρίς εξωτερική βοήθεια. Από τη γέννηση τους τη δεκαετία 1950¹³⁰ οι κατασκευές αυτές αποτελούν τις πιο δημοφιλείς ίσως στον τομέα της εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων. Η δημοφιλία αυτή προκύπτει από τα τεχνικά χαρακτηριστικά που τους επιτρέπουν να είναι διαρκώς διαθέσιμες για χρήση¹³¹ και να τοποθετούνται με σχετική ευκολία και χωρίς εξωτερική βοήθεια. Η μεταφορά τους όμως γίνεται με χαμηλές ταχύτητες και απαιτεί, όπως και η διαδικασία τοποθέτησης, ήρεμα νερά.

2.2 Χρήσεις των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

2.2.1 Κίνητρα και Περιορισμοί στη Χρήση Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

Όπως διαπιστώσαμε στο Κεφάλαιο 1, οι προσπάθειες του ανθρώπου να «κατακτήσει» το θαλάσσιο χώρο (παράκτιο) δεν είναι νέες, καθώς απαριθμούν τουλάχιστον 20 αιώνες ζωής. Από την άλλη, τα πιο εντυπωσιακά επιτεύγματα εμφανίζονται τους δύο τελευταίους αιώνες (19^ο και 20^ο), ενώ ο

¹²⁹ Η σημερινή τεχνολογία επιτρέπει τοποθέτηση σε βάθος 205 περίπου μέτρων, ενώ μελλοντικά πλάνα στοχεύουν στα 265 μέτρα. Πηγή: *Drilling Rig Economics: Harsh-environment, ultra-premium jackups taking advantage of US market shifts*, <http://www.offshore-mag.com/articles/print/volume-61/issue-2/news/drilling-rig-economics-harsh-environment-ultra-premium-jackups-taking-advantage-of-us-market-shifts.html>.

¹³⁰ Το 1954 κατασκευάζεται η Offshore Rig No 51, πρώτη στο είδος της. Πηγή: *Modern offshore fleet comprised of same rig types as in the 1950s*, <http://www.offshore-mag.com/articles/print/volume-67/issue-9/supplement/modern-offshore-fleet-comprised-of-same-rig-types-as-in-the-1950s.html>.

¹³¹ Χωρίς να χρειάζεται κάθε φορά συναρμολόγηση.

21^{ος} αιώνας φαίνεται πως επιφυλάσσει νέες προκλήσεις και προοπτικές αναφορικά με τον υπεράκτιο, κυρίως, χώρο.

Το ερώτημα που θα απαντηθεί στο σημείο αυτό είναι: *Γιατί* τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις; Δηλαδή γιατί οι άνθρωποι κάνουν χρήση αυτών των στοιχείων, ποια είναι τα κίνητρά τους, αλλά και ποιοι είναι οι (πέραν των φυσικών/ τεχνικών) περιορισμοί που καλούνται να λάβουν υπόψη. Από την έρευνα μας, τα πιο σημαντικά κίνητρα προκύπτουν τα εξής:

- *Εξυπηρέτηση σκοπού ή και ωφέλεια από την παρουσία στο θαλάσσιο χώρο.* Τα ΤΝΕ χρησιμοποιούνται για να εξυπηρετήσουν κάποιες σκοπιμότητες, π.χ. την οικονομική εκμετάλλευση θαλάσσιων φυσικών πόρων, γεγονός που ενισχύεται και από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους (λόγου χάρη, η δυνατότητα τοποθέτησης σε σταθερό σημείο ή δυνατότητα τοποθέτησης σε μεγάλα βάθη). Με βάση λοιπόν τη σκοπιμότητα, επιλέγεται τι είδος ΤΝΕ και σε πιο σημείο θα τοποθετηθεί. Επιπλέον, οι ιδιότητες του θαλασσιού χώρου, ενδέχεται και να προσφέρουν ιδιαίτερη ωφέλεια στη χρήση ενός ΤΝΕ, συνδυάζοντας το χαμηλό κόστος και την τεχνική ευκολία, όπως για παράδειγμα η εκμετάλλευση της χαμηλής θερμοκρασίας του νερού για την ψύξη ενός πυρηνικού αντιδραστήρα, ή η εκμετάλλευση της κυματικής ενέργειας.

- *Αδιατάρακτο και θελκτικό περιβάλλον.* Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ένα πολύ μεγάλο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού ζει στην παράκτια ζώνη¹³², απολαμβάνοντας σειρά από οικονομικά, κοινωνικά και ψυχολογικά πλεονεκτήματα. Η παρουσία στο θαλάσσιο χώρο προβάλλει ως μια από τις δελεαστικές μορφές διαμονής ή παραμονής για το σύγχρονο άνθρωπο, πόσο μάλλον σε ένα περιβάλλον το οποίο έχει σχεδιαστεί αποφεύγοντας τις παθογένειες των σύγχρονων πόλεων.

- *Έλλειψη γης.* Οι αυξανόμενες τάσεις του παγκόσμιου πληθυσμού, η ελκυστικότητα των παράκτιων περιοχών, η άνοδος της στάθμης της θάλασσας και η (αναλογικά, κατά περίπτωση) μικρή επιφάνεια μιας επικράτειας, είναι παράγοντες που οδηγούν σε φαινόμενα ελλείμματος

¹³² Βλ. Henrichsen, D., The Coastal Explosion Population, στο Cicin-Sain, B., Knecht, R.W., Foster, H., (eds.), *Trends and Future Challenges for U.S. National Ocean and Coastal Policy*, University of Delaware and NOAA, Washington, D.C., 1999, σ. 27-30.

της απαιτούμενης επιφάνειας για την κάλυψη μιας σειράς αναγκών (π.χ. κατοικία, παραγωγή κ.ά.). Η δημιουργία TNE έχει πολλές φορές χρησιμοποιηθεί ως «αντίδοτο» στο πρόβλημα αυτό.

- *Οχλούσες εγκαταστάσεις.* Μια σειρά παραγωγικών δραστηριοτήτων, με αυξημένο βαθμό εξωτερικότητας (ηχητική, οπτική, θαλάσσια και αέρια ρύπανση, περιβαλλοντική υποβάθμιση κ.ά.), όπως π.χ. διυλιστήρια και εγκαταστάσεις εξόρυξης υδρογονανθράκων, συχνά εξωθούνται μακριά από τις ακτές, ώστε αυτές να ελαχιστοποιηθούν.

- *Αδυναμία/ δυσκολία εξυπηρέτησης πλησίων ή επί της ακτής.* Η άλλη όψη του νομίσματος της Έλλειψης Γης είναι η ύπαρξη συνθηκών στον παρακείμενο θαλάσσιο χώρο οι οποίες να παρεμποδίζουν κάποιες δραστηριότητες πλησίων ή επί της ακτής. Η γεωμορφολογία του βυθού, η γεωγραφία της ακτής, η βιοποικιλότητα, η αδυναμία κατασκευής λιμένων είναι, μεταξύ άλλων, παράγοντες οι οποίοι ωθούν στην χρήση TNE ως εναλλακτικής επιλογής. Πλωτοί λιμένες, αποθηκευτικοί χώροι κ.λπ. χρησιμοποιούνται ως ενδιάμεσα σημεία της μεταφορικής αλυσίδας, και συνδέονται με την ακτή με άλλα πρόσφορα μέσα όπως αγωγούς και μικρότερα πλωτά σκάφη, συμβάλλοντας επίσης στην κυκλοφοριακή και περιβαλλοντική αποσυμφόρηση του χώρου.

Πέραν αυτών των *a priori* νόμιμων και θεμιτών κινήτρων, παρουσιάζονται και μια σειρά από κίνητρα τα οποία έχουν σα σκοπό είτε να παρακάμψουν διάφορα νομικά πλαίσια ή να επωφεληθούν από τυχόν κενά και ασάφειες τους:

- *Αποφυγή εφαρμογής νομοθεσίας.* Με τη χρήση, συνήθως, Εγκαταστάσεων που είναι τοποθετημένες έξω από τις Θαλάσσιες Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας, έχουν γίνει διάφορες προσπάθειες ώστε να αποφευχθούν διάφορα, εθνικά νομοθετικά πλαίσια, κυρίως οικονομικού – φορολογικού χαρακτήρα¹³³, τα οποία εάν εφαρμόζονταν θα καθιστούσαν τις χρήσεις αυτές είτε απαγορευτικές ή ασύμφορες.

¹³³ Κλασσικό είναι το παράδειγμα της χρήσης του REM Island, μιας Σταθερής Εγκατάστασης έξω από την Αιγιαλίτιδα Ζώνη της Ολλανδίας, από την οποία εξέπεμπαν σήμα τα Nordzee Radio and Television, το 1964. Μη έχοντας εξασφαλίσει τις απαιτούμενες άδειες λειτουργίας και εκπομπής από το Ολλανδικό κράτος η επιχείρηση αυτή δεν υπαγόταν σε κανένα

• *Επέκταση της εθνικής επικράτειας.* Πέραν της θεμιτής επιθυμίας των κρατών να διατηρήσουν την απειλούμενη από τη θάλασσα, εδαφική τους επικράτεια (βλ. supra: *Έλλειψη γης*), έχουν παρατηρηθεί περιστατικά όπου κράτη επιχειρούν να διευρύνουν είτε την εδαφική ή και την θαλάσσια επικράτεια τους (βλ. Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας) με την χρήση ΤΝΕ, προσπαθώντας να εκμεταλλευτούν διάφορα αμφιλεγόμενα σημεία του Διεθνούς Δικαίου¹³⁴.

• *Δημιουργία κράτους.* Ακόμα πιο περιορισμένες είναι οι περιπτώσεις όπου ιδιώτες έχουν επιχειρήσει να δημιουργήσουν ανεξάρτητα κράτη επί ΤΝΕ¹³⁵. Παρόλο που αυτές οι προσπάθειες έχουν αμφισβητηθεί και κατ' επέκταση, καταπέσει, έχουν προκαλέσει ενδιαφέροντα επιστημονικό διάλογο.

Το δικαίωμα της δημιουργίας ΤΝΕ αποτελεί ένα καλά θεμελιωμένο δικαίωμα το οποίο τείνει να λάβει εθνικό χαρακτήρα. Τόσο εντός, όσο και εκτός των Ζωνών Εθνικής Δικαιοδοσίας, τα ενδιαφερόμενα κράτη μπορούν να κάνουν χρήση αυτού του δικαιώματος. Όπως και με όλα τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών, όπου η ισχύς τους αποδυναμώνεται όσο απομακρυνόμαστε από την ακτογραμμή, το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση μας. Έτσι, ενώ εντός των Εσωτερικών Υδάτων και της Αιγιαλίδας Ζώνης, υπάρχει αποκλειστικότητα στο δικαίωμα κατασκευής και χρήσης ΤΝΕ, στην Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα και την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, αυτή υποχωρεί, μέχρι να φτάσουμε στην Ανοιχτή Θάλασσα και τον Διεθνή Βυθό,

φορολογικό και ραδιοηλεκτρικό καθεστώς. Με τη θέσπιση και εφαρμογή σχετικής νομοθεσίας, η Ολλανδία κατάφερε να διακόψει τη δραστηριότητα αυτή, άμεσα. Για το ιστορικό αντιμετώπισης αυτής της υπόθεσης βλ. αντί πολλών van Panhuys, H. F., van Emde Boas, M. J., *Legal Aspects of Pirate Broadcasting. A Dutch Approach*, *American Journal of International Law*, vol 60, no 2, 1966, pp. 303-341.

¹³⁴ Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Ιαπωνίας, η οποία διεκδικεί Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη περίξ του Okinotorishima, ενός υφάλου που βρίσκεται στον Ειρηνικό Ωκεανό, με τη χρήση ΤΝΕ. Αντί πολλών βλ. Song, Y.-H., *Okinotorishima: A Rock Or An Island? Recent Maritime Boundary Controversy Between Japan And Taiwan/China*, in Van Dyke, J., (ed.), *Maritime Boundary Disputes, Settlement Processes, and the Law of the Sea*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2009, pp. 145-175.

¹³⁵ Στις 2 Σεπτεμβρίου 1967 ο Paddy Roy Bates, ανακήρυξε τη δημιουργία νέου κράτους, του Principality of Sealand, επί των Rough Towers, άλλοτε ναυτικών οχυρών, 7 ν.μ. από τις Βρετανικές ακτές. Το μόρφωμα αυτό δεν αναγνωρίστηκε ποτέ ως Κράτος. Για λεπτομέρειες βλ. Dennis, Tr. A., *The Principality of Sealand: Nation Building by Individuals*, *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, vol 10, 2002, pp. 261-296.

όπου μιλάμε πλέον για Ελευθερία. Πέραν όμως των περιορισμών που μπορεί να ισχύουν σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο, υπάρχουν μια σειρά από γενικούς κανόνες τους οποίους όλα τα κράτη είναι υποχρεωμένα να τηρούν, οι οποίοι θα μπορούσαν να συνοψισθούν ως εξής:

Ρήτρα Ειρηνικής Χρήσης. Όλα τα δραστηριοποιούμενα στο θαλάσσιο χώρο κράτη είναι υποχρεωμένα να απέχουν από την χρήση ή απειλή χρήσης βίας, και να σέβονται εν γένει τον Χάρτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Η πρόβλεψη αυτή, επιτρέπει τη χρήση βίας, αλλά μόνο με αμυντικό χαρακτήρα. Έτσι, ενώ εντός των Ζωνών Εθνικής Κυριαρχίας η λήψη αμυντικών μέτρων, η δημιουργία αμυντικών εγκαταστάσεων, η διενέργεια στρατιωτικών ασκήσεων, εν πολλοίς θεωρούνται αποδεκτές ενέργειες, η επέκταση τους εκτός αυτών δεν γίνεται συνήθως χωρίς διαμαρτυρίες από τρίτα κράτη.

- Απαγορευμένες Στρατιωτικές Χρήσεις. Πέραν των εθιμικά θεμελιωμένων αμυντικών δικαιωμάτων, υπάρχει μια σειρά κανόνων η οποία επιτάσσει την αποχή από στρατιωτικές δραστηριότητες, όπως: ο σεβασμός των αποστρατικοποιημένων περιοχών, ο σεβασμός της ουδετερότητας τρίτων κρατών σε ένοπλες συρράξεις, η απαγόρευση στρατιωτικών δραστηριοτήτων στην Ανταρκτική, καθώς και η απαγόρευση κατοχής/ χρήσης όπλων μαζικής καταστροφής.

- Παράνομες δραστηριότητες. Σύμφωνα με τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, μια σειρά εγκλημάτων διεθνούς χαρακτήρα, απαγορεύονται και διώκονται, όταν λαμβάνουν χώρα στην Ανοιχτή Θάλασσα. Πιο συγκεκριμένα: πειρατεία, παράνομες ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές, δουλεμπόριο, διακίνηση ναρκωτικών και δραστηριοποίηση χωρίς «εθνικότητα»¹³⁶.

- Σύγκρουση με άλλες νόμιμες χρήσεις. Οι χρήσεις αυτές μπορεί να αφορούν είτε αποκλειστικά δικαιώματα παράκτιου κράτους (πχ. Δικαιώματα εξερεύνησης και εκμετάλλευσης πόρων στην ΑΟΖ ή την

¹³⁶ Με την εξαίρεση των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών, οι οποίες αφορούν ρητά και σε ΤΝΕ, οι υπόλοιπες δραστηριότητες αναφέρονται σε πλοία, εφόσον το στοιχείο της κίνησης είναι καθοριστικό για τη διεξαγωγή τους. Η ανάμειξη όμως κάποιου ΤΝΕ σε κάποια φάση της δραστηριότητας, μπορεί να το καταστήσει ως εμπλεκόμενο φορέα σε μία υπόθεση.

Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα) ή να αφορούν δικαιώματα όλων των κρατών (πχ. Ελευθερίες της Ανοιχτής Θάλασσας, Διέλευση από Στενά Διεθνούς Ναυσιπλοΐας ή Αρχιπελαγικούς Θαλάσσιους Διαδρόμους).

- Σεβασμός Περιβαλλοντικά ή άλλως Προστατευόμενων Περιοχών. Ανάλογα με το επίπεδο προστασίας, μπορεί να απαγορεύεται εν μέρει ή εν γένει η χρήση ΤΝΕ, για λόγους προστασίας μιας περιοχής (περιβαλλοντικούς, αισθητικούς, ιστορικούς κ.ά.).

- Σεβασμός καθεστώτος εκμετάλλευσης φυσικών πόρων, όπως για παράδειγμα η αλιεία και η εξόρυξη μεταλλευμάτων από το Διεθνή Βυθό.

Όλοι αυτοί οι περιορισμοί, οφείλουν να λαμβάνονται υπόψη, σε όλα τα στάδια ζωής ενός ΤΝΕ, ώστε να μην υπάρχουν διαμαρτυρίες και αντιδράσεις από τα θιγόμενα μέρη.

2.2.2 Παρελθούσες και Σύγχρονες Χρήσεις Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

Όπως έχει διαφανεί από την ως τώρα ανάλυση, τα ΤΝΕ έχουν χρησιμοποιηθεί για μια ποικιλία χρήσεων, γεγονός που ευνοείται και από την πολυμορφία τους, ενώ υπάρχουν σχέδια για μελλοντικές, ακόμα πιο πολυσύνθετες χρήσεις.

Στην προσπάθεια μας να δώσουμε έναν όσο το δυνατό πληρέστερο ορισμό των ΤΝΕ, κρίνεται σκόπιμο να καταγράψουμε, εκτός από την τυπολογία (βλ. *supra* 2.1), και τις χρήσεις (παρελθούσες, σύγχρονες και μελλοντικές) στις οποίες αξιοποιούνται. Η προσπάθεια αυτή, θα γίνει μέσω ταξινόμησης ανά κατηγορία χρήσης, χωρίς να μπορούμε σε ιδιαίτερες λεπτομέρειες, ενώ θα γίνει προσπάθεια να αναδειχθούν οι πιο ιδιαίτερες και καινοτόμες χρήσεις.

Η μεθοδολογία που υιοθετούμε βασίζεται στο επιστημονικό αντικείμενο της Διαχείρισης του Θαλασσίου Χώρου (αγγ. *Sea Management*), το οποίο μελετά ολιστικά όλες τις ανθρώπινες χρήσεις και τη διάδραση μεταξύ τους

αλλά και με το χώρο¹³⁷. Βάση αυτής, ταξινομήσαμε τις χρήσεις των ΤΝΕ σε δέκα κατηγορίες, ανάλογα με το περιεχόμενο τους και εν συνεχεία, σε υποκατηγορίες, σε μια προσπάθεια να ομαδοποιήσουμε τις ομοειδείς χρήσεις. Το περιεχόμενο της έρευνας μας, πηγαίνοντας παραπέρα από το προφανές (δηλ. περιεχόμενο χρήσης), επιχειρεί και δύο ακόμα σενάρια ταξινόμησης. Το πρώτο έχει ως κριτήριο τις ομάδες χρηστών/ ωφελούμενων των ΤΝΕ, και το δεύτερο τις ομάδες των φορέων/ προσώπων που αναλαμβάνουν την κατασκευή και διαχείρισή τους, με σκοπό να αναδειχθεί η συνθετότητα (εμπορική, οικονομική, τεχνική) αυτών το κατασκευών, η οποία έχει ως συνεπεία την πρόκληση ιδιαίτερων νομικών καταστάσεων (βλ. σχετικά το Παράρτημα, Πίνακας 1).

Όπως έχουμε παρατηρήσει στο 1^ο Κεφάλαιο, οι πρώτες χρήσεις ΤΝΕ αφορούσαν στη διαμόρφωση του παράκτιου χώρου, και αργότερα, στην εκμετάλλευση φυσικών πόρων. Οι δύο αυτές δραστηριότητες παραμένουν ακόμα και σήμερα οι πιο δημοφιλείς. Από τη δεκαετία 1960 και έπειτα, και με τη βοήθεια της τεχνολογίας, ξεκίνησαν προσπάθειες ώστε να μεταφερθούν στο θαλάσσιο χώρο διάφορες οχλούσες δραστηριότητες, όπως βιομηχανική παραγωγή και παραγωγή ενέργειας, διαχείριση απορριμμάτων και λυμάτων και υποδομές εναέριων μεταφορών. Σήμερα, οι πλέον ανερχόμενες δραστηριότητες θεωρούνται οι: Αναψυχή και Κατοικία, Άμυνα και Ασφάλεια, Υδατοκαλλιέργειες, Παραγωγή Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές, Τεχνολογίες Πληροφορικής και Διαχείριση Βιοποικιλότητας και Περιβάλλοντος. Αντίθετα, φθίνουσα πορεία φαίνεται να ακολουθούν οι Ραδιοτηλεοπτικές Εκπομπές και η Ασύρματη Επικοινωνία, εξαιτίας τεχνολογικών εξελίξεων στους αντίστοιχους τομείς.

Τρεις νέες διαφαινόμενες τάσεις χρησιμοποίησης των ΤΝΕ, με απώτερο σκοπό την επίτευξη οικονομικών κλίμακας, τείνουν να αλλάξουν δραστικά το παραδοσιακό μοτίβο των ΤΝΕ, σύμφωνα με το οποίο μια τέτοια υποδομή θα λειτουργούσε ισοβίως για ένα και μόνο σκοπό και κατά μόνας. Η πρώτη αφορά τις λεγόμενες «Μεικτές Χρήσεις», δηλαδή την αξιοποίηση των ΤΝΕ

¹³⁷ Τα στοιχεία που αξιοποιήθηκαν αντλήθηκαν από τις εξής πηγές: 1. Vallega, A., *Sea Management. A Theoretical Approach*, Elsevier Science, London, 1992 και 2. Smith, H. D., *The industrialisation of the world ocean*, *Ocean & Coastal Management*, vol 43, is 1, 2000, pp. 11-28.

για ταυτόχρονη διεξαγωγή χρήσεων, ώστε η μία να μην επηρεάζει την άλλη. Για παράδειγμα, ένα τεχνητό νησί εξόρυξης υδρογονανθράκων, μπορεί να φιλοξενεί έναν αναμεταδότη κινητής τηλεφωνίας, αλλά και μετεωρολογικά όργανα. Πρακτικές σαν και αυτές βρίσκονται ήδη σε εφαρμογή. Η δεύτερη τάση αφορά στις «Διαδοχικές Χρήσεις», δηλαδή την δυνατότητα εναλλαγής χρήσεων, ακόμα και τοποθεσίας. Η λειτουργία αυτή προϋποθέτει σχετική ευελιξία, η οποία θα πρέπει να έχει ληφθεί υπόψη από την περίοδο του σχεδιασμού. Για παράδειγμα, μια ημι-σταθερή εγκατάσταση εξερεύνησης μεταλλευμάτων μπορεί να αξιοποιηθεί για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, μέχρι να επιστρέψει στην αρχική της χρήση, ή ακόμα και να αλλάξει χρήση για δεύτερη φορά. Τέλος, υπάρχει και η πρακτική της δημιουργίας «Συμπλεγμάτων TNE», δηλαδή η δημιουργία υποδομών σε σχετικά μικρή απόσταση μεταξύ τους, ώστε η επικοινωνία, εκτός από εύκολη, να είναι και απαραίτητη. Για παράδειγμα, μια σταθερή εγκατάσταση μπορεί να φιλοξενεί υδατοκαλλιέργειες, μια δεύτερη, ένα εργοστάσιο επεξεργασίας και συσκευασίας τους και μια ήμι-σταθερή εγκατάσταση να αποτελεί το χώρο κατοικίας των εργαζομένων στην επιχείρηση αυτή. Αυτού του είδους η μορφολογία χρησιμοποιείται σήμερα, περιλαμβάνοντας εγκαταστάσεις εξόρυξης και επεξεργασίας υδρογονανθράκων, καθώς και μονάδων φιλοξενίας εργαζομένων (βλ. Παράρτημα, εικόνα 21). Τα βασικότερα κίνητρα για την ανάπτυξη αυτών των τάσεων είναι: α. καθετοποίηση της παραγωγής, β. μείωση του κόστους, γ. έλλειψη χώρου και δ. βέλτιστη αξιοποίηση των διαθέσιμων (φυσικών) πόρων.

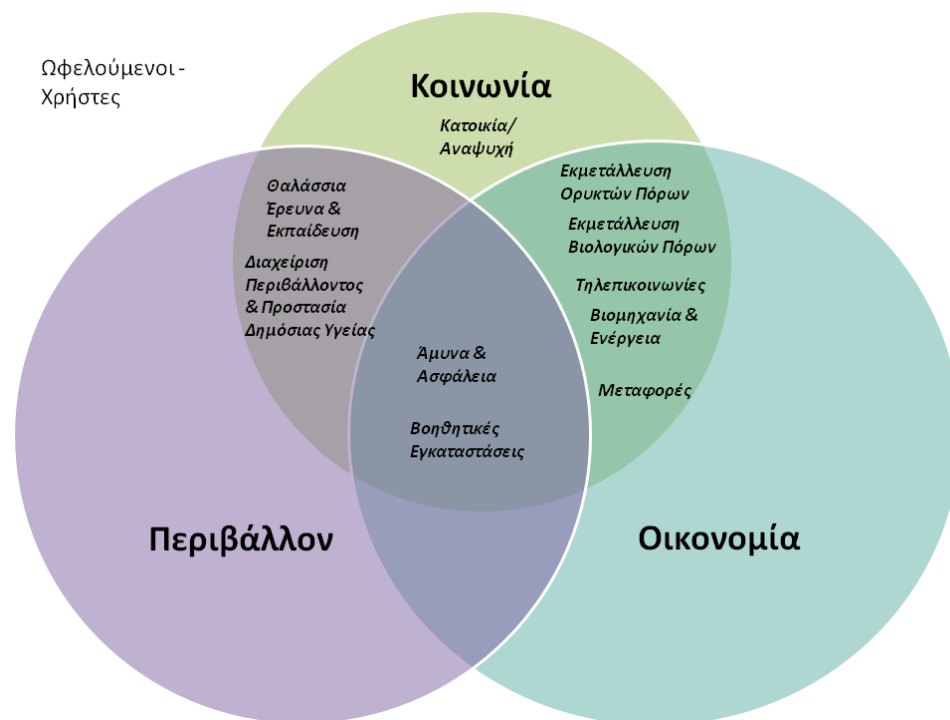
Οι πιο εξελιγμένες τεχνολογικά υποδομές σήμερα, θεωρούνται τα Τεχνητά Νησιά και οι Σταθερές Εγκαταστάσεις. Για το λόγο αυτό, αποτελούν και τα πιο δημοφιλή είδη πάνω στα οποία μπορεί να λάβει χώρα η πλειοψηφία των χρήσεων. Αυτό που καθορίζει την επιλογή του ενός ή του άλλου είδους, είναι, εκτός από τα επιμέρους ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, και το περιεχόμενο της ανάγκης την οποία έρχεται να καλύψει. Από την άλλη, οι Ημι-σταθερές εγκαταστάσεις, ούσες νεότερες, έχουν μεγαλύτερο περιθώριο εξέλιξης και μπορούν να ανταποκριθούν επαρκέστερα, στα προαπαιτούμενα της ευελιξίας και της βέλτιστης αξιοποίησης. Όπως είναι φανερό και στον Πίνακα 1 του Παραρτήματος, οι ΗΕ αξιοποιούνται σε λιγότερες Χρήσεις (σχέση με τα ΤΝ και τις ΣΕ), αναμένεται όμως στο μέλλον να πάρουν τα

πρωτεία, ειδικά σε χρήσεις όπου έχουν έντονο καινοτομικό χαρακτήρα (πχ. υδατοκαλλιέργειες, αφαλάτωση, αλλά και θαλάσσια έρευνα).

Εξετάζοντας τώρα το είδος των Δημιουργών των TNE, πρέπει να επισημάνουμε ότι υπάρχει μια ισορροπία μεταξύ των Δημόσιων και των Ιδιωτικών Φορέων (βλ. επιχειρήσεις), στο είδος των χρήσεων, σε αντίθεση όμως με την ποσότητα. Δηλαδή, οι μεν Δημόσιοι Φορείς επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους σε χρήσεις κοινής ωφέλειας (πχ. Μεταφορές, Περιβάλλον, Άμυνα και Ασφάλεια), οι δε Ιδιωτικοί, σε κερδοσκοπικές (όπως Αλιεία, Ορυκτοί Πόροι, Ενέργεια). Τα δεδομένα αυτά προκύπτουν από την τελευταία στήλη του Πίνακα (Ωφελούμενοι – Χρήστες), όπου οι μεν παράμετροι Κοινωνία και Περιβάλλον αφορούν σε χρήσεις κοινής ωφέλειας, η δε τελευταία (Οικονομία), αφορά σε οικονομικές - κερδοσκοπικές δραστηριότητες. Εξαιτίας, όμως, του υψηλού κόστους και των τεχνικών δυσκολιών, είναι πολύ συχνό το φαινόμενο της σύμπραξης Ιδιωτικών με Δημόσιους Φορείς¹³⁸, με σκοπό είτε την κοινή ωφέλεια ή ακόμα και την κερδοσκοπία. Τέλος, μικρό είναι για την ώρα το πεδίο δράσης των Διεθνών Οργανισμών, καθώς οι Χρήσεις αφορούν κυρίως στον στενό πυρήνα των κρατικών αρμοδιοτήτων¹³⁹.

¹³⁸ Πολύ σημαντική στην ανάπτυξη των TNE είναι και η συμβολή επιστημονικών φορέων (βλ. πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα), είτε αυτά είναι ιδιωτικά ή δημόσια.

¹³⁹ Εκτός από το πεδίο της Έρευνας και Εκπαίδευσης, διαφαίνονται κάποια πιθανά ενδεχόμενα συνεργασίας στους τομείς των Τηλεπικοινωνιών και του Περιβάλλοντος.

Διάγραμμα 1 Ωφελοούμενοι και Χρήστες Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

Διάγραμμα 2 Δημιουργοί Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

2.2.3 Μελλοντικές Χρήσεις Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

Η γέννηση των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων δεν προέκυψε ατυχηματικά ή σε κενό. Τα ΤΝΕ δημιουργήθηκαν για να καλύψουν συγκεκριμένες ανάγκες, και με αυτό το γνώμονα εξελίχθηκαν. Με λίγα λόγια, τα ΤΝΕ οδηγούνται εκεί που τα κατευθύνουν οι ανάγκες των δημιουργών τους. Τα τελευταία χρόνια, έχει παρατηρηθεί μια αυξητική τάση δραστηριοτήτων προς το θαλάσσιο χώρο, με κατεύθυνση προς τους ωκεανούς. Εκτός από την πάντα απαραίτητη τεχνολογική εξέλιξη, σημαντικό ρόλο έπαιξε και ο εκσυγχρονισμός του Δικαίου της Θάλασσας. Οι καινοτομίες που εισήγαγε η Σύμβαση του Montego Bay¹⁴⁰, κατ' αναλογία του θεσμού της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας όπως αυτός προέκυψε από τη Διακήρυξη Τρούμαν, αύξησαν θεαματικά τις αρμοδιότητες των παράκτιων κρατών στο θαλάσσιο χώρο, καθώς επίσης και παγίωσαν τα δικαιώματα των περικλειστων κρατών. Πέραν των ρητών και θεμελιωμένων δικαιωμάτων, τα μέλη της Διεθνούς Κοινότητας, προσπαθούν καθημερινά να διευρύνουν τις αρμοδιότητες τους, σε τομείς όπου οι νομικές διατάξεις είναι ασαφείς ή κενές περιεχομένου. Πρόκειται για το φαινόμενο της «Υφέρπουσας Δικαιοδοσίας»¹⁴¹ (αγγ. *creeping jurisdiction*), το οποίο τα ΤΝΕ μπορούν να υπηρετήσουν.

Ανεξαρτήτως εάν πρόκειται για περισσότερο ή λιγότερο κατοχυρωμένες αρμοδιότητες, τα κράτη προσπαθούν είτε να ανταποκριθούν σε νέες ανάγκες ή να καλύψουν παλιές ανάγκες, με νέες όμως μεθόδους. Στην πρώτη κατηγορία, υπάγονται ανάγκες που προκύπτουν από νέες ανακαλύψεις ή εφευρέσεις, όπως για παράδειγμα η παραγωγή βιοκαυσίμων, η εκμετάλλευση υδριτών, η εκμετάλλευση γενετικών πόρων (αγγ. *bioprospecting*), η στάθμευση μη επανδρωμένων πτητικών μηχανών (αγγ. *drones*). Στη δε δεύτερη, υπάγονται οι περιπτώσεις της μεταφοράς ή μετεγκατάστασης

¹⁴⁰ Θέσπιση Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και Αρχιπελαγικών Υδάτων. Παγίωση των εξωτερικών ορίων της Αιγιαλίδας Ζώνης. Αποσαφήνιση των ορίων της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας. Διεύρυνση του εύρους της Συνορεύουσας Ζώνης.

¹⁴¹ Claims of creeping jurisdiction are not set in regulatory language but are rather based on construing new ways to read the provisions establishing the existing maritime zones, πηγή: Gavouneli, M., *Functional Jurisdiction in the Law of the Sea*, Martinus Nijhoff Publ., Leiden, 2007, σ. 59.

χρήσεων για τις οποίες είτε δεν υπάρχει επαρκής χώρος, βλ. μόνιμη κατοικία σε περιπτώσεις νησιωτικών εδαφών που βυθίζονται, ή όταν αυτές δεν είναι επιθυμητό να βρίσκονται πλησίον κατοικημένων περιοχών, πχ. σωφρονιστικά ιδρύματα, νοσοκομεία, καζίνο κ.ά. Στη δεύτερη αυτή κατηγορία εμπίπτουν επίσης και οι απόπειρες για μεταφορά παράνομων ή αμφιλεγόμενων δραστηριοτήτων, όπως πειρατεία, οργανωμένο έγκλημα, ναρκωτικά κ.ά.

Τέλος, υπάρχουν και δύο παράμετροι που πρόκειται να παίξουν ιδιαίτερη σημασία, σε κάποιες κατηγορίες χρήσεων ΤΝΕ. Αφενός, η δυνατότητα/ δικαίωμα ατομικής ιδιοκτησίας αυτών, από φυσικά πρόσωπα και για μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα¹⁴², καθώς και τα παρεπόμενα δικαιώματα για τους ιδιοκτήτες¹⁴³. Αφετέρου, η δυνατότητα «δισυπόστατης χρήσης» (αγγ. dual use), δηλαδή η μεικτή χρήση, στρατιωτική και πολιτική, ενός ΤΝΕ, ενίοτε δε και ταυτόχρονα και οι διάφορες επιλοκές που μπορεί να προκληθούν¹⁴⁴.

¹⁴² Μέχρι σήμερα το υψηλό κόστος απόκτησης και συντήρησης δεν έχει επιτρέψει, παρά μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις, την ιδιωτική ιδιοκτησία. Η σταδιακή μείωση του κόστους (βλ. νέες μέθοδοι κατασκευής, απόσυρση παλαιών ΤΝΕ) όμως αναμένεται να αλλάξουν τα δεδομένα.

¹⁴³ Σήμερα τα ΤΝΕ υπόκεινται στη δικαιοδοσία του εκάστοτε κράτους εθνικότητας, το οποίο του έχει χορηγήσει τη σχετική άδεια. Εάν όμως θεωρήσουμε τα ΤΝΕ ως «ιδιωτικές κατοικίες», που καλύπτονται ως ένα βαθμό από το σχετικό άσυλο, τι συνέπειες θα μπορούσε να έχει αυτό σχετικά με τη δικαιοδοσία του αρμόδιου κράτους;

¹⁴⁴ Οι εγκαταστάσεις άμυνας και ασφάλειας, όπως και τα σκάφη, απολαμβάνουν σχετικής κρατικής ασυλίας. Σε περίπτωση όμως που μια πολιτική χρήση παραβιάζει κάποιους διεθνείς κανόνες, τότε τίθενται ζητήματα. Βλ. Treves, T., *Military Installations, Structures and Devices on the Continental Shelf*, *American Journal of International Law*, vol 74, no 4, 1980, σ. 808-857, varia.

Κεφάλαιο 3^ο:

Διεθνής Νομοθεσία για τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις

3.1 Καλύπτοντας το Νομικό Κενό

Παρά τη μακρόχρονη δραστηριότητα του ανθρώπου στον τομέα των ΤΝΕ ο χαμηλός βαθμός έντασης καθώς και το είδος των κατασκευών¹⁴⁵, δεν είχαν δημιουργήσει την ανάγκη θέσπισης κάποιων διεθνών κανόνων. Η εκρηκτική όμως εξάπλωση της χρήσης, στο τέλος του 19^{ου} αι. και ιδιαίτερα κατά τον 20^ο αι. έφερε στην επιφάνεια το ζήτημα. Εκτός από την τεχνολογική εξέλιξη, η οποία χάριζε, σταδιακά, τη δυνατότητα εγκατάστασης μακριά από την ακτή (δηλ. εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας), καθοριστικής σημασίας φαίνεται πως είναι και η ίδια η παράλληλη εξέλιξη του θεσμού του Δικαίου της Θάλασσας.

Έτσι, τα πρώτα δειλά βήματα άσκησης κυριαρχίας σε μια στενή θαλάσσια ζώνη πέριξ της ακτογραμμής, εξελίχθηκαν σε πρωτοποριακές, για την εποχή έννοιες, δίνοντας νέες αρμοδιότητες τόσο στα παράκτια όσο και στα περικλειστά κράτη, αναφορικά με την ασφάλεια και την ευημερία τους. Με παράλληλο βήμα, λοιπόν, ακολουθούν και τα ΤΝΕ, η παρουσία των οποίων επηρεάζει, αλλά και επηρεάζεται, σημαντικά από έννοιες όπως: Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, Ευθείες Γραμμές Βάσης, Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, Θαλάσσια Επιστημονική Έρευνα κ.ο.κ.

Η εκρηκτική εξάπλωση χρήσης των ΤΝΕ δεν ακολουθήθηκε, σε ταχύτητα, ίσως και σε αποτελεσματικότητα, από την αποκρυστάλλωση της νομικής έννοιας σε διεθνές επίπεδο. Όπως συνήθως συμβαίνει σε τέτοιες περιστάσεις, υπάρχει μια υστέρηση απόκρισης από τους δημόσιους φορείς άσκησης πολιτικής, η οποία όμως ωθήθηκε από τις πραγματικές ανάγκες¹⁴⁶. Το αντίθετο, βέβαια, θα ήταν παράδοξο καθώς εκείνη την εποχή τα

¹⁴⁵ Από τον 1^ο μ.Χ. έως και τον 19^ο μ.Χ. αιώνα ΤΝΕ είχαν κυρίως είτε τη μορφή παράκτιων κατασκευών ή αποτελούσαν απόπειρες «ανάκτησης γης» (βλ. supra 1.1).

¹⁴⁶ ...και τους εκφραστές αυτών, ήτοι η βιομηχανία.

ειδικευμένα ζητήματα τεχνικού χαρακτήρα βρισκόταν έξω από το πεδίο ενασχόλησης και ενδιαφέροντος των νομοπαρασκευαστών¹⁴⁷.

3.2 Από τη Χάγη (1930) στη Γενεύη (1958 & 1960)

3.2.1 Η Πρώτη Δικαστική Συζήτηση και η Συνδιάσκεψη της Χάγης

Για πρώτη φορά το περιεχόμενο της έννοιας των ΤΝΕ αντιμετωπίστηκε στο πλαίσιο μιας Διεθνούς Διαιτησίας, ένα λογικό γεγονός εφόσον ως τότε δεν υπήρχε κάποιος παγιωμένος κανόνας δικαίου. Πρόκειται για την περίπτωση της Fur Seal Arbitration (1893), μεταξύ των ΗΠΑ αφενός και αφετέρου Μ. Βρετανίας και Καναδά. Παρά το γεγονός ότι η υπόθεση αυτή είχε ως αντικείμενο τη διαχείριση βιολογικών αποθεμάτων, βρίσκουμε σε αυτή μια αναφορά για το εδαφικό καθεστώς ενός ΤΝΕ. Πιο συγκεκριμένα, ο Ch. Russell, Εκπρόσωπος της Μ. Βρετανίας ανέφερε ότι ένας φάρος, ο οποίος βρίσκεται είτε πάνω σε βράχο ή είναι εδράζεται σε πυλώνες που επικάθονται στο βυθό, αποτελεί μέρος της εδαφικής επικράτειας του κράτους που τον έχει κατασκευάσει¹⁴⁸. Για την εποχή εκείνη, η παρουσία ενός φάρου, που αποτελούσε το σημαντικότερο βοήθημα ναυσιπλοΐας, έπρεπε να προστατεύεται και από κάποιας μορφής «κυριαρχία»¹⁴⁹, ενώ τα τεχνικά χαρακτηριστικά της εγκατάστασης του περνούσαν σε δεύτερη μοίρα.

¹⁴⁷ Η κατάσταση αυτή, φαίνεται να αλλάζει στην 3^η Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας, οπότε και αλλάζει τόσο ο τρόπος της διαπραγμάτευσης όσο και η σύσταση των διαπραγματευτικών ομάδων. Πηγή: Τσάλτας, Γρ., Κλάδη – Ευσταθοπούλου, Μ., *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, τόμος Πρώτος, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003, σ. 152-155.

¹⁴⁸ Πηγή: Jayewardene, H. W., *The Regime of Islands in International Law*, Martinus Nijhof Publishers, Dordrecht, 1990, σ. 7.

¹⁴⁹ Καθώς βρισκόμαστε ακόμα σε μια χρονική περίοδο που οι παραδοσιακές δραστηριότητες εντός του θαλασσίου χώρου (αλιεία και ναυσιπλοΐα) είναι και οι μοναδικές, η «οπτική γωνία από τη θάλασσα» είχε την πρωτοκαθεδρία στην αναμέτρηση μεταξύ των Ελευθεριών των Θαλασσών και του περιορισμού τους. Έτσι, ο Russel έλαβε αυτή τη θέση όταν ρωτήθηκε για το τι πρέπει να γίνει σε περίπτωση που ένα αλιευτικό σκάφος τρίτης χώρας που δραστηριοποιείται πλησίον ενός φάρου θέτει σε κίνδυνο την εγκατάσταση ή παρεμποδίζει τη λειτουργία του, καθώς θεωρούσε ότι η ασφάλεια της ναυσιπλοΐας ήταν ισχυρότερη από τα οικονομικά δικαιώματα των κρατών. Για τις απόψεις του Russell και την κριτική που δέχθηκαν βλ. Johnson, D.H.N., *Artificial Islands, The International Law Quarterly*, vol 4, no

Η σημαντικότητα αυξανόταν, φυσικά, για τις Μεγάλες Ναυτικές Δυνάμεις, οι οποίες είχαν συμφέροντα και δραστηριότητες σε διάφορα σημεία του Πλανήτη, και η Μ. Βρετανία ήταν μία από αυτές. Η θέση αυτή, όμως, γνώρισε την αντίθεση των ΗΠΑ, οι οποίες ακολουθούσαν μια τελείως διαφορετική πολιτική και δρούσαν ως μια ανερχόμενη ανταγωνιστική δύναμη. Πέραν αυτού, ο Philip C. Jessup, από την πλευρά των ΗΠΑ, είχε τη διορατικότητα να παρατηρήσει ότι μια τέτοια παραδοχή θα μπορούσε να τύχει κατάχρησης από τα κράτη τα οποία θα επιδίωκαν να δημιουργήσουν Νησιά και Εγκαταστάσεις σε σημεία όπου είχαν ή μπορούσαν να επιδιώξουν δικά τους ιδιαίτερα συμφέροντα¹⁵⁰.

Η περίπτωση αυτή, είναι ενδεικτική της θεματολογίας της εποχής, σύμφωνα με την οποία τα κράτη ενδιαφέρονταν μόνο για τις ιδιότητες των βράχων και των σκοπέλων που φιλοξενούσαν φάρους και παρεμφερείς εγκαταστάσεις¹⁵¹, μια θεματολογία η οποία όμως κρατάει το ενδιαφέρον μας αμείωτο μέχρι και σήμερα.

Μπαίνοντας στον 20^ο αι. το ενδιαφέρον για τα ΤΝΕ θα ενταθεί, όχι μόνο εξαιτίας των βοηθημάτων ναυσιπλοΐας, αλλά και των σχεδίων για την δημιουργία πλωτών αεροδρομίων, γνωστών και ως “seadromes”. Οι εγκαταστάσεις αυτές προτάθηκαν τη Δεκαετία 1930, ως η επιλογή που θα έλυνε το πρόβλημα του ανεφοδιασμού των υπερατλαντικών αεροπορικών μεταφορών. Παράλληλα με το τεχνικό μέρος, ξεκίνησε και η συζήτηση για το νομικό καθεστώς αυτών των εγκαταστάσεων· οι de Leon και Molenaar συνοψίζουν τα ενδεχόμενα: α) η εγκατάσταση να υπάγεται στην κυριαρχία του κράτους κατασκευής, β) η εγκατάσταση να υπάγεται στην κυριαρχία του κράτους υπηκοότητας του κατασκευαστή και γ) η άδεια κατασκευής να παρέχεται από κάποιον αρμόδιο διεθνή οργανισμό, εφόσον βρίσκεται στην Ανοιχτή Θάλασσα¹⁵². Παρά το γεγονός ότι τα σχέδια αυτά δεν υλοποιήθηκαν

2, 1951, σ. 206 κ. ε. Σήμερα παρατηρούμε μια μεταστροφή όπου τα δικαιώματα των παράκτιων κρατών προσπαθούν να επικρατήσουν αυτών των χρηστών του θαλασσίου χώρου.

¹⁵⁰ Jayewardene, H. W., *The Regime of Islands in International Law*, ibid, σ. 7-8.

¹⁵¹ Jayewardene, H. W., *The Regime of Islands in International Law*, ibid, σ. 8.

¹⁵² Πηγή: de Leon, P.M., Molenaar, Er. J., Still a Mile too Far? International Law Implications of the Location of an Airport in the Sea, *Leiden Journal of International Law*, vol 14, is 1, 2004, σ. 235.

ποτέ¹⁵³, νέα κεφάλαια προστέθηκαν στην προβληματική για το status των ΤΝΕ, εφόσον μιλάμε για νέες εμπορικές δραστηριότητες, οι οποίες μπορούν να αναληφθούν και από ιδιώτες και τοποθετούνται στην Ανοιχτή Θάλασσα. Ξεφεύγοντας από τις περιορισμένες *jure imperii* δραστηριότητες του κράτους, περνάμε σε μια εποχή έντονης δραστηριοποίησης των ιδιωτών, και μάλιστα σε περιοχές Εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας.

Όπως ήταν αναμενόμενο, η κατά τα άλλα φιλόδοξη Συνδιάσκεψη της Χάγης για την Κωδικοποίηση του Διεθνούς Δικαίου (1930)¹⁵⁴, ασχολήθηκε, στον τομέα του Δικαίου της Θάλασσας, ως επί το πλείστον με το ζήτημα της Αιγιαλίτιδας Ζώνης¹⁵⁵. Όπως είναι προφανές, το καθεστώς των ΤΝΕ δεν θα αποτελούσε ένα από τα ζητήματα προς εξέταση· όμως, τα ζητήματα του εύρους της Αιγιαλίτιδας Ζώνης και των Γραμμών Βάσης, έφεραν παρεμπιπτόντως το θέμα των ΤΝΕ στην επιφάνεια. Πιο συγκεκριμένα, το 1^ο άρθρο του Σχεδίου Σύμβασης για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη ανέφερε: “Every island has its own territorial sea. An island is an area of land, surrounded by water, which is permanently above high water-mark”.

Η απουσία, από τον ορισμό αυτό, του τρόπου δημιουργίας ενός Νησιού¹⁵⁶, προκάλεσε τη συζήτηση για τον αν σε αυτόν περιλαμβάνονται και τα Τεχνητά Νησιά, πράγμα το οποίο αν ίσχυε, θα έδινε σε αυτά τόσο το δικαίωμα σε Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας όσο και να αποτελούν σημεία των Γραμμών Βάσης. Η απάντηση στο θέμα αυτό έρχεται μέσα από την ανάγνωση των *Procès-verbal* της Δεύτερης Επιτροπής, όπου η Γερμανία και η Ολλανδία κατέθεσαν την εξής ερμηνεία: “the definition of the term *island* does not exclude artificial islands provided that these are true portions of the territory

¹⁵³ ... εξαιτίας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μετά και το τέλος του οποίου η πτητική τεχνολογία που είχε αναπτυχθεί τα καθιστούσε περιττά.

¹⁵⁴ Για μία σύνοψη των αποτελεσμάτων της βλ. Supplement to the American Journal of International Law, *American Society of International Law*, vol 41, no 4, 1930, ιδ. σ. 82-83. Ο διοργανωτής της Συνδιάσκεψης (βλ. Κοινωνία των Εθνών) παρά το γεγονός ότι αναγνώριζε το εύρος των ζητημάτων του Δικαίου της Θάλασσας τα οποία έχριζαν νομοθετικής ρύθμισης, αποφάσισε να ασχοληθεί με το βασικότερο όλων, το περιεχόμενο της Αιγιαλίτιδας Ζώνης, στο πλαίσιο της Δεύτερης Επιτροπής. Η Συνδιάσκεψη αυτή παρά το γεγονός ότι δεν κατέληξε σε κάποιο *hard law* κείμενο, θεωρείται επιτυχημένη στο βαθμό που κατάφερε να κωδικοποιήσει τους ως τότε εθμικούς κανόνες και να θέσει τα θεμέλια για μελλοντικές εξελίξεις.

¹⁵⁵ Και ιδιαιτέρως με το εύρος αυτής. Τα 13 άρθρα του Σχεδίου Σύμβασης για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη εντάσσονται στο Β' Μέρος της Τελικής Πράξης της Συνδιάσκεψης.

¹⁵⁶ Δηλ. αν ήταν κατασκευάσμα της φύσης ή του ανθρώπου.

and not merely floating works, anchored buoys, etc. The case of an artificial island erected near to the line of demarcation between the territorial waters of two countries is not included”¹⁵⁷.

Έτσι, μετά τα ζητήματα της Εδαφικής Κυριαρχίας (υπόθεση Fur Seal Arbitration), και της Ιδιοκτησίας και Αδειοδότησης (περίπτωση “seadromes”), η Συνδιάσκεψη της Χάγης φέρνει στο προσκήνιο το τεχνικό ζήτημα της υλικής υπόστασης ενός ΤΝΕ, μια πτυχή η οποία ακόμα και σήμερα είναι ιδιαίτερος επίκαιρη. Στο σημείο αυτό οφείλουν να γίνουν κάποιες επισημάνσεις: α) παρά την ασάφεια της ερμηνείας, φαίνεται πως τα Τεχνητά Νησιά εξομοιώνονται, από πλευράς Κυριαρχίας, με τα Φυσικά Νησιά, β) οι Τεχνητές Εγκαταστάσεις παραμένουν εκτός πεδίου ρύθμισης, γ) τα ΤΝ παρά το γεγονός ότι απολαμβάνουν Αιγιαλίτιδας Ζώνης, εξαιρούνται από την προσμέτρηση τους ως σημεία χάραξης των Γραμμών Βάσης. Ενώ *prima facie* τα ΤΝ αναβαθμίζονται στο επίπεδο των δικαιωμάτων που έχουν τα Φυσικά Νησιά, η οξύμωρη αυτή εξαίρεση παραμένει για να μας υπενθυμίζει τη διαφορετικότητα τους.

Η απροσδόκητη αυτή αναβάθμιση μπορεί να ερμηνευτεί ως εξής: α) η κατασκευή ΤΝ εκείνη την εποχή ήταν σαφώς περιορισμένη¹⁵⁸, β) τα περιορισμένα τεχνικά μέσα δεν επέτρεπαν την δημιουργία ΤΝ σε αποστάσεις μακρινές από τις ακτές καθώς και μεγάλης έκτασης, γ) τα κράτη παρέμειναν διστακτικά στο να αντιμετωπίσουν το ζήτημα των ΤΕ ως ένα θέμα που εμπίπτει στους κανόνες του Δικαίου της Θάλασσας, και όχι κάποιου άλλου κλάδου του Διεθνούς Δικαίου¹⁵⁹.

¹⁵⁷ Πηγή: Heijmans, A.M.J., Artificial Islands and the law of Nations, *Netherlands International Law Review*, vol 21, is 2, 1974, σ. 142.

¹⁵⁸ Έτσι εκτός από το περιορισμένο πεδίο εφαρμογής, περιορισμένο φαίνεται να ήταν και το επίπεδο σχετικής γνώσης όσο και προβληματισμού για τεχνικές εξελίξεις.

¹⁵⁹ Π.χ. του Ναυτικού Δικαίου. Το ζήτημα αυτό παραμένει επίσης επίκαιρο, μέχρι ενός σημείου.

3.2.2 Το Έργο της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου και οι Συνδιασκέψεις της Γενεύης για το Δίκαιο της Θάλασσας (1958 & 1960)

Οι ασάφειες του Σχεδίου Σύμβασης της Χάγης σχετικά με τα Νησιά, κράτησαν σε εγρήγορση τους νομικούς επιστήμονες εκείνης της περιόδου. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Gilbert Gidel, ο οποίος στο τρίτομο έργο του *Le Droit International Public de la Mer* (1934), προτείνει ένα νέο ορισμό σύμφωνα με τον οποίο “an island is a natural elevation of the earth’s sea-bed, which is surrounded by water and which is placed permanently above the sea, where natural conditions allow for the permanent establishment of a human population. Natural islands can be assimilated to artificial islands so long as the latter satisfy the same conditions. These conditions include those instances where the formation of islands has occurred through the action of natural phenomena or has been accelerated by means of works. However, the interchangeable status of artificial islands to natural islands only applies to those islands which are found at least partially in the territorial sea of a State”¹⁶⁰. Πέραν της καινοτομίας της προϋπόθεσης «περί ανθρώπινης παρουσίας»¹⁶¹, ο Gidel περιλαμβάνει στον ορισμό του και τους ανθρωπογενείς σχηματισμούς υπό τον όρο αυτοί να βρίσκονται τουλάχιστον μερικώς εντός της Αιγιαλίδας Ζώνης.

Ενώ η συζήτηση συνεχιζόταν σε θεωρητικό επίπεδο, τα πραγματικά γεγονότα ήταν αυτά που έδωσαν το έναυσμα για δράση. Πιο συγκεκριμένα, η Προκήρυξη Truman¹⁶² της 28ης Σεπτεμβρίου 1945, φανέρωσε τις διαθέσεις των ΗΠΑ για την εκμετάλλευση φυσικών πόρων σε περιοχές εκτός των ως τότε θεσμοθετημένων Ζωνών Εθνικής Δικαιοδοσίας. Η κίνηση αυτή, ώθησε σταδιακά μια σειρά κρατών να υιοθετήσουν παρόμοιες πρακτικές¹⁶³, οι οποίες τη Δεκαετία 1950 αναγνωρίστηκαν ως κανόνας εθιμικού χαρακτήρα υπό την έννοια της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας.

¹⁶⁰ Πηγή: Galea, Fr., *Artificial Islands in the Law of the Sea*, PhD Thesis, Faculty of Laws, University of Malta, 2009, σ. 25.

¹⁶¹ Η οποία θα γίνει αποδεκτή περίπου 50 χρόνια αργότερα, στο περίφημο «άρθρο 121, παράγραφος 3» της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας (1982).

¹⁶² Proclamation 2667, *Policy of the United States With Respect to the Natural Resources of the Subsoil and Sea Bed of the Continental Shelf*.

¹⁶³ Τσάλτας, Γρ., Κλάδη – Ευσταθοπούλου, Μ., *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, τόμος Πρώτος, *ibid*, σ. 270-275.

Επιστρέφοντας στο θέμα μας, πρέπει να επισημάνουμε πως η εκμετάλλευση των ορυκτών πόρων, και ιδιαιτέρως των υδρογονανθράκων, εκείνη την εποχή ήταν αδιανόητη χωρίς τη χρήση Τεχνητών Εγκαταστάσεων, κυρίως, ή και Νησιών. Έτσι, η οικονομική αυτή δραστηριότητα προκάλεσε τόσο την εξάπλωση της χρήσης τους, όσο και την τεχνολογική τους εξέλιξη. Αυτό το γεγονός, σε συνδυασμό με την απουσία σαφούς νομικού καθεστώτος σε διεθνές επίπεδο, ανέδειξαν το σχετικό κενό το οποίο έχριζε άμεσης ρύθμισης.

Ένα κενό, το οποίο ήρθε να προστεθεί σε μια εκτενή σειρά ζητημάτων που αφορούσαν τόσο το καθεστώς της Ανοιχτής Θάλασσας, όσο και αυτών των Ζωνών Εθνικής Δικαιοδοσίας. Η ανταπόκριση της Διεθνούς Κοινότητας, μέσα από την έκφραση της Γενικής Συνέλευσης του νεοσυσταθέντος Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, προήλθε από την παρότρυνση της προς την Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου να επιληφθεί των ανοιχτών ζητημάτων του Δικαίου της Θάλασσας¹⁶⁴. Η Επιτροπή εκκινεί άμεσα τις σχετικές εργασίες τις οποίες και ολοκληρώνει το 1956¹⁶⁵.

Βασιζόμενη στις προτάσεις της Συνδιάσκεψης της Χάγης (1930)¹⁶⁶ και επεξεργαζόμενη τους διάφορους εθιμικούς κανόνες, η ΕΔΔ παραδίδει Σχέδιο Άρθρων έκτασης 72 άρθρων¹⁶⁷, το οποίο αφορά σε όλα τα ανοιχτά ζητήματα του Δικαίου της Θάλασσας. Η πρώτη διαφοροποίηση ξεκινά από το άρθρο 10: “Every island has its own territorial sea. An island is an area of land, surrounded by water, which in normal circumstances is permanently above high-water mark”, το οποίο ενώ χρησιμοποιεί το ίδιο λεκτικό με το Σχέδιο Σύμβασης για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη, διαφοροποιείται ουσιαστικά αν κάποιος διαβάσει και τα ερμηνευτικά σχόλια του Σχεδίου Άρθρων. Το Ερμηνευτικό Σχόλιο του άρθρου 10, εξαιρεί δύο περιπτώσεις από το Καθεστώς των Νησιών: α) “Elevations which are above water at low tide only. Even if an installation is built on such an elevation and is itself permanently above water

¹⁶⁴ Με την Απόφαση 374 (IV) της Γενικής Συνέλευσης ΟΗΕ, 6/12/1949.

¹⁶⁵ Για μία σύνοψη των εργασιών βλ. International Law Commission, *Yearbook of the International Law Commission 1956*, vol II, United Nations Publication, New York, 1957, σ. 254-256.

¹⁶⁶ Jayewardene, H. W., *The Regime of Islands in International Law*, *ibid*, σ. 8.

¹⁶⁷ International Law Commission, *Yearbook of the International Law Commission*, vol II, 1956, *ibid*, σ. 265-301.

– a lighthouse for example – the elevation is not an *island* as understood in this article” και β) “Technical installations built on the sea-bed, such as installations used for the exploitation of the continental shelf”¹⁶⁸. Συγκρίνοντας τα δύο Σχέδια (Χάγης 1930 και ΕΔΔ 1956) και τα Ερμηνευτικά τους Σχόλια, οδηγούμαστε σε μια σειρά ενδιαφέροντων, όσο και καθοριστικών για το μέλλον, συμπερασμάτων. Πρώτον, αναδύεται πλέον ένα νέο είδος κατασκευής, οι λεγόμενες «τεχνικές εγκαταστάσεις» για την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας, μέσω μιας διάταξης η οποία αποτελεί την πρώτη θεσμική κατοχύρωση¹⁶⁹ αυτού που αποκαλούμε Τεχνητή Εγκατάσταση. Αντιθέτως, αποσιωπάται μια γενικευμένη, άμεση ή έμμεση, αναφορά σε Τεχνητά Νησιά, παρά μόνο σε όσα φιλοξενούν φάρους και βασίζονται σε σκοπέλους. Η μετατόπιση αυτή, από το ένα άκρο στο άλλο, εκτός από αβλεψία της ΕΔΔ, θα μπορούσαμε να πούμε ότι χαρακτηρίζει την εποχή όπου προτεραιότητα αποτελεί η θέσπιση ενός καθεστώτος για τις ραγδαία εξαπλωνόμενες Τεχνητές Εγκαταστάσεις Εξερεύνησης και Εκμετάλλευσης, παρά για τα Νησιά που φιλοξενούν παραδοσιακότερες χρήσεις (πχ βοηθήματα ναυσιπλοΐας).

Μια ερμηνεία για την διαφοροποίηση αυτή¹⁷⁰ μπορεί να προκύψει εκ του γεγονότος ότι οι δυο διαφορετικοί αυτοί ορισμοί (δηλ. για Νησιά και Τεχνικές Εγκαταστάσεις), βρίσκονται σε διαφορετικά Μέρη του Σχεδίου Άρθρων αντίστοιχα. Δηλαδή, η μεν αναφορά για τα Νησιά τοποθετείται στο Μέρος Πρώτο «Αιγιαλίτιδα Ζώνη», η δε αναφορά για τις Εγκαταστάσεις στο Μέρος Δεύτερο «Ανοιχτή Θάλασσα». Κατά αυτόν τον τρόπο, ο νομοθέτης ένιωσε την ανάγκη να θεσπίσει λεπτομερέστερους κανόνες μόνο για την

¹⁶⁸ Η εξαίρεση αυτή, αποτελεί και μέρος θετικού κανόνα, καθώς το άρθρο 71, παράγραφος 3 αναφέρει ρητά πως: “...installations, though under the jurisdiction of the coastal state, do not possess the status of islands. They have to territorial sea of their own, and their presence does not affect the delimitation of the territorial sea of the coastal state”.

¹⁶⁹ Η θεσμική αυτή κατοχύρωση περιλαμβάνει επίσης και την αναγνώριση της Δικαιοδοσίας του Παράκτιου Κράτους επί αυτών, αστικής, ποινικής αλλά και κατασταλτικής. Βλ. Σχόλιο 6 του Άρθρου 71 του Σχεδίου Άρθρων. Ο Papadakis αναφέρει σχετικά: “Thus, as regards the legal status of installations and other devices used for exploration and exploitation of the natural resources of the continental shelf, it is clear that these cannot be assimilated to ships or islands. The Geneva Convention on the Continental Shelf has, more or less, created a distinct legal category of maritime structures”, στο Papadakis, N., *The International Legal Regime of Artificial Islands*, Sijthoff, Leyden, 1977, σ. 177.

¹⁷⁰ Η οποία θα αποτελέσει και το έναυσμα για τον εννοιολογικό κατακερματισμό που συναντάμε στη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας 1982.

περίπτωση των «τεχνικών εγκαταστάσεων» για την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας, καθώς επρόκειτο για νεοπαγείς θεσμούς, ενώ απεναντίας η συζήτηση για τα Νησιά εξαντλείται εντός του πλαισίου της Αιγιαλίτιδας Ζώνης, δηλαδή του χώρου αυτού όπου εφόσον το παράκτιο κράτος ασκεί Κυριαρχία¹⁷¹. Η πλήρης και αποκλειστική Κυριαρχία του παράκτιου κράτους, κατά κάποιο τρόπο του εξασφαλίζει και το δικαίωμα δημιουργίας ΤΝΕ, υπό τους όρους του σεβασμού των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου (άρθρο 1, παράγραφος 1) καθώς και του Δικαιώματος της Αβλαβούς Διέλευσης (άρθρα 15-17)¹⁷².

Ο διαχωρισμός αυτός θα γίνει ακόμα εντονότερος στην Πρώτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας¹⁷³ (αγγ. 1st United Nations Conference on the Law of the Sea - UNCLOS I), καθώς το Σχέδιο Άρθρων της ΕΔΔ δεν θα γίνει αποδεκτό ως μια ενότητα, αλλά θα διασπαστεί σε τέσσερα διαφορετικά συμβατικά κείμενα¹⁷⁴. Το ζήτημα των Νησιών θα αντιμετωπιστεί στη Σύμβαση για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη και τη Συνορεύουσα Ζώνη, το άρθρο 10, παράγραφος 1 της οποίας αναφέρει “An island is a naturally formed area of land, surrounded by water, which is above water at high tide”. Με την χρήση του όρου “naturally formed area of land” στην ουσία υιοθετείται ρητά η πρόταση της ΕΔΔ περί αποκλεισμού των ΤΝ από το καθεστώς των Νησιών¹⁷⁵. Σχετικά με το ζήτημα της κατασκευής Τεχνητών Νησιών, αλλά και Εγκαταστάσεων, η Σύμβαση σιωπά, όχι όμως γιατί τα παράκτια κράτη δεν έχουν το δικαίωμα κατασκευής, αλλά αντιθέτως, όπως συμβαίνει και με κάθε άλλο αποκλειστικό τους δικαίωμα εντός της Αιγιαλίτιδας Ζώνης, είναι η

¹⁷¹ Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Σχεδίου Άρθρων.

¹⁷² Με τη θέση αυτή συντάσσονται και οι Heijmans και Samie. Βλ. Heijmans, A.M.J., *Artificial Islands and the law of Nations*, *ibid*, σ. 143 και Samie, N., *Fixed Offshore Installations - A New Rule of Customary International Law*, *Lawyer of the Americas*, vol 9, no 3, 1977, σ. 519-520.

¹⁷³ Η Συνδιάσκεψη έλαβε χώρα στη Γενεύη από τις 27 Φεβρουαρίου ως τις 24 Απριλίου 1958

¹⁷⁴ Τη Σύμβαση για την Ανοιχτή Θάλασσα, τη Σύμβαση για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη και τη Συνορεύουσα Ζώνη, τη Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα και τη Σύμβαση της Γενεύης για την Αλιεία και την Προστασία των Βιολογικών Πόρων της Ανοιχτής Θάλασσας, οι οποίες υπογράφηκαν το 1958.

¹⁷⁵ Η προσθήκη αυτή αποτέλεσε πρόταση της Αντιπροσωπίας των ΗΠΑ. Πηγή: Jayewardene, H. W., *The Regime of Islands in International Law*, *ibid*, σ. 8.

Κυριαρχία που ασκούν επί αυτής που τους επιτρέπει να ρυθμίζουν όλα τα σχετικά ζητήματα¹⁷⁶.

Η «νέα νομική κατηγορία», αυτή των Τεχνητών Εγκαταστάσεων, αντιμετωπίζεται στη Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα. Στο άρθρο 5, παράγραφος 2 γίνεται αναφορά στο δικαίωμα κατασκευής και χρήσης “installations and other devices necessary for its exploration and the exploitation of its natural resources”, το οποίο όμως δεν είναι αυθύπαρκτο αλλά προκύπτει από το Κυριαρχικό Δικαίωμα Εξερεύνησης και Εκμετάλλευσης των Φυσικών Πόρων της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας¹⁷⁷ (βλ. άρθρο 2), και έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο. Το άρθρο 5 της Σύμβασης βασίζεται στο περιεχόμενο του ανάλογου άρθρου 71 του Σχεδίου Άρθρων της ΕΔΔ, αναφορικά με τη Δικαιοδοσία του Παράκτιου Κράτους, τη θέσπιση Ζωνών Ασφαλείας αλλά και την υποχρέωση μη παρεμπόδισης της ναυσιπλοΐας και απουσίας δικαιώματος σε Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας. Συνεχίζοντας όμως το κακό προηγούμενο, η Σύμβαση υιοθετεί έναν νέο όρο, το “device” (ελλ. «συσκευή») χωρίς όμως να αποδίδει το περιεχόμενο του¹⁷⁸, ενώ δεν κάνει καμία αναφορά σε Τεχνητά Νησιά.

¹⁷⁶ Στην περίπτωση της Αιγιαλίδας Ζώνης η Κυριαρχία υπόκειται σε μια σειρά όρους και περιορισμούς. Στην περίπτωση μας, η κατασκευή ενός ΤΝΕ δεν θα πρέπει να θίγει το Δικαίωμα της Αβλαβούς Διέλευσης, να παρεμποδίζει τη Ναυσιπλοΐα και να θέτει σε κίνδυνο την Ασφάλεια αυτής, βλ. Papadakis, N., *The International Legal Regime of Artificial Islands*, ibid, σ. 52-53.

¹⁷⁷ Ο Brown αναφέρει σχετικά: “In the present state of technology, it would be illogical to recognize these rights (...) without also recognizing the corollary – the right to exploit these resources by means of structures or devices situated in, or extending into, the superjacent waters”, στο Brown, E.D., *The Legal Regime of Hydrospace*, Stevens & Sons, London, 1971, σ. 99.

¹⁷⁸ Η υιοθέτηση του όρου «συσκευή», χωρίς όμως αυτός να καθορίζεται, ήταν λογικό να προκαλέσει σύγχυση. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Γαλλικής νομοθεσίας όπου τα θαλασσοπόρα σκάφη που συμμετέχουν άμεσα σε δραστηριότητες εξερεύνησης και εκμετάλλευσης της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας υπάγονται στην κατηγορία των «εγκαταστάσεων και συσκευών» (Ν. 68-1181 για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, άρθρο 3). Μια τέτοια εξομοίωση θα ήταν παρακινδυνευμένη καθώς θα έθετε πλοία τρίτου κράτους υπό την πλήρη δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους (βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 4 της Σύμβασης για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα), κάτι που αντιβαίνει ένα βασικό εθιμικό κανόνα, αυτό της Δικαιοδοσίας του Κράτους Σημείας. Άλλωστε, εάν ο νομοθέτης επιθυμούσε να πετύχει κάτι τέτοιο, θα το έκανε με ρητό και όχι με έμμεσο τρόπο. Επιπλέον, η απαγόρευση διεκδίκησης ΖΕΔ (βάσει της προαναφερθείσας διάταξης) θα ήταν παράδοξο να υποστηριχθεί ότι μπορεί να ισχύει και για ένα πλοίο – «συσκευή». Για τη σχετική συζήτηση βλ. Papadakis, N., *The International Legal Regime of Artificial Islands*, ibid, σ. 175-176.

Τι συμβαίνει όμως με τις Εγκαταστάσεις επί της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας που δεν αφορούν όμως στο Κυριαρχικό Δικαίωμα Εξερεύνησης και Εκμετάλλευσης Φυσικών Πόρων; Ή τις Εγκαταστάσεις που βρίσκονται στο βυθό πέραν της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας; Το ζήτημα αυτό ρυθμίζεται από τη Σύμβαση για την Ανοιχτή Θάλασσα¹⁷⁹, αλλά όχι με άμεσο τρόπο. Το άρθρο 2 της ΣΑΘ ορίζει τέσσερις Ελευθερίες της Ανοιχτής Θάλασσας: Ναυσιπλοΐα, Αλιεία, Πόντιση Αγωγών και Καλωδίων και Υπέρπτηση. Η λίστα αυτή δεν είναι εξαντλητική, αλλά ενδεικτική, καθώς γίνονται αποδεκτές και άλλες Νόμιμες Χρήσεις¹⁸⁰. Το Σχέδιο Άρθρων της ΕΔΔ, παρομοίως δεν αναφέρεται ρητά σε κάποια επιπλέον χρήση, παρόλα αυτά όμως στο Σχόλιο 2 του άρθρου 27 αναφέρεται “The Commission has not made specific mention of the freedom to explore or exploit the subsoil of the high seas. It considered that apart from the case of the exploitation or exploration of the soil or subsoil of a continental shelf—a case dealt with separately in section III below— such exploitation had not yet assumed sufficient practical importance to justify special regulation”, κρίνοντας ότι δεν υπήρχαν ακόμα οι αναγκαίες συνθήκες για μια τέτοια χρήση¹⁸¹. Άρα η χρήση των ΤΝΕ στην Ανοιχτή Θάλασσα είναι επιτρεπτή εφόσον δεν συγκρούεται με άλλες χρήσεις.

¹⁷⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης “ The term *high seas* means all parts of the sea that are not included in the territorial sea or in the internal waters of a State”, δηλαδή τα ΤΝΕ που βρίσκονται πέραν της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας ή αυτά τα οποία βρίσκονται επί αυτής αλλά δεν χρησιμοποιούνται για την άσκηση του Κυριαρχικού Δικαιώματος Εξερεύνησης και Εκμετάλλευσης των Φυσικών Πόρων του Παράκτιου Κράτους, τότε υπάγονται στις διατάξεις της Σύμβασης για την Ανοιχτή Θάλασσα.

¹⁸⁰ Νόμιμες είναι οι χρήσεις που σέβονται τους κανόνες του Γενικού Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου, τους κανόνες του Δικαίου της Θάλασσας και δεν παρεμποδίζουν ή ακυρώνουν την άσκηση των Ελευθεριών από Τρίτα Κράτη. Βλ. και Σχόλιο του άρθρου 27, του Σχεδίου Άρθρων της ΕΔΔ.

¹⁸¹ Ο John Colombos αναφέρει χαρακτηριστικά “There was little need to determine the status of features in waters beyond the territorial sea, as very few existed”, Colombos, J., *The International Law of the Sea*, 4th ed., Longmans, London, 1959, σ. 331. Αυτό το σκηνικό θα αλλάξει άρδην 13 χρόνια μετά, όποτε η Απόφαση 2574 D της ΓΣ του ΟΗΕ (15/12/1969) θα απαιτήσει: “(a) States and persons, physical or juridical, are bound to refrain from all activities of exploitation of the resources of the area of the sea-bed and ocean floor and the subsoil thereof, beyond the limits of national jurisdiction”, με σκοπό να προφυλάξει τους φυσικούς πόρους της περιοχής αυτής. Η διάταξη αυτή αποτελεί μια απτή απόδειξη της υπάρχουσας ή της μελλούμενης τεχνολογικής ικανότητας και ταυτόχρονα παραδοχή του αντίστοιχου νομικού κενού.

Σε αντίθεση με την UNCLOS I, η επόμενη Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ (UNCLOS II) καίτοι συγκλήθηκε να καλύψει τα κενά της πρώτης¹⁸² δεν κατάφερε να καταλήξει σε κάποια συμφωνία προς υπογραφή από τα κράτη. Τα ζητήματα των ΤΝΕ ήταν εκτός Ημερησίας Διάταξης και για το λόγο αυτό η συνεισφορά της στην εξέλιξη του περιεχομένου και του νομικού πλαισίου τους ήταν ανύπαρκτη.

3.3 Η αντιμετώπιση των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων στην Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας

3.3.1 Το Χτίσιμο της Ημερησίας Διάταξης για την Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας

Θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο για τον ερευνητή του Δικαίου της Θάλασσας να επιλέξει ένα και μοναδικό λόγο για τον οποίο οδηγηθήκαμε στην Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας (3rd United Nations Conference on the Law of the Sea - UNCLOS III). Είναι προφανές ότι η διαπραγμάτευση για το σύγχρονο βασικό κείμενο του Κλάδου αυτού του Διεθνούς Δικαίου, το οποίο έχει εφαρμογή στο μεγαλύτερο μέρος της επιφάνειας της Γης, γεννήθηκε μέσα από μία σειρά παραγόντων, είτε παλαιότερων ή πρωτοεμφανιζόμενων. Στους παλαιότερους από αυτούς θα κατατάσσαμε τα νομικά κενά και τα ανοιχτά ζητήματα του Συμβατικού Πλαισίου της Γενεύης (1958)¹⁸³ καθώς και τα στρατηγικά συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής¹⁸⁴ ως προς τα δικαιώματα χρήσης των

¹⁸² Και πιο συγκεκριμένα, το εύρος της Αιγιαλίτιδας Ζώνης και το ζήτημα των Αλιευτικών Ζωνών. Για μία σύνοψη της Συνδιάσκεψης βλ. Dupuy, R. J., Vignes, D., *A Handbook on the New Law of the Sea*, Kluwer Academic Publ., Dordrecht, 1991, σ. 73.

¹⁸³ Βασικά κενά αποτελούσαν το εύρος της Αιγιαλίτιδας Ζώνης καθώς και τα Δικαιώματα Αλιείας πλησίον της ακτής. Ενώ πολλά ζητήματα δεν έτυχαν ιδιαίτερης ανάλυσης, με αποτέλεσμα την προβληματική εφαρμογή των διατάξεων των Συμβάσεων (τα ΤΝΕ ήταν ένα από τα ζητήματα αυτά).

¹⁸⁴ Κυρίως ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, οι σχέσεις των οποίων τότε διένυαν τη φάση της Ύφεσης, βλ. σχετικά, Παπασωτηρίου, Χαρ., *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2003, σ. 261-278.

θαλασσών και των ωκεανών¹⁸⁵. Ενώ στους νεότερους, μια σειρά γεγονότων και ζητημάτων τα οποία εξελίχθηκαν κατά τις Δεκαετίες 1950 και 1960, όπως: 1) η γέννηση του θεσμού της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας¹⁸⁶, αλλά και οι παράλληλες διεκδικήσεις για μια νέα ζώνη οικονομικού περιεχομένου¹⁸⁷, 2) η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του βυθού πέραν των Ζωνών Εθνικής Δικαιοδοσίας, 3) η άνοδος του παγκόσμιου κινήματος για την προστασία του περιβάλλοντος¹⁸⁸, 4) η διεύρυνση της Διεθνούς Κοινότητας εξαιτίας της αποαποικιοποίησης¹⁸⁹, 5) οι τεχνολογικές εξελίξεις, οι οποίες έδιναν καινούργιες δυνατότητες στους τομείς της εξερεύνησης και εκμετάλλευσης ορυκτών και βιολογικών πόρων, όπως επίσης και της Θαλάσσιας Επιστημονικής Έρευνας, της Υδρογραφίας, της Μετεωρολογίας, της Ναυσιπλοΐας κ.λπ., 6) η συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση για ενεργειακούς πόρους¹⁹⁰.

Όλοι αυτοί οι παράγοντες, νέοι και παλαιοί, δεν χρειαζόταν τίποτα παραπάνω από μία αφορμή ώστε να κινητοποιηθούν οι εξελίξεις, η οποία και δόθηκε μέσα στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ την 1^η Νοέμβρη 1967. Η πρόταση του Μαλτέζου Πρέσβη στον ΟΗΕ, Arvid Pardo, για ανακήρυξη των φυσικών πόρων των βυθών των ωκεανών και των θαλασσών πέρα από τις Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας σε «κοινή κληρονομιά της ανθρωπότητας», ήταν

¹⁸⁵ Ιδιαίτέρως τα ζητήματα διέλευσης από τα Διεθνή Στενά και τις Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας Τρίτων Κρατών.

¹⁸⁶ Ο ορισμός της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας μέσα από τη Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα (1958) ήταν αρκετά ευρύς με αποτέλεσμα να εγερθούν διάφορα ερμηνευτικά ερωτήματα.

¹⁸⁷ Οι διεκδικήσεις αυτές προήλθαν ως αντιστάθμισμα στο θεσμό της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας από χώρες οι οποίες δεν μπορούσαν να επωφεληθούν από αυτόν.

¹⁸⁸ Βλ. Σαμιώτης, Γ., Τσάλτας, Γρ., *Διεθνής Προστασία του Περιβάλλοντος*, τόμος Ι, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1990, σ. 72-81.

¹⁸⁹ Τα νεοϊδρυθέντα κράτη εκτός από την προαγωγή νέων αιτημάτων, έβλεπαν με δυσπιστία το σύνολο των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, στη δημιουργία των οποίων δεν είχαν συμμετάσχει. Το Δίκαιο της Θάλασσας ίσως είναι το πλέον κλασσικό παράδειγμα. Ο Τσάλτας αναφέρει χαρακτηριστικά «Το διεθνές έθιμο, ως μία από τις κύριες πηγές του διεθνούς δικαίου, θεωρήθηκε ότι είχε διαμορφωθεί πολύ πριν την εμφάνιση του Τρίτου Κόσμου, ο οποίος όμως αποτελεί την αριθμητική πλειοψηφία στη μεταπολεμική διεθνή σκηνή. Η χρονική και μόνο αυτή ανακολουθία, οδήγησε τα νέα κράτη στην έμμεση, καθολική, αμφισβήτηση του, στο Βλ. Τσάλτας, Γρ., *Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος*, εκδ. Παπαζήση, Νέα Επικαιροποιημένη Έκδοση, Αθήνα, 2010, σ. 270-272.

¹⁹⁰ Το ζήτημα της επάρκειας και της αυτονομίας σε υδρογονάνθρακες επιτάχθηκε τη Δεκαετία 1970 από τις Πετρελαϊκές Κρίσεις των ετών 1973 και 1979. Το ζήτημα αυτό αναφέρει και ο Kaye, στο Kaye, St., *International Measures To Protect Oil Platforms, Pipelines, and Submarine Cables from Attack*, *Tulane Maritime Law Journal*, vol 31, no 2, 2007, σ. 384.

αρκετή. Μόλις στις 18 Δεκεμβρίου 1967¹⁹¹ η Γενική Συνέλευση θα δημιουργήσει την Ad Hoc Committee to Study the Peaceful Uses of the Sea-Bed and the Ocean Floor beyond the Limits of National Jurisdiction με σκοπό τη διερεύνηση των νομικών και πρακτικών ζητημάτων εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων των βυθών των ωκεανών και των θαλασσών, η οποία στις 21 Δεκεμβρίου 1968 αναβαθμίστηκε σε Μόνιμη Επιτροπή, γνωστή και ως Sea-Bed Committee (ελλ. Επιτροπή του Διεθνούς Βυθού)¹⁹².

Αποτέλεσμα των εργασιών της Επιτροπής του Διεθνούς Βυθού ήταν η Declaration of Principles Governing the Seabed and the Ocean Floor, and the Subsoil Thereof, beyond the Limits of National Jurisdiction¹⁹³, η οποία διακήρυσσε τον βυθό, το υπέδαφος αυτού και τους φυσικούς τους πόρους «Κοινή Κληρονομιά της Ανθρωπότητας» (άρθρο 1). Επειδή ο νέος αυτός θεσμός, χωρίς το πλαίσιο κάποιας hard law διάταξης κινδύνευε να καταστεί *κενό γράμμα*, η διεθνής κοινότητα¹⁹⁴ άδραξε την ευκαιρία να τακτοποιήσει τόσο αυτό όσο και μια σειρά άλλων ζητημάτων¹⁹⁵ μέσα από την διεξαγωγή μιας νέας συνδιάσκεψης, το έτος 1973.

Ο άρρηκτα συνδεδεμένος χαρακτήρας των ΤΝΕ με την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση παντός είδους φυσικών πόρων του θαλασσίου χώρου έμελλε να φέρει στη θεματική της Ημερησίας Διάταξης και το ζήτημα του νομικού τους καθεστώτος, καθώς οι μέχρι τώρα κανονισμοί (βλ. Συμβατικό Πλαίσιο Γενεύης 1958) ήταν περιορισμένοι έως και ασαφής, όπως επίσης και πολλά άλλα ζητήματα του Δικαίου της Θάλασσας. Η ώθηση αυτή στα ΤΝΕ δόθηκε όχι μόνο εξαιτίας της σχέσης αυτής, αλλά και επειδή η 3^η Συνδιάσκεψη λειτούργησε και διαρθρώθηκε εντελώς διαφορετικά από τις προηγούμενες δύο.

¹⁹¹ Απόφαση 2340 ΓΣ/ ΟΗΕ.

¹⁹² Απόφαση 2467 ΓΣ/ ΟΗΕ.

¹⁹³ Η οποία υιοθετήθηκε με την Απόφαση 2749 ΓΣ/ ΟΗΕ, 17 Δεκεμβρίου 1970.

¹⁹⁴ Για το περιεχόμενο του όρου «διεθνής κοινότητα» υιοθετούμε την ανάλυση του Ρούκουνα: «Η διεθνής κοινότητα καλύπτει ολόκληρο το φάσμα των σχέσεων, των αντίρροπων τάσεων, των μεμονωμένων και των συλλογικών επιδιώξεων που αναπτύσσουν κατά τη μεταξύ τους επικοινωνία οι πολιτειακά οργανωμένες μονάδες του σύγχρονου κόσμου και οι διεθνείς οργανισμοί», πηγή: Ρούκουνας, Εμμ., *Διεθνές Δίκαιο*, τεύχος πρώτο, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2004, σ. 33

¹⁹⁵ Όπως, το καθεστώς της Ανοιχτής Θάλασσας, της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας, της Αιγιαλίτιδας Ζώνης, της Συνορεύουσας Ζώνης κ.λπ. βλ. Μέρος Γ, άρθρο 2, Απόφαση 2750 ΓΣ/ ΟΗΕ, 17 Δεκεμβρίου 1970.

3.3.2 Οι Εργασίες της Επιτροπής του Διεθνούς Βυθού 1971-1973

Σε αντίθεση με την UNCLOS I, της οποίας η προπαρασκευαστική διαδικασία πραγματοποιήθηκε μέσα από τις εργασίες της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου, η 3^η Συνδιάσκεψη θα ακολουθήσει έναν άλλο δρόμο. Η κριτική που δέχθηκαν οι δύο πρώτες συνδιασκέψεις¹⁹⁶, σε συνδυασμό με την αλλαγή του προσώπου της Διεθνούς Κοινότητας¹⁹⁷ και τη συνειδητοποίηση ότι το θεσμικό πλαίσιο για το θαλάσσιο χώρο χρειαζόταν κάτι παραπάνω από ένα γραφειοκρατικό νομικό κείμενο, έθεσαν τα θεμέλια για μια εντελώς διαφορετική διαδικασία.

Έτσι, η μόνιμη πλέον Επιτροπή του Διεθνούς Βυθού, βασιζόμενη στις εργασίες των ετών 1967-1970, συνέχισε το έργο της κατά την περίοδο 1971-1973 προπαρασκευάζοντας πλέον αυτή που έμελε να γίνει η μεγαλύτερη συνδιάσκεψη όλων των εποχών, τόσο σε όγκο, όσο και σε διάρκεια. Το ενδιαφέρον της Διεθνούς Κοινότητας φανερώνεται και από το γεγονός της συμμετοχής στην Επιτροπή αυτή, καθώς από τα 42 αρχικά μέλη το 1967, η ΕΔΒ έφτασε να απαριθμεί 91 το 1973¹⁹⁸.

Το περιεχόμενο των εργασιών της ΕΔΒ αφορούσε σε δύο αντικείμενα: α) την ανάπτυξη νέων κανόνων σχετικά με τη χρήση των θαλασσών και των ωκεανών πέρα από τις Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας και β) την ανανέωση και βελτίωση των ήδη υπαρχόντων κανόνων. Βάσει αυτού, και αναφορικά με τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις, η Επιτροπή πήρε τη σκυτάλη από τη Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα (1958) και μάλιστα το άρθρο 5, η

¹⁹⁶ Η μεν πρώτη για το γεγονός ότι κατέληξε σε τέσσερα, αντί για ένα, συμβατικά κείμενα και επιπλέον δεν κατάφερε να καθορίσει το όριο της Αιγιαλίτιδας Ζώνης και τα Δικαιώματα Αλιείας, η δε δεύτερη γιατί δεν κατάφερε να επιλύσει τις εκκρεμότητες που είχε αφήσει ανοιχτές η πρώτη.

¹⁹⁷ Το 1949 όταν η ΕΔΔ έλαβε εντολή από τη ΓΣ του ΟΗΕ για να ασχοληθεί με την κωδικοποίηση των κανόνων του Δικαίου της Θάλασσας, ο ΟΗΕ απαριθμούσε μόλις 59 κράτη-μέλη. Το 1970 οπότε αποφασίστηκε η διεξαγωγή της 3^{ης} Συνδιάσκεψης, ο αριθμός είχε υπερδιπλασιαστεί (127). Πηγή: *Growth in United Nations membership, 1945-present*, <http://www.un.org/en/members/growth.shtml>.

¹⁹⁸ Περίπου δηλαδή τα $\frac{3}{4}$ της διεθνούς κοινότητας. Πηγή: Amerasinghe, H. S., *The Third United Nations Conference on the Law of the Sea*, Nordquist, M., (ed.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol I, Martinus Nijhoff Publ., Dordrecht, 1985, σ. 4.

αναθεώρηση και η βελτίωση του οποίου θα αποτελέσει τη βάση για την εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου που υφίσταται ως τις μέρες μας.

Κατά το πρώτο έτος των εργασιών (1971), όπου είχε ως βασικό αντικείμενο την κατάρτιση μίας λίστας με τα υπό διαπραγμάτευση ζητήματα στην UNCLOS III, ξεχώρισαν οι προτάσεις τριών κρατών: 1) το Βέλγιο πρότεινε να συζητηθεί το ζήτημα της δικαιοδοσίας επί “artificial islands, or artificial installations on the high seas”, 2) η Σοβιετική Ένωση έθεσε το ζήτημα της κατασκευής “stationery and mobile stations”, ενώ η Μάλτα, σε σχέδιο συνθήκης που κατέθεσε, έκανε αναφορά στην κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία “artificial islands, floating harbours and other installations”¹⁹⁹.

Οι προτάσεις αυτές, αφού συζητήθηκαν και αξιολογήθηκαν, αποτέλεσαν μια ξεχωριστή καταχώριση στην προτεινόμενη λίστα ζητημάτων προς συζήτηση στην UNCLOS III, η οποία καταρτίστηκε το 1972. Η λίστα αυτή, η οποία έμελε να γίνει η βάση της Ημερήσιας Διάταξης της 3^{ης} Συνδιάσκεψης²⁰⁰ και αριθμούσε 25 καταχωρήσεις, είχε στη 18^η θέση το ζήτημα “Artificial Islands and Installations”.

Η αναβάθμιση του, ως ενός αυτόνομου ζητήματος²⁰¹ προς συζήτηση, έφερε στο προσκήνιο των διαπραγματεύσεων τα ΤΝΕ. Έτσι, κατά το τελευταίο έτος πριν την έναρξη της 3^{ης} Συνδιάσκεψης (1973), μια σειρά από προτάσεις κρατών ή ομάδων κρατών, ανάδειξε τις πολύπλευρες πτυχές του ζητήματος και άνοιξε το δρόμο για μια πιο αναλυτική και περιεκτική αντιμετώπιση. Από τις προτάσεις αυτές ξεχωρίζουν οι παρακάτω²⁰²:

- Βέλγιο: κατέθεσε working paper που έκανε αναφορά σε “construction on its continental shelf of artificial islands or immovable installations serving purposes other than the exploration or exploitation of natural resources”, ανοίγοντας το ζήτημα της κατασκευής ΤΝΕ για σκοπούς

¹⁹⁹ Πηγή: Nandan, S., Rosenne, Sh., *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol II, Martinus Nijhoff Publ., Dordrecht, 1993, σ. 574.

²⁰⁰ Βλ. Koh, T., Jayakumar, Sh., *The Negotiating Process of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea*, *ibid*, σ. 32.

²⁰¹ Και όχι πια ως ζήτημα υπαγόμενο στο καθεστώς της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας ή της Αιγιαλίτιδας Ζώνης (βλ. Συμβατικό Πλαίσιο Γενεύης 1958).

²⁰² Οι προτάσεις παρατίθενται στο : Nandan, S., Rosenne, Sh., *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol II, *ibid*, σ. 574-576, από όπου και αντλούνται τα στοιχεία που παρατίθενται.

διάφορους της εξερεύνησης και εκμετάλλευσης της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας.

- Κολομβία, Μεξικό, Βενεζουέλα: κατέθεσαν πρόταση για “*emplacement and use of artificial islands and any kind of facilities on the surface of the sea, in the water column and on the sea-bed and subsoil of the patrimonial sea*”, θέτοντας το ζήτημα της χρήσης ΤΝΕ σε μια νέα ζώνη οικονομικού περιεχομένου²⁰³.

- ΗΠΑ: κατέθεσαν σχέδιο άρθρων με αρκετά αναλυτικό χαρακτήρα καθώς έκαναν αναφορά σε “*use of off-shore installations affecting its economic interests ... in the coastal sea-bed economic area of the superjacent waters*”, ενώ ταυτόχρονα έδωσαν και το περιεχόμενο του “*installations*” (“*refers to all off-shore facilities, installations, or devices other than those which are mobile in their normal mode of operation*”).

- Αργεντινή: κατέθεσε πρόταση όπου έκανε αναφορά σε “*installations and other devices [on or over the continental shelf] necessary for the exercise of its rights*”.

Μελετώντας τις προτάσεις που κατατέθηκαν κατά τις εργασίες της ΕΔΒ καταλήγει στα εξής συμπεράσματα: α. το κεκτημένο του Συμβατικού Πλαισίου της Γενεύης 1958 γίνεται σεβαστό, β. υπάρχει σύμπτωση μεταξύ κρατών σχετικά με τις τρεις πτυχές του Δικαιώματος σε ΤΝΕ (δηλ. δικαίωμα κατασκευής, δικαίωμα αδειοδότησης κατασκευής σε τρίτους και δικαιοδοσία) και την ανάγκη ύπαρξης μιας ζώνης ασφάλειας πέριξ αυτών, γ. υπάρχει διχογνωμία σχετικά με την αναγκαιότητα ρύθμισης ανάλογα με τη χρήση του ΤΝΕ (δηλ. αν πρέπει να υπάρξουν καθολικές ρυθμίσεις ή μόνο για όσα έχουν οικονομικό χαρακτήρα) και δ. γίνεται χρήση πολλών παρεμφερών όρων, αλλά με διαφορετικό περιεχόμενο²⁰⁴.

²⁰³ Παρεμφερή πρόταση κατέθεσαν Εκουαδόρ, Παναμάς και Περού.

²⁰⁴ Όπως θα προκύψει και από το Μέρος 3.5 και τα Κεφάλαια 5 και 6 *supra*, υπάρχει μια πληθώρα νομικών όρων για ΤΝΕ καθώς και διάφοροι άλλοι όροι οι οποίοι ενώ έχουν πολλά κοινά με αυτά, επί της ουσίας διαφοροποιούνται σημαντικά. Η χρήση πολλών διαφορετικών όρων τόσο στην ΕΔΒ όσο και στην 3^η Συνδιάσκεψη θα αποτελέσει ένα ζήτημα που προκαλούσε σύγχυση σχετικά με το τι είναι και τι δεν είναι ΤΝΕ, καθώς και ποια τα παρελκόμενα δικαιώματα επί αυτού.

3.3.3 Η 3^η Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας: Το Στάδιο των Διαπραγματεύσεων

3.3.3.1 Θεσμικό και Πολιτικό Πλαίσιο Αναφοράς

Η ολοκλήρωση των εργασιών της Επιτροπής του Διεθνούς Βυθού δεν κατέληξε σε κάποιο Σχέδιο Συμφωνίας προς διαπραγμάτευση από την 3^η Συνδιάσκεψη²⁰⁵, γεγονός που αφενός κατέδειξε την πολυπλοκότητα των ζητημάτων καθώς και την ανάδειξη πολλών και διαφορετικών συμφερόντων και αφετέρου προοιωνίζε της δυσκολίες της επερχόμενης διαδικασίας. Η 3^η Συνδιάσκεψη ξεκίνησε στις 3 Δεκεμβρίου 1973, οι εργασίες της διήρκησαν εννέα χρόνια και έλαβαν χώρα σε 4 διαφορετικές τοποθεσίες (Νέα Υόρκη, Καρακάς, Γενεύη και Μοντέγκο Μπένυ).

Οι εργασίες της UNCLOS III οργανώθηκαν σε δύο επίπεδα, προκειμένου για την αμεσότερη και πιο αποτελεσματική λειτουργία της. Πρώτον σε επίπεδο Ολομέλειας και δεύτερον σε επίπεδο Επιτροπών²⁰⁶. Στην Ολομέλεια έλαβαν χώρα συζητήσεις γενικότερου περιεχομένου και για το λόγο αυτό τα θέματα με τα οποία ασχολήθηκε ήταν λίγα²⁰⁷. Αντιθέτως, η πληθώρα των ζητημάτων συζητήθηκε στις τρεις Επιτροπές²⁰⁸. Η Πρώτη ασχολήθηκε με τα ζητήματα του λεγόμενου Μοντέρνου Δικαίου της Θάλασσας, ήτοι το καθεστώς των θαλασσών και των ωκεανών πέραν των ορίων της εθνικής δικαιοδοσίας καθώς και το ζήτημα των αρχαιολογικών και ιστορικών θησαυρών στον ίδιο χώρο. Η Δεύτερη, με τα ζητήματα του Κλασσικού Δικαίου της Θάλασσας, ήτοι

²⁰⁵ Η ΕΔΒ παρέδωσε στη ΓΣ του ΟΗΕ μια συνολική αναφορά έξι τόμων, η οποία περιείχε εκατοντάδες προτάσεις και σχέδια άρθρων από κράτη ή ομάδες κρατών καθώς και πληθώρα εγγράφων και αναφορών που παρείχθησαν κατά τη διάρκεια της περιόδου 1971-1973. Παρά την χαοτική αυτή κατάσταση, η ΓΣ επικύρωσε την προγενέστερη της απόφαση για τη διεξαγωγή της 3^{ης} Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας (Απόφαση 3067 της 16 Νοεμβρίου 1973). Πηγή: Koh, T., Jayakumar, Sh., *The Negotiating Process of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea*, *ibid*, σ. 50-51.

²⁰⁶ Συνεχίζοντας την πρακτική της ΕΔΒ.

²⁰⁷ Πιο συγκεκριμένα, η Ολομέλεια ασχολήθηκε με τα ζητήματα της «ειρηνικής χρήσης των ωκεανών» και της «συμμετοχής των κρατών σε διεθνείς συμφωνίες για το δίκαιο της θάλασσας» (Ζητήματα 22 και 25 αντίστοιχα), καθώς επίσης και με το ζήτημα της «επίλυσης των διαφορών» και το περιεχόμενο του Προοιμίου και των Τελικών Διατάξεων της Συμφωνίας. Πηγή: Koh, T., Jayakumar, Sh., *The Negotiating Process of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea*, *ibid*, σ. 87.

²⁰⁸ Για το αναλυτικό περιεχόμενο ζητημάτων των Επιτροπών βλ. Koh, T., Jayakumar, Sh., *The Negotiating Process of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea*, *ibid*, σ. 87-91.

τις Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας, τα Διεθνή Στενά, την Ανοιχτή Θάλασσα, τα Νησιά, τα Περίκλειστα και τα Αρχιπελαγικά Κράτη καθώς και Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις. Τέλος, η Τρίτη ασχολήθηκε με την Προστασία του Θαλασσίου Περιβάλλοντος, την Επιστημονική Έρευνα και τη Μεταφορά Τεχνολογίας.

Έχοντας αναλάβει ένα τόσο μεγάλο έργο, η Δεύτερη Επιτροπή κατένειμε τις εργασίες τις σε 12 ανεπίσημα θεματικά γκρουπ κατά τη διάρκεια των εννέα ετών της 3^{ης} Συνδιάσκεψης, σε όλα από τα οποία οι αποφάσεις βασιζόταν στη μέθοδο της Συναίνεσης (αγγ. Consensus)²⁰⁹. Πέρα από τις επίσημες και θεσμοποιημένες διαδικασίες, εξόχως σημαντικές ήταν οι ζυμώσεις εντός των Ανεπίσημων Ομάδων (αγγ. Unofficial Groups). Σε αντίθεση με την κλασσική διάρθρωση των διεθνών διασκέψεων, η UNCLOS III είχε μια σειρά καινοτομιών, οι οποίες έμελλε να παίξουν σημαντικό ρόλο στην τελική έκβαση της. Πέραν του μεγάλου αριθμού συμμετεχόντων κρατών (115 κατά την έναρξη) και του τρόπου λήψης αποφάσεων (Συναίνεση αντί για Ψηφοφορία), το τεράστιο εύρος των ζητημάτων προς συζήτηση, καθώς και τα ξεχωριστά γεωγραφικά χαρακτηριστικά κάθε κράτους, έφεραν σε δεύτερη μοίρα τις πολιτικές, οικονομικές και στρατιωτικές συμμαχίες, και έδωσαν προβάδισμα στο σχηματισμό πρόσκαιρων και χαλαρών συμμαχιών σύμφωνα με κοινά χαρακτηριστικά, ενδιαφέροντα και συμφέροντα²¹⁰. Επιπλέον, στις περισσότερες συναντήσεις δεν γινόταν επίσημη καταγραφή πρακτικών, ενθαρρύνοντας έτσι τους συμμετέχοντες να εκφράζονται πιο ελεύθερα χωρίς να δεσμεύονται, ενώ εξόχως σημαντική ήταν η σύνθεση των διαπραγματευτικών ομάδων.

Πέρα από το μικρόκοσμο της 3^{ης} Συνδιάσκεψης, θα ήταν αφελές να παραλείψουμε τις διεργασίες που λάμβαναν παράλληλα χώρα, στη Διεθνή Κοινωνία. Η παραδοσιακή οπτική του Παράκτιου Κράτους, που έχει σα σκοπό να διαφυλάξει τα συμφέροντα του πλησίον της παράκτιας ζώνης και να τα

²⁰⁹ Συναίνεση ορίζεται ως η «ψηφοφορία που φέρει το τεκμήριο της γενικής αποδοχής ενός κειμένου από τους μετέχοντες», πηγή: Ρούκουνας, Εμμ., *Διεθνές Δίκαιο*, τεύχος πρώτο, εκδ. Αντ. Ν. Σάκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2004, σ. 129.

²¹⁰ Οι συμμαχίες αυτές ήταν συνήθως ανοιχτές, ενώ ένα κράτος μπορούσε να συμμετέχει σε παραπάνω από μία, ανάλογα με τα συμφέροντα του. Πηγή: Zuleta, B., Introduction to the United Nations Convention on the Law of the Sea, Nordquist, M., (ed.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol I, Martinus Nijhoff Publ., Dordrecht, 1985, σ. 20.

επεκτείνει όσο το δυνατό πιο πολύ, βρίσκεται αντιμέτωπη τόσο από τους Χρήστες του θαλασσίου χώρου (είτε ιδιωτικούς δρώντες²¹¹ ή τρίτα κράτη) όσο και από Κράτη με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (πχ νησιωτικά, αρχιπελαγικά, περικόλιστα, γεωγραφικώς μειονεκτούντα κ.ο.κ.), τα οποία ήταν πλέον πολύ περισσότερα αλλά και ισχυρότερα. Επιπλέον, στο ταμπλό των Διεθνών Σχέσεων, παράλληλα με τον Ψυχρό Πόλεμο, σε άνοδο βρίσκεται μια διαπάλη μεταξύ του Αναπτυγμένου Βορά και του Αναπτυσσόμενου Νότου, στην όποια ο μεν Βοράς προσπαθεί να επιβάλει την πολιτική του επικυριαρχία και να ελέγχει την παραγωγή και διάθεση των πλουτοπαραγωγικών πόρων, ενώ από την άλλη ο Νότος πασχίζει να εξασφαλίσει τόσο την οικονομική όσο και την πολιτική του κυριαρχία. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο σχέσεων και διεργασιών που κινείται η 3^η Συνδιάσκεψη θα κινηθούν όλα τα προς συζήτηση ζητήματα της διαπραγμάτευσης, γεγονός που επέτρεψε τη γέννηση ενός συνόλου κανόνων το οποίο ξεφεύγει από τη στενή νομική θεώρηση της κρατικής κυριαρχίας του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα και περνά σε μια πιο λειτουργική και τεχνική προσέγγιση, η οποία σέβεται τις Αρχές του Διεθνούς Δικαίου και ταυτόχρονα και ικανοποιεί μια σειρά από παλαιά και νέα συμφέροντα για όλα τα ήδη των κρατών.

3.3.3.2 Το Περιεχόμενο της Διαπραγμάτευσης

Παρά το γεγονός ότι η έννοια των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων εμφανίζεται σε παραπάνω από ένα Μέρη της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας 1982, ο βασικός πυρήνας των συζητήσεων σχετικά με το περιεχόμενο της πραγματοποιήθηκε στην 2^η Επιτροπή. Όπως και για κάθε θέμα προς διαπραγμάτευση, έτσι και στην περίπτωση μας τα κράτη που είχαν είτε ιδιαίτερα συμφέροντα ή ιδιαίτερες ικανότητες σχετικά με αυτά, πήραν την πρωτοβουλία και κατέθεσαν τις ιδέες και τις προτάσεις τους προς τα υπόλοιπα, οι οποίες και έγιναν αντικείμενο συζήτησης. Από το πλήθος των προτάσεων το Commentary του Center for Oceans Law and Policy, καταγράφει 17 πρωτότυπες ή και επαναδιατυπωμένες προτάσεις κρατών ή

²¹¹ Στα ενδιαφέροντα των ιδιωτικών δρώντων κατατάσσουμε τόσο τις θαλάσσιες μεταφορές, όσο και την αλιεία και την εκμετάλλευση φυσικών πόρων, οι οποίες διεξάγονται από μικρές, αλλά κυρίως μεγάλες εταιρείες, ενίοτε και πολυεθνικές.

ομάδων κρατών, ξεκινώντας κιόλας από τη Δεύτερη Συνάντηση της Επιτροπής, το έτος 1974²¹².

Από τις 17 αυτές προτάσεις, πιο σημαντικές ήταν οι εξής:

- Νιγηρία: κατέθεσε σχέδιο άρθρου που αναφερόταν σε “offshore artificial islands and other installations for purposes of the exploration and exploitation of the non-renewable sources thereof”.
- Βουλγαρία, ΣΣΔ της Λευκορωσίας, Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, Πολωνία, ΣΣΔ της Ουκρανίας και ΕΣΣΔ: κατέθεσε πρόταση που αναφερόταν σε “non-coastal installations and other facilities”.
- ΗΠΑ: κατέθεσε σχέδιο άρθρων που χρησιμοποιούσε τον όρο “artificial islands and installations for the purpose of exploration or exploitation of natural resources or for other economic purposes, and of any installation which may interfere with the exercise of the rights of the coastal state” και πιο αναλυτικά “installations refers to off-shore islands, facilities, or similar devices, other than those which are mobile in their normal mode of operation at sea”.
- Γκάμπια, Γκάνα, Ακτή Ελεφαντοστού, Κένυα, Λεσόθο, Λιβερία, Λιβύη, Μαδαγασκάρη, Μάλι, Μαυριτανία, Μαρόκο, Σενεγάλη, Σιέρρα Λεόνε, Σουδάν, Τυνησία, Καμερούν, Τανζανία και Ζαΐρ: κατέθεσαν σχέδιο άρθρων που ζητούσε την απαγόρευση ΤΝΕ σε Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη τρίτου κράτους παντός “military installation or device or any other installation or device for whatever purposes”.

Με την ολοκλήρωση της 2^{ης} Συνάντησης της 2^{ης} Επιτροπής (1974), οι παραπάνω, καθώς και άλλες προτάσεις, συμπεριλήφθηκαν στο Main Trends Working Paper, και πιο συγκεκριμένα στα Μέρη VI (Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα) και V (Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη). Το κείμενο αυτό που είχε καθολικό χαρακτήρα, θα αποτελούσε τη βάση πάνω στην οποία θα

²¹² Το εύρος και το περιεχόμενο των προτάσεων είναι αρκετά αναλυτικό και εμπεριστατωμένο, καθώς αναφέρεται σε μια σειρά παράπλευρων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, πέραν του Δικαιώματος της Κατασκευής. Στο σημείο αυτό όμως θα μελετήσουμε το θέμα της ορολογίας και του περιεχομένου αυτής. Για μια αναλυτική παράθεση των προτάσεων αυτών βλ. Nandan, S., Rosenne, Sh., *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol II, *ibid*, σ. 577-583.

συνέχιζε η διαπραγμάτευση τόσο στην Ολομέλεια όσο και στις τρεις Επιτροπές.

Στην 3^η Συνάντηση (1975), η πρόταση του Evensen Group²¹³, αποπειράθηκε να συγκεράσει τις απόψεις και να δημιουργήσει ένα συνεκτικό σχέδιο άρθρου για τα TNE, το οποίο θα αφορούσε σε “a) artificial islands, b) installations and structures used for purposes subject to its jurisdiction (*see: exploration and exploitation of natural resources*), c) installations and structures used for any economic purpose, d) installations and structures which may interfere with the exercise of the rights of the coastal state in the economic zone”. Η πρόταση αυτή φαίνεται πως έτυχε κοινής αποδοχής, καθώς στο Informal Single Negotiating Text (ISNT) που παράχθηκε τέλος της 3^{ης} Συνάντησης συναντάμε το εξής λεκτικό: “a) artificial islands, b) installations and structures for the purposes provided in article 45 (*see: exploration and exploitation of natural resources*) and other economic purposes, c) installations and structures which may interfere with the exercise of the rights of the coastal State”.

Έτσι, από το 1975 ο εννοιολογικός πυρήνας των TNE στο υπό διαπραγμάτευση κείμενο είχε παγιωθεί²¹⁴, αναφερόμαστε δηλαδή σε Τεχνητά Νησιά αφενός και Εγκαταστάσεις από την άλλη, με τους όρους αυτούς να επικρατούν όλων των άλλων που είχαν προταθεί. Έκτοτε και ως το τέλος της

²¹³ Γνωστό και ως Evensen Group of Juridical Experts, αποτέλεσε πρωτοβουλία του Jens Evensen, επικεφαλής της Νορβηγικής Αντιπροσωπίας στην 3^η Συνδιάσκεψη. Η κλειστή αυτή ομάδα, στην οποία οι καλούμενοι συμμετείχαν υπό την προσωπική τους ιδιότητα, συζήτησε αρκετά θέματα (μεταξύ άλλων και αυτά της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης) και πρότεινε σχέδια άρθρων που συνέτασσε ο Evensen, βασιζόμενος στις θεματικές συζητήσεις που συγκαλούνταν κατά καιρούς. Η συνεισφορά της Ομάδας αυτής κρίνεται ανεκτίμητη. Για λεπτομέρειες βλ. Koh, T., Jayakumar, Sh., *The Negotiating Process of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea*, *ibid*, σ. 106.

²¹⁴ Ανατρέχοντας όμως στα επίσημα έγγραφα της Συνδιάσκεψης, διαπιστώνουμε ότι παρά τον μεγάλο όγκο των προτάσεων, τα κράτη απέφυγαν τόσο να συζητήσουν ενδελεχώς το περιεχόμενο της έννοιας των TNE όσο και το να δώσουν έναν συγκεκριμένο ορισμό. Η παράβλεψη αυτή μπορεί να διαβαστεί με δύο τρόπους: α. τα κράτη θεώρησαν ότι το νομικό συμφραζόμενο πεδίο είχε ήδη δώσει απάντηση στο ζήτημα αυτό, και άρα ήταν περιττό να επαναληφθεί η συζήτησή, ή β. τα κράτη, αναγνωρίζοντας τον υψηλά τεχνικό χαρακτήρα των TNE απέφυγαν να μπουν σε μια τέτοια συζήτηση, το αποτέλεσμα της οποίας μπορεί και να επέφερε δυσκολίες και περιορισμούς στην (τεχνολογική) ανάπτυξη των TNE. Κατά τη γνώμη μας, η αλήθεια βρίσκεται κάπου στη μέση καθώς ούτε το συμφραζόμενο πεδίο φαίνεται να ήταν επαρκές, ούτε τα κράτη μπορούσαν να παρακολουθήσουν τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις του τομέα κατά τη Δεκαετία 1970 και όσο διαρκούσε η Συνδιάσκεψη.

3^η Συνδιάσκεψης, τα συμμετέχοντα κράτη θα εστιάσουν τα ενδιαφέροντα τους στα λειτουργικά χαρακτηριστικά των ΤΝΕ, δηλαδή στα δικαιώματα και υποχρεώσεις κατά τα τρία στάδια των ΤΝΕ (κατασκευή, χρήση και απομάκρυνση), το εύρος και το περιεχόμενο της Ζώνης Ασφαλείας και τέλος τα σχετικά δικαιώματα των τρίτων κρατών (ιδ. για στρατιωτικές χρήσεις) και τη διάδραση με τις Ελευθερίες της Ανοιχτής Θάλασσας²¹⁵.

3.4 Μοντέρνο Δίκαιο της Θάλασσας και Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις

Οι καινοτομίες που υιοθετήθηκαν στη σύσταση και λειτουργία της UNCLOS III, αντικατοπτρίζονται και στο τελικό της αποτέλεσμα, τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας (ΣΔΘ) η οποία ολοκληρώθηκε το 1982. Το εκτενές αυτό νομικό κείμενο, ρυθμίζει ή θέτει τις βάσεις για ρύθμιση ενός ευρύτατου φάσματος ζητημάτων που αφορούν στον έλεγχο και τη χρήση του θαλασσίου χώρου. Πιο σημαντικές καινοτομίες της θεωρούνται: α. η εγκατάλειψη της μονολιθικής οπτικής γωνίας του παράκτιου κράτους, προς όφελος όλων των ειδών των χρηστών του θαλασσίου χώρου (όπως, ιδιώτες και περίκλειστα κράτη), β. η συνεκτική, πλέον, ρύθμιση των αρμοδιοτήτων των κρατών σε περιοχές τόσο εντός όσο και εκτός εθνικής δικαιοδοσίας, γ. η προάσπιση κοινών συμφερόντων όπως η διατήρηση των αλιευτικών αποθεμάτων, η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, η από κοινού εκμετάλλευση φυσικών πόρων και η μεταφορά σχετικής τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, και σαν επιστέγασμα αυτών δ. η υιοθέτηση μιας ολιστικής και διεπιστημονικής προσέγγισης στα ζητήματα χρήσης και διαχείρισης του θαλασσίου χώρου. Το ζήτημα των ΤΝΕ βρίσκει ερείσματα και στις τέσσερις αυτές πτυχές, καθώς ο τεχνικός και πολυχρηστικός τους χαρακτήρας και η ανάγκη για αξιοποίηση τους τόσο από τα κράτη όσο και από τους ιδιώτες, το ανέδειξαν ως μείζονος σημασίας τόσο για το Κλασσικό όσο και για το Μοντέρνο Δίκαιο της Θάλασσας.

Παρά το γεγονός ότι η συζήτηση για τα ΤΝΕ πραγματοποιήθηκε μέσα στο πλαίσιο της 2^{ης} Επιτροπής (βλ. Κλασσικό Δίκαιο Θάλασσας), και πιο

²¹⁵ Πηγή: Kaye, St., International Measures to Protect Oil Platforms, Pipelines, and Submarine Cables from Attack, *ibid*, σ. 384.

συγκεκριμένα στο περιθώριο των διαπραγματεύσεων για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ, στο τελικό κείμενο της συμφωνίας απαντώνται αναφορές σε ΤΝΕ σε παραπάνω από δύο μέρη²¹⁶ και συνολικά, σε 25 άρθρα (ή αλλιώς, 26 διαφορετικές διατάξεις)²¹⁷. Ενώ το Ζήτημα 18 της Λίστας της 3^{ης} Συνδιάσκεψης αναγραφόταν “Artificial Islands and Structures”, το τελικό κείμενο περιλαμβάνει συνολικά 14 παραλλαγές του όρου και συνδυασμούς του με άλλους όρους, οι οποίες όπως θα διαπιστώσουμε έχουν ταυτόσημο περιεχόμενο²¹⁸.

Η απουσία κάποιου σαφούς ορισμού για τον όρο “Artificial Islands and Structures”, τον ανέδειξε σε γενικευμένο όρο, καθαρά τεχνικού χαρακτήρα. Από την άλλη, όταν ο νομοθέτης επιθυμούσε να του προσδώσει ιδιαίτερα δικαιώματα (νομικού χαρακτήρα) επέλεγε τη λύση του «λειτουργικού προσδιορισμού». Έτσι, ενώ στα Μέρη I (Εισαγωγή) και II (Αιγιαλίτιδα Ζώνη και Συνορεύουσα Ζώνη) που έχουν πιο γενικό χαρακτήρα, βρίσκουμε τους όρους στην απλοποιημένη μορφή τους²¹⁹, στα υπόλοιπα έξι μέρη έχουμε πιο εξελιγμένους όρους με έντονο το περιγραφικό στοιχείο²²⁰.

Η έρευνά μας έδειξε ότι από τις 14 παραλλαγές του όρου, και δη από εννοιολογικής πλευράς, εξόχως σημαντικές είναι έξι, οι οποίες αναφέρονται σε τέσσερα άρθρα (υπ. αριθμ. 11, 60, 147, 258).

²¹⁶ Εκτός από τα Μέρη V (Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη) και VI (Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα), αναφορές βρίσκονται και στα I (Εισαγωγή), II (Αιγιαλίτιδα Ζώνη και Συνορεύουσα Ζώνη), VII (Ανοιχτή Θάλασσα), XI (Περιοχή), XII (Προστασία και Διατήρηση του Θαλασσίου Περιβάλλοντος) και XIII (Θαλάσσια Επιστημονική Έρευνα), σύνολο οκτώ.

²¹⁷ Βλ. παρακάτω για περισσότερη ανάλυση.

²¹⁸ Η χρήση πολλαπλών όρων, χωρίς μάλιστα να υπάρχει καθορισμός του περιεχομένου αυτών, επέσυρε την προσοχή της Drafting Committee της 3^{ης} Συνδιάσκεψης, η οποία κατ' επανάληψη έκανε συστάσεις στις τρεις Επιτροπές ώστε να εναρμονίσουν την ορολογία που χρησιμοποιούν, με απώτερο σκοπό την μεγαλύτερη δυνατή συνέπεια και ομοιογένεια του τελικού αποτελέσματος. Όπως φαίνεται, οι συστάσεις αυτές έγιναν αποδεκτές, καθώς οι 14 παραλλαγές του όρου περιέχουν μια ή και περισσότερες από τις λέξεις: “artificial island”, “structure”, “installation”. Καθώς όμως επιθυμία των συντακτών του τελικού κειμένου ήταν να διαχωρίσουν τα ιδιαίτερα δικαιώματα και χαρακτηριστικά των εκάστοτε ΤΝΕ, οι παραλλαγές του όρου συχνά συνοδεύονται και από κάποιο λειτουργικό προσδιορισμό, πχ. “installations and devices used in exploration or exploitation of the natural resources of the seabed and subsoil art”. Για τις συστάσεις της Drafting Committee και τους πολλαπλούς όρους βλ. Nandan, S., Rosenne, Sh., *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol II, *ibid*, σ. 584.

²¹⁹ Για παράδειγμα: “Off-shore installations and artificial islands” στο άρθρο 11.

²²⁰ Όπως “installations and structures which may interfere with the exercise of the rights of the coastal State in the zone” άρθρο 60, παρ. 1.γ ή “installations and devices operating in the marine environment” άρθρο 194, παρ. 3δ.

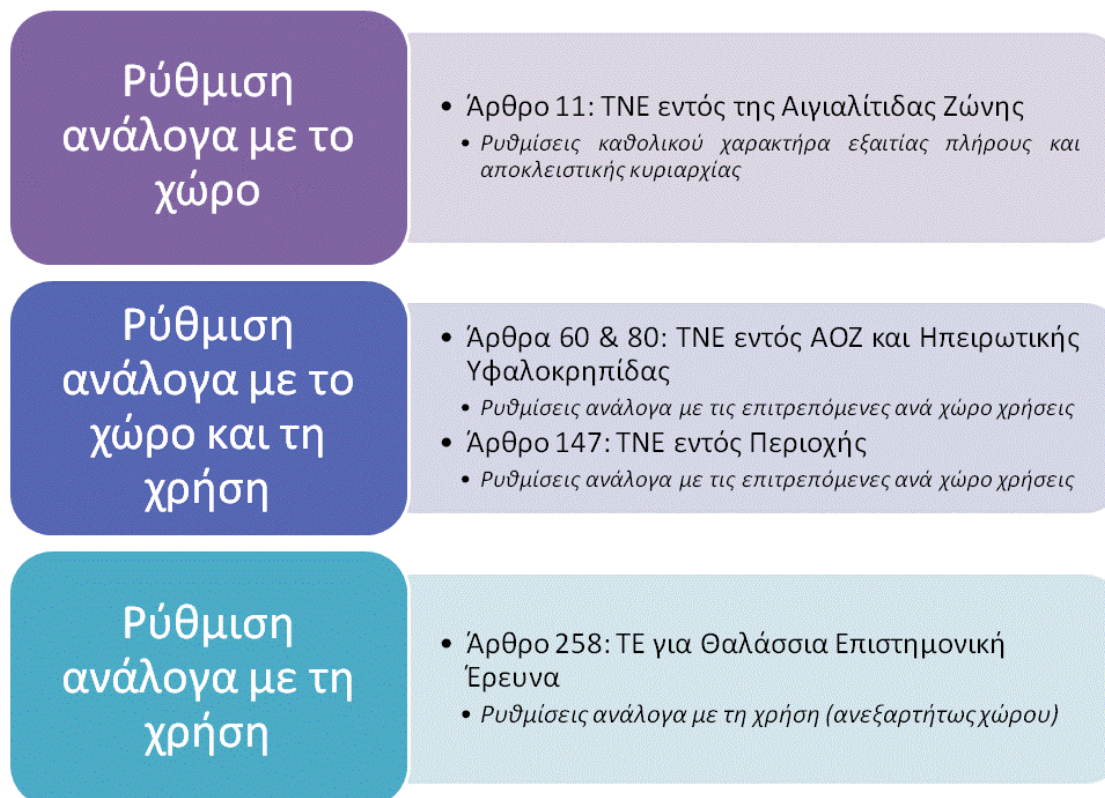
1	• Platforms or man-made structures (άρθρο 1, παρ. 5.α&β)
2	• Off-shore installations and artificial islands (άρθρο 11)
3	• Other facilities or installations (άρθρο 19, παρ. 2.κ)
4	• Artificial islands (άρθρο 60, παρ. 1.α)
5	• Installations and structures for the purposes provided for in article 56 and other economic purposes (άρθρο 60, παρ. 1.β)
6	• Installations and structures which may interfere with the exercise of the rights of the coastal State in the zone (άρθρο 60, παρ. 1.γ)
7	• Artificial islands and other installations permitted under international law, subject to Part VI (άρθρο 87, παρ. 1.δ)
8	• Installations of another State (άρθρο 94, παρ. 7)
9	• Continental shelf installations (άρθρο 111, παρ.)
10	• Installations used for carrying out activities in the Area (άρθρο 147, παρ. 2)
11	• Installations and devices used in exploration or exploitation of the natural resources of the seabed and subsoil (άρθρο 194, παρ. 3.γ)
12	• Installations and devices operating in the marine environment (άρθρο 194, παρ. 3.δ)
13	• Installations, structures and other devices (άρθρο 209, παρ. 2)
14	• Scientific research installations or equipment (άρθρο 258)

Διάγραμμα 3 Εκδοχές του όρου ΤΝΕ στην ΣΔΘ

Τα Δικαιώματα και οι Υποχρεώσεις που προκύπτουν από τη χρήση ΤΝΕ καθορίζονται από δύο παράγοντες: α. το χώρο στον οποίο βρίσκονται και β. τη χρήση για την οποία προορίζονται. Με εξαίρεση τα Εσωτερικά Ύδατα, τα Αρχιπελαγικά Ύδατα και την Αιγιαλίτιδα Ζώνη²²¹, ο συνδυασμός χώρου και χρήσης έχει καθοριστική σημασία για τον Κύκλο Ζωής των ΤΝΕ. Έτσι, τα προαναφερθέντα άρθρα καθορίζουν τα στοιχεία για τις τέσσερις «οικογένειες» των ΤΝΕ, ήτοι α. αυτά που βρίσκονται εντός της Αιγιαλίτιδας Ζώνης, β. αυτά που βρίσκονται εντός της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας ή της ΑΟΖ, γ. αυτά που βρίσκονται στο Διεθνή Βυθό και δ. αυτά που χρησιμοποιούνται για Θαλάσσια Επιστημονική Έρευνα, ασχέτως του χώρου, αποτελώντας σημείο αναφοράς.

Για το λόγο αυτό, η ανάλυση μας θα ξεκινήσει από αυτά τα άρθρα, και θα επεκταθεί στα υπόλοιπα.

²²¹ Όπου το Παράκτιο Κράτος ασκεί πλήρη και αποκλειστική κυριαρχία και είναι αυτομάτως εκείνο που καθορίζει τους όρους κατασκευής και λειτουργίας των ΤΝΕ.

Διάγραμμα 4 Περιεχόμενο Ρυθμίσεων "Μητρικών" Άρθρων

• Άρθρο 11. Το δεύτερο μισό του άρθρου 11 αναφέρει χαρακτηριστικά “Off-shore installations and artificial islands shall not be considered as permanent harbour works”, φέρνοντας στο προσκήνιο τη συζήτηση που είχε διαδραματιστεί στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης της Χάγης 1930 (βλ. supra 3.2.1). Πιο συγκεκριμένα, εξαιρεί τις υπεράκτιες εγκαταστάσεις και νησιά από το καθεστώς των Λιμένων²²², μια εξαίρεση που η Σύμβαση της Γενεύης για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη και τη Συνορεύουσα Ζώνη είχε παραλείψει να κάνει, με σκοπό να αποτρέψει την κατάχρηση τους από τα κράτη, στο ζήτημα της χάραξης των Γραμμών Βάσης. Αντιθέτως, τα ΤΝΕ τα οποία βρίσκονται πλησίον της ακτογραμμής και αποτελούν ολοκληρωμένο μέρος των Λιμενικών Έργων μπορούν να θεωρηθούν ως

²²² Το πρώτο μισό του άρθρου 11 αναφέρει “For the purpose of delimiting the territorial sea, the outermost permanent harbour works which form an integral part of the harbour system are regarded as forming part of the coast”.

μέρος της ακτής και παρεπόμενα, της Γραμμής Βάσης²²³. Επιπλέον, ο όρος αυτός χρησιμοποιήθηκε για να γίνει ξεκάθαρο ότι τα υπεράκτια σημεία μεταφόρτωσης και οι εγκαταστάσεις λιμενικού χαρακτήρα που συνδέονται με την ακτή μέσω αγωγών δεν αποτελούν Λιμενικά Έργα, και άρα δεν έχουν τα ίδια νομικά χαρακτηριστικά²²⁴. Αυτό είναι και το μοναδικό, από τα τέσσερα, άρθρο στο Μέρος II (Αιγιαλίτιδα Ζώνη και Συνορεύουσα Ζώνη) καθώς καμία άλλη ρητή αναφορά για τη φύση των ΤΝΕ στις Ζώνες Εθνικής Κυριαρχίας δεν γίνεται από τη Σύμβαση. Η κυριαρχία του Παράκτιου Κράτους του εξασφαλίζει το δικαίωμα να κατασκευάζει κάθε μορφής ΤΝΕ, ενώ η μοναδική έννοια του διεθνούς νομοθέτη είναι η αποτροπή κατάχρησης με απώτερο σκοπό την παραποίηση της Γραμμής Βάσης.

• Άρθρο 60²²⁵. Το άρθρο αυτό αποτελεί, ίσως, το πιο σημαντικό άρθρο αναφορικά με τα ΤΝΕ το οποίο έχει περιληφθεί ποτέ σε κάποια διεθνή συμφωνία²²⁶, καθώς έχει λεπτομερή χαρακτήρα και οι διατάξεις του βρίσκουν εφαρμογή στην πολυπληθέστερη κατηγορία ΤΝΕ²²⁷. Η πρώτη παράγραφος του αναφέρει το πεδίο εφαρμογής: “a) artificial islands; (b) installations and structures for the purposes provided for in article 56 and other economic purposes; (c) installations and structures which may interfere with the exercise of the rights of the coastal State in the zone”, το οποίο είναι αρκετά ευρύ²²⁸. Επιπροσθέτως, φανερό είναι και η

²²³ Τα Λιμενικά Έργα μπορούν να έχουν τις εξής μορφές “jetties, moles, quays or other port facilities, coastal terminals, wharves, breakwaters, sea walls”, άρα οποιουδήποτε είδους ΤΝΕ που έχει μια τέτοια μορφή, θεωρείται ως ολοκληρωμένο μέρος ενός Λιμένα. Πηγή: Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, *Baselines: An Examination of the Relevant Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea*, United Nations Publication, Sales No E.88.V.5*, 1989, σ. 56.

²²⁴ Πηγή: Nandan, S., Rosenne, Sh., *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol II, ibid, σ. 122. Επίσης, η ίδια πηγή ξεκαθαρίζει ότι αυτού του είδους τα ΤΝΕ διαφέρουν από αυτά που βρίσκονται στην ΑΟΖ και την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, επιβεβαιώνοντας ότι αποτελούν μια ξεχωριστή κατηγορία.

²²⁵ Οι διατάξεις του άρθρου 60 εφαρμόζονται *mutatis mutandis* και στη Ζώνη της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας, σύμφωνα με το άρθρο 80.

²²⁶ Υπάρχουν πλείστες άμεσες και έμμεσες αναφορές σε αυτό τόσο εντός της ΣΔΘ όσο και σε άλλες διεθνείς συμφωνίες (βλ. *infra* 3.5).

²²⁷ Δηλαδή αυτά που χρησιμοποιούνται για την εξερεύνηση και εκμετάλλευση φυσικών πόρων.

²²⁸ Σε αντίθεση με τη Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα 1958 που εφαρμόζονταν μόνο σε “installations and other devices” (άρθρο 5). Στην περίπτωση αυτή, τα Τεχνητά Νησιά

μεταστροφή του ύφους της νέας συμφωνίας καθώς αποδίδει στο παράκτιο κράτος κατ' αποκλειστικότητα το δικαίωμα κατασκευής, αδειοδότησης και ρύθμισης ΤΝΕ, το οποίο μπορεί πλέον να παραχωρηθεί και σε άλλους χρήστες (τρίτα κράτη ή ιδιώτες)²²⁹.

• Άρθρο 147. Το παρόν άρθρο αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές καινοτομίες αναφορικά με τα ΤΝΕ, καθώς ρυθμίζει τα της λειτουργίας τους πέραν των Ζωνών Εθνικής Δικαιοδοσίας, για πρώτη φορά. Η διαπραγμάτευση του ήταν αρκετά εκτενής και εμβριθής, λόγω αυτής της πρωτοτυπίας. Το τελικό κείμενο αναφέρει “Installations used for carrying out activities in the Area”, αφήνοντας έξω τα Τεχνητά Νησιά. Η τελική επιλογή του όρου πέρασε από πολλές διακυμάνσεις²³⁰, και η μη αναφορά σε ΤΝ εξηγείται πιο πολύ εκ του γεγονότος ότι είναι εξαιρετικά δύσκολη η χρήση τους σε μεγάλα βάθη και δύσκολες καιρικές και θαλάσσιες συνθήκες, παρά σε οτιδήποτε άλλο. Το περιεχόμενο της έννοιας φαίνεται πως είναι ταυτόσημο με εκείνο που εμφανίζεται στα Μέρη V (Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη) και VI (Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα)²³¹, με μόνη διαφοροποίηση το χώρο και το τη χρήση για την οποία προορίζονται.

πήραν τη θέση των Συσκευών. Παρομοίως ευρύτερο χαρακτήρα, συγκριτικά, έχουν και οι υπόλοιπες διατάξεις του άρθρου 60.

²²⁹ Απεναντίας, η Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα 1958 ήταν πιο περιοριστική (βλ. άρθρο 5, παρ. 2 “the coastal State is entitled to construct and maintain or operate”) σε σχέση με τα δικαιώματα τρίτων, τα οποία ουσιαστικά αποκλείονταν.

²³⁰ Για την εξέλιξη της διαπραγμάτευσης, τη χρήση των διαφορετικών όρων και τις σχετικές συστάσεις της Drafting Committee βλ. Nandan, S., Lodge, M., Rosenne, Sh., (eds.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol VI, Martinus Nijhoff Publ., The Hague, 2002, σ. 208-215.

²³¹ Μια παράλληλη ανάγνωση των άρθρων 147 και 60 αποδεικνύει ότι ο νομοθέτης ρυθμίζει με παρεμφερή τρόπο τα ζητήματα των ΤΝΕ, ανάλογα όμως με το χώρο στον οποίο βρίσκονται αλλά και τη χρήση τους, ήτοι ποιος κατέχει το Δικαίωμα Κατασκευής, το θέμα της Ζώνης Ασφαλείας, τις σχέσεις με τα δικαιώματα τρίτων κρατών και άλλων δραστηριοτήτων και πως αυτά (δεν) επηρεάζουν τις οριοθετήσεις θαλασίων ζωνών. Το COLP Commentary vol VI αναφέρει χαρακτηριστικά “Paragraph [147]2 addresses the issue of installations used in carrying out activities in the Area. This provision is closely related to articles 60 and 80, dealing with artificial islands, installations and structures in the exclusive economic zone and on the continental shelf respectively. Care was taken to ensure that the provisions of paragraph 2 were consistent with those of article 60, which sets out the general principles of installations and structures”, Nandan, S., Lodge, M., Rosenne, Sh., (eds.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol VI, ibid, σ. 215. Μια καινοτομία που εισάγει το άρθρο 147, παρ. 2.δ, είναι η αναφορά σε αποκλειστικά ειρηνική χρήση.

• Άρθρο 258. Το περιεχόμενο του άρθρου αυτού βασίζεται όχι τόσο στο χώρο²³², αλλά στη χρήση, δηλαδή τη Θαλάσσια Επιστημονική Έρευνα. Για το λόγο αυτό ο ορισμός που χρησιμοποιείται περιέχει έναν λειτουργικό προσδιορισμό “scientific research installations or equipment” ο οποίος καθορίζει τον ορισμένο σκοπό χρήσης. Η σύνταξη του άρθρου έχει παρόμοιο ιστορικό με αυτή του άρθρου 147²³³, αλλά το τελικό κείμενο διαρθρώνεται σε πέντε ξεχωριστά άρθρα (αντί για ένα με πολλές παραγράφους). Τα δε ρυθμιζόμενα ζητήματα (Δικαίωμα Κατασκευής, Νομικό Καθεστώς, Ζώνες Ασφαλείας, Ναυσιπλοΐα και Διακριτή Σήμανση – άρθρα 259 ως 262 αντίστοιχα) ρυθμίζονται με ταυτόσημο τρόπο²³⁴.

Συνοπτικά αξίζει να αναφέρουμε ότι παρά το γεγονός ότι τα τέσσερα αυτά *μητρικά άρθρα* αφορούν σε διαφορετικούς χώρους, χρήσεις και συνδυασμούς αυτών και επιπλέον περιλαμβάνουν διαφορετικούς όρους, το περιεχόμενο των διατάξεων και η δόμηση τους μας αφήνουν να αντιληφθούμε ότι ο νομοθέτης ενώ θεώρησε τα ΤΝΕ (τεχνικά) ως ένα ενιαίο είδος κατασκευής, φρόντισε επιπλέον να προσδώσει τα αναγκαία ιδιαίτερα νομικά χαρακτηριστικά. Με μια απλή ανάγνωση της ΣΔΘ, η χρήση πολλών διαφορετικών όρων και παραλλαγών μπορεί να δώσει στον απλό αναγνώστη την εικόνα ασυνέχειας και να προκαλέσει σύγχυση, η οποία απαλύνεται ύστερα από την σύντομη αυτή ανάλυση. Παρόλα αυτά, οι διαφοροποιήσεις που συναντάμε στο κείμενο είναι αρκετές ώστε να δώσουν βάση σε διαφορετικές ερμηνείες του κειμένου.

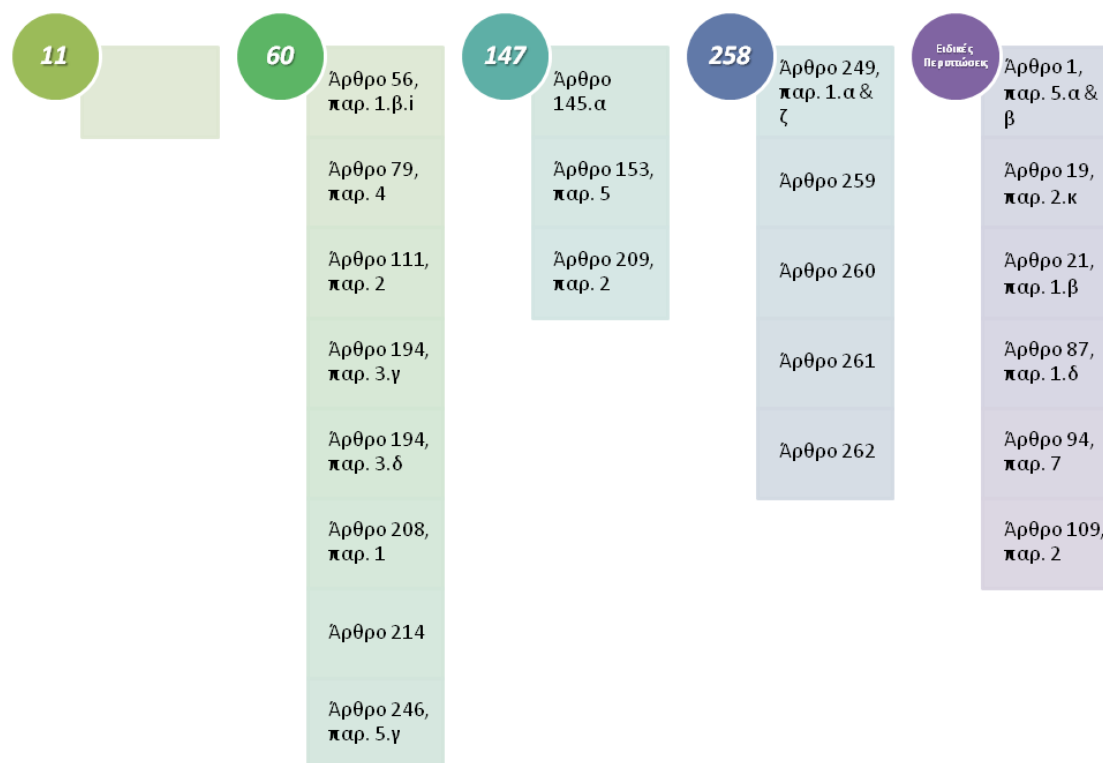
Για μια πληρέστερη εικόνα, είναι απαραίτητο να ακολουθήσει και μια συνοπτική παράθεση και των *θυγατρικών άρθρων*, τα οποία αντλούν τους

²³² Ως πεδίο εφαρμογής αναφέρεται “any area of the marine environment”.

²³³ Για μια σύντομη περιγραφή της διαπραγμάτευσης βλ. Nordquist, M., Rosenne, Sh., Yankov, Al., Grandy, N., (eds.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol IV, Martinus Nijhoff Publ., Dordrecht, 1991, σ. 621-622. Ενδεικτικό της συνέπειας της Σύμβασης είναι η σύσταση της Drafting Committee για ενσωμάτωση του άρθρου 147 στο άρθρο 60 “The Drafting Committee proposed that since this article was a repetition of matters dealt with in article 60 it might therefore be replace by a reference to the relevant paragraphs of article 60” (ίδια Πηγή).

²³⁴ Πηγή: Nordquist, M., Rosenne, Sh., Yankov, Al., Grandy, N., (eds.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol IV, ibid, σ. 622.

όρους από τα τέσσερα *μητρικά άρθρα*, καθώς επίσης και κάποιων ειδικών περιπτώσεων.

Διάγραμμα 5 "Μητρικά" και "Θυγατρικά" Άρθρα για τα ΤΝΕ στη ΣΔΘ

Άρθρα Θυγατρικά του Άρθρου 60.

- Άρθρο 56, παρ. 1.β.ι: αποδίδει στο παράκτιο κράτος το την αρμοδιότητα Δημιουργίας ΤΝΕ επί της ΑΟΖ και της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας.
- Άρθρο 79, παρ. 4: επιβεβαιώνει ότι η λειτουργία ΤΝΕ δεν πρέπει να επηρεάζεται από την παρουσία Υποβρύχιων Αγωγών και Καλωδίων επί της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας²³⁵.
- Άρθρο 111, παρ. 2: η διάταξη αυτή αναφέρεται στο Δικαίωμα Συνεχούς Καταδίωξης για παραβιάσεις που λαμβάνουν χώρα εντός της ΑΟΖ και

²³⁵ Παρόμοια διάταξη απουσιάζει το σχετικό με την ΑΟΖ Μέρος (V).

της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας, αλλά και των Ζωνών Ασφαλείας ΤΝΕ που βρίσκονται εκεί. Ο νεολογισμός που εμπεριέχεται (“continental shelf installations”) έχει σα στόχο να αποσαφηνίσει την εφαρμογή του Δικαιώματος στην Ζώνη της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας²³⁶, στην οποία δεν περιλαμβάνεται η στήλη του υπερκείμενου θαλάσσιου ύδατος, και όχι να προσδώσει ένα εντελώς νέο όρο.

- Άρθρο 194, παρ. 3.γ: αναφέρεται στη ρύπανση προερχόμενη από εγκαταστάσεις και συσκευές που χρησιμοποιούνται για την εξερεύνηση και εκμετάλλευση φυσικών πόρων του βυθού και του υπεδάφους της ΑΟΖ και της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας.

- Άρθρο 194, παρ. 3.δ: αναφέρεται στη ρύπανση προερχόμενη από εγκαταστάσεις και συσκευές που λειτουργούν στο θαλάσσιο περιβάλλον, δηλ. όλες τις άλλες εκτός από αυτές που υπάγονται στο αμέσως προηγούμενο εδάφιο, και σε οποιοδήποτε χώρο αυτή μπορεί να συμβεί²³⁷.

- Άρθρο 208, παρ. 1: αναφέρεται στην υποχρέωση του κράτους για την υιοθέτηση νομοθεσίας για την προστασία του περιβάλλοντος που προέρχεται ή σχετίζεται με δραστηριότητες στο βυθό της ΑΟΖ και της Υφαλοκρηπίδας.

- Άρθρο 214: αναφέρεται στην υποχρέωση του κράτους για την εφαρμογή της νομοθεσίας για την προστασία του περιβάλλοντος που προέρχεται ή σχετίζεται με δραστηριότητες στο βυθό της ΑΟΖ και της Υφαλοκρηπίδας, όπως αυτή ορίζεται από το άρθρο 208.

- Άρθρο 246, παρ. 5.γ: αναφέρει ότι η αδειοδότηση ΘΕΕ ενός τρίτου κράτους στην ΑΟΖ ή την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα Παράκτιου Κράτους τελεί υπό την έγκριση του δευτέρου, η οποία μπορεί να μην

²³⁶ Αντί πολλών, βλ. Baird, R., Arrests in a Cold Climate (Part 2) - Shaping Hot Pursuit through State Practice, *Antarctic and Southern Ocean Law and Policy Occasional Papers*, no 13, 2009, σ. 8-9.

²³⁷ Παρά το γεγονός ότι και οι δύο σχετικές διατάξεις του άρθρου 194 που εξετάζουμε δεν περιλαμβάνουν τον όρο Τεχνητό Νησί, επί της ουσίας ακολουθείται μια διπλή προσέγγιση. Έτσι, για τις μεν δραστηριότητες επί της ΑΟΖ και της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας υπάρχει ρητή αναφορά για τα ΤΝ από τα σχετικά άρθρα 208 και 214, για τις δε υπόλοιπες δεν συμβαίνει κάτι αντίστοιχο, αφήνοντας έτσι ένα ερμηνευτικό κενό.

δοθεί εφόσον η δραστηριότητα εμπεριέχει την κατασκευή, λειτουργία και χρήση ΤΝΕ όπως αυτά ορίζονται στο άρθρο 60²³⁸.

Άρθρα Θυγατρικά του Άρθρου 147.

- Άρθρο 145.α: αναφέρεται στο δικαίωμα της Αρχής του Διεθνούς Βυθού να προβαίνει σε υιοθέτηση νομοθεσίας για την προστασία του περιβάλλοντος από ρύπανση που προέρχεται ή σχετίζεται με δραστηριότητες στο Διεθνή Βυθό που διεξάγονται από “installations, pipelines and other devices”.

- Άρθρο 153, παρ. 5: αναφέρεται στο δικαίωμα της Αρχής του Διεθνούς Βυθού να επιθεωρεί τις Εγκαταστάσεις που βρίσκονται στην Περιοχή και χρησιμοποιούνται σε σχέση με δραστηριότητες σε αυτή, με σκοπό να διαπιστώνει τη λειτουργία τους σύμφωνα με τις διατάξεις του Μέρους XI (Η Περιοχή) της ΣΔΘ.

- Άρθρο 209, παρ. 2: αναφέρεται στην υποχρέωση του κράτους για την υιοθέτηση νομοθεσίας για την προστασία του περιβάλλοντος από ρύπανση που προέρχεται ή σχετίζεται με δραστηριότητες στο Διεθνή Βυθό που διεξάγονται από “installations, structures and other devices”²³⁹.

Άρθρα Θυγατρικά του Άρθρου 258.

- Άρθρο 249, παρ. 1.α & ζ: το εδάφιο α. κάνει λόγο για το δικαίωμα παρουσίας συμμετέχοντα ή αντιπροσώπου του Παράκτιου Κράτους σε δραστηριότητα ΘΕΕ, με τη χρήση Εγκατάστασης Επιστημονικής Έρευνας (ΕΕΕ), από τρίτο κράτος ή αρμόδιο διεθνή οργανισμό, εντός της ΑΟΖ και της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας του. Ενώ το εδάφιο ζ.

²³⁸ Εάν δεχθούμε ότι η ΘΕΕ δεν αφορά σε οικονομικές – κερδοσκοπικές δραστηριότητες, γεγονός που a priori αποκλείει τη χρήση των Εγκαταστάσεων του άρθρου 60, παρ. 1.β, τότε είναι σαφές ότι η διάταξη αυτή αφορά σε ΤΝ (παρ. 1.α) και σε Εγκαταστάσεις και Κατασκευές που ενδέχεται να παρεμποδίσουν την άσκηση δικαιωμάτων του Παράκτιου Κράτους στη Ζώνη. Για το εννοιολογικό περιεχόμενο της ΘΕΕ βλ. Bourtzis, T., Rodotheatos, G., *Marine Research in Modern Law of the Sea - Law of the Sea Convention and Reality, The International Hydrographic Review*, no 8, 2012, σ. 42-43.

²³⁹ Στη διάταξη αυτή παρατηρούμε μια ακόμα ασυνέπεια της ΣΔΘ, καθώς στο *μητρικό άρθρο* γίνεται αναφορά για τη χρήση Εγκαταστάσεων, ενώ στην παρούσα έχουμε και τη προσθήκη των Κατασκευών (αγγ. structures).

υποχρεώνει το τρίτο κράτος που ασκεί ΘΕΕ στον ίδιο χώρο να απομακρύνει την Εγκατάσταση εφόσον ολοκληρωθεί η δραστηριότητα.

- Άρθρο 259: αναφέρει ότι οι ΕΕΕ δεν δικαιούνται Αιγιαλίτιδα Ζώνη ούτε επηρεάζουν τις οριοθετήσεις των Ζωνών Εθνικής Δικαιοδοσίας.

- Άρθρο 260: αναφέρεται στις Ζώνες Ασφαλείας των ΕΕΕ, κάνοντας έμμεση αναφορά στις διατάξεις του άρθρου 60.

- Άρθρο 261: αναφέρει ότι η κατασκευή και χρήση ΕΕΕ δεν πρέπει να αποτελούν εμπόδιο για την ναυσιπλοΐα.

- Άρθρο 262: αναφέρεται στην υποχρέωση των ΕΕΕ να φέρουν τα κατάλληλα Διακριτικά και Προειδοποιητικά Σήματα.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω αξίζει να αναφερθούμε στο γεγονός ότι τα περισσότερα *θυγατρικά* άρθρα τα συγκεντρώνει το άρθρο 60, με το άρθρο 11 να βρίσκεται στον αντίποδα (βλ. κανένα *θυγατρικό άρθρο*). Η διάσταση αυτή αφενός βασίζεται στο σημασιολογικό χαρακτήρα του καθενός, αφετέρου στη θέση που το κάθε ένα κατέχει στην εξελικτική διαδρομή του Δικαίου της Θάλασσας. Έτσι από τη μια πλευρά έχουμε τα ΤΝΕ τα οποία βρίσκονται στην ισχυρότερη ΖΕΔ του παράκτιου κράτους (Αιγιαλίτιδα Ζώνη), ενώ αντιθέτως στην Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ η δικαιοδοσία του Παράκτιου Κράτους περιπλέκεται με τα δικαιώματα τρίτων κρατών και τις Ελευθερίες της Ανοιχτής Θάλασσας. Ως απότοκο αυτών, η ανάγκη για πιο λεπτομερή ρύθμιση, που να σταθμίζει τα συμφέροντα όλων των χρηστών είναι πιο ισχυρή στην δεύτερη περίπτωση. Σε δεύτερο επίπεδο, ενώ μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η χρήση ΤΝΕ εντός Αιγιαλίτιδας, με ό,τι αυτό συνεπάγεται, έχει μια μακρά περίοδο εφαρμογής και κάποιες όψεις της είχαν αρχίσει να λαμβάνουν εθιμικό χαρακτήρα, το αυτό δεν ισχύει σε καμία περίπτωση για τις άλλες δυο ζώνες, καθώς τόσο η ύπαρξη τους, όσο και η χρήση ΤΝΕ εντός αυτών απαιτούσε την Προοδευτική Ανάπτυξη του Δικαίου της Θάλασσας.

Επιπλέον, τα άλλα δύο *μητρικά άρθρα* (147 και 258) συγκεντρώνουν ένα μικρό αριθμό *θυγατρικών άρθρων*, τα οποία στην ουσία είτε «αντιγράφουν» ή παραπέμπουν στις διατάξεις του άρθρου 60, εξασφαλίζοντας τη συνοχή του νομικού πλαισίου και αποδεικνύοντας την ενότητα του τεχνικού όρου ΤΝΕ. Πέραν αυτών των δύο κατηγοριών, υπάρχει και μια ομάδα άρθρων, τα οποία

έχουν ξεχωριστό χαρακτήρα, αλλά δε μπορούσαμε να τα εντάξουμε στη μία ή την άλλη ομάδα. Οι *Ειδικές Περιπτώσεις* περιλαμβάνουν άρθρα τα βρίσκονται σε τρία Μέρη της Σύμβασης· στην Εισαγωγή (Ι), στο Μέρος ΙΙ (Αιγιαλίτιδα Ζώνη και Συνορεύουσα Ζώνη) και μέρος VII (Ανοιχτή Θάλασσα), με τα τελευταία να παρουσιάζουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Συνοπτικά τα 6 αυτά άρθρα αφορούν στα εξής:

- Άρθρο 1, παρ. 5.α & β: το αρχικό άρθρο της Σύμβασης, περιλαμβάνει μια σειρά από ορισμούς που χρησιμοποιούνται σε όλο το κείμενο. Παρά το γεγονός ότι δεν δίδεται κάποιος ορισμός για τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις, αυτά αναφέρονται ως “platforms or other man-made structures at sea”, στο πλαίσιο του ορισμού της έννοιας “dumping”.
- Άρθρο 19, παρ. 2.κ: θεωρεί ως παραβίαση της έννοιας της Αβλαβούς Διέλευσης οποιαδήποτε πράξη που παρενοχλεί τις Εγκαταστάσεις του Παράκτιου Κράτους.
- Άρθρο 21, παρ. 1.β: αποδίδει στο Παράκτιο Κράτος νομοθετική αρμοδιότητα για την προστασία των Εγκαταστάσεων εντός της Αιγιαλίτιδας Ζώνης, απέναντι σε παραβιάσεις της Αβλαβούς Διέλευσης.
- Άρθρο 87, παρ. 1.δ: το άρθρο αυτό αποτελεί, ίσως, τη σημαντικότερη από όλες τις *Ειδικές Περιπτώσεις*, καθώς αναβαθμίζει το Δικαίωμα Κατασκευής ΤΝΕ σε Ελευθερία των Ανοιχτών Θαλασσών²⁴⁰. Χαρακτηριστικά αναφέρει “freedom to construct artificial islands and other installations permitted under international law, subject to Part VI”. Η παραπομπή στο Μέρος VI (Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη) έχει διττό χαρακτήρα, καθώς αφενός μας υπενθυμίζει ότι α. τα υπερκείμενα ύδατα άνωθεν της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας αποτελούν Ανοιχτή Θάλασσα²⁴¹ και β. για οποιεσδήποτε άλλες χρήσεις πέραν αυτών που αφορούν σε αποκλειστικά δικαιώματα των Παράκτιων Κρατών²⁴² τα

²⁴⁰ Αντίστοιχη διάταξη δεν υπήρχε στη Σύμβαση για την Ανοιχτή Θάλασσα 1958. Στην 3^η Συνδιάσκεψη το ζήτημα τέθηκε πρώτη φορά από κοινή πρόταση τριών κρατών (Εκουαδόρ, Περού, Παναμάς) ήδη από το 1973. Πηγή: Nandan, S., Rosenne, Sh., Grandy, N., (eds.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol III, Martinus Nijhoff Publ., The Hague, 1995, σ. 75-76.

²⁴¹ Βλ. και άρθρο 78, παρ. 1 της ΣΔΘ.

²⁴² Όπως αυτά καταγράφονται στα άρθρα 56 (ΑΟΖ) και 77 (Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα) αντίστοιχα.

υπερκείμενα ή περιεχόμενα ύδατα αποτελούν Ανοιχτή Θάλασσα, και αφετέρου ότι οι λεπτομέρειες για την όποια χρήση ΤΝΕ ρυθμίζονται από τις διατάξεις του άρθρου 60²⁴³.

• Άρθρο 94, παρ. 7: η διάταξη αυτή αφορά στις Υποχρεώσεις του Κράτους Σημαίας, και πιο συγκεκριμένα στην υποχρέωση διεξαγωγής έρευνας σε περίπτωση ατυχήματος μεταξύ πλοίου που φέρει τη σημαία του και Εγκατάστασης τρίτου κράτους (“installation of another state”). Παρά το γεγονός ότι το ατύχημα αυτό πρέπει να λαμβάνει χώρα στην Ανοιχτή Θάλασσα, το COLP Commentary επισημαίνει ότι στον όρο “installation of another state” περιλαμβάνονται τα ΤΝΕ όλων των *μητρικών άρθρων* και όχι μόνο αυτά που αναφέρονται στο άρθρο 87, παρ. 1.δ²⁴⁴.

• Άρθρο 109, παρ. 2: αφορά στην αντιμετώπιση των Παράνομων Εκπομπών από την Ανοιχτή Θάλασσα, όχι μόνο από πλοία αλλά και από Εγκαταστάσεις. Παρά το γεγονός ότι η Σύμβαση δε μπαίνει σε λεπτομέρεια για το είδος των ΤΝΕ στα οποία εφαρμόζεται η διάταξη αυτή, είναι προφανές ότι αναφέρεται σε όλα τα είδη που υπάγονται στο καθεστώς του άρθρου 87, παρ. 1.δ.

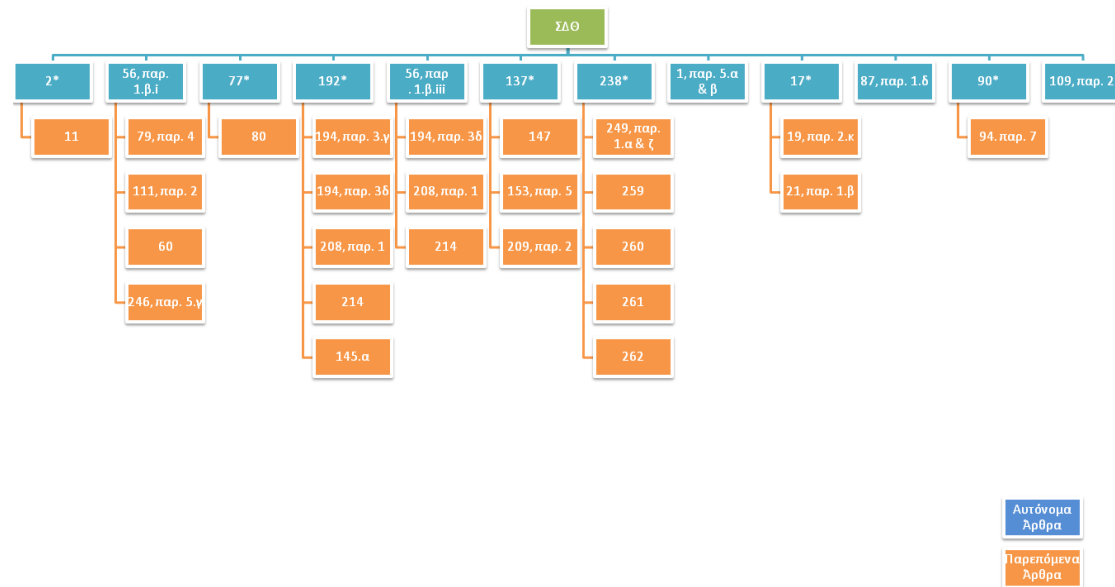
Σε αντίθεση με τα *μητρικά άρθρα*, που εμφανίζονται πιο ειδικευμένα και λεπτομερή, οι *Ειδικές Περιπτώσεις* εξαιτίας των ζητημάτων με ιδιαίτερο χαρακτήρα τα οποία ρυθμίζουν έχουν πιο γενικευμένο χαρακτήρα, αλλά πάντα βρίσκονται σε σύμπλευση με τα πρώτα.

Ένας άλλος διαχωρισμός που μπορεί να γίνει στις διατάξεις της ΣΔΘ τις σχετικές με τα ΤΝΕ είναι σε *αυτόνομα* και *παρεπόμενα άρθρα*, δηλαδή σε αυτά που έχουν το χαρακτήρα Βασικού Κανόνα και σε εκείνα που είναι απότοκα αυτών. Από τις 26 διατάξεις τις σχετικές με τα ΤΝΕ, *αυτόνομο* χαρακτήρα έχουν μόλις 5 (άρθρο 56, παρ. 1.β.i, άρθρο 56, παρ. 1.β.iii, άρθρο 1, παρ. 5.α & β, άρθρο 87, παρ. 1.δ και άρθρο 109, παρ. 2) εκ των οποίων οι τρεις

²⁴³ Για τις περιπτώσεις όμως της ΘΕΕ και των δραστηριοτήτων στην Περιοχή, υπάρχουν αντίστοιχα τα άρθρα 147 και 258-262. Εάν όμως λάβουμε υπόψη πως το γράμμα και το πνεύμα των άρθρων αυτών στηρίζονται στο άρθρο 60, τότε αντιλαμβανόμαστε πως το τελευταίο αποτελεί το σημαντικότερο κανόνα σχετικά με τα ΤΝΕ που υπάρχει στη ΣΔΘ.

²⁴⁴ Βλ. Nandan, S., Rosenne, Sh., Grandy, N., (eds.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol III, *ibid*, σ. 151.

τελευταίες υπάγονται στις λεγόμενες *Ειδικές Περιπτώσεις* και μάλιστα δεν ακολουθούνται από κανένα *παρεπόμενο άρθρο*. Οι υπόλοιπες 19 διατάξεις είναι *παρεπόμενες* άλλων επτά άρθρων (άρθρο 2, άρθρο 77, άρθρο 192, άρθρο 137, άρθρο 238, άρθρο 17 και άρθρο 90), τα οποία έχουν γενικότερο χαρακτήρα και δεν αναφέρονται άμεσα σε ΤΝΕ.

Διάγραμμα 6 Αυτόνομα και Παρεπόμενα Άρθρα για τα ΤΝΕ στη ΣΔΘ

Από τις διατάξεις αυτές ξεχωρίζουν, το άρθρο 80 του οποίου ενώ το περιεχόμενο παραπέμπει σε αυτό του άρθρου 60, έχουν μεταξύ τους τελείως διαφορετική προέλευση (άρθρο 77 αντί για 56) και τα άρθρα 194, παρ. 3δ, 208, παρ. 1 και 214, τα οποία αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος και έλκουν την προέλευση τους από δύο άρθρα, το 192 (που περιλαμβάνει τη γενική υποχρέωση για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος) και τη διάταξη 56, παρ. 1.β.iii (που περιέχει την ειδική υποχρέωση του παράκτιου κράτους για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος της ΑΟΖ).

ΜΕΡΟΣ 2^ο:
ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΤΩΝ ΤΕΧΝΗΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Κεφάλαιο 4:

Δημιουργία και Τοποθέτηση

4.1 Γενικές Παρατηρήσεις

Οποιαδήποτε απόπειρα δημιουργίας ενός TNE ξεκινά πρώτα από όλα «επί χάρτου». Όντας μια περίπλοκη τεχνικά, αλλά και κοστοβόρα διαδικασία, απαιτείται ορθός σχεδιασμός, ο οποίος πρέπει να λαμβάνει υπόψη και τα Τρία Στάδια του Κύκλου Ζωής. Ένας καλός σχεδιασμός είναι ικανός να πετύχει τη μέγιστη επιχειρησιακή ζωή, να περιορίσει τους πιθανούς κινδύνους κατά τη λειτουργία και να προβλέψει για την ασφαλή διαχείριση μετά το πέρας της επιχείρησης ή της επιχειρησιακής ζωής.

Μια διαδικασία δημιουργίας μπορεί να ξεκινήσει είτε από ιδιωτική ή από δημόσια πρωτοβουλία, ή ακόμα και συνδυασμό αυτών. Τα TNE, όπως θα αναλυθεί, αποκτούν μία «εθνικότητα» εφόσον οι δημιουργοί τους έχουν ακολουθήσει τη διαδικασία νηολόγησης που τα επιμέρους κράτη σχεδιάζουν, λαμβάνοντας πάντα υπόψη τις διεθνείς τους υποχρεώσεις. Η εθνικότητα αυτή είναι που θα καθορίσει από την πρώτη κιόλας στιγμή τις τεχνικές προδιαγραφές, τα δικαιώματα αλλά και τις υποχρεώσεις του εκάστοτε χρήστη και θα προβλέψει για το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας. Σε περίπτωση δε που το TNE πρόκειται να τοποθετηθεί εντός κάποιας Ζώνης Εθνικής Δικαιοδοσίας, τότε ο χρήστης οφείλει να συμμορφωθεί και με τη σχετική νομοθεσία του Παράκτιου Κράτους αναφορικά με την Χωροθέτηση και τη Λειτουργία αυτού. Σε κάθε άλλη περίπτωση, ο χρήστης δεσμεύεται από τους κανόνες χρήσεις των Χώρων Εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας, οι οποίοι περιλαμβάνονται στους επιμέρους κλάδους του Διεθνούς Δικαίου²⁴⁵.

²⁴⁵ Δίκαιο της Θάλασσας, Δίκαιο Περιβάλλοντος και Σύστημα της Ανταρκτικής.

4.2 Σύλληψη – Σχεδιασμός & Αδειοδότηση - Νηολόγηση

4.2.1 Η Δημιουργία Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων ως Αμιγώς Κρατικό Δικαίωμα

Δεν υπάρχει κάποιος περιορισμός σχετικά με το ποιες κατηγορίες κρατών μπορούν να προχωρήσουν στη Δημιουργία ενός ΤΝΕ. Το Δίκαιο της Θάλασσας αναγνωρίζει δύο μεγάλες κατηγορίες κρατών, βάσει της ακτογραμμής τους: τα Παράκτια Κράτη και τα Περίκλειστα. Περαιτέρω, ως ιδιαίτερες υποκατηγορίες των Παράκτιων, αναφέρονται τα Αρχιπελαγικά Κράτη και τα Γεωγραφικώς Μειονεκτούντα. Τα άρθρα της ΣΔΘ τα οποία ορίζουν το καθεστώς των ΤΝΕ δεν κάνουν καμία αναφορά σχετικά με το δικαίωμα ή μη αυτών των κατηγοριών στη Δημιουργία ενός ΤΝΕ, αφήνοντας έτσι το πεδίο ανοιχτό σε όλα τα είδη κρατών²⁴⁶. Αυτό που κάνει όμως η Σύμβαση είναι να καθιερώνει μια υπεροχή στο δικαίωμα αυτό, των Παράκτιων Κρατών εντός των ΖΕΔ τους, καθώς τους αποδίδει την αρμοδιότητα αδειοδότησης, ρύθμισης και λειτουργίας για κάθε ΤΝΕ, ανεξαρτήτως εθνικότητας²⁴⁷.

Το δικαίωμα της Δημιουργίας ΤΝΕ δεν αποδίδεται άμεσα σε ιδιώτες, αλλά στα κράτη-μέρη της ΣΔΘ²⁴⁸, κατά τρόπο παρόμοιο με το δικαίωμα της

²⁴⁶ Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε τα ιδιαίτερα δικαιώματα των Περίκλειστων Κρατών, για τα οποία εξασφαλίζεται τόσο η φυσική πρόσβαση στο θαλάσσιο χώρο όσο και τα δικαιώματα χρήσης, τόσο στην ΑΟΖ (άρθρο 58, παρ. 1), όσο και στην Ανοιχτή Θάλασσα (άρθρο 87) και το Διεθνή Βυθό (άρθρο 141). Άρα, εφόσον η δημιουργία ενός ΤΝΕ εξυπηρετεί κάποια από τα ρητώς αυτά κατοχυρωμένα δικαιώματα, ένα Περίκλειστο Κράτος δύναται να δημιουργήσει ένα ΤΝΕ λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές υποχρεώσεις. Για τα δικαιώματα των Περίκλειστων Κρατών βλ. Τσάλτας, Γρ., Κλάδη – Ευσταθοπούλου, Μ., *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, τόμος Πρώτος, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003, σ. 390-394.

²⁴⁷ Το άρθρο 60, παρ. 1, ΣΔΘ αναφέρει “In the exclusive economic zone, the coastal State shall have the exclusive right to construct and to authorize and regulate the construction, operation and use of: (...)”, με παρόμοια ισχύ και για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα. Σχετικά με τα Εσωτερικά Ύδατα, την Αιγιαλίτιδα Ζώνη και τα Αρχιπελαγικά Ύδατα θεωρείται αυτονόητο το δικαίωμα αυτό, εφόσον το Παράκτιο Κράτος ασκεί Πλήρη και Αποκλειστική Κυριαρχία.

²⁴⁸ Βλ. σχετικά την παραπάνω υλοσημείωση. Για την περίπτωση του Διεθνούς Βυθού, παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει ρητή αναφορά σε κράτη, το πέμπτο εδάφιο του άρθρου 147, παρ. 2 “(e) such installations do not possess the status of islands. They have no territorial sea of their own, and their presence does not affect the delimitation of the territorial sea, the exclusive economic zone or the continental shelf”, φαίνεται πως παραπέμπει σε ένα αμιγώς κρατικό δικαίωμα.

Σημαίας Πλοίου²⁴⁹, χωρίς όμως να μπαίνει στον ίδιο βαθμό λεπτομέρειας²⁵⁰. Έτσι, κάθε ιδιώτης που επιθυμεί να αναπτύξει μια τέτοια δραστηριότητα πρέπει να ακολουθήσει την εθνική νομοθεσία και διαδικασίες που προβλέπονται, ώστε το ΤΝΕ να αποκτήσει και την ανάλογη εθνικότητα²⁵¹.

Οι διαδικασίες αδειοδότησης και νηολόγησης είναι τεχνικού και γραφειοκρατικού χαρακτήρα και διαφέρουν από κράτος σε κράτος, καθώς δεν υφίσταται ένα ομοιόμορφο πλαίσιο. Είναι λογικό πως οι χώρες που έχουν αναπτυγμένη σχετική διαδικασία, έχουν και ένα αντίστοιχο θεσμικό και νομικό πλαίσιο²⁵², ενώ και στην περίπτωση αυτή δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο χρήσης μιας Σημαίας Ευκαιρίας.

4.2.2 Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις και Πλοία. Συγκλίσεις και Αποκλίσεις

Εφόσον λοιπόν το κάθε κράτος έχει την αρμοδιότητα να αδειοδοτήσει και να νηολογήσει ένα ΤΝΕ, τότε είναι το αυτό που και θα καθορίσει ποιες κατασκευές υπάγονται σε αυτό το καθεστώς. Για αυτόν ακριβώς το λόγο έχει παρατηρηθεί μια ποικιλία αντιμετώπισης από νομική σκοπιά. Έτσι, άλλες χώρες τα εντάσσουν στα νηολόγια των πλοίων, ενώ άλλες τηρούν ειδικά νηολόγια. Το πρόβλημα εμφανίζεται εκ του γεγονότος ότι δεν υπάρχει ένας καθολικά δεκτός νομικός ορισμός τόσο για την έννοια του «πλοίου»²⁵³ όσο και για τα ΤΝΕ, με αποτέλεσμα να επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια της εκάστοτε εθνικής νομοταξίας να καθορίσει το περιεχόμενο. Και εάν για ένα ΤΝ τα πράγματα είναι ξεκάθαρα, τότε για τις Σταθερές και Ημι-σταθερές Εγκαταστάσεις το νομικό καθεστώς γίνεται ακόμα πιο περίπλοκο. Παρά το

²⁴⁹ Άρθρο 91, παρ. 1 ΣΔΘ, “Every State shall fix the conditions for the grant of its nationality to ships, for the registration of ships in its territory, and for the right to fly its flag”.

²⁵⁰ Βλ. δηλαδή τα σχετικά άρθρα 91-92, ΣΔΘ και ιδίως το 94 σχετικά με τις προδιαγραφές, τις επιθεωρήσεις, το πλήρωμα κ.λπ.

²⁵¹ Τη διαδικασία νηολόγησης Εγκατάστασης φαίνεται να επιβάλει, εμμέσως, και η ΣΔΘ καθώς στο άρθρο 109, παρ. 3.γ αναφέρεται σε “State of registry of the installation”.

²⁵² Όπως για παράδειγμα η Αυστραλία, η Μεγάλη Βρετανία, το Βέλγιο, η Ρωσία κ.ά. βλ. Esmaeili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, ibid, σ. 135-137.

²⁵³ Υπάρχουν πολλές απόψεις και θεωρίες για το τι συνιστά ένα Πλοίο. Μία ξεκάθαρη και συνοπτική άποψη είναι αυτή του Papadakis, σύμφωνα με την οποία ένα πλοίο είναι ένα: α) κινούμενο σκάφος, β) που επιπλέει στο θαλάσσιο χώρο, γ) με δυνατότητα ναυσιπλοΐας, είτε ρυμουλκούμενο ή με δική του ισχύ, πηγή: Papadakis, N., *The International Legal Regime of Artificial Islands*, Sijthoff, Leyden, 1977, σ. 100.

γεγονός ότι και οι δύο κατηγορίες κατά τα τη διάρκεια της λειτουργίας τους είναι σταθεροποιημένες, πριν και μετά από αυτή βρίσκονται σε κίνηση. Σε κάποιες δε περιπτώσεις, η κίνηση είτε είναι αυτοδύναμη ή υποβοηθούμενη, δηλαδή και στις δυο περιπτώσεις υφίσταται πλεύση. Η πλεύση, ούσα ένα βασικό συστατικό στοιχείο της έννοιας του πλοίου, είναι αυτή που προσδίδει μια ακόμα διάσταση στις Εγκαταστάσεις, κάνοντας πιο δύσκολη την ταξινόμηση τους είτε στην κατηγορία των Πλοίων ή σε μια ξεχωριστή κατηγορία.

Έτσι κάποιες χώρες κατατάσσουν τις Ήμι-σταθερές Εγκαταστάσεις στην κατηγορία των Πλοίων (π.χ. Φινλανδία), ενώ άλλες τις θεωρούν ως χωριστή κατηγορία (π.χ. ΗΠΑ και Ηνωμένο Βασίλειο), όπως αντίστοιχα και για τις Σταθερές, θεωρούνται Πλοία κατά τη φάση της μεταφοράς –πλεύσης (π.χ. Ομάν και Φινλανδία)²⁵⁴.

Εκ πρώτης όψεως η αδειοδότηση, και κατά συνέπεια, η κατηγοριοποίηση ενός TNE ως Πλοίο ή κάτι διαφορετικό δεν συνεπάγεται προβλήματα όσο βρισκόμαστε στη διαδικασία της κατασκευής ή όσο κινούμαστε εντός εθνικού νομικού πλαισίου. Επειδή όμως, τα TNE τοποθετούνται και χρησιμοποιούνται εκτός της στενά οριζόμενης εθνικής επικράτειας, και βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση με άλλες δραστηριότητες και άλλους δρώντες, τότε είναι πολύ πιθανό να προκύψουν προβλήματα νομικού κυρίως χαρακτήρα, γύρω από διάφορες πτυχές της λειτουργίας όπως περιβαλλοντική προστασία, εργασιακά δικαιώματα, ζητήματα ασφαλείας κ.λπ., καθώς διαφορετικά νομικά κείμενα θα κατατάσσουν διαφορετικά τα TNE.

Η αδειοδότηση και η νηολόγηση είναι στην περίπτωση μας η αρχή των πάντων, χωρίς τις οποίες δεν μπορεί να ξεκινήσει η κατασκευή ενός TNE. Όπως έχει προαναφερθεί, είναι οι ανάγκες του χρήστη αυτές που καθορίζουν τη μορφή και τη λειτουργία του TNE, οι οποίες οφείλουν να προσαρμοστούν στις εθνικές και κατ' επέκταση διεθνείς προδιαγραφές και υποχρεώσεις. Πέραν του γραφειοκρατικού αυτού κομματιού της διαδικασίας δημιουργίας ενός TNE που εμπίπτει σε ζητήματα Ναυτικού Δικαίου, ακόμα πιο σημαντική

²⁵⁴ Πληροφορίες για την εθνική νομοθεσία αντλήθηκαν από το Esmaili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, Ashgate, Aldershot, 2001, σ. 24-27.

είναι τόσο η χωροθέτηση όσο και η τοποθέτηση (κατασκευή) του, οποίες παρουσιάζουν ουσιαστικότερο ενδιαφέρον από σκοπιάς Δικαίου της Θάλασσας.

4.3 Χωροθέτηση. Τοποθέτηση. Επίδραση σε Γραμμές Βάσης και Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας

4.3.1 Πρακτικές και Πολιτικές Χωροθέτησης στο Θαλάσσιο Χώρο

Η χωροθέτηση και η τοποθέτηση (ή και *in situ* κατασκευή) είναι καθαρά τεχνικές διαδικασίες οι οποίες έπονται της αδειοδότησης – νηολόγησης. Και των δύο, προηγείται μια ακόμα τεχνική φάση στην οποία γίνεται η μελέτη της σκοπιμότητας κατασκευής, που θα καταδείξει τις λεπτομέρειες της χρήσης, τον όγκο και τη μορφή του TNE, τη διάρκεια ζωής του κ.ο.κ. Εν ολίγοις, πριν να ξεκινήσει η διαδικασία κατασκευής, έχει προηγηθεί μια μακροχρόνια διαδικασία εκτίμησης της χρησιμότητας του TNE, η οποία ποικίλει ανάλογα με τη χρήση, την πρότερη εμπειρία και την ετοιμότητα του Παράκτιου Κράτους και του χρήστη, αλλά και τις ανάγκες της αγοράς.

Η εξυπηρέτηση όμως μιας ανάγκης μέσα από τη χρήση ενός TNE δεν κατέχει πάντα απόλυτη προτεραιότητα στο θαλάσσιο χώρο, καθώς μια σειρά περιορισμών, φυσικών²⁵⁵ αλλά και ανθρωπογενών, είναι αυτοί που καθορίζουν το τελικό σημείο της τοποθέτησης. Για τις περιπτώσεις που εμπíπτουν εντός των ΖΕΔ, η υπόδειξη γίνεται από τις οικίες εθνικές αρχές, σε αντίθεση με τις περιοχές εκτός ΖΕΔ όπου το πλαίσιο είναι πιο χαλαρό²⁵⁶.

Σε εθνικό επίπεδο διακρίνονται δύο περιπτώσεις: α) χώρες που εκπονούν και ακολουθούν έναν Γενικό Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό και β) χώρες που ακολουθούν Ειδικό Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό ή κάτι υποδεέστερο. Στην πρώτη περίπτωση, χώρες με ιδιαίτερο ενδιαφέρον προς το

²⁵⁵ Όπως μορφολογία εδάφους, ύπαρξη κυμάτων και ρευμάτων στη θαλάσσια στήλη, αλατότητα κ.ά.

²⁵⁶ Για την συνύπαρξη και συντονισμό των χρήσεων του θαλασσίου χώρου εκτός εθνικής δικαιοδοσίας βλ. Ardron, J., Gjerde, K., Pullen, S., Tilot, V., *Marine spatial planning in the high seas, Marine Policy*, vol 32, is 5, 2008, σ. 832-839.

θαλάσσιο χώρο²⁵⁷ και τις χρήσεις του, καθορίζουν μέσα από εθνικές διαδικασίες τις χρήσεις (κοινές ή αποκλειστικές) ανά τομέα των ΖΕΔ τους, όπως επίσης και το επίπεδο προστασίας αυτών (π.χ. περιβαλλοντικό). Έτσι, ανάλογα με τη χρήση ή τους περιορισμούς μπορεί να προκαθοριστούν οι περιοχές κατασκευής ΤΝΕ, σε μια πρώτη φάση και αργότερα με μεγαλύτερη ακρίβεια, τα σημεία. Στη δεύτερη περίπτωση, κάποιες χώρες επιλέγουν να χωροθετήσουν όχι το σύνολο των θαλάσσιων δραστηριοτήτων τους²⁵⁸, αλλά μόνο κάποιες από αυτές που θεωρούν πιο σημαντικές, ή άλλες που δεν προχωρούν σε κανένα σχεδιασμό αντιμετωπίζοντας κάθε περίπτωση ad hoc²⁵⁹.

4.3.2 Χρονικό Σημείο Μηδέν για τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις

Η φάση της Δημιουργίας ενός ΤΝΕ είναι αυτή στην οποία εντοπίζεται και η ουσιαστική «γέννηση» του, δηλ. το χρονικό σημείο από το οποίο θεωρείται ότι αυτό υφίσταται. Η Περίπτωση των ΤΝ είναι πιο ξεκάθαρη, καθώς πρόκειται για in situ κατασκευή, ενώ οι Σταθερές Εγκαταστάσεις κατασκευάζονται στη στεριά και εγκαθίστανται στο θαλάσσιο χώρο και οι Ημι-σταθερές κατασκευάζονται στη στεριά, και μετακινούνται ή μεταφέρονται στο σημείο της τοποθέτησης. Πιο αναλυτικά, ένα ΤΝ αρχίζει να απολαμβάνει δικαιώματα και υπόκειται σε υποχρεώσεις από τη στιγμή που ξεκινάνε οι διαδικασίες της κατασκευής, και πιο συγκεκριμένα από τότε που

²⁵⁷ Οι χώρες αυτές δεν έχουν απαραίτητως μεγάλες ακτογραμμές ή εκτεταμένες ΖΕΔ, συνήθως ισχύει και το αντίθετο καθώς χώρες με περιορισμούς στο μέγεθος και μεγάλο όγκο χρήσεων είναι αυτές που έχουν ανάγκη τον Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό. Δεν είναι τυχαίο που η ιδέα αυτή έχει προοδεύσει ιδιαίτερος στην Βόρεια Θάλασσα, βλ. σχετικά Degnbø, D., Wilson, D. C., Spatial planning on the North Sea: A case of cross-scale linkages, *Marine Policy*, vol 32, is 2, 2008, σ. 189-200.

²⁵⁸ Στην κατηγορία αυτή ανήκουν είτε χώρες με περιορισμένες δραστηριότητες – ανάγκες στις ΖΕΔ τους ή χώρες με αχανείς ΖΕΔ τις οποίες δεν δύνανται ή δεν κρίνουν σκόπιμο να χωροθετήσουν. Η Ελλάδα ανήκει, χαρακτηριστικά, στην περίπτωση αυτή, έχοντας μόνο υιοθετήσει σχετικά ειδικά πλαίσια τα οποία αφορούν και στην περίπτωση του θαλασσίου χώρου, ήτοι τα: α) Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιέργειες, ΦΕΚ 2505/ Β/ 04.11.2011 και β) Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού, ΦΕΚ 2464/ Β/ 03.12.2008.

²⁵⁹ Στις περιπτώσεις αυτές, ως γνώμονας ακολουθείται ο σεβασμός στους διάφορους φυσικούς ή νομικούς περιορισμούς, αλλά και η εξυπηρέτηση της σκοπιμότητας δημιουργίας ΤΝΕ.

ξεκινά η δέσμευση συγκεκριμένης περιοχής προκειμένου για τις εργασίες κατασκευής²⁶⁰. Αντιθέτως οι Σταθερές Εγκαταστάσεις δεν θεωρούνται ως τέτοιες παρά μόνο εφόσον τοποθετηθούν στο θαλάσσιο βυθό, ενώ κατά τη διάρκεια μεταφοράς ισχύει το ίδιο²⁶¹. Σε παρόμοιο μοτίβο, οι Ημι-σταθερές Εγκαταστάσεις, κατά τη διάρκεια της μεταφοράς –μετακίνησης τους θεωρούνται Πλοία, ενώ περνούν στο status της Εγκατάστασης μόλις σταθεροποιήσουν τη θέση τους, και για όσο χρονικό διάστημα παραμένουν σε αυτή. Και στις δυο περιπτώσεις εγκαταστάσεων υπάρχει η υποχρέωση έγκαιρης προειδοποίησης και σήμανσης, όπως και για τα ΤΝ²⁶², καθώς και το δικαίωμα πρότερης θέσπισης Ζωνών Ασφαλείας²⁶³. Με μία αντίστροφη διαδικασία γίνεται και η ενημέρωση είτε πλήρους ή μερικής απομάκρυνσης του ΤΝΕ²⁶⁴.

Με τον τρόπο αυτό, η οριοθέτηση και η σήμανση των ΤΝΕ αποκτά καθοριστική σημασία, όχι μόνο για χρηστικούς λόγους (π.χ. ασφάλεια ναυσιπλοΐας) αλλά και για καθαρά νομοτεχνικούς λόγους, καθώς η ύπαρξη τους κατά κάποιον τρόπο σηματοδοτεί και την «γέννηση» ενός ΤΝΕ.

²⁶⁰ Το άρθρο 60, παρ. 3, ΣΔΘ, αναφέρει χαρακτηριστικά “Due notice must be given of the construction of such artificial islands”. Χαρακτηριστικό το παράδειγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας η οποία σε σχετική με την ΑΟΖ νομοθεσία προβλέπει “Safety zone means the area around installations, structures, or artificial islands which are intended to be placed in or already existing in and/or above the Exclusive Economic Zone and/or the Continental Shelf”, art. 2, para. 1, The Exclusive Economic Zone and the Continental Shelf Laws, 2004 and 2014, Law 97(I) of July 11th 2014.

²⁶¹ Σύμφωνα με τον ΙΜΟ τόσο οι Σταθερές όσο και οι Ημι-σταθερές Εγκαταστάσεις οι οποίες ρυμουλκούνται θεωρούνται «επιπλέοντα αντικείμενα», βλ. σχετικά ΙΜΟ/ GA Resolution A.765(18), *Guide on Safety of Towed Ships and Other Floating Objects, Including Plants, Structures and Platform's Substructure on Sea*, 1993.

²⁶² Βλ. άρθρο 60, παρ. 3, ΣΔΘ, “Due notice must be given of the construction of (...) installations or structures”, και άρθρο 147, παρ. 2.α.

²⁶³ Πρόκειται για τις προβλέψεις i) του άρθρου 60, παρ. 4, ΣΔΘ, για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ, το οποίο και εξειδικεύεται χρονικά από σχετική απόφαση του ΙΜΟ “(...) early Notices to Mariners (...) to advise vessels of the location or intended location of offshore installations or structures, the breadth of any safety zones established and the rules which apply therein”, art. 1, para. 1, ΙΜΟ/ GA Resolution, A.671(16), *Safety Zones and Safety of Navigation Around Offshore Installations and Structures*, 1989, ii) του άρθρου 147, παρ. 2.γ για το Διεθνή Βυθό και iii) του άρθρου 260 για τις Εγκαταστάσεις Επιστημονικής Έρευνας.

²⁶⁴ Που προβλέπεται από το άρθρο 60, παρ. 3, ΣΔΘ, και το άρθρο 1, παρ. 1, ΙΜΟ/ GA Resolution, A.671(16).

4.3.3 Φυσικοί και Νομικοί Περιορισμοί κατά τη Χωροθέτηση

Κατά τη διαδικασία της επιλογής του ακριβούς σημείου τοποθέτησης ενός ΤΝΕ, λαμβάνονται υπόψη δύο είδη περιορισμών, οι γενικοί και οι ανά Ζώνη Εθνικής Δικαιοδοσίας ή Περιοχών Εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας. Οι μεν πρώτοι, έχουν να κάνουν με τη φύση του θαλασσίου χώρου, όπως για παράδειγμα τη γεωλογία, τη γεωμορφολογία, την ύπαρξη διάφορων τοπικών φαινομένων (π.χ. παλίρροια, σεισμικότητα, ρεύματα, παγοκάλυψη κ.λπ.) και την ύπαρξη κάποιων στοιχείων που απαιτούν προστασία ή έχουν μεγαλύτερη σημασία (π.χ. ενάλιες αρχαιότητες, χώροι σημαντικής αξίας για την εθνική ασφάλεια και άμυνα, προστατευόμενες περιοχές, ύπαρξη άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων – αλιεία, τουρισμός κ.ο.κ.). Σε αυτή την περίπτωση, η παρουσία ενός ή περισσότερων τέτοιων στοιχείων κρίνεται και αξιολογείται από τις αρμόδιες εθνικές αρχές οι οποίες είναι αυτές που θα αποφασίσουν για την εφικτότητα της προτεινόμενης κατασκευής και θα προσδιορίσουν τους απαραίτητους όρους, σύμφωνα πάντα με την κείμενη εθνική νομοθεσία και τις διεθνείς δεσμεύσεις του κάθε κράτους.

Ακόμα μεγαλύτερη σημασία για το περιεχόμενο της μελέτης μας έχουν οι περιορισμοί που τίθενται από το Δίκαιο της Θάλασσας και έχουν σα στόχο να διευθετήσουν την λειτουργική συνύπαρξη των ΤΝΕ με τις υπόλοιπες χρήσεις του θαλασσίου χώρου. Στα Εσωτερικά Ύδατα, τα οποία αποτελούν την πιο «ισχυρή» για το Παράκτιο Κράτος ζώνη δεν υπάρχουν κάποιοι γενικοί περιορισμοί καθώς εκεί ασκείται πλήρης και αποκλειστική κυριαρχία. Ταυτοχρόνως δεν υφίσταται ούτε το δικαίωμα ελεύθερης ναυσιπλοΐας αλλά ούτε και το δικαίωμα ελεύθερης πρόσβασης στους λιμένες²⁶⁵, το οποίο θα μπορούσε δυνητικά να θέσει κάποιο περιορισμό. Εξαίρεση στον κανόνα αυτό αποτελεί η περίπτωση όπου η υιοθέτηση Ευθειών Γραμμών Βάσης, σύμφωνα με το άρθρο 7, ΣΔΘ, περικλείει ύδατα που πριν ενέπιπταν στο καθεστώς της Αιγιαλίτιδας Ζώνης. Στην περιοχή αυτή, εξακολουθεί να ισχύει το Καθεστώς της Αβλαβούς Διέλευσης, κατά τον ίδιο τρόπο με την Αιγιαλίτιδα Ζώνη²⁶⁶.

²⁶⁵ Βλ. Tanaka, Y., *The International Law of the Sea*, 2nd ed., Cambridge University Press, Cambridge, 2015, σ. 80-81.

²⁶⁶ Βλ. ακολούθως.

Η Αιγιαλίτιδα Ζώνη, παρά το γεγονός ότι είναι μια ζώνη πλήρους και αποκλειστικής κυριαρχίας για το παράκτιο κράτος, υπόκειται σε ένα πολύ σημαντικό περιορισμό, ο οποίος επηρεάζει και τα ΤΝΕ. Πρόκειται για την Αβλαβή Διέλευση πλοίων όλων των κρατών μέσα από αυτή και πιο συγκεκριμένα, είτε πρόκειται για απλή διέλευση ή για διέλευση με προορισμό ή αφετηρία τα Εσωτερικά Ύδατα, λιμένες, αγκυροβόλια²⁶⁷ και λιμενικές εγκαταστάσεις (ακόμα και εκτός των Εσωτερικών Υδάτων)²⁶⁸ του Παράκτιου Κράτους, χωρίς διακρίσεις. Το Παράκτιο Κράτος φέρει την υποχρέωση να διαφυλάσσει την Αβλαβή Διέλευση και πιο συγκεκριμένα να μην παρεμποδίζει τους πλόες των πλοίων αλλοδαπής σημαίας²⁶⁹ καθώς και να δίνει δημοσιότητα σε κάθε κίνδυνο ή εμπόδιο στη ναυσιπλοΐα που βρίσκεται εντός της Αιγιαλίτιδας Ζώνης του²⁷⁰. Για την περίπτωση μας, τα Παράκτια Κράτη πρέπει να είναι προσεκτικά ώστε να μην εμποδίζουν την διέλευση μέσω της αθρόας κατασκευής ΤΝΕ και ταυτόχρονα να ενημερώνουν εγκαίρως και επαρκώς για όποια τέτοια διαδικασία κατασκευής ή ύπαρξη και λειτουργία ΤΝΕ. Επιπλέον ενδιαφέρον φέρεται να έχει και η κατοχύρωση του δικαιώματος Αβλαβούς Διέλευσης από και προς ΤΝΕ τα οποία υπέχουν σκοπό λιμενικής εγκατάστασης. Προς διευκόλυνση τόσο των Παράκτιων Κρατών όσο και των διερχόμενων πλοίων, η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας προβλέπει τη δημιουργία Θαλασσίων Διαδρόμων και Σχεδίων Διαχωρισμού Κυκλοφορίας, μια διαδομένη πρακτική στην περίπτωση όπου παρατηρείται συγκέντρωση ΤΝΕ, η οποία συμβάλει στην ασφάλεια της ναυσιπλοΐας από τέτοιες περιοχές²⁷¹.

Το καθεστώς της Αβλαβούς Διέλευσης εφαρμόζεται τόσο στην Αιγιαλίτιδα Ζώνη όσο και στα Αρχιπελαγικά Ύδατα των Αρχιπελαγικών Κρατών²⁷². Πιο συγκεκριμένα, εντός των Αρχιπελαγικών Υδάτων τα κράτη μπορούν να θεσπίζουν Αρχιπελαγικούς Θαλάσσιους Διαδρόμους, μέσα από

²⁶⁷ Ο Λιάκουρας παρατηρεί πως τα αγκυροβόλια αυτά είναι διαφορετικά από τα αγκυροβόλια που βρίσκονται στην Ανοιχτή Θάλασσα, συνήθως για στρατιωτικούς σκοπούς, και τα οποία δεν υπάγονται σε αυτό το καθεστώς, πηγή: Λιάκουρας, Π., *Διεθνές Δίκαιο και Χρήση των Θαλασσίων Βυθών για Στρατιωτικούς Σκοπούς. Η Περίπτωση της Μεσογείου*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2002, σ. 53-56.

²⁶⁸ Άρθρο 18, παρ. 1, ΣΔΘ.

²⁶⁹ Άρθρο 21, παρ. 1, ΣΔΘ.

²⁷⁰ Άρθρο 21, παρ. 2, ΣΔΘ.

²⁷¹ Άρθρο 22, ΣΔΘ.

²⁷² Άρθρο 52, ΣΔΘ.

τους οποίους οφείλουν να διέρχονται αλλοδαπά πλοία²⁷³ καθώς και Σχέδια Διαχωρισμού Κυκλοφορίας, εντός αυτών, με σκοπό την ασφαλή διέλευση πλοίων από στενούς διαύλους. Κατά τον τρόπο αυτό, ένα Αρχιπελαγικό Κράτος έχει τη δυνατότητα να καθορίσει την κυκλοφορία των πλοίων εντός των κυρίαρχων υδάτων του, είτε κατά τρόπο που να αποκλείει τη ναυσιπλοΐα πλησίον των ΤΝΕ ή να την ρυθμίσει ώστε να αποκλείσει ανεπιθύμητες συνέπειες. Σε κάθε περίπτωση όμως η ύπαρξη των Διαδρόμων ή Σχεδίων είναι καθοριστικής σημασίας για τη Δημιουργία νέων ΤΝΕ.

Οι διατάξεις που αφορούν στη Συνορεύουσα Ζώνη παραμένουν σιωπηλές σχετικά με τα ζητήματα τοποθέτησης ΤΝΕ²⁷⁴. Άρα σε περίπτωση ύπαρξης Συνορεύουσας Ζώνης, ισχύουν οι προβλέψεις για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ, αναλόγως. Στην περίπτωση της ΑΟΖ, παρά το γεγονός ότι το Παράκτιο Κράτος που την έχει θεσπίσει κατέχει προτεραιότητα για τη δημιουργία ΤΝ, Εγκαταστάσεων που αποσκοπούν στην απόλαυση των δικαιωμάτων που προβλέπονται στο άρθρο 56, ΣΔΘ και άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων, έχει επίσης και τον πρώτο λόγο για τη δημιουργία ΤΝΕ που να αποσκοπούν σε οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα και ενδέχεται να επηρεάζουν τα δικαιώματα του Παράκτιου Κράτους²⁷⁵. Το σημείο αυτό είναι ιδιαίτερου ενδιαφέροντος καθώς, όπως έχει ήδη αναφερθεί, εντός της ΑΟΖ ισχύουν οι Ελευθερίες της Ανοιχτής Θάλασσας (όσες δεν αφορούν στα Αποκλειστικά Δικαιώματα αυτής), τα οποία όμως καθώς φαίνεται περιορίζονται από τα συμφέροντα του Παράκτιου Κράτους²⁷⁶. Εξαιτίας αυτών των ρυθμίσεων το Παράκτιο Κράτος έχει το αποκλειστικό

²⁷³ Άρθρο 53, παρ. 1, ΣΔΘ.

²⁷⁴ Ο Λιάκουρας παρατηρεί πως «Η αρχική αντίληψη καθιέρωσης της ζώνης εστιάζεται στην ανάγκη να προληφθούν ζημίες ή άλλες αρνητικές συνέπειες σε βάρος του παράκτιου κράτους και του συστήματος αξιών του», αναγνωρίζοντας τον καθαρά λειτουργικό της χαρακτήρα, βλ. Λιάκουρας, Π., Η Συνορεύουσα Ζώνη στη Σύμβαση του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή της στις Ελληνικές Θάλασσες, στο Δίπλα, Χαρ., Ροζάκης, Χρ., *Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2004, σ. 112.

²⁷⁵ Άρθρο 60, παρ. 1,γ, ΣΔΘ. Το δικαίωμα αυτό έχει τεθεί υπό αμφιβολία από διάφορα κράτη τα οποία επιθυμούν να αναπτύξουν στρατιωτικού κυρίως χαρακτήρα δραστηριότητες στις ΑΟΖ τρίτων κρατών, για ένα σχόλιο βλ. Liacouras, P., *Intelligence Gathering on the High Seas*, στο Strati, A., Gavouneli, M. Skourtos, N., (eds.), *Unresolved Issues and New Challenges to the Law of the Sea*, Leiden, Martinus Nijhoff Publ., 2006, σ. 142-146.

²⁷⁶ ... το οποίο οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα δικαιώματα των τρίτων κρατών: “In exercising its rights and performing its duties under this Convention in the exclusive economic zone, the coastal State shall have due regard to the rights and duties of other States and shall act in a manner compatible with the provisions of this Convention”, άρθρο 53, παρ. 2, ΣΔΘ.

δικαίωμα επιλογής ή έγκρισης του σημείου τοποθέτησης ΤΝΕ, υπό τον όρο οι τυχόν υιοθετηθείσες Ζώνες Ασφαλείας πέριξ αυτών να μην εμποδίζουν τη χρήση αναγνωρισμένων θαλασσιών διαδρόμων που είναι αναγκαίοι στη διεθνή ναυσιπλοΐα²⁷⁷.

Με παρόμοιο τρόπο ρυθμίζονται και τα σχετικά ζητήματα στην Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, καθώς οι προβλέψεις του άρθρου 60, ΣΔΘ, εφαρμόζονται *mutatis mutandis* επί αυτής²⁷⁸. Επιπλέον, δεν πρέπει να παραβλέπουμε το γεγονός ότι τα υπερκείμενα ύδατα διατηρούν το καθεστώς της Ανοιχτής Θάλασσας, με όποια δικαιώματα και ελευθερίες εμπεριέχονται σε αυτό²⁷⁹.

Η περίπτωση της Ανοιχτής Θάλασσας αξίζει να μελετηθεί μαζί με αυτή του Διεθνούς Βυθού, καθώς σε ένα μεγάλο βαθμό αυτές συνυπάρχουν. Προκειμένου για την κατασκευή ΤΝΕ στην Ανοιχτή Θάλασσα, λαμβάνοντας υπόψη ότι πρόκειται για μία ρητή Ελευθερία, ο μόνος περιορισμός είναι ο σεβασμός των διατάξεων του Μέρους IV, περί Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας²⁸⁰ αλλά και των συμφερόντων των άλλων κρατών τόσο στην Ανοιχτή Θάλασσα όσο και τα δικαιώματα τους στον Διεθνή Βυθό²⁸¹. Οι ρυθμίσεις αυτές αφορούν τόσο στα ΤΝ όσο και στις Εγκαταστάσεις (Σταθερές και Ημι-σταθερές), ακόμα και αυτές που επιπλέουν και δεν βρίσκονται σε συνεχή επαφή με το βυθό κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους. Τέλος, οι σχετικές ρυθμίσεις για το Διεθνή Βυθό αφορούν μόνο σε όσα ΤΝΕ εμπλέκονται στις δραστηριότητες που προβλέπονται από το σχετικό μέρος της ΣΔΘ²⁸². Σύμφωνα με αυτές, οι Εγκαταστάσεις²⁸³ που τοποθετούνται στο

²⁷⁷ Άρθρο 60, παρ. 7, ΣΔΘ.

²⁷⁸ Άρθρο 80, ΣΔΘ. Ο Λιάκουρας υπογραμμίζει πως «(...) τα αποκλειστικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί των φυσικών πόρων της υφαλοκρηπίδας προηγούνται έναντι των κοινόχρηστων δικαιωμάτων των άλλων κρατών στην περιοχή», βλ. Λιάκουρας, Π., *Διεθνές Δίκαιο και Χρήση των Θαλασσιών Βυθών για Στρατιωτικούς Σκοπούς. Η Περίπτωση της Μεσογείου*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2002, σ. 78.

²⁷⁹ Άρθρο 78, ΣΔΘ.

²⁸⁰ Άρθρο 87, παρ. 1.δ, ΣΔΘ.

²⁸¹ Άρθρο 87, παρ. 2.δ, ΣΔΘ.

²⁸² Παρά το γεγονός ότι ο όρος «δραστηριότητες στην Περιοχή» χρησιμοποιείται κατά κόρον στο Μέρος XI, ΣΔΘ, δεν αναφέρεται κάπου ένας ορισμός του. Μια συνδυαστική όμως ανάγνωση των άρθρων, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι περιορισμοί που καταγράφονται αφορούν μόνο σε δραστηριότητες σχετικές με την εξερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του Διεθνούς Βυθού. Χαρακτηριστικά το άρθρο 147, παρ. 1, ΣΔΘ αναφέρεται σε “Activities in the Area shall be carried out with reasonable regard for other activities in the

Διεθνή Βυθό δεν θα πρέπει να παρακωλύουν την διέλευση από θαλάσσιους διαύλους που είναι σημαντικοί στην διεθνή ναυσιπλοΐα καθώς και ζώνες με έντονη αλιευτική δραστηριότητα²⁸⁴ και περαιτέρω, οι πέριξ αυτών Ζώνες Ασφαλείας δεν πρέπει να παρεμποδίζουν τη νόμιμη πρόσβαση πλοίων σε καθορισμένες θαλάσσιες ζώνες ή τη ναυσιπλοΐα κατά μήκος διεθνών θαλασσίων δίαυλων²⁸⁵. Ενώ για κάθε ΤΝΕ που χρησιμοποιείται σε άλλου είδους δραστηριότητες, υφίσταται ο γενικός περιορισμός της δέουσας προσοχής²⁸⁶.

Έχοντας αναλύσει όλους τους όρους και τους περιορισμούς χωροθέτησης εντός των ΖΕΔ και των Περιοχών Εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας, σειρά έχουν οι περιοχές με ευαίσθητα και ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τόσο για τα Παράκτια όσο και τα Τρίτα Κράτη. Πιο συγκεκριμένα, αναφερόμαστε στα Στενά Διεθνούς Ναυσιπλοΐας, τους Κόλπους και τα Ιστορικά Ύδατα/Κόλπους. Οι ΖΕΔ οι οποίες βρίσκονται εντός των Στενών Διεθνούς Ναυσιπλοΐας (εφεξής και ΣΔΝ) διατηρούν το καθεστώς τους, με μοναδική «παραχώρηση» το Δικαίωμα σε Διαμετακόμιση²⁸⁷. Παράλληλα με αυτά, η Σύμβαση υποχρεώνει τα Παράκτια σε Στενά Κράτη αφενός να μην παρεμποδίζουν τη Διέλευση σε Διαμετακόμιση και αφετέρου να δίνουν δέουσα δημοσιότητα σε οποιοδήποτε κίνδυνο για την ναυσιπλοΐα²⁸⁸. Μία

marine environment” ενώ η παρ. 3 σε “Other activities in the marine environment...”, κάνοντας έτσι έναν διαχωρισμό, ενώ και οι σχετικές αναφορές στα άρθρα 150 και 152, ΣΔΘ παραπέμπουν σε δραστηριότητες που αφορούν στην Κοινή Κληρονομιά της Ανθρωπότητας²⁸³ Η ρύθμιση αυτή δεν αναφέρεται σε ΤΝ καθώς την περίοδο της σύνταξης της ΣΔΘ η χρήση τους σε μεγάλα βάθη εθεωρείτο αδύνατη.

²⁸⁴ Άρθρο 147, παρ. 2.β, ΣΔΘ. Εκτός από την παραδοσιακή Ελευθερία της Ναυσιπλοΐας, οι συντάκτες της ΣΔΘ ένιωσαν την ανάγκη να κάνουν ρητή αναφορά και σε αυτήν της Αλιείας, καθώς μεγάλα αλιευτικά πεδία βρίσκονται στην Ανοιχτή Θάλασσα και μακριά από τις ΖΕΔ.

²⁸⁵ Χαρακτηριστικό ενδιαφέρον έχει ο περιγραφικός χαρακτήρας του σχετικού άρθρου 147,παρ. 2.γ, ΣΔΘ: “The configuration and location of such safety zones shall not be such as to form a belt impeding the lawful access of shipping to particular maritime zones (...)”. Θα περιμέναμε μια παρόμοια διάταξη όχι τόσο στην περίπτωση του Διεθνούς Βυθού όπου τα ΤΝΕ απαντώνται σε εκατοντάδες μίλια μακριά από τις ακτογραμμές και όχι και τόσο πυκνή διάταξη, αλλά εντός των Ζωνών Οικονομικού Ενδιαφέροντος, οι οποίες καταλαμβάνουν ή συνυπάρχουν με την Ανοιχτή Θάλασσα και είναι παρακείμενες και στην Αιγιαλίτιδα Ζώνη. Είναι όμως προφανές ότι τα κράτη προτίμησαν να διαφυλάξουν τα συμφέροντα τους και να μην θέσουν αυτόν τον περιορισμό.

²⁸⁶ Άρθρο 147, παρ. 3, ΣΔΘ, “Other activities in the marine environment shall be conducted with reasonable regard for activities in the Area”.

²⁸⁷ Γνωστό και ως «Πλους Διέλευσης», Άρθρα 34 και 38, ΣΔΘ, αντίστοιχα.

²⁸⁸ Άρθρο 44, ΣΔΘ. Οι Nandan και Anderson αναφέρουν ότι το άρθρο αυτό αφορά σε υλικά εμπόδια τα οποία είναι δυνατόν να καθυστερήσουν, να δυσκολέψουν ή να καταστήσουν

άλλη τεχνική δυνατότητα χωροθέτησης που παρέχεται από τη Σύμβαση είναι και σε αυτή την περίπτωση η δημιουργία Θαλασσίων Διαδρόμων και Σχεδίων Διαχωρισμού Ναυσιπλοΐας, η οποία συμβάλει στην ασφαλή τοποθέτηση αλλά και χρήση των ΣΔΝ.

Στην περίπτωση των Κόλπων οι ακτές των οποίων ανήκουν μόνο σε ένα κράτος, η χάραξη Ευθείας Γραμμής Βάσης προκειμένου για την οριοθέτηση τους, είναι αυτή που καθιστά αυτομάτως την περικλειόμενη περιοχή, Εσωτερικά Ύδατα²⁸⁹, χωρίς να τίθεται κάποιος επιπλέον περιορισμός. Αντιθέτως, η περίπτωση των Ιστορικών Κόλπων είναι ιδιαίτερη, καθώς αυτοί εντάσσονται στην ευρύτερη κατηγορία των Ιστορικών Υδάτων για τα οποία δεν υφίσταται κάποιο μοναδικό θεσμικό πλαίσιο, αλλά εφαρμόζονται εθιμικοί κανόνες²⁹⁰, με αποτέλεσμα η χωροθέτηση ΤΝΕ να εμπίπτει στη διακριτική ευχέρεια των Παράκτιων Κρατών.

Έχοντας μελετήσει όλους τους κανονισμούς και περιορισμούς με κατακόρυφη εφαρμογή (δηλ. ΖΕΔ, Περιοχές Εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας και Περιοχές με Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά), θα αναφερθούμε σύντομα σε δυο περιπτώσεις κανόνων με οριζόντια εφαρμογή, δηλαδή σε οποιοδήποτε σημείο του θαλασσίου χώρου, ανεξαρτήτως δικαιοδοσίας. Η πρώτη αφορά στην τοποθέτηση παντός είδους Εγκαταστάσεων Επιστημονικής Έρευνας στο θαλάσσιο περιβάλλον, η οποία δεν πρέπει να αποτελεί εμπόδιο στους καθιερωμένους διεθνείς διαύλους ναυσιπλοΐας²⁹¹, ενώ η δεύτερη στην γενική υποχρέωση προστασίας αντικειμένων αρχαιολογικού και ιστορικού χαρακτήρα²⁹².

αδύνατη τη διέλευση, Nandan, S., Anderson, D., *Straits Used for International Navigation: A Commentary on Part III of the United Nations Convention on the Law of the Sea 1982*, *British Yearbook of International Law*, vol 60, is 1, 1989, σ. 195.

²⁸⁹ Πηγή: Tanaka, Y., *The International Law of the Sea*, *ibid*, σ. 55.

²⁹⁰ Για σχετική ανάλυση βλ. Churchill, R. R., Lowe, A. V., *The Law of the Sea*, rev. edition, Manchester University Press, Manchester, 1988, σ. 36.

²⁹¹ Άρθρο 261, ΣΔΘ. Ενώ παραμένει στην ευχέρεια του παράκτιου κράτους η αδειοδότηση μιας Θαλάσσιας Επιστημονικής Δραστηριότητας η οποία εμπεριέχει την κατασκευή ΤΝΕ, βλ. άρθρο 246, παρ.5.γ.

²⁹² Άρθρο 303, ΣΔΘ, το οποίο κατά γενική ομολογία έχει εφαρμογή ακόμα και στις Ζώνες Οικονομικού Ενδιαφέροντος για τις οποίες δεν υπάρχει σχετική ρύθμιση στη ΣΔΘ (Οι απόψεις επ' αυτού παραμένουν διυστάμενες· π.χ. ο Oxman και ο Σιούσιουρας υποστηρίζουν ότι τα δικαιώματα εξερεύνησης και εκμετάλλευσης του Παράκτιου Κράτους υπερισχύουν της ύπαρξης ενάλιων αρχαιοτήτων, βλ. Oxman, B., *Marine Archaeology and the International Law of the Sea*, *Columbia Volunteer Lawyers for the Arts Journal of Law and the Arts*, vol 12,

4.3.4 Η Επίδραση των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων στις Γραμμές Βάσης

Μπορεί η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας να αναβάθμισε το Δικαίωμα Κατασκευής ΤΝΕ σε Ελευθερία της Ανοιχτής Θάλασσας και να αποσαφήνισε, στο μέτρο του δυνατού, τις παραμέτρους δημιουργίας και χρήσης εντός των ΖΕΔ, ταυτόχρονα φρόντισε να βάλει σαφή και ξεκάθαρα εμπόδια στην ικανότητα τους να παράγουν ή να επηρεάζουν τις Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας. Αυτό που ήθελε να εξασφαλίσει ο νομοθέτης, είναι σαφώς η αποτροπή της κατάχρησης δικαιώματος δημιουργίας όχι τόσο των ΤΝΕ, αλλά των διεκδικήσεων ΖΕΔ από τα κράτη που θα οδηγούσε σε έναν ανταγωνισμό πλήρους «κατάληψης» των ωκεανών²⁹³. Για το λόγο αυτό η Σύμβαση συμπεριέλαβε ρυθμίσεις οι οποίες για τις μεν Ζώνες Οικονομικού Ενδιαφέροντος και τις Περιοχές Εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας περιέχουν ρητές απαγορεύσεις, για τις δε Ζώνες Εθνικής Κυριαρχίας προσπαθεί να θέσει περιορισμούς αναφορικά με την επίδρασή τους στις Γραμμές Βάσης.

Πιο αναλυτικά, για τις περιπτώσεις των ΑΟΖ – Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας, Διεθνούς Βυθού και τις Εγκαταστάσεις Επιστημονικής Έρευνας (ανεξαρτήτως περιοχής), ξεκαθαρίζεται ότι τα ΤΝΕ δεν κατέχουν το status των Φυσικών Νησιών²⁹⁴, ότι δεν κατέχουν δική τους Αιγιαλίτιδα Ζώνη και ότι η παρουσία τους δεν επηρεάζει την οριοθέτηση της Αιγιαλίτιδας Ζώνης, της ΑΟΖ και της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας²⁹⁵. Επειδή όμως αυτού του είδους οι κατασκευές απαιτούν τόσο κατά τη λειτουργία τους όσο και κατά τη δημιουργία τους ένα ζωτικό χώρο, ώστε να προστατεύονται τόσο

1988, σ. 369-370 και Σιούσιουρας, Π., Η Προστασία της Ενάλιας Αρχαιολογικής Κληρονομιάς: Η Συμβολή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, στο Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Αειφορία και Περιβάλλον. Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21^ο Αιώνα*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2005, σ. 235. Για μία παράθεση των διαφορετικών ερμηνειών βλ. Cotrell, A., *The Law of the Sea and International Marine Archaeology: Abandoning Admiralty Law to Protect Historic Shipwrecks*, *Fordham International Law Journal*, vol 17, is 3, 1993, σ. 703-712). Ειδικότερη υποχρέωση διαφύλαξης προβλέπεται και για τον Διεθνή Βυθό στο άρθρο 149.

²⁹³ Με τον ίδιο τρόπο, υποθετικά μιλώντας θα μπορούσαμε να έχουμε ακόμα και το παράδοξο Περίκλειστα Κράτη που να κατέχουν ΖΕΔ, εφόσον δημιουργούσαν κάποιο ΤΝΕ στην Ανοιχτή Θάλασσα.

²⁹⁴ Όπως αυτό ορίζεται στο άρθρο 121, ΣΔΘ.

²⁹⁵ Μην αφήνοντας περιθώρια αμφισβήτησης, η Σύμβαση χρησιμοποιεί το ίδιο λεκτικό και στα τρία σχετικά άρθρα: 60, παρ. 8, 147, παρ. 2.ε και 259.

αυτές όσο και οι άλλοι χρήστες του θαλασσίου χώρου, θεσπίστηκε ο θεσμός της Ζώνης Ασφαλείας εντός του οποίου ασκείται πιο πολύ μια λειτουργική αστυνόμευση και επ' ουδενί Κυριαρχία.

Από την άλλη, η θέσπιση κανόνων για τα TNE που βρίσκονται εντός των ΖΕΚ ήταν σαφώς πιο δύσκολη εξαιτίας της Πλήρους και Απόλυτης Κυριαρχίας που ασκούν σε αυτές τα Παράκτια Κράτη. Όντας λοιπόν μέσα σε κυρίαρχη επικράτεια, τα TNE απολαμβάνουν τα δικαιώματα και την προστασία του Παράκτιου Κράτους²⁹⁶, χωρίς όμως να τους παρέχεται επίσης η ικανότητα παραγωγής Ζωνών Εθνικής Δικαιοδοσίας. Η απαγόρευση αυτή, ενώ στις Ζώνες που προαναφέραμε αναφέρεται ρητώς, εδώ προκύπτει από συνδυαστική ανάγνωση δύο άρθρων τα οποία αφορούν άμεσα στις Γραμμές Βάσης. Το άρθρο 11 αναφέρει ότι τα εξωτερικά Μόνιμα Λιμενικά Έργα, τα οποία μπορούν να έχουν και τη μορφή TNE²⁹⁷, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος Λιμενικού Συγκροτήματος και θεωρούνται μέρος της ακτής ως προς το σκοπό της οριοθέτησης της Αιγιαλίτιδας Ζώνης. Αντιθέτως όσα TNE βρίσκονται μακριά από τις ακτές, δε θεωρούνται Μόνιμα Λιμενικά Έργα και ως εκ τούτου δεν νοούνται ως μέρος των Φυσικών Γραμμών Βάσης. Με τη διάταξη αυτή ρυθμίζεται το ζήτημα της επίδρασης στις Φυσικές Γραμμές Βάσης, χωρίς όμως να μπαίνει κάποιο όριο ως προς την έκταση των TNE²⁹⁸.

Η περίπτωση των Ευθειών Γραμμών Βάσης είναι ελαφρώς πιο περίπλοκη. Σε γενικές γραμμές τα TNE δεν μπορούν να αποτελέσουν Σημεία των Γραμμών Βάσης, παρά μόνο σε μια εξαιρετική περίπτωση. Σύμφωνα με το άρθρο 7, παρ. 4, ΣΔΘ οι ΕΓΒ μπορούν να χαράσσονται και από Σκοπέλους πάνω στους οποίους βρίσκονται φάροι ή παρόμοιες εγκαταστάσεις που βρίσκονται διαρκώς πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας²⁹⁹. Ερμηνεία για

²⁹⁶ Μια προστασία η οποία αναγνωρίζεται και από το Δίκαιο της Θάλασσας, το οποίο αναγνωρίζει στο Παράκτιο Κράτος την ικανότητα να νομοθετεί (μεταξύ άλλων) και για την προστασία εγκαταστάσεων εντός της Αιγιαλίτιδας Ζώνης (άρθρο 21, παρ. 1.β, ΣΔΘ).

²⁹⁷ Το UN Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea αναφέρει σε έκθεση του ότι “These harbour works make have the forms of jetties, moles, quays or other port facilities, coastal terminals, wharves, breakwaters, sea walls, etc.”, βλ. UN Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, *Baselines: An Examination of the Relevant Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea*, United Nations Publication, Sales No E.88.V.5*, 1989, σ. 56.

²⁹⁸ Για πιθανές καταχρήσεις βλ. στο επόμενο Κεφάλαιο.

²⁹⁹ Ίδια αναφορά γίνεται και στην περίπτωση των Αρχιπελαγικών Γραμμών Βάσης, βλ. άρθρο 47, παρ. 4, ΣΔΘ. Πρέπει να επισημάνουμε το γεγονός ότι η πρόβλεψη αυτή ισχύει μόνο για

το είδος των «εγκαταστάσεων» δίνει πάλι το UN Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, το οποίο επεξηγεί ότι αυτές μπορεί να έχουν δύο μορφές: “one, they could be towers and buildings which look alike a lighthouse without serving any purpose specifically connected with navigation; and two, the similarity could be related to the function of lighthouses, by means of warning navigators of danger and assisting them in fixing their position”³⁰⁰, ανοίγοντας έτσι το δρόμο για διπλή αξιοποίηση των Σκοπέλων, τόσο ως Σημεία των ΕΓΒ όσο και ως νόμιμα φιλοξενούντων εγκαταστάσεις³⁰¹, εφόσον αυτοί βρίσκονται πλήρως ή μερικώς εντός της Αιγιαλίτιδας Ζώνης³⁰².

Τέλος, μια ιδιαίτερη υπο-περίπτωση αποτελούν οι ΕΓΒ που χαράσσονται για το κλείσιμο των Κόλπων οι ακτές των οποίων ανήκουν μόνο σε ένα κράτος και στις οποίες παρατηρείται η ύπαρξη ΤΝΕ. Για το σκοπό της μέτρησης της Επιφάνειας Εσοχής ενός Κόλπου θεωρείται πως “the area of an indentation is that lying between the low-water mark around the shore of the indentation and a line joining the low-water mark of its natural entrance points” (άρθρο 10, παρ. 3 ΣΔΘ). Αυτομάτως προκύπτει το ερώτημα εάν τα Φυσικά Σημεία Εισόδου επηρεάζονται από την ύπαρξη ΤΝΕ και εάν αυτά, εφόσον υπάρχουν, μπορούν να αποτελέσουν Σημείο της Ευθείας Γραμμής. Σύμφωνα με την ανάλυση που κάνει ο Westerman η οποία βασίζεται στη λογική της αποδοχής των ΤΝΕ ως Σημείων Γραμμών Βάσεις όταν αυτά ενσωματώνονται σε

της ΕΓΒ, καθώς ανάλογο άρθρο δεν υπάρχει για τις Φυσικές Γραμμές Βάσης στις οποίες, κατά κύριο όλο αφορά η ρύθμιση αυτή για τους Σκοπέλους. Οι Churchill και Lowe αναφέρουν σχετικά: “(...) it should be noted that in limited cases low-tide elevations can be used as basepoints in constructing straight baseline system”, στο Churchill, R. R., Lowe, A. V., *The Law of the Sea*, rev. edition, *ibid*, σ. 41. Το εμπόδιο αυτό μπορεί εν μέρει να παρακαμφθεί με τη χρήση συνδυασμένου συστήματος Γραμμών Βάσης, όπως το άρθρο 14, ΣΔΘ προβλέπει.

³⁰⁰ UN Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, *Baselines: An Examination of the Relevant Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea*, *ibid*, σ. 25.

³⁰¹ Η ερμηνεία αυτή δεν περιλαμβάνει ρητώς τα ΤΝ. Θα μπορούσε όμως να υποστηριχθεί ότι γενικότητα της διατύπωσης αφήνει ανοιχτό χώρο για συμπερίληψη και αυτών στην κατηγορία αυτή.

³⁰² Βλ. άρθρο 13, ΣΔΘ. Όντας εντός Αιγιαλίτιδας Ζώνης, οι Σκόπελοι αποτελούν μέρος του κυρίαρχου εδάφους του Παράκτιου Κράτους, αντιθέτως αυτοί που βρίσκονται έξω από τις ΖΕΚ δεν μπορούν να υπαχθούν στην Κυριαρχία κάποιου κράτους (για το λόγο αυτό δεν είναι δυνατό να παράγουν ΖΕΔ), παρά μόνο εάν φιλοξενήσουν κάποιο ΤΝΕ. Στην περίπτωση αυτή η Κυριαρχία/ Δικαιοδοσία του Κράτους εκτείνεται μόνο πάνω στο ΤΝΕ και όχι στον περίξ θαλάσσιο χώρο. Βλ. τη σχετική ανάλυση στο Roach, Ash., *China's Shifting Sands in the Spratlys*, *ASIL Insights*, vol 19, is 15, 2015, διαθέσιμο στο http://www.asil.org/insights/volume/19/issue/15/chinas-shifting-sands-spratlys#_ednref12.

Λιμένες, το πνεύμα του νόμου δεν είναι τόσο περιοριστικό όσο το γράμμα του νόμου, με αποτέλεσμα αυτά να γίνονται αποδεκτά³⁰³.

³⁰³ Βλ. σχετικά Westerman, G., *The Juridical Bay*, Oxford University Press, New York, 1987, σ. 114, 221.

Κεφάλαιο 5: Χρήση και Λειτουργία

5.1 Γενικές Παρατηρήσεις

Η δεύτερη περίοδος του Κύκλου Ζωής ενός TNE είναι ίσως και η πιο σημαντική, καθώς κατά τη διάρκεια αυτής πραγματώνεται και ο σκοπός της δημιουργίας του. Ανάλογα με την ουσιαστική χρήση, η περίοδος λειτουργίας μπορεί να διαρκεί από μερικές εβδομάδες ως και αρκετά χρόνια. Οι Εγκαταστάσεις που έχουν περιορισμένο χρονικά και χωρικά αντικείμενο³⁰⁴ (π.χ. εξερεύνηση φυσικών πόρων) ή τα υλικά κατασκευής τους είναι εφήμερα³⁰⁵ τοποθετούνται και λειτουργούν για σύντομη περίοδο. Αντιθέτως Εγκαταστάσεις, και κυρίως Τεχνητά Νησιά, που έχουν ως αντικείμενο μακροχρόνιες χρήσεις (π.χ. βοηθήματα ναυσιπλοΐας, αεροδρόμια, κατοικίες), διατηρούνται για τη μέγιστη δυνατή περίοδο³⁰⁶.

Παρά το γεγονός ότι είναι σαφές πως τα TNE δεν έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τα Νησιά αναφορικά με το καθεστώς της εδαφικής τους κυριαρχίας, μια σειρά από κανόνες ρυθμίζει τα ζητήματα δικαιοδοσίας και αρμοδιότητας. Τα TNE, τα οποία μπορούν να λάβουν ένα φάσμα μορφών οι οποίες εκτείνονται από νησί μέχρι και πλοίο, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι επί αυτών λαμβάνουν χώρα μια ποικιλία χρήσεων σε πολλές διαφορετικές περιοχές των θαλασσών και των ωκεανών, καλύπτονται από ένα μωσαϊκό κανόνων, προερχόμενο από διαφορετικούς κλάδους του Διεθνούς Δικαίου, οι οποίοι άλλοτε δεν είναι αρκετά σαφείς ή ακόμα μερικές φορές είναι αντικρουόμενοι.

Ακόμα και αν δεχτούμε ότι ο κανόνας περί απουσίας της Εδαφικής Κυριαρχίας επί των TNE είναι αρκετά σαφής, υπάρχουν και εδώ κάποιες

³⁰⁴ Πρόκειται συνήθως για Ημι-σταθερές και Σταθερές Εγκαταστάσεις οι οποίες έχουν τη δυνατότητα μετεγκατάστασης και επαναχρησιμοποίησης.

³⁰⁵ Οι πρώτες εγκαταστάσεις είχαν ως βασικό υλικό κατασκευής το ξύλο, το οποίο όμως σήμερα έχει περιορισμένη χρήση, ενώ ακόμα και σήμερα δημιουργούνται TN πάνω σε κομμάτια επιπλέοντος πάγου.

³⁰⁶ Ειδικά για την περίπτωση των TN η κατασκευή και συντήρηση των οποίων είναι συνήθως ακριβότερες από αυτές των Εγκαταστάσεων, είναι πολύ διαδεδομένη η τακτική της αλλαγής χρήσης, μετά την εκτέλεση του αρχικά σχεδιασμένου έργου.

περιπτώσεις κατά τις οποίες τα κράτη προσπαθούν να ερμηνεύσουν και να εφαρμόσουν κανόνες ή σε μερικές περιπτώσεις να τους αμφισβητήσουν, με σκοπό να προασπίσουν τα συμφέροντα τους και την εδαφική τους επικράτεια. Πρόκειται για τις περιπτώσεις προσπαθειών για Ανάκτηση Γης, τόσο από πλευράς Εξαφανιζόμενων Κρατών όσο και αυτών που προσπαθούν να επεκτείνουν ή να καθιερώσουν την κυριαρχία τους στο θαλάσσιο, κυρίως χώρο. Οι δύο αυτές περιπτώσεις είναι φαινόμενα που παρατηρούνται εντονότερα τις τελευταίες δύο δεκαετίες εξαιτίας της ύπαρξης των συνεπειών της Κλιματικής Αλλαγής και άλλων ακραίων καιρικών φαινομένων, αφενός και αφετέρου εξαιτίας της επεκτατικής πολιτικής παράκτιων κρατών στον Ασιατικό, κυρίως χώρο.

5.2 Κρατική Δικαιοδοσία επί Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

5.2.1 Χαρακτήρας Δικαιοδοσίας Προβλεπόμενος στο Συμβατικό Πλαίσιο της Γενεύης, 1958

Εξαιτίας τεχνικών περιορισμών, η αρχική χρήση των ΤΝΕ λάμβανε χώρα είτε στην παράκτια ζώνη ή πλησίον αυτής. Ως παρεπόμενο αυτού τα ζητήματα κυριαρχίας και δικαιοδοσίας δεν είχαν διερευνηθεί, καθώς το καθεστώς της Αιγιαλίδας Ζώνης φαινόταν να ξεδιαλύνει το όποιο πρόβλημα. Η σταδιακή διάδοση του μορφώματος της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας³⁰⁷, που είχε ως αποκορύφωμα την θεσμοθέτηση της από την UNCLOS I, με την παράλληλη εξέλιξη της ναυτικής τεχνολογίας, έφεραν νέα δεδομένα. Έτσι, τα κράτη βρέθηκαν μπροστά στην πρόκληση ρύθμισης πολλών νέων δραστηριοτήτων σε μια νέα θαλάσσια ζώνη, από την οποία απουσίαζε όμως η πλήρης και αποκλειστική κυριαρχία, αλλά και σε περιοχές που δεν υπόκειντο στη δικαιοδοσία κανενός κράτους.

³⁰⁷ Η Διακήρυξη Τρούμαν, όχι μόνο ώθησε σε υιοθέτηση τέτοιων ζωνών από άλλες χώρες, αλλά και έδωσε το έναυσμα για περαιτέρω διεκδικήσεις, αρχικώς από κράτη της Νοτίου Αμερικής και εν συνεχεία από κράτη της Αφρικανικής Ηπείρου, οι οποίες οδήγησαν 35 χρόνια μετά στη δημιουργία της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης. Για τις εξελίξεις αυτές βλ. Dupuy, R. J., Vignes, D., *A Handbook on the New Law of the Sea*, vol 1, *ibid*, σ. 275-276.

Το Θεσμικό Πλαίσιο της Γενεύης έκανε κάποια διστακτικά πρώτα βήματα να ρυθμίσει τα ζητήματα των ΤΝΕ. Πρώτα από όλα προχώρησε σε έναν ορισμό του Φυσικού Νησιού³⁰⁸, ξεκαθαρίζοντας αυτομάτως και το ζήτημα της μη υπαγωγής των Τεχνητών Νησιών στην κατηγορία αυτή. Το ζήτημα αυτό παρέμενε υπό συζήτηση για αρκετά χρόνια, αλλά ο νέος αυτός ορισμός δεν άφηνε περιθώρια αμφισβήτησης. Σε καμία όμως από τις Συμβάσεις του 1958 δεν υπάρχει ρητή αναφορά στον όρο «Τεχνητό Νησί», ενώ και οι αναφορές σε Εγκαταστάσεις είναι λίγες και περιορισμένες. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την Αιγιαλίτιδα Ζώνη συναντάμε τις διατάξεις για τα Μόνιμα Λιμενικά Έργα³⁰⁹ και τις Εγκαταστάσεις επί των Σκοπέλων ως Σημεία Βάσης³¹⁰, στη Σύμβαση για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη και τη Συνορεύουσα Ζώνη³¹¹, ενώ για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα η σχετική σύμβαση κάνει μόνο αναφορά στο δικαίωμα κατασκευής, συντήρησης και λειτουργίας Εγκαταστάσεων, και μάλιστα μόνο των απαραίτητων για την εξερεύνηση και εκμετάλλευση φυσικών πόρων³¹². Τέλος, η σχετική με το καθεστώς της Ανοιχτής Θάλασσας σύμβαση δεν κάνει καμία αναφορά σε ΤΝΕ, καθώς η Ελευθερία Κατασκευής ΤΝΕ θα κατοχυρωθεί ουσιαστικά στο άρθρο 87 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας.

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, προκύπτει ότι για τη μεν Αιγιαλίτιδα τα Κράτη θεώρησαν επαρκή την υπεροχή της πλήρους και αποκλειστικής κυριαρχίας, για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα δεν θεώρησαν ότι είναι εφικτή ή πιθανή: α) η χρήση ΤΝ, β) οποιαδήποτε άλλη χρήση του χώρου αυτού, πλην της εξερεύνησης και εκμετάλλευσης (π.χ. επιστημονική έρευνα) και γ) η απόδοση του δικαιώματος κατασκευής Εγκατάστασης σε φορέα διαφορετικό του Παράκτιου Κράτους.

³⁰⁸ Άρθρο 10, παρ.1, Σύμβαση για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη και τη Συνορεύουσα Ζώνη.

³⁰⁹ Άρθρο 8.

³¹⁰ Άρθρο 7, παρ. 4.

³¹¹ Οι οποίες θα μεταφερθούν και στη ΣΔΘ.

³¹² Άρθρο 5, παρ. 2, Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα.

5.2.2 Δεκαετίες 1960 – 1970. Η Περίοδος των Ριζικών Αλλαγών

Οι ραγδαίες τεχνικές, οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις των Δεκαετιών 1960 και 1970 έθεσαν σε αμφισβήτηση όλες αυτές τις παραμέτρους. Η ναυτική τεχνολογία προχώρησε στην κατασκευή νέας μορφής ΤΝΕ, ικανά να επιχειρούν σε μεγαλύτερα βάθη, χρησιμοποιώντας ακόμα και μικτές τεχνικές κατασκευής. Τα κράτη ξεκίνησαν να διερευνούν τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες αξιοποίησης των βυθών εκτός των ΖΕΚ³¹³, ενώ στον επιχειρηματικό τομέα τα κράτη έπαψαν να έχουν το μονοπώλιο στην εξερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων³¹⁴.

Σε θεωρητικό επίπεδο είχε γίνει μια κάποια προσπάθεια ανάδειξης των δυνητικών προβλημάτων είτε εξαιτίας των κενών της διεθνούς νομοθεσίας ή της εσφαλμένης εφαρμογής τους, η οποία όμως σε καμία περίπτωση δεν στάθηκε αρκετή για να κινήσει διαδικασίες σε νομοπαρασκευαστικό επίπεδο³¹⁵. Αντιθέτως, ήταν δύο παρεμφερή πραγματικά περιστατικά τα

³¹³ Για παράδειγμα, τη Δεκαετία 1970 υπήρχε έντονη θεωρητική συζήτηση γύρω από τη σκοπιμότητα και τη δυνατότητα κατασκευής οικισμών στο θαλάσσιο χώρο, μια συζήτηση η οποία έχει τεθεί ξανά στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Βλ. αντιστοίχως τα Kieth, K. M., Floating cities: A new challenge for transnational law, *Marine Policy*, vol 1, is 3, 1977, σ. 190-204, Woodliffe, J. C., Floating Cities: Further Thoughts on their Legal Status, *Marine Policy*, vol 2, is 1, 1978, σ. 79-81 και Fateh, R., Is Seasteading the High Seas a Legal Possibility? Filling the Gaps in International Sovereignty Law and the Law of the Seas, *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, vol 46, no 3, 2013, σ. 899-931, Balloun, O. Sh., The True Obstacle to the Autonomy of Seasteads: American Law Enforcement Jurisdiction over Homesteads on the High Seas, *U.S.F. Maritime Law Journal*, vol 24, no 2, 2011-2012, σ. 410-463.

³¹⁴ Δίπλα στο παραδοσιακό έργο των δημοσίων ερευνητικών φορέων έρχονται να προστεθούν και οι προσπάθειες των ιδιωτικών επιχειρήσεων. Το μέγεθος και η πολυπλοκότητα αυτών των έργων συχνά απαιτούσε και μεταξύ τους συνεργασίες. Για το ρόλο των δημοσίων και ιδιωτικών ερευνητικών επιτευγμάτων και τη σημασία τους στις αλλαγές που επήλθαν στο Δίκαιο της Θάλασσας βλ. Τσάλτας, Γρ., *Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας. Κοινή Κληρονομιά της Ανθρωπότητας*, τόμος Β', εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1984, σ. 41-52.

³¹⁵ Δύο χαρακτηριστικά άρθρα της περιόδου πριν το 1958, δηλαδή κατά τη φάση της αρχικής διάδοσης των ΤΝΕ από την πετρελαϊκή βιομηχανία, είναι τα: α) Johnson, D.H.N., Artificial Islands, *The International Law Quarterly*, vol 4, no 2, 1951, σ. 203-215 και β) Melamid, Al., Artificial Islands on Continental Shelves, *The Professional Geographer*, vol 9, no 1, 1957, σ. 16-17. Το μεν πρώτο κάνει μια αναδρομή στην εξέλιξη του νομικού όρου του ΤΝ (περιλαμβάνοντας σε αυτόν όλου του είδους τις κατασκευές, είτε νησιά ή εγκαταστάσεις) και συζητά την ανάγκη αποσαφήνισης του όρου σε διεθνές επίπεδο. Το γεγονός ότι καμία σύμβαση του 1958 δεν κάνει αναφορά σε ΤΝ παρά μόνο σε Εγκαταστάσεις είναι ενδεικτική της εννοιολογικής σύγχυσης που επικρατούσε εκείνη την περίοδο. Το δε δεύτερο, εξετάζοντας τις προεργασίες της UNCLOS I, σχολιάζει μεταξύ άλλων την έλλειψη ρυθμίσεων για κατασκευές που έχουν αντικείμενο διάφορο εκείνου της εξερεύνησης και εκμετάλλευσης φυσικών πόρων.

οποία έφεραν στο προσκήνιο τα ζητήματα κυριαρχίας και δικαιοδοσίας των ΤΝΕ, πυροδότησαν την επιστημονική συζήτηση και επηρέασαν σημαντικά το νομικό καθεστώς όπως αυτό διαμορφώθηκε μέσα από την UNCLOS III.

Τον Ιούλιο 1964 ο ραδιοτηλεοπτικός σταθμός Radio – TV Nordzee ξεκίνησε να εκπέμπει σήμα από μια Σταθερή Εγκατάσταση η οποία είχε κατασκευαστεί αποκλειστικά για το σκοπό αυτό, 6νμ από τις ακτές και πάνω στην Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα της Ολλανδίας, που έγινε γνωστή ως R.E.M. Island. Η πρακτική των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών από την Ανοιχτή Θάλασσα, που αποσκοπούσε στην αποφυγή φορολογίας, την αποφυγή έκδοσης άδειας εκπομπών και απόδοσης πνευματικών δικαιωμάτων αλλά και την παράκαμψη μονοπωλιακών πολιτικών διαφορών ευρωπαϊκών κρατών στο ζήτημα αυτό, ήταν αρκετά διαδεδομένη τη δεκαετία 1960 στον Ευρωπαϊκό χώρο³¹⁶. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όμως του R.E.M. Island ήταν ότι αφενός επρόκειτο για Εγκατάσταση και όχι για Πλοίο και αφετέρου ότι ήταν τοποθετημένο στην Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, και άρα εκτός εδαφικής επικράτειας³¹⁷. Η επιλογή αυτή από πλευράς του χρήστη, μόνο τυχαία δεν μπορεί να χαρακτηριστεί. Η Εγκατάσταση είχε τοποθετηθεί εκτός των Ζωνών Εθνικής Κυριαρχίας, δεν είχε καμία ανάμειξη με την εκμετάλλευση φυσικών πόρων (στο παρόν ή το παρελθόν της) και δεν ήταν αδειοδοτημένη. Η Ολλανδική κυβέρνηση, θεωρώντας ότι ήταν άμεσα θιγόμενη³¹⁸ αποφάσισε να επιληφθεί του θέματος. Επειδή όμως δεν μπορούσε να βρει καμία νομική βάση, ούτε σε εθνικό ούτε σε διεθνές επίπεδο, προχώρησε στη δημιουργία

³¹⁶ Τον Απρίλιο 1965 ο Hunnings καταγράφει 12 τέτοια περιστατικά στη Βόρεια Θάλασσα κοντά στις ακτογραμμές των: Δανίας, Σουηδίας, Ολλανδίας, Γαλλίας και Μεγάλης Βρετανίας. Εξ' αυτών μόνο τρία περιλάμβαναν την χρήση Εγκαταστάσεων στο θαλάσσιο χώρων (το Radio-TV Nordzee και τα Radio Invicta και Radio Sutch/ City, τα οποία εξέπεμπαν από παλιές ναυτικές οχυρωματικές εγκαταστάσεις στις εκβολές του Ποταμού Τάμεση, Μεγάλη Βρετανία), πηγή: Hunnings, N. M., *Pirate Broadcasting in European Waters*, *The International and Comparative Law Quarterly*, vol 14, no 2, 1965, σ. 410-412.

³¹⁷ Αντιθέτως οι δύο Βρετανικές περιπτώσεις (βλ. αμέσως προηγούμενη υποσημείωση) που ήταν αρχικώς τοποθετημένες εκτός της Αιγιαλίδος Ζώνης των 3νμ (άρα και εκτός δικαιοδοσίας του Παράκτιου Κράτους) με την υιοθέτηση ΕΓΒ (1964) βρέθηκαν εντός των Εσωτερικών Υδάτων της Βρετανίας, η οποία εν συνεχεία ανέστειλε τις εκπομπές τους. Πηγή: Robertson, H.B. Jr., *The Suppression of Pirate Radio Broadcasting: A Test Case of the International System for Control of Activities outside National Territory*, *Law and Contemporary Problems*, vol. 45, no 1, 1982, σ. 84, υπ. 109.

³¹⁸ Η γλώσσα που χρησιμοποιούσε ο σταθμός ήταν τα Ολλανδικά, το περιεχόμενο των εκπομπών (π.χ. ειδήσεις, διαφημίσεις κ.ά.) απευθυνόταν σε Ολλανδικό κοινό και οι κεραιές εκπομπής ήταν στραμμένες στην Ολλανδική επικράτεια.

ενός νομοσχεδίου το οποίο θα της έδινε τη δυνατότητα παρέμβασης. Η πρώτη εκδοχή του μετέπειτα North Sea Installations Law, προκάλεσε διάφορες αντιδράσεις αναφορικά με τη συμβατότητα της με κανόνες του Δημοσίου Διεθνούς αλλά και του Δικαίου της Θάλασσας και για το λόγο αυτό η Ολλανδική κυβέρνηση ανέθεσε την επανεξέτασή του πριν την τελική ψηφοφορία στην Επιτροπή Francois³¹⁹. Ο νόμος ήταν βασισμένος σε μία αμφιλεγόμενη θεωρία περί ύπαρξης «νομικού κενού» για τέτοιες περιστάσεις, και για το λόγο αυτό, παρότι δε θεωρούσε παράνομες άλλες δραστηριότητες στην Ανοιχτή Θάλασσα³²⁰, επικαλείτο την ύπαρξη «ζωτικού συμφέροντος» (αγγ. vital interest). Ενώ στο επιχείρημα περί τυχόν ύπαρξης παρόμοιου συμφέροντος και από άλλα κράτη, τότε επικουρικά έκανε αναφορά στην «έννοια της εγγύτητας»³²¹. Βασιζόμενες στο νόμο αυτό, οι Ολλανδικές Αρχές επενέβησαν στο R.E.M. Island και διέκοψαν τη λειτουργία του, στο τέλος του 1964. Παρά το γεγονός ότι κανένα κράτος δεν διαμαρτυρήθηκε για την εφαρμογή του νόμου αυτού³²², οι αρχές πάνω στις οποίες βασίστηκε δέχθηκαν έντονη κριτική³²³. Χωρίς να υπεισέλθουμε σε σχολιασμό αυτών των αρχών, αξίζει να επισημάνουμε ότι η Ολλανδική κυβέρνηση απέφυγε επιμελώς να βασίσει τη νομοθεσία της πάνω σε έννοιες όπως η «κυριαρχία» και τα «κυριαρχικά δικαιώματα», επιλογές οι οποίες θα ήταν καταφανώς

³¹⁹ Η βασική αρμοδιότητα της εν λόγω Επιτροπής, που προϋπήρχε από το 1953, ήταν να γνωμοδοτεί πάνω σε σχέδια διεθνών συμφωνιών που παρήγαγε η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου των Ηνωμένων Εθνών, βλ. σχετικά για το έργο και τη σύσταση της van Panhuys, H. F., van Emde Boas, M. J., Legal Aspects of Pirate Broadcasting. A Dutch Approach, *American Journal of International Law*, vol 60, no 2, 1966, σ. 314, υπ. 53.

³²⁰ Εκτός από αυτές που αναφέρει ρητώς η Σύμβαση για την Ανοιχτή Θάλασσα (άρθρο 22) και έχουσες ειρηνικό σκοπό.

³²¹ Για μια σύντομη ανάλυση της δημιουργίας και του περιεχομένου του νόμου βλ. Robertson, H.B. Jr., The Suppression of Pirate Radio Broadcasting: A Test Case of the International System for Control of Activities outside National Territory, *ibid*, σ. 93-94. Το χωρικό πεδίο αναφοράς του οριζόταν ως εξής “installations constructed on the bed of that part of the North Sea which falls outside the territorial waters and within the boundaries of that, part of the continental shelf appertaining to the Netherlands”, πηγή: Hunnings, N. M., Pirate Broadcasting in European Waters, *ibid*, σ. 425, ενώ σύμφωνα με την Kwiatkowska αυτός ο νόμος επεξέτεινε την δικαιοδοσία της Ολλανδίας επί Σταθερών Εγκαταστάσεων στην Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα της, ανεξαρτήτως χρήσης, βλ. Kwiatkowska, B., *The 200 mile Exclusive Economic Zone in the New Law of the Sea*, Martinus Nijhoff, The Hague, 1989, σ. 112-113.

³²² Όπως αναφέρεται στο van Panhuys, H. F., van Emde Boas, M. J., Legal Aspects of Pirate Broadcasting. A Dutch Approach, *ibid*, σ. 336: “No other state protested this action”.

³²³ Βλ. Χαρακτηριστικά: Robertson, H.B. Jr., The Suppression of Pirate Radio Broadcasting: A Test Case of the International System for Control of Activities outside National Territory, *ibid*, σ. 93-94 και Hunnings, N. M., Pirate Broadcasting in European Waters, σ. 430.

εσφαλμένες, αλλά στην «δικαιοδοσία», προσπαθώντας να συμβάλει στη δημιουργία νέων κανόνων για να καλύψει ένα υπαρκτό νομικό κενό, μέσα από μία «υποκειμενική ανάγνωση» του υπάρχοντος Διεθνούς Δικαίου³²⁴.

Πριν αναλύσουμε το πώς η παραπάνω υπόθεση επηρέασε τη διεθνή νομοθεσία σχετικά με τα TNE, έχει ενδιαφέρον να δούμε μία ακόμα υπόθεση

χρήσης TNE η οποία συγκέντρωσε ενδιαφέροντα σχόλια, αλλά και νομολογία σχετικά με τα TNE. Τα Χριστούγεννα 1966, ο Roy Bates, πρώην αξιωματικός του Βρετανικού Στρατού, κατέλαβε το ναυτικό οχυρό Roughs Tower, μια εγκαταλειμμένη στρατιωτική εγκατάσταση που βρισκόταν σε απόσταση 7νμ από τις Βρετανικές ακτές³²⁵. Η αρχική στόχευση της πράξης αυτής ήταν η δημιουργία ενός ραδιοφωνικού σταθμού³²⁶, αλλά η υιοθέτηση της Marine Broadcasting Offences Act από τη Βρετανική κυβέρνηση το καλοκαίρι 1967, ματαίωσε το σχέδιο αυτό. Αντί αυτού ο Bates στις 2 Σεπτεμβρίου 1967 ανακήρυξε το οχυρό ως ανεξάρτητο κράτος, υπό την ονομασία “Principality of Sealand”, έχοντας ως νομική βάση για την πράξη του αυτή την κατάληψη *terra nullius*³²⁷. Η κίνηση αυτή δεν προβλημάτισε μόνο την ακαδημαϊκή κοινότητα, αλλά και τη Βρετανική κυβέρνηση, η οποία προσπάθησε να βρει τρόπους για να αμφισβητήσει την κατάσταση και να αποτρέψει την πράξη αυτή³²⁸, χωρίς όμως να αποφασίζει να την τερματίσει με τη χρήση βίας. Προς αυτό, ευκαιρία δόθηκε από ένα περιστατικό που σημειώθηκε στις 6 Μαΐου 1968, όταν ο γιός του Roy Bates, Michael, έβαλε

³²⁴ Βλ. και τα σχετικά σχόλια στο van Panhuys, H. F., van Emde Boas, M. J., *Legal Aspects of Pirate Broadcasting. A Dutch Approach*, *ibid*, σ. 336-340.

³²⁵ Στοιχεία από το *The History*, διαθέσιμο στο <http://www.sealandgov.org/about>.

³²⁶ Επί της ουσίας, επρόκειτο για την ανασύσταση του Radio Essex που είχε αρχικά την έδρα του στο Knock John Towers, ο οποίος καταλύθηκε μετά την υιοθέτηση ΕΓΒ από την Βρετανία. Για ένα ιστορικό των προσπαθειών του Bates βλ. Grimmelmann, J., *Sealand, HavenCo, and the Rule of Law*, *University of Illinois Law Review*, vol 2012, no 2, 2012, σ. 414-421.

³²⁷ Εφόσον η εν λόγω Εγκατάσταση όχι μόνο βρισκόταν στην Ανοιχτή Θάλασσα αλλά και είχε εγκαταλειφθεί από τις Βρετανικές Ένοπλες Δυνάμεις.

³²⁸ Διάφορα νομικά τεχνάσματα έτυχαν επεξεργασίας από την Βρετανική κυβέρνηση, τα οποία στρέφονταν ενάντια στα φυσικά πρόσωπα και δεν είχαν να κάνουν ούτε με την κατάληψη του χώρου ή την ανακήρυξη κράτους. Ο Grimmelmann αναφέρει κάποια από αυτά: α) αγωγή κατά του Bates λόγω της μη εγγραφής του ανήλικου τέκνου του στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, β) κατάσχεση του σκάφους του Bates από τις Τελωνειακές Αρχές εξαιτίας μη συμμόρφωσης με την κείμενη νομοθεσία, γ) συλλογή προστίμου από παλαιότερη καταδίκη σχετικά με παράνομες ραδιοεκπομπές από το Knock John Towers, δ) κατάσχεση του σκάφους του Bates από τις Τελωνειακές Αρχές εξαιτίας ρύπανσης στο λιμάνι του Harwich κ.ο.κ. κανένα όμως από αυτά δεν ευοδώθηκε.

πυρά με πιστόλι κατά ενός φαρόπλοιου. Λίγες μέρες αργότερα ο Γενικός Εισαγγελέας άσκησε δίωξη για παράβαση του Νόμου περί Πυροβόλων Όπλων. Η απόφαση όμως του Δικαστηρίου ήταν απογοητευτική για τις Βρετανικές Αρχές, καθώς το κεντρικό ζήτημα της υπόθεσης δεν ήταν αν η Εγκατάσταση ήταν Βρετανικό έδαφος, αλλά εάν το Βρετανικό Δίκαιο προέβλεπε εξωχωρική δικαιοδοσία. Επί τούτου, το Δικαστήριο εξέτασε δύο ενδεχόμενα: α) εάν υπήρχε ναυτική δικαιοδοσία (αγγ. admiralty jurisdiction)· το οποίο απορρίφθηκε επειδή η Εγκατάσταση δεν ήταν Πλοίο υπό Βρετανική Σημαία και δεν βρισκόταν εντός της Αιγιαλίτιδας Ζώνης και β) εάν υπήρχε δικαιοδοσία επί Βρετανών υπηκόων· το οποίο απέρριψε καθώς έκρινε ότι ο νόμος περί Πυροβόλων Όπλων είχε ως πεδίο εφαρμογής την εδαφική επικράτεια της Βρετανίας³²⁹. Η δεύτερη πτυχή της απόφασης, αναγνώριζε έμμεσα ότι το Sealand δεν αποτελούσε μέρος της Βρετανικής επικράτειας, δυσκολεύοντας έτι περαιτέρω τις κινήσεις της Βρετανίας προς επίλυση του ζητήματος και δίνοντας επιχειρήματα στον Bates ότι είχε επέλθει μια de facto αναγνώριση του Πριγκιπάτου³³⁰. Τα επόμενα 20 χρόνια, τα οποία μόνο βελούδινα δεν ήταν για το εγχείρημα των Bates³³¹, κύλησαν με την Βρετανία όχι μόνο να απέχει από όποια προσπάθεια αποτροπής, αλλά και μην έχοντας μια ξεκάθαρη θέση για το status των Rough Towers³³².

Και σε αυτή την περίπτωση, η λύση δόθηκε σε εσωτερικό επίπεδο, καθώς το 1987 η Μ. Βρετανία, εν όψει της θέσης σε ισχύ της ΣΔΘ αποφάσισε να μεταθέσει το εξωτερικό όριο της Αιγιαλίτιδας Ζώνης της από 3 σε 12νμ. Κατά τον τρόπο αυτό το Sealand βρέθηκε εντός της επικράτειας της. Παρά το γεγονός ότι η Εγκατάσταση τέθηκε τυπικά υπό τη δικαιοδοσία της

³²⁹ Για μια ανάλυση της απόφασης βλ. Grimmelmann, J., Sealand, HavenCo, and the Rule of Law, *ibid*, σ. 466-467.

³³⁰ Βλ. *The History*, διαθέσιμο στο <http://www.sealandgov.org/about>.

³³¹ Μεταξύ άλλων μια ένοπλη επίθεση, το 1978 και αργότερα μια καταστροφική πυρκαγιά (2006), βλ. σχετικά Dennis, Tr. A., *The Principality of Sealand: Nation Building by Individuals*, *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, vol 10, 2002 διαθέσιμο στο <http://www.uniset.ca/microstates/10TJSJIL261.htm> και Grimmelmann, J., Sealand, HavenCo, and the Rule of Law, *ibid*, σ. 424-434.

³³² Ο Grimmelmann αναφέρει χαρακτηριστικά “(...) the United Kingdom cautiously avoided forcing the question of Sealand’s status for the next two decades. Official policy reflected a pair of negatives. On the one hand, Sealand was not part of the United Kingdom, but on the other, the government did not regard it as a state. What it *was* has never been entirely clear”, σ. 423.

Βρετανίας³³³, δεν είναι ακόμα ξεκάθαρο ποιες αρχές έχουν διοικητικά ή εμπράγματα δικαιώματα επί αυτής, ενώ ο Bates υποστηρίζει ότι η κίνηση αυτή δεν επηρέασε την κατάσταση της εφόσον αυτή είναι ένα «κυρίαρχο έθνος»³³⁴. Η ατολμία του Βρετανικού κράτους έγινε εμφανής ξανά στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, όταν ένας Αμερικανός υπήκοος ίδρυσε στη Βρετανία μια εταιρεία πληροφορικής (εν' ονόματι HavenCo) που θα χρησιμοποιούσε το Sealand ως έδρα για την τοποθέτηση servers μεγάλης χωρητικότητας. Η επιλογή αυτή διαφήμιζε ως πλεονέκτημα της την αυτονομία και την ασφάλεια, παραπέμποντας επί της ουσίας στη δημιουργία μιας υποδομής χωρίς αυστηρούς ελέγχους που θα ήταν διαθέσιμη για κάθε είδους παράνομη δραστηριότητα³³⁵. Αυτή τη φορά η δράση ήταν πιο γενικευμένη, αλλά και προληπτικού χαρακτήρα καθώς απέτρεψε τις όποιες ύποπτες δραστηριότητες. Με την υιοθέτηση του Regulation of Investigatory Powers Act η Βρετανική Κυβέρνηση αποκτούσε το δικαίωμα ελέγχου ροής διαδικτυακών δεδομένων τα οποία θα περνούσαν εντός ή διαμέσου της επικράτειας της, γεγονός που θα της επέτρεπε τον πλήρη έλεγχο επί των δραστηριοτήτων της εταιρείας HavenCo³³⁶. Ως αποτέλεσμα αυτού, η εταιρεία χάνοντας το βασικό της πλεονέκτημα απώλεσε και τους λιγοστούς πελάτες της καταλήγοντας να παύσει τις δραστηριότητες το 2008, χωρίς ποτέ να φτάσει στο μέγιστο των δυνατοτήτων της.

Οι δύο αυτές περιπτώσεις όντας οι χαρακτηριστικότερες, ανέδειξαν μια σειρά από παράγοντες οι οποίοι φανέρωναν αφενός την μεγέθυνση της δυναμικής εξάπλωσης των TNE και αφετέρου τις δυσκολίες που προέκυπταν από τα κενά των νόμων. Πιο αναλυτικά: α) ήταν πλέον εφικτή η κατά παραγγελία κατασκευή TNE από φυσικά πρόσωπα ή δυνατή η κατάληψη

³³³ Kramer, J., Seafaring Data Havens: Google's Patented Pirate Ship, *Journal of Law, Technology and Policy*, vol 2010, no 2, σ. 371.

³³⁴ Ο Grimmelmann παραθέτει σχετικά στοιχεία από τον Hibberd "(...) the position of the United Kingdom was driven by a game of bureaucratic hot potato. Each ministry tried to describe Roughs Tower in a way that made it someone else's problem. Thus, the Ministry of Defense considered it to be within the Crown Estate's ambit, and vice versa, with the Home Office also disclaiming responsibility on the basis of statutory limits on police powers. The Treasury took the position in 1997 that the Tower was "a portable chattel which happens to be resting on the seabed", απόσπασμα από το Hibberd, Gr., *The Last Great Adventure of the Twentieth Century: The Sealand Affair in British Diplomacy*, *Britain and the World*, vol 4, is. 2011, σ. 269-293.

³³⁵ Όπως τυχερά παίγνια, πορνογραφία ή τρομοκρατικές δραστηριότητες.

³³⁶ Kramer, J., Seafaring Data Havens: Google's Patented Pirate Ship, *ibid*, σ. 368

άλλων που είχαν τεθεί εκτός χρήσης. Η πρόσβαση λοιπόν σε αυτές τις κατασκευές φαίνεται να ξεπερνούσε το «στενό» δικαίωμα που το 1958 είχε αποδοθεί μόνο σε κράτη, β) η κατοίκηση και η εκπομπή ραδιοηλεκτρονικών σημάτων έδειχνε στην πράξη ότι η χρήση των ΤΝΕ για σκοπούς διαφορετικούς των λιμενικών εγκαταστάσεων ή της εκμετάλλευσης φυσικών πόρων ήταν όχι μόνο εφικτή, αλλά συγκέντρωνε και αρκετά προτερήματα, γ) η διεύρυνση των επιλογών χρήσης σε συνδυασμό με τα κενά, τις ασάφειες και την έλλειψη νομοθεσίας αποτελούσαν γόνιμο έδαφος για το σχεδιασμό και την εκτέλεση παράνομων δραστηριοτήτων, δ) εν τη απουσία διεθνών ρυθμίσεων τα κράτη τώρα αποφάσιζαν να προσφύγουν σε υποκειμενικά μέτρα, τα οποία συχνά ήταν στο όριο της νομιμότητας ή είχαν περιορισμένα αποτελέσματα. Το ζήτημα αυτό είχε προσελκύσει το ενδιαφέρον της διεθνολογικής κοινότητας η οποία μέσα από γραπτές παρεμβάσεις ανεδείκνυε το πρόβλημα και πίεζε προς την υιοθέτηση λύσεων³³⁷.

Τα δυο κράτη ακολούθησαν εντελώς διαφορετικές προσεγγίσεις. Η μεν Ολλανδία κινήθηκε δυναμικά, υιοθέτησε σχετική νομοθεσία, υποκινούμενη αποκλειστικά από αυτό το πρόβλημα, και κατ' αυτό τον τρόπο «νομιμοποίησε» την δυναμική της επέμβαση. Η δε Βρετανία, κινήθηκε πιο ήπια, προσπαθώντας να φερθεί κατά του χρήστη και όχι κατά της χρήσης, βασιζόμενη στην ήδη υπάρχουσα νομοθεσία της, χωρίς όμως να καταφέρει να ανατρέψει την κατάσταση³³⁸. Η φύση του προβλήματος αλλά και οι επί μέρους προσεγγίσεις δεν άφησαν αδιάφορα τα διεθνή φόρα.

³³⁷ Το πρώτο μεγάλο κύμα μελέτης του φαινομένου από τους διεθνολόγους εντοπίζεται την περίοδο λίγο πριν την UNCLOS III και ως τα πρώτα της χρόνια. Σημαντικός αριθμός δημοσιεύσεων, κυρίως σε έγκριτα περιοδικά προσπαθούσε να αναδείξει τα ζητήματα αυτά. Καταγράφουμε τα πιο ενδιαφέροντα: i) Kieth, K. M., Floating cities: A new challenge for transnational law, *Marine Policy*, vol 1, is 3, 1977, σ. 190-204, ii) Phylactopoulos, A., Artificial Islands and Installations: a Call for International Legislative Action, *International Relations*, vol 4, no 5, 1972, σ. 427-436, iii) Heijmans, A.M.J., Artificial Islands and the law of Nations, *Netherlands International Law Review*, vol 21, is 2, 1974, σ. 139-161, iv) Samie, N., Fixed Offshore Installations - A New Rule of Customary International Law, *Lawyer of the Americas*, vol 9, no 3, 1977, σ. 518-530 καθώς και v) την μοναδική στο είδος της μονογραφία Papadakis, N., *The International Legal Regime of Artificial Islands*, Sijthoff, Leyden, 1977.

³³⁸ Το μόρφωμα του Sealand εξακολουθεί να υπάρχει, προσπαθώντας (ανεπιτυχώς) να πετύχει διεθνή αναγνώριση. Σε μία τέτοια του προσπάθεια έχει εκδώσει και Οδηγίες προς Ναυτιλλόμενους στις οποίες «θεσπίζει» Ζώνες Αποκλεισμού πέριξ της Εγκατάστασης, εύρους 1 νμ από 1^{ης} Ιουλίου 2006, υποκαθιστώντας το εύρος των 2νμ που ίσχυε πριν. Πηγή: Sealand Bureau of Internal Affairs, NOTM 029/06: *Modification of declared Exclusion Zone*, July 1st

Η συζήτηση ξεκίνησε στην Νομική Επιτροπή για τις Εκπομπές και την Τηλεόραση του Συμβουλίου της Ευρώπης το 1961 και το επόμενο έτος στην Επιτροπή Υπουργών, καθώς το πρόβλημα είχε αρχίσει να γίνεται εντονότερο στον Ευρωπαϊκό χώρο. Παρά το γεγονός ότι το ΣτΕ δεν είναι ένας οργανισμός που εντάσσει στο αντικείμενο του τα ζητήματα του θαλασσίου χώρου, η εμπλοκή αυτή θεμελιώθηκε στο άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, περί ελευθερίας της έκφρασης και της πληροφορίας και θεωρήθηκε ως απόκριση στους Radio Regulations, 1959 του I.T.U.³³⁹. Το ΣτΕ άδραξε αυτή την ευκαιρία για να προωθήσει ρυθμίσεις σε ένα ανερχόμενο, για τα κράτη-μέλη του, πρόβλημα οι οποίες αποτυπώθηκαν σε μία Διεθνή Συμφωνία, την European Agreement for the Prevention of Broadcasts Transmitted from Stations Outside National Territories, 1965. Η Συμφωνία αυτή, η οποία καταρτίστηκε με έναν ασυνήθιστο τρόπο³⁴⁰, είχε ως υποχρεωτικό πεδίο εφαρμογής πλοία, αεροσκάφη και παντός είδους πλωτά ή ιπτάμενα αντικείμενα³⁴¹, ενώ η εφαρμογή του σε Εγκαταστάσεις επί του βυθού ήταν προαιρετική³⁴² και προσπαθούσε να «λύσει το πρόβλημα στη στεριά», ακολουθώντας την παλιά συνταγή περί «εδαφικής δικαιοδοσίας»³⁴³. Πιο αναλυτικά, η Συμφωνία καλούσε τα κράτη-μέρη να υιοθετήσουν

2006, διαθέσιμο στο: <http://www.sealandgov.org/official-notice-notice-to-mariners/notm-029-06-modification-of-declared-exclusion-zone>.

³³⁹ Το άρθρο 7, παρ. 1.1 του Κανονισμού προέβλεπε “The establishment and use of broadcasting stations (sound broadcasting and television broadcasting stations) on board ships, aircraft or any other floating or airborne objects outside national territories is prohibited”, και το άρθρο 28, παρ. 6 “The operation of a broadcasting service by mobile stations at sea and over the sea is prohibited”, ενώ η επισυναπτόμενη Σύσταση νο 16 ζητούσε από τις αρμόδιες αρχές να μεριμνήσουν ώστε να ληφθούν μέτρα για την πρόληψη λειτουργίας σταθμών επί πλοίων ή αεροσκαφών εκτός εθνικής επικράτειας.

³⁴⁰ Η συνήθης πρακτική ήθελε οποιοδήποτε σχέδιο συμφωνίας να υποβάλλεται στην Συμβουλευτική Συνέλευση (νυν Κοινοβουλευτική Συνέλευση) για γνωμοδότηση, πριν την τελική έγκριση από τα κράτη-μέλη, η οποία στην περίπτωση αυτή δεν ακολουθήθηκε, πηγή: Woodliffe, J. C., Some Legal Aspects of Pirate Broadcasting in the North Sea, *Netherlands International Law Review*, vol 12, is 4, 1965, σ. 381-382.

³⁴¹ Άρθρο 1.

³⁴² Στο άρθρο 4.β αναφερόταν “Nothing in this Agreement shall be deemed to prevent a Contracting Party: (...) from also applying the provisions of this Agreement to broadcasting stations installed or maintained on objects affixed to or supported by the bed of the sea”.

³⁴³ Ο Robertson αναφέρει σχετικά “Rather than adopting some new or revolutionary theory of enforcement, however, the agreement signified merely a mutual undertaking actually to take the appropriate measures which traditional theories of jurisdiction already allowed against acts or actors within their territory or otherwise subject to their jurisdiction”, στο Robertson, H.B. Jr., The Suppression of Pirate Radio Broadcasting: A Test Case of the International System for Control of Activities outside National Territory, *ibid*, σ. 95.

νομοθεσία κατά πράξεων οι οποίες είχαν υποστηρικτικό χαρακτήρα προς τις παράνομες εκπομπές³⁴⁴ που προέρχονταν από περιοχές εκτός εθνικής δικαιοδοσίας, είτε από υπηκόους τους ή από αλλοδαπούς που βρισκόταν υπό τη δικαιοδοσία τους³⁴⁵.

Διαπιστώνουμε ότι η Συμφωνία υιοθέτησε μία μετριοπαθή στάση, στοχεύοντας στα φυσικά και νομικά πρόσωπα που είχαν έμμεση – υποστηρικτική εμπλοκή, χωρίς όμως να αγγίζει τα καυτά θέματα της Κυριαρχίας ή των Κυριαρχικών Δικαιωμάτων, αλλά και να μην έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα για τα ΤΝΕ. Υπογράφηκε στις 22 Ιανουαρίου 1965 και τέθηκε σε ισχύ, στις 19 Οκτωβρίου 1967, έχοντας ένα χαμηλό ρυθμό επικυρώσεων³⁴⁶. Ενδιαφέρον έχει να δούμε τη στάση των δύο άμεσα θιγόμενων κρατών προς τη Συμφωνία αυτή: α) η Ολλανδία, έχοντας εκδώσει σχετική νομοθεσία ήδη από το 1964, επικύρωσε τη Συμφωνία με σχετική καθυστέρηση, στα τέλη 1974, και β) η Βρετανία έσπευσε να την επικυρώσει στις 3 Δεκεμβρίου 1967, αμέσως μετά τη θέση της σε ισχύ και έχοντας ήδη φροντίσει να υιοθετήσει σχετική νομοθεσία στις 14 Αυγούστου 1967³⁴⁷, δύο μήνες πριν η Συμφωνία τεθεί σε ισχύ.

Το πρόβλημα όμως της δικαιοδοσίας επί των ΤΝΕ εκτός των ΖΕΚ ήταν παρόν και δεν φαινόταν να διευθετείται μέσα από το νομικό πλαίσιο της εποχής, ενώ ταυτόχρονα οι τεχνολογικές, οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις φαινόταν να το επιτείνουν. Ο Samie συνόψισε το ζήτημα στις εξής γραμμές: “Even though there is no established international law to properly regulate offshore installations, many fixed structures have already been constructed outside the territorial waters. The problem is that those offshore installations constructed outside a nation's territorial boundaries may be in violation of

³⁴⁴ Όπως συντήρηση και επισκευές εξοπλισμού, προμήθειες, μεταφορά ατόμων και εξοπλισμού, μεταδιδόμενο υλικό και γενικά υπηρεσίες προς τους σταθμούς εκπομπής, άρθρο 2, παρ. 2.

³⁴⁵ Άρθρο 3.

³⁴⁶ Η Συμφωνία σήμερα δεσμεύει 19 από τα 47 κράτη-μέλη του οργανισμού, κυρίως τα ιδρυτικά και παλαιότερα μέλη, και μεταξύ αυτών και δύο περικλειστα (Ελβετία και Λιχτενστάιν). Πληροφορίες διαθέσιμες από την ιστοσελίδα του ΣτΕ <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=053&CM=1&DF=&CL=EN> G.

³⁴⁷ Πρόκειται για την Marine Broadcasting Offences Act, το πνεύμα της οποίας ταυτιζόταν με αυτό της Συμφωνίας, πηγή: Grimmelmann, J., Sealand, HavenCo, and the Rule of Law, ibid, σ. 418-419.

international law. (...) In the presence of the legal vacuum, the law with respect to fixed installations will develop based on practical needs”³⁴⁸.

5.3.3 Κρατική Δικαιοδοσία Προβλεπόμενη από τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας

Το ιστορικό της UNCLOS III, όπως καταγράφηκε στα παραπάνω Μέρη 3.3 και 3.4, κατέδειξε τελικά επικράτηση της θεωρίας που ήθελε τα ΤΝΕ των Ζωνών Οικονομικού Ενδιαφέροντος ως υπαγόμενα στη δικαιοδοσία του Παράκτιου Κράτους³⁴⁹, ενώ επιπλέον προέβλεψε και κάποιες ρυθμίσεις για αυτά που βρίσκονταν πέραν από τις ΖΕΔ. Όλες αυτές οι ρυθμίσεις εντάσσονταν σε μια γενικότερη προσπάθεια εξάπλωσης των δικαιωμάτων των Παρακτίων και όχι μόνο Κρατών³⁵⁰, προς τις θάλασσες και τους ωκεανούς. Όπως έχουν δείξει οι εξελίξεις, από το 1982 και έπειτα τα διάφορα κράτη ερμηνεύοντας και εφαρμόζοντας τη ΣΔΘ, αλλά και άλλες διεθνείς συμφωνίες που την ακολούθησαν, προσπαθούσαν και ακόμα προσπαθούν να επεκτείνουν τα δικαιώματά τους, κινούμενοι είτε εντός του πνεύματος και του γράμματος της νομοθεσίας³⁵¹ ή απλά αγνοώντας την στα σημεία που αυτή δεν είναι

³⁴⁸ Samie, N., Fixed Offshore Installations - A New Rule of Customary International Law, σ. 530

³⁴⁹ Δημιουργώντας μια οιονεί εδαφική κυριαρχία, βλ. σχετικά Gavouneli, M., *Functional Jurisdiction in the Law of the Sea*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2007, σ. 11.

³⁵⁰ Βλ. για παράδειγμα καινοτομίες όπως την υιοθέτηση της ΑΟΖ, τη θέσπιση του Διεθνούς Βυθού και της Κοινής Κληρονομίας της Ανθρωπότητας, την επέκταση της Συνορεύουσας Ζώνης, αλλά και την επέκταση των δικαιωμάτων των Περίκλειστων Κρατών στο θαλάσσιο χώρο (για το τελευταίο βλ. σχετικά Σιούσιουρας, Π., Τα Αφρικανικά Περίκλειστα Κράτη: Αναπτυξιακή Προοπτική και Διεθνές Δίκαιο, στο Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Αφρική και Ανάπτυξη. Η Τελευταία Πρόκληση – Ευκαιρία*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003, σ. 169-185).

³⁵¹ Η Gavouneli αναφέρει χαρακτηριστικά για τις ρυθμίσεις της ΣΔΘ σχετικά με την ΑΟΖ και την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα: “(...) the coastal State was granted ‘jurisdiction’ over specific activities, namely the establishment and use of artificial islands, installations and structures; marine scientific research; and the protection and preservation of the marine environment. It is clear to my mind that the vastness of powers thus accrued to the coastal State was not fully understood at the time (...)” και επιπλέον “It was, nevertheless, clearly understood that the notion of ‘sovereign rights’ denotes something less than full sovereignty – although what exactly would that be remains uncertain”, στο Gavouneli, M., *Functional Jurisdiction in the Law of the Sea*, ibid, σ. 64. Για τον όρο «Κυριαρχικά Δικαιώματα» ο Καρακωστάνογλου αναφέρει σχετικά: «Η ονομασία αυτή σχετίζεται με τη φύση των δικαιωμάτων που είναι ίδια με αυτήν των δικαιωμάτων που απορρέουν από την πλήρη κυριαρχία. Η έννοιά τους όμως δεν ταυτίζεται με τη συνήθη περιεκτική έννοια των κυριαρχικών δικαιωμάτων, αυτών δηλαδή που αποτελούν έκφραση και απόρροια της πλήρους κυριαρχίας. Ενώ στην περίπτωση της τελευταίας τα συναφή δικαιώματα είναι πλήρη, απόλυτα και καλύπτουν κάθε δυνατή χρήση,

ξεκάθαρη³⁵². Αυτό όμως είναι που είναι σίγουρο, είναι πως η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας άλλαξε ριζικά το θεσμικό τοπίο του θαλασσίου χώρου και επηρέασε καθοριστικά το πλαίσιο για τα ΤΝΕ διευρύνοντας το πεδίο εφαρμογής και μπαίνοντας σε μεγαλύτερη ρυθμιστική λεπτομέρεια. Στο σημείο αυτό θα εξετάσουμε πως η ΣΔΘ άλλαξε το καθεστώς δικαιοδοσίας επί των ΤΝΕ ανάλογα με την περιοχή στην οποία βρίσκονται και τη χρήση τους.

Οι παραδοσιακές Ζώνες Εθνικής Κυριαρχίας, ούσες αυτές που έχουν πλέον εθιμική αναγνώριση ήταν αυτές για τις οποίες αναμενόταν οι λιγότερες δυνατές αλλαγές. Στην περίπτωση των Εσωτερικών Υδάτων η μόνη διαφοροποίηση μεταξύ της Συμφωνίας για την Αιγιαλίτιδα και τη Συνορεύουσα Ζώνη, 1958 είναι μια διευκρίνιση στο άρθρο 11, ΣΔΘ η οποία προβλέπει ότι οι υπεράκτιες εγκαταστάσεις και τα τεχνητά νησιά δεν αποτελούν μέρος των Μόνιμων Λιμενικών Εγκαταστάσεων, αναγνωρίζοντας έτσι την αυτόνομη ύπαρξη τους μακριά από την ακτογραμμή³⁵³. Καμία αναφορά δε γίνεται για το ζήτημα της δικαιοδοσίας καθώς στη ζώνη αυτή υφίσταται πλήρης και αποκλειστική κυριαρχία³⁵⁴.

τα κυριαρχικά δικαιώματα που χορηγούνται στην ΑΟΖ είναι περιορισμένα στις οικονομικές μόνο χρήσεις. (...) Πρόκειται ουσιαστικά για οικονομικά (κυρίως) κυριαρχικά δικαιώματα, δηλαδή για λειτουργικά δικαιώματα προσανατολισμένα στις οικονομικές χρήσεις του θαλασσίου χώρου», πηγή: Καρακωστανόγλου, Β., Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη: Διεθνές Θεσμικό Πλαίσιο και Εφαρμογές μέσα από τη Διεθνή Πρακτική, στο Τσάλτας, Γρ, Αναγνώστου, Χρ., (επιμ.), *Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος. Σύγχρονες Προκλήσεις & Προοπτικές Εκμετάλλευσης Υποθαλάσσιων Ενεργειακών Φυσικών Πόρων*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2014, σ. 201.

³⁵² Βλ. για παράδειγμα τη συμπεριφορά της Κίνας απέναντι στα δικαιώματα Τρίτων Κρατών στην ΑΟΖ, στο Van Dyke, J. M., *Military Ships and Planes Operating in the Exclusive Economic Zone of Another Country, Marine Policy*, vol 28, no 2, 2004, σ. 29-39.

³⁵³ Η σημασία της αναγνώρισης αυτής έγκειται πιο πολύ στο γεγονός ότι γίνεται αποδεκτός, από νομική σκοπιά, ο διαχωρισμός ΤΝ και Εγκαταστάσεων και ότι αμφότερα μπορεί να υπάρχουν εντός Εσωτερικών Υδάτων χωρίς όμως απαραίτητα να εξυπηρετούν λιμενικές λειτουργίες. Όπως έχουμε δει στο Κεφάλαιο 1, άνω, μετά τα λιμενικά έργα και τα έργα στην παράκτια ζώνη, τα πρώτα ΤΝΕ αφορούσαν στην εκμετάλλευση φυσικών πόρων πλησίον της ακτής (εξαιτίας κυρίως τεχνολογικών περιορισμών). Η διεθνής νομοθεσία όμως δεν είχε φροντίσει να κάνει αυτό το διαχωρισμό, θεωρώντας τον ήσσονος σημασίας. Παρά το γεγονός ότι στα Εσωτερικά Ύδατα μια τέτοια διευκρίνιση δεν έχει καθοριστικό ρόλο, είναι ενδεικτική είτε της άγνοιας ή της αδιαφορίας, που επικρατούσε, για λεπτομέρειες τεχνικού χαρακτήρα, πλην όμως με νομικές προεκτάσεις.

³⁵⁴ Το ίδιο ισχύει και για τα ύδατα που περικλείονται από ΕΓΒ στους Κόλπους και σε περιοχές που άλλοτε ήταν μέρος της Αιγιαλίτιδας Ζώνης, ενώ το σχετικό καθεστώς της Αβλαβούς Διέλευσης, με ότι αυτό συνεπάγεται, διατηρείται και στη ΣΔΘ.

Σχετικά με την Αιγιαλίτιδα Ζώνη παρατηρούνται μεγάλες διαφοροποιήσεις με στόχο τη θωράκιση του Παράκτιου Κράτους κατά την άσκηση της λεγόμενης Αβλαβούς Διέλευσης. Τα αντίστοιχα άρθρα στη ΣΔΘ εμπλουτίζονται με κανόνες τόσο για τις πράξεις που καθιστούν μια διέλευση επιβλαβή, όσο και κανόνες που αφορούν τη νομοθετική αρμοδιότητα του Παράκτιου Κράτους. Το άρθρο 19, παρ. 2.κ, ΣΔΘ προβλέπει ότι τα διερχόμενα πλοία πρέπει να απέχουν από όποια πράξη παρεμβολής προς Εγκαταστάσεις του Παράκτιου Κράτους και προς αυτό του αποδίδει νομοθετική αρμοδιότητα με αντικείμενο την προστασία των Εγκαταστάσεων αυτών, την οποία οφείλουν να σέβονται όσα πλοία βρίσκονται σε Αβλαβή Διέλευση³⁵⁵. Σε περίπτωση παραβίασης της σχετικής εθνικής νομοθεσίας, η Σύμβαση είναι σαφής αναγνωρίζοντας στο Παράκτιο Κράτος το δικαίωμα να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για να προλάβει την όποια παραβίαση³⁵⁶. Τα αυτά ισχύουν και για την Αβλαβή Διέλευση μέσα από Αιγιαλίτιδες Ζώνες Αρχιπελαγικών Κρατών³⁵⁷.

Οι ριζοσπαστικότερες προσθήκες αναφορικά με το καθεστώς των ΤΝΕ έγιναν στα Μέρη V και VI της ΣΔΘ, τα οποία αφορούσαν την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα. Οι ζώνες αυτές παρά τα πολλά τους κοινά στοιχεία, έφεραν σημαντικές διαφοροποιήσεις· η Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα έτεινε να αποκτήσει εθνικό χαρακτήρα, υπήρχε *ipso facto* και *ab initio* για κάθε παράκτιο κράτος, ήταν μια ζώνη αποκλειστικών δικαιωμάτων και μόνο για το παράκτιο κράτος και περιελάμβανε το βυθό και το υπέδαφος αυτού, από την άλλη η ΑΟΖ ήταν μια αμιγώς νέα ζώνη, δεν είχε υποχρεωτικό χαρακτήρα, ήταν μια *sui generis* περιοχή της Ανοιχτής Θάλασσας και περιελάμβανε εκτός από το βυθό και το υπέδαφος και την υπερκείμενη αυτών θαλάσσια στήλη³⁵⁸. Παρά τις διαφορές τους αυτές, η συνύπαρξη τους επέβαλε τη δημιουργία κοινού πλαισίου για τα

³⁵⁵ Άρθρο 21, παρ. 1.β και παρ. 4.

³⁵⁶ Είτε ποινική ή αστική δικαιοδοσία, βλ. άρθρα 27-28.

³⁵⁷ Άρθρο 52, ΣΔΘ.

³⁵⁸ Παρά το γεγονός ότι το εξωτερικό όριο και των δύο ζωνών συνήθως εκτείνεται στα 200nm από τις Γραμμές Βάσης, οι παραπάνω διαφορές συν η δυνατότητα που προσφέρει το άρθρο 76 για επέκταση της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας πέραν των 200nm συντέιναν στην ταυτόχρονη διατήρησή τους. Για μία επιχειρηματολογία υπέρ της πληρότητας της ΑΟΖ βλ. Καρακωστανόγλου, Β., Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη: Διεθνές Θεσμικό Πλαίσιο και Εφαρμογές μέσα από τη Διεθνή Πρακτική, *ibid*, σ. 199-212.

TNE, καθώς όποια διαφοροποίηση θα ήταν ικανή να οδηγήσει σε αδιέξοδα και ανεπιθύμητες καταστάσεις. Ως εκ τούτου, παρατηρούμε το άρθρο 8ο, ΣΔΘ - “Artificial islands, installations and structures on the continental shelf” να αναφέρει “Article 60 applies mutatis mutandis to artificial islands, installations and structures on the continental shelf”³⁵⁹. Παρόλα αυτά, και για λόγους συνέπειας και συνέχειας, βάση για το άρθρο αυτό αποτέλεσε το άρθρο 5 της Σύμβασης για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, 1958 το οποίο ρύθμιζε τα σχετικά ζητήματα στο Συμβατικό Πλαίσιο της Γενεύης.

Σε τυπικό επίπεδο, η νέα Σύμβαση έλυσε διάφορα ζητήματα τα οποία αφορούσαν έμμεσα αλλά επηρέαζαν άμεσα την χρήση των TNE, με βασικότερο τον καθορισμό του εξωτερικού ορίου της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας, το οποίο εν μέρει για λόγους ευκολίας ταυτιζόταν με αυτό της ΑΟΖ. Η ρύθμιση του άρθρου 1 της Σύμβασης για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα που κατοχύρωνε το κριτήριο της εκμεταλλευσιμότητας, άνοιγε τους «ασκούς του Αιόλου» αναφορικά με τη διασπορά TNE σε διάφορα σημεία των θαλασσών και των ωκεανών κατά τρόπο σχεδόν ανεξέλεγκτο³⁶⁰. Με τη μέθοδο αυτή τα τεχνολογικώς ικανά κράτη όχι μόνο είχαν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν μια σειρά από θύλακες κυριαρχικών δικαιωμάτων σε σημεία πολύ μακριά από τις ακτές τους, αλλά και να εκμεταλλεύονται φυσικούς πόρους που βρίσκονταν στη Γεωλογική Υφαλοκρηπίδα γειτονικών κρατών και χωρών. Με την υιοθέτηση του ορίου των 200nm από τις Γραμμές Βάσεις, τα κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών οριοθετούνται και καθορίζεται ο χώρος δικαιοδοσίας τους. Το δεύτερο ζήτημα το οποίο επέλυσε η ΣΔΘ ήταν η αναγνώριση της ικανότητας του Παράκτιου Κράτους να «αδειοδοτεί και να ρυθμίζει την κατασκευή, λειτουργία και χρήση» των TNE³⁶¹, γεγονός που ισοδυναμούσε με την παραδοχή μιας πραγματικότητας που υπαγόρευε την εμπλοκή και ιδιωτικών πρωτοβουλιών, για τις οποίες όμως το κράτος θα είχε τον βασικό λόγο. Τρίτο και ίσως ουσιαστικότερο σημείο, έχει να κάνει με την αλλαγή της ορολογίας για τις

³⁵⁹ Πρόκειται για άρθρο που υπάγεται στο Μέρος IV – Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη.

³⁶⁰ Ο Παπασταυρίδης χαρακτηρίζει αυτό το κριτήριο ως ασαφές και μη παρέχον ασφάλεια και βεβαιότητα δικαίου, καθώς και τη βασική αιτία χαμηλής αποδοχής της Σύμβασης, πηγή: Παπασταυρίδης, Ε., Δίκαιο της Θάλασσας, στο Αντωνόπουλος, Κ., Μαγκλιβέρας, Κ., (επιμ.), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011, σ. 221.

³⁶¹ Άρθρο 6ο, παρ. 1, ΣΔΘ.

κατασκευές του θαλασσίου χώρου· έτσι ενώ τα όποια δικαιώματα κατοχυρώνονταν μόνο για «εγκαταστάσεις και άλλες συσκευές» το 1958³⁶², η νέα Σύμβαση περιλαμβάνει στην κατηγορία αυτή «τεχνητά νησιά», «εγκαταστάσεις» και «κατασκευές»³⁶³, διαλευκαίνοντας έτσι το πεδίο εφαρμογής σε όλα τα είδη ΤΝΕ. Η προσαρμογή αυτή ήταν απαραίτητη καθώς οι τεχνολογικές εξελίξεις έδιναν πλέον όλο και περισσότερες επιλογές οι οποίες όφειλαν να ρυθμιστούν³⁶⁴.

Η ουσιαστικότερη βελτίωση της ΣΔΘ είχε δύο πτυχές, μία οριζόντιου χαρακτήρα και μία κατακόρυφου. Το άρθρο 60, παρ. 1, φέρνει κάτω από τη δικαιοδοσία του Παράκτιου Κράτους, πλέον των Εγκαταστάσεων και Κατασκευών με αντικείμενο την εξερεύνηση και εκμετάλλευση φυσικών πόρων, όλα τα Τεχνητά Νησιά (ανεξαρτήτως χρήσης), Εγκαταστάσεις και Κατασκευές για οποιοδήποτε οικονομικό σκοπό και Εγκαταστάσεις και Κατασκευές οι οποίες ενδέχεται να παρεμποδίσουν την άσκηση των δικαιωμάτων του Παράκτιου Κράτους. Και επιπλέον καθορίζει το είδος της δικαιοδοσίας αυτής, στην αμέσως επόμενη παράγραφο, ως αποκλειστική επί των προαναφερόμενων ΤΝΕ, περιλαμβανομένων τελωνειακών, δημοσιονομικών, υγειονομικών, μεταναστευτικών και ζητημάτων ασφαλείας κατ' ελάχιστον³⁶⁵.

Οι δύο αυτές ρυθμίσεις κατέχουν κομβικό ρόλο στη μετέπειτα εξέλιξη και διάδοση των ΤΝΕ παγκοσμίως, εφόσον οριοθετούν ένα ολοκληρωμένο διεθνές πλαίσιο για το νομικό καθεστώς για όλα τα είδη, και ιεραρχούν θεσμικά την πρωτοκαθεδρία του Παράκτιου Κράτους χωρίς να απαγορεύουν ή να αποκλείουν άλλες χρήσεις από Τρίτα Κράτη και εξασφαλίζοντας την απόλαυση των Ελευθεριών της Ανοιχτής Θάλασσας.

Η προχειρότητα της αντιμετώπισης των ΤΝΕ από το Συμβατικό Πλαίσιο του 1958 προκύπτει και από ακόμα δύο λεπτομέρειες: α) η Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα καλύπτει μόνο τη φάση της εξερεύνησης και της

³⁶² Άρθρο 5, παρ. 2.

³⁶³ Άρθρο 60, παρ. 1.

³⁶⁴ Η αλλαγή αυτή, είναι ενδεικτική της διαφορετικής αντιμετώπισης των τεχνικών όψεων του Δικαίου της Θάλασσας στην 3^η Συνδιάσκεψη, η οποία είναι πλέον πιο σφαιρική.

³⁶⁵ Συγκριτικά, η Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα δεν έκανε καμία αναφορά στην έννοια της δικαιοδοσίας, εφόσον προέβλεπε μόνο κρατικές δραστηριότητες, θεωρώντας το έτσι περιττό.

εκμετάλλευσης (αγγ. exploration και exploitation) των ορυκτών φυσικών πόρων, αγνοώντας την προγενέστερη αυτών φάση της «εποπτείας» (αγγ. prospecting)³⁶⁶ και β) δεν περιέχει καμία πρόβλεψη χρήσης ΤΝΕ για την άσκηση της αποκλειστικής εκμετάλλευσης των ζώντων βιολογικών πόρων³⁶⁷, η οποία καλύπτεται πλέον και αυτή από την πρόβλεψη του άρθρου 60, παρ. 2.β.

Στο πλαίσιο της διαφύλαξης των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους, η νέα Σύμβαση παρέχει μία ακόμα αρμοδιότητα, σε σχέση με την πόντιση υποβρυχίων αγωγών και καλωδίων Τρίτων Κρατών στην Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα³⁶⁸ Παράκτιου Κράτους. Στην υποχρέωση περί μη παρεμπόδισης πόντισης ή συντήρησης³⁶⁹, προσθέτει πλέον την αξίωση της πρότερης έγκρισης της χαραχθείσας πορείας καθώς και την νομοθετική αρμοδιότητα για όποιο αγωγό ή καλώδιο εισέρχεται στις ΖΕΚ και τη δικαιοδοσία επί αυτών που χρησιμοποιούνται σε σχέση με τη λειτουργία ΤΝΕ επί της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας³⁷⁰.

Παρά την πληθώρα κενών, η Σύμβαση 1958 περιλάμβανε και δυο ρυθμίσεις οι οποίες απουσίαζαν από τη μετέπειτα νέα Σύμβαση. Η πρώτη, αφορούσε στην υποχρέωση του κράτους σημαίας του ΤΝΕ για προστασία των ζώντων βιολογικών πόρων εντός της Ζώνης Ασφαλείας³⁷¹ και η δεύτερη και σημαντικότερη, αφορά στην μετατροπή της υποχρέωσης των Παράκτιων Κρατών για «πλήρη απομάκρυνση» (αγγ. total removal) Εγκαταστάσεων μετά

³⁶⁶ Παρά το γεγονός ότι η ΣΔΘ δεν κάνει σε αυτή κάποια ρητή αναφορά στο άρθρο 60 (παρά μόνο στο άρθρο 246, παρ. 6 – περί Θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας στην ΑΟΖ και την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, όπου την παραθέτει περιφραστικά ως «λεπτομερείς ερευνητικές εργασίες» - “detailed exploratory operations”), η διεξαγωγή της μέσω ΤΝΕ καλύπτεται από το άρθρο 60, παρ. 2.β, περίπτωση των Εγκαταστάσεων για οποιοδήποτε οικονομικό σκοπό. Για το περιεχόμενο της έννοιας της Εποπτείας βλ. Wegelein, Fl., *Marine Scientific Research. The Operation and Status of Research Vessels and Other Platforms in International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/ Boston, 2005, σ. 204-205.

³⁶⁷ Άρθρο 2, παρ., Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα.

³⁶⁸ Η διάταξη αυτή αποτυπώνει μια ακόμα διαφορά της ΑΟΖ με την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, καθώς στην πρώτη ισχύουν όλες οι Ελευθερίες της Ανοιχτής Θάλασσας.

³⁶⁹ Άρθρο 4, Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα.

³⁷⁰ Άρθρο 79, ΣΔΘ, παρ. 3 και 4 αντιστοίχως.

³⁷¹ Θα μπορούσαμε όμως να πούμε πως η διάταξη αυτή αντικαταστάθηκε από τις πιο γενικού περιεχομένου, ομολογουμένως, διατάξεις για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος, ήτοι άρθρα 192-194, ΣΔΘ.

το πέρας της χρήσης τους³⁷². Η υποχρέωση αυτή έχει πλέον μετατραπεί σε «χαλαρή» δέσμευση πλήρους ή μερικής απομάκρυνσης³⁷³.

Στην περιοχή της Ανοιχτής Θάλασσας η νέα Σύμβαση εισαγάγει μια, φαινομενικά, πολύ πρωτοποριακή καινοτομία, με την αναγνώριση της Ελευθερίας Κατασκευής Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων³⁷⁴ (εφεξής και Ελευθερία ΤΝΕ). Παρά το γεγονός ότι και οι έξι καταγεγραμμένες Ελευθερίες της Ανοιχτής Θάλασσας υπόκεινται σε διαφόρων ειδών περιορισμούς και προϋποθέσεις³⁷⁵, στην περίπτωση των ΤΝΕ δημιουργείται μια *suí generis* κατάσταση η οποία δεν είναι προφανής σε μια πρώτη ανάγνωση.

Για αρχή πρέπει να σταθούμε στο γεγονός ότι η Ελευθερία αυτή αποδίδεται μόνο σε κράτη³⁷⁶. Έτσι, οποιαδήποτε ιδιωτική πρωτοβουλία, προκειμένου να είναι νόμιμη θα πρέπει να αδειοδοτηθεί από κάποιο κράτος, το οποίο στην περίπτωση όποιας αδικοπραξίας θα φέρει και τη Διεθνή Ευθύνη. Το δικαίωμα όμως αυτό δε συνεπάγεται επ' ουδενί και την καθιέρωση εθνικής κυριαρχίας του Κράτους Αδειοδότησης στην περιοχή αυτή, καθώς η σύμβαση είναι σαφής στο άρθρο 89: “No State may validly purport to subject any part of the high seas to its sovereignty”³⁷⁷.

³⁷² Άρθρο 5, παρ. 5.

³⁷³ Άρθρο 60, παρ. 3. Μεγαλύτερη ανάλυση στο σχετικό Κεφάλαιο που ακολουθεί.

³⁷⁴ Η πρόβλεψη αυτή απουσίαζε από την προγενέστερη Σύμβαση για την Ανοιχτή Θάλασσα, 1958. Παρά το γεγονός ότι η απαρίθμηση των Ελευθεριών στο άρθρο 2 αυτής ήταν ενδεικτική, η κατασκευή ΤΝΕ ήταν εφικτή εφόσον ήταν συμβατή με τις Γενικές Αρχές του Διεθνούς Δικαίου και τα σχετικά συμφέροντα Τρίτων Κρατών. Η απουσία όμως αρκετά εξελιγμένης τεχνολογίας για την εκμετάλλευση πόρων στην Ανοιχτή Θάλασσα ήταν αυτή που απέτρεψε τους συντάκτες της συμφωνίας να συμπεριλάβουν και μία τέτοια Ελευθερία, πηγή: Esmaeili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, *ibid*, σ. 83.

³⁷⁵ Άρθρο 87, παρ. 1. Για μια ανάλυση αυτών βλ. Nandan, S., Rosenne, Sh., Grandy, N., (eds.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol III, *ibid*, σ. 80-84.

³⁷⁶ “The high seas are open to all States, whether coastal or land-locked. Freedom of the high seas is exercised under the conditions laid down by this Convention and by other rules of international law”, άρθρο 87, παρ. 1, ΣΔΘ.

³⁷⁷ Η δήλωση αυτή, περιέχει μία αντίφαση εφόσον από τη μία επιτρέπεται η τοποθέτηση κατασκευών με μόνιμο χαρακτήρα στον βυθό (βλ. ΤΝ και Σταθερές Εγκαταστάσεις) ενώ από την άλλη απαγορεύεται αδιαμφισβήτητα η υπαγωγή οποιουδήποτε μέρους της Ανοιχτής Θάλασσας στην κυριαρχία εντός κράτους. Ο Esmaeili όμως σχολιάζει ότι η μόνιμη αυτή παρουσία δεν συνοδεύεται από διεκδικήσεις κυριαρχίας από πλευράς του κράτους, ενώ μια σειρά από άλλες δραστηριότητες αποδεικνύουν ότι η σταθερή παραμονή εξοπλισμού στο θαλάσσιο χώρο δεν συνεπάγεται την αξίωση κυριαρχίας. Για πλήρες σχόλιο και παράδειγμα βλ. Esmaeili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, *ibid*, σ. 84.

Ενώ ως το σημείο αυτό τα πράγματα είναι αρκετά ξεκάθαρα, η κατάσταση περιπλέκεται αν λάβουμε τέσσερις άλλες καινοτομίες της ΣΔΘ: 1) τον καθορισμό του εξωτερικού ορίου της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας στα 200 νμ, β) τη θέσπιση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης, γ) την γέννηση του θεσμού Διεθνούς Βυθού και της Κοινής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας και δ) την καθιέρωση της Εκτεταμένης Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας, ανάλογα με ορισμένες γεωλογικές προϋποθέσεις, πέραν των 200νμ. Ως απότοκο αυτών, ο χαρακτήρας της Ανοιχτής Θάλασσας αλλάζει ριζικά και περιορίζονται μαζί με αυτόν και οι Ελευθερίες που έχουν άμεση σχέση με το βυθό, ήτοι η Κατασκευή ΤΝΕ, η Πόντιση Αγωγών και Καλωδίων, η εκμετάλλευση των Καθιστικών Ειδών και ως ένα σημείο, η Επιστημονική Έρευνα.

Καθώς η χρήση του βυθού, προκειμένου για την απόλαυση της σχετικής Ελευθερίας, είναι καθοριστικής σημασίας για τα ΤΝΕ³⁷⁸, πολύ σημαντικό είναι το νομικό καθεστώς αυτού, είτε εμπίπτει σε εθνική κυριαρχία ή όχι. Πιο αναλυτικά μπορούμε να έχουμε τους εξής συνδυασμούς: 1) Ανοιχτή Θάλασσα και υποκείμενα Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, οπότε υπερισχύουν τα Κυριαρχικά Δικαιώματα του Παράκτιου Κράτους, 2) Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, στην οποία όμως Τρίτα Κράτη απολαμβάνουν τις Ελευθερίες της Ανοιχτής Θάλασσας, δείχνοντας τον δέοντα σεβασμό στα Κυριαρχικά Δικαιώματα του Παράκτιου Κράτους³⁷⁹, 3) Ανοιχτή Θάλασσα και υποκείμενα Διεθνή Βυθό, όπου εκεί υπηρετούνται τα δικαιώματα του συνόλου της διεθνούς κοινότητας (βλ. Κοινή Κληρονομία της Ανθρωπότητας) διαμέσου της Αρχής του Διεθνούς Βυθού και 4) Ανοιχτή Θάλασσα και υποκείμενα Εκτεταμένη Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα πλέον της ΑΟΖ, οπότε υπερισχύουν τα Κυριαρχικά Δικαιώματα του Παράκτιου Κράτους.

Αυτή η σειρά των σημαντικότερων περιορισμών και προϋποθέσεων καταδεικνύει πως η Ελευθερία Κατασκευής ΤΝΕ στην Ανοιχτή Θάλασσα είναι

³⁷⁸ Με την εξαίρεση των Ημι-σταθερών Εγκαταστάσεων που δεν έχουν επαφή με αυτόν.

³⁷⁹ Το άρθρο 58, παρ. 1 κατονομάζει τις Ελευθερίες για τα Τρίτα Κράτη, ενώ αποσιωπά αυτές που ανήκουν αποκλειστικά στο Παράκτιο Κράτος (Αλιεία, Επιστημονική Έρευνα και Κατασκευή ΤΝΕ). Για μία σύντομη ανάλυση των αρμοδιοτήτων εντός των ΑΟΖ βλ. McConnell, M. L., *The Law Applicable on the Continental Shelf and in the Exclusive Economic Zone*, στο Brown, K.B., Snyder, D.V., (eds.), *General Reports of the XVIIIth Congress of the International Academy of Comparative Law*, Springer Science + Business Media B.V., 2012, σ. 19.

μόνο κατ' όνομα τέτοια³⁸⁰ και η άσκηση της θα πρέπει να γίνεται με πολύ προσεκτικό τρόπο ώστε να αποφεύγονται οι συγκρούσεις με Παράκτια, κυρίως, Κράτη³⁸¹. Όπως και να έχει, οι διατάξεις αυτές παραμένουν σημαντικές, ειδικότερα στις περιπτώσεις όπου δεν έχουν: α) ανακηρυχθεί ή οριοθετηθεί ΑΟΖ, β) δεν έχει οριστεί το εξωτερικό όριο της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας, γ) δεν έχει οριστικοποιηθεί η αποδοχή της Εκτεταμένης Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας από την Επιτροπή για τα Όρια της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας.

Το Μέρος VII δεν θα μπορούσε να μην περιλαμβάνει διατάξεις για τις παράνομες ραδιοεκπομπές, οι οποίες έπαιξαν τόσο καθοριστικό ρόλο στην αναδιαμόρφωση του καθεστώτος των ΤΝΕ κατά την UNCLOS III³⁸². Μετά τις παραινήσεις σε παγκόσμιο και περιφερειακό³⁸³ επίπεδο για τη λήψη μέτρων κατά παράνομων ραδιοεκπομπών από Εγκαταστάσεις, η ΣΔΘ ήρθε να τις συμπεριλάβει, μαζί με τα πλοία, στον ορισμό της έννοιας “unauthorized broadcasting from the high seas”³⁸⁴. Αρχικά το άρθρο 109, παρ. 1 καλεί όλα τα κράτη-μέρη να συνεργάζονται για την καταπολέμηση τέτοιων

³⁸⁰ Ο Oda παρατηρεί σχετικά με την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα: “(...) inherent in the adoption of the concept of the continental shelf is an inevitable modification of the entire concept of freedom of superjacent high seas. This modification requires the exercise of coastal jurisdiction in order to control the exploration of the continental shelf and exploitation of its resources. (...) Coastal states similarly should be able to prevent infringement by foreign vessels of their regulations regarding exploration or exploitation and to punish violators. In this respect, the superjacent waters of the continental shelf should to some extent be given a status similar to that of the contiguous zone”, πηγή: Oda, S., *Proposals for Revising the Convention of the Continental Shelf*, *Columbia Journal of Transnational Law*, vol 7, no1, 1968, σ. 19-20.

³⁸¹ Μία ακόμα εξαιρετική περίπτωση εφαρμογής αυτής της Ελευθερίας συναντάμε νοτίως του 60^{ου} ισημερινού, δηλ. εντός της θαλάσσιας περιοχής της Ανταρκτικής, στην οποία και ισχύουν οι Ελευθερίες της Ανοιχτής Θάλασσας με σημαντικούς όμως περιορισμούς και προϋποθέσεις όσον αφορά την αλιεία και την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος. Για μία ανάλυση βλ. Orrego Vicuña, Fr., *Antarctic Mineral Exploitation. The Emerging Legal Framework*, Cambridge University Press, Cambridge, 1989, σ. 127-165.

³⁸² Το ζήτημα μπήκε στην Ημερήσια Διάταξη κατόπιν πρότασης 9 δυτικο-ευρωπαϊκών κρατών: Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Δ. Γερμανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία και Ηνωμένο Βασίλειο, πηγή: Nandan, S., Rosenne, Sh., Grandy, N., (eds.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol III, *ibid*, σ. 231-232.

³⁸³ Τόσοι οι I.T.U. Regulations, 1959 όσο και η European Agreement for the Prevention of Broadcasts Transmitted from Stations Outside National Territories, 1965, άφηναν στη διακριτική ευχέρεια των κρατών τη λήψη μέτρων κατά των Σταθερών Εγκαταστάσεων.

³⁸⁴ Βλ. άρθρο 109, παρ. 1-2 “For the purposes of this Convention, ‘unauthorized broadcasting’ means the transmission of sound radio or television broadcasts from a ship or installation on the high seas intended for reception by the general public contrary to international regulations”, χωρίς όμως να περιλαμβάνει και τα ΤΝ.

περιστατικών³⁸⁵. Εν συνεχεία (παρ. 3), καθιερώνει πέντε βάσεις για Κατασταλτική Αρμοδιότητα εναντίον προσώπων που προβαίνουν σε παράνομες ραδιοεκπομπές: α) του Κράτους Σημαίας του πλοίου, β) του Κράτους Αδειοδότησης Εγκατάστασης, γ) του Κράτους Υψηκότητας του προσώπου, δ) του Κράτους στο έδαφος του οποίου λαμβάνονται οι εκπομπές και ε) του Κράτους του οποίου οι ραδιοεπικοινωνία υφίσταται παρεμβολές. Προς επιβεβαίωση των παραβιάσεων, η ΣΔΘ εξασφαλίζει και το Δικαίωμα Επίσκεψης, όπως το άρθρο 110 αυτής ορίζει, κατά το οποίο όμως Κατασταλτική Αρμοδιότητα έχουν μόνο τα προαναφερόμενα κράτη³⁸⁶, αποφεύγοντας έτσι να αποδώσει στην πράξη αυτή Οικουμενική Δικαιοδοσία. Σε περίπτωση δε που αυτές εδράζονται επί ΑΟΖ ή Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας, δικαιοδοσία φέρει και το Παράκτιο Κράτος βάσει του άρθρου 60, παρ. 1. β-γ.

Το Δικαίωμα της Συνεχούς Καταδίωξης³⁸⁷ στην Ανοιχτή Θάλασσα έχει ισχύ όχι μόνο για παραβάσεις εντός των Ζωνών Εθνικής Κυριαρχίας, αλλά και για τις Ζώνες Οικονομικού Ενδιαφέροντος. Μάλιστα, η Σύμβαση κάνει ιδιαίτερη αναφορά³⁸⁸ στις παραβάσεις τις σχετικές με τα Κυριαρχικά Δικαιώματα των Παράκτιων Κρατών αλλά και την εθνική νομοθεσία για τις Ζώνες Ασφαλείας, συμπληρώνοντας έτσι τις δικλείδες ασφαλείας των δύο αυτών ζωνών³⁸⁹, καθιερώνοντας αρμοδιότητα καταστολής. Ένα ζήτημα που δεν ρυθμίζει ξεκάθαρα η Σύμβαση είναι εάν μια Συνεχής Καταδίωξη μπορεί να συνεχιστεί εντός μιας Ζώνης Ασφαλείας και πως η ύπαρξη της την επηρεάζει³⁹⁰.

³⁸⁵ Μια έμμεση προτροπή για υιοθέτηση νομοθεσιών (Νομοθετική Αρμοδιότητα).

³⁸⁶ Σε περίπτωση παραβίασης, το καταστέλλουν κράτος έχει δικαίωμα σύλληψης φυσικών προσώπων, αλλά όχι σύλληψης ή κατάσχεσης μιάς Εγκατάστασης (άρθρο 109, παρ. 4, ΣΔΘ). Σε κάθε άλλη περίπτωση, Τρίτα Κράτη οφείλουν να ενημερώσουν τα αρμόδια κράτη για τα ευρήματα της Επίσκεψής τους, στο πλαίσιο της υποχρέωσης συνεργασίας, βλ. άρθρο 109, παρ. 1.

³⁸⁷ Άρθρο 111, ΣΔΘ.

³⁸⁸ Άρθρο 111, παρ. 2, ΣΔΘ.

³⁸⁹ Η Koroleva σχολιάζει σχετικά “Granting to a coastal State the right to pursue foreign vessels for a violation of its laws and regulations in the EEZ is one of the most substantial innovations made by the 1982 Convention in the institution of the right of ‘hot pursuit’”, στο Koroleva, N., The right of pursuit from the exclusive economic zone, *Marine Policy*, vol 14, is 2, 1990, σ. 139.

³⁹⁰ Το μόνο σίγουρο είναι ότι η Συνεχής Καταδίωξη δεν μπορεί τερματιστεί αυτοδικαίως με την είσοδο σε Ζώνη Ασφαλείας ΤΝΕ που υπάγεται στη δικαιοδοσία κράτους διαφορετικού

Οι ρυθμίσεις του Μέρους XI – περί Διεθνούς Βυθού αφορούν πρωτίστως τα ΤΝΕ που εμπλέκονται σε δραστηριότητες σχετικές με την αξιοποίηση της Κοινής Κληρονομίας της Ανθρωπότητας, και έχουν έντονο περιβαλλοντικό χαρακτήρα³⁹¹. Όλες οι άλλες δραστηριότητες δεν αποκλείονται³⁹², απλά ακολουθούν στην ιεραρχία, όντας στην πραγματικότητα Ελευθερίες της Ανοιχτής Θάλασσας. Καθώς ο Διεθνής Βυθός αποτελεί Κοινή Κληρονομιά της Ανθρωπότητας³⁹³ (εφεξής και ΚΚΑ) δεν νοείται επί αυτού καμία αξίωση εδαφικής κυριαρχίας, ούτε καν Κυριαρχικών Δικαιωμάτων³⁹⁴. Στρέφοντας το ενδιαφέρον στις Εγκαταστάσεις με αντικείμενο την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της ΚΚΑ, η Σύμβαση προβλέπει ότι αυτές θα συναρμολογούνται, θα τοποθετούνται και θα αποσύρονται σύμφωνα με τις διατάξεις του Μέρους XI και τους κανονισμούς και διαδικασίες της Διεθνούς Αρχής³⁹⁵, ενώ για όλα τα άλλα ΤΝΕ ισχύουν τα προβλεπόμενα για την Ανοιχτή Θάλασσα. Η Διεθνής Αρχή όμως, εκτός από ρυθμιστική αρμοδιότητα, έχει και εκτελεστικά καθήκοντα, ήτοι την οργάνωση, διεξαγωγή και έλεγχο κάθε δραστηριότητας σχετικής με την ΚΚΑ, είτε αυτή διεξάγεται από την Επιχείρηση ή Κράτη Μέρη ή κρατικές επιχειρήσεις ή φυσικά ή νομικά

από αυτό που την εκτελεί, καθώς η Σύμβαση προβλέπει ως μοναδική περίπτωση κατάλυσης την είσοδο του καταδιωκόμενου πλοίου σε Αιγιαλίτιδα Ζώνη του Κράτους Σημαίας του ή Τρίτου Κράτους. Για τις προϋποθέσεις τερματισμού της Συνεχούς Καταδίωξης βλ. Poulantzas, N. M., *The Right of Hot Pursuit in International Law*, Second Edition, Martinus Nijhoff, The Hague, 2002, σ. 187 κ.ε. Σε περίπτωση τερματισμού, η μόνη επιλογή του καταδιώκοντος κράτους είναι η προσφυγή σε διπλωματικές ενέργειες προς το κράτος στο οποίο την Αιγιαλίτιδα Ζώνη κατέφυγε το πλοίο, βλ. Κλάδη - Ευσταθοπούλου, Μ., *Νηοψία και Συνεχής Καταδίωξη στην Ανοιχτή Θάλασσα: Σύγχρονη Νομική Προσέγγιση*, στο Περράκης, Στ., Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Ασφάλεια και Πειρατεία στην Ανοιχτή Θάλασσα. Η Σύγχρονη Νομική Προσέγγιση Μέσα από τη Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίν (1982) για το Δίκαιο της Θάλασσας*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2006, σ. 71-86.

³⁹¹ Βλ. Nandan, S., Lodge, M., Rosenne, Sh., (eds.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol VI, *ibid*, σ. 208.

³⁹² Ένα απόλημα της ΣΔΘ είναι πως στο Μέρος XI δεν δίνεται κάποιος σαφής ορισμός των «δραστηριοτήτων που διεξάγονται στην Περιοχή» (άρθρο 134, παρ. 2), παρόλο που αυτές περιγράφονται αναλυτικά σε διάφορα σημεία του Μέρους. Το απόλημα επιτείνεται με την αναφορά σε «άλλες δραστηριότητες που διεξάγονται στο θαλάσσιο περιβάλλον» (άρθρο 147, παρ. 3), η οποία με μια πρώτη ματιά προκαλεί σύγχυση. Η διατύπωση όμως αυτή παραπέμπει σε δραστηριότητες στον θαλάσσιο χώρο εν γένει και όχι στο βυθό, υπονοώντας τις άλλες νόμιμες χρήσεις των θαλασσών και των ωκεανών, οι οποίες διέπονται από το καθεστώς της Ανοιχτής Θάλασσας (βλ. και άρθρο 135, ΣΔΘ). Την ανάλυση αυτή ακολουθεί και ο Esmaeili στο Esmaeili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, *ibid*, σ. 88.

³⁹³ Άρθρο 136, ΣΔΘ.

³⁹⁴ Βλ. και άρθρο 137, ΣΔΘ.

³⁹⁵ Άρθρο 147, παρ. 2.α.

πρόσωπα υπαγόμενα στα Κράτη Μέρη³⁹⁶. Φυσικά ο ρόλος της παραμένει ρυθμιστικός και μόνο, εφόσον οι Εγκαταστάσεις δεν είναι δυνατό να τεθούν υπό την αποκλειστική της δικαιοδοσία³⁹⁷. Στην περίπτωση αυτή ισχύουν οι γενικές προβλέψεις περί κρατικής αρμοδιότητας σε περιοχές εκτός εθνικής δικαιοδοσίας.

Έχοντας ολοκληρώσει την ανάλυση του ζητήματος της δικαιοδοσίας επί των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων στις Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας και τις Περιοχές Εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας, θα συνεχίσουμε με δύο χώρους ειδικού ενδιαφέροντος (Διεθνή Στενά και Κόλποι) και τα προβλεπόμενα για μια διακριτή δραστηριότητα (Επιστημονική Έρευνα) πριν περάσουμε στην ιδιαίτερη περίπτωση των Ζωνών Ασφαλείας των ΤΝΕ.

Το άρθρο 34, ΣΔΘ ξεκαθαρίζει ότι δεν επηρεάζεται το νομικό status των ΖΕΔ των κρατών που συνορεύουν με ένα Στενό Διεθνούς Ναυσιπλοΐας, ούτε η άσκηση κυριαρχίας ή δικαιοδοσίας στα ύδατα, το βυθό και το υπέδαφος αυτού, κάνοντας σαφές ότι ισχύουν όλες οι παραπάνω αναλυθείσες διατάξεις ανάλογα με τις ζώνες που υφίστανται. Αντίστοιχα, για τους Κόλπους ισχύουν οι διατάξεις που εφαρμόζονται στα Εσωτερικά Ύδατα, για όσα ΤΝΕ βρίσκονται εσωτερικά της Γραμμής Βάσης.

Η Επιστημονική Έρευνα στο θαλάσσιο χώρο είναι μια πολύπτυχη δραστηριότητα με αρκετές ιδιαιτερότητες. Αντιλαμβανόμενοι την φυσική ενότητα του χώρου, ο οποίος θα πρέπει να μελετάται συνεκτικά, οι συντάκτες της ΣΔΘ, εκτός από τις επιμέρους διατάξεις για κάθε ΖΕΔ και τις Περιοχές

³⁹⁶ Άρθρο 153, παρ. 2.β. Με αυτή τη διατύπωση η ΣΔΘ ουσιαστικά καταγράφει/ αναγνωρίζει όλα τα είδη των δρώντων τα οποία μπορούν να πραγματοποιήσουν κάποια δραστηριότητα στο θαλάσσιο χώρο, κάτι που δεν κάνει σε προηγούμενα Μέρη της. Ο βασικός λόγος που γίνεται αυτό είναι επειδή οι μη κρατικοί δρώντες έχουν δικαίωμα άμεσης συνεργασίας με την Διεθνή Αρχή. Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των ιδιωτικών δρώντων ήταν ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα τριβής και μετά την υπογραφή της Σύμβασης τα οποία και προκάλεσαν την υπογραφή νέας εφαρμοστικής συμφωνίας το 1994, βλ. σχετικά Oxman, B., Law of the Sea Forum: The 1994 Agreement on Implementation of the Seabed Provisions of the Convention on the Law of the Sea, *American Journal of International Law*, vol 88, no 4, 1994, σ. 687-696.

³⁹⁷ Ο Esmaeili αναφέρει χαρακτηριστικά: “Although the Authority may on the grounds of its license and general jurisdiction over the seabed Area, make certain regulations for the implementation of the provisions of the UN Convention, in practical terms, the Authority itself cannot assume overall jurisdiction including civil and criminal jurisdiction. The Authority lacks a code of civil or criminal law or a judiciary system to effectively exercise jurisdiction (...)”, στο Esmaeili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, ibid, σ. 99-100.

Εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας, αφιέρωσαν και ένα ολόκληρο μέρος για αυτήν (Μέρος XIII – περί Θαλάσσιας Επιστημονικής Έρευνας), προσπαθώντας να πετύχουν ένα όσο το δυνατό πιο ομοιογενές πλαίσιο³⁹⁸. Τα άρθρα 258-262 περιλαμβάνουν διατάξεις για τη χρήση Εγκαταστάσεων στην Επιστημονική Έρευνα, τονίζοντας πως η χρήση τους θα διέπεται από τους επιμέρους κανόνες ανά Ζώνη ή Περιοχή³⁹⁹. Κατ' αυτό τον τρόπο τα κράτη που αδειοδοτούν αυτές τις χρήσεις διατηρούν την Κυριαρχία ή την Δικαιοδοσία τους⁴⁰⁰, ανάλογα με την τοποθεσία, είτε αυτές διεξάγονται από κρατικούς ή από μη κρατικούς δρώντες⁴⁰¹. Σε οποιαδήποτε περίπτωση όμως, οι Εγκαταστάσεις αυτές δεν αποτελούν Νησιά, υπό την έννοια του άρθρου 121, ΣΔΘ, δεν δικαιούνται Αιγιαλίτιδα Ζώνη, ούτε επηρεάζουν τις οριοθετήσεις των ΖΕΔ⁴⁰².

Η θέσπιση Ζωνών Ασφαλείας πέριξ των ΤΝΕ έχει διττό σκοπό· αφενός να τα προστατεύει και αφετέρου να φροντίζει για την ασφάλεια των άλλων χρηστών του θαλασσίου χώρου. Η ανάγκη για τη δημιουργία αυτών των ζωνών προέκυψε από τις απαιτούμενες συνθήκες ασφαλείας, αλλά και τις πιθανές επικίνδυνες συνέπειες από τη λειτουργία ΤΝΕ για εξερεύνηση και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων⁴⁰³. Η δημιουργία τους, η οποία είναι μη υποχρεωτικού χαρακτήρα, προβλέπεται ρητά για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη⁴⁰⁴, τον Διεθνή Βυθό⁴⁰⁵

³⁹⁸ Για μία σύνοψη του καθεστώτος βλ. Guy, N., Rights & Responsibilities - Time for a Rethink?, *Presentation given at the 4th ABLOS Conference "Marine Scientific Research and the Law of the Sea: The Balance Between Coastal States and International Rights"*, Monaco, October 11th 2005, διαθέσιμο στο: <http://www.gmat.unsw.edu.au/ablos/ABLOS05Folder/GuyPaper.pdf>.

³⁹⁹ Άρθρο 258, ΣΔΘ. Βλ. και Τσάλτας, Γρ., *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, τόμος Δεύτερος, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003, σ. 135.

⁴⁰⁰ Άρθρο 258, ΣΔΘ.

⁴⁰¹ Άρθρο 263, ΣΔΘ.

⁴⁰² Άρθρο 259, ΣΔΘ.

⁴⁰³ Σύμφωνα με τον Kaye η διατύπωση των παραγράφων 4 και 5 του άρθρου 60, ΣΔΘ, υπογραμμίζει ότι η κύρια πρόθεση του νομοθετήματος είναι η προστασία της ναυσιπλοΐας, βλ. Kaye, St., *International Measures To Protect Oil Platforms, Pipelines, and Submarine Cables from Attack*, *Tulane Maritime Law Journal*, vol 31, no 2, 2007, σ. 386, μία άποψη που ενδυναμώνεται από την παράγραφο 7 του ίδιου άρθρου, περί μη παρεμπόδισης αναγνωρισμένων θαλάσσιων διαδρόμων.

⁴⁰⁴ Στις περιπτώσεις αυτές οι ζώνες οφείλουν να προσιδιάζουν με τη φύση και τη λειτουργία των ΤΝΕ και να μην εκτείνονται σε απόσταση άνω των 500μ, βλ. άρθρο 60, παρ. 5, ΣΔΘ.

⁴⁰⁵ Το άρθρο 147, παρ. 2.β, ΣΔΘ δίνει τη δυνατότητα θέσπισης ζώνης με σκοπό την προστασία της ναυσιπλοΐας και της Εγκατάστασης, χωρίς όμως να ορίζει και το εύρος της. Το κενό αυτό,

και για τις Εγκαταστάσεις που συμμετέχουν σε Επιστημονική Έρευνα⁴⁰⁶. Στην περίπτωση της Αιγιαλίτιδας Ζώνης και των Εσωτερικών Υδάτων, η Σύμβαση δεν κάνει καμία αναφορά σε δημιουργία Ζωνών Ασφαλείας, καθώς η Κυριαρχία του Παράκτιου Κράτους επιτρέπει τη λήψη οποιουδήποτε σχετικού μέτρου⁴⁰⁷. Τέλος, η Ελευθερία Κατασκευής ΤΝΕ στην Ανοιχτή Θάλασσα δεν συνοδεύεται από κάποιον άλλο ιδιαίτερο περιορισμό⁴⁰⁸.

Εκτός από τις επιμέρους διατάξεις που προβλέπονται από τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, είναι θεμιτή και η λήψη ειδικών μέτρων από τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς⁴⁰⁹, αλλά καθοριστική σημασία διαδραματίζει και ο ρόλος των εθνικών ρυθμίσεων. Πέραν των ρυθμίσεων για τις ΖΕΚ, που αναλύθηκαν μόλις παραπάνω, χρήζουν επεξήγησης και αυτές που

τουλάχιστον όσον αφορά τις Δραστηριότητες στην Περιοχή, θα μπορούσε να καλυφθεί και από τη Διεθνή Αρχή, η οποία είναι υπεύθυνη να νομοθετεί για τη λειτουργία Εγκαταστάσεων (βλ. άρθρο 147, παρ. 2.α, ΣΔΘ). Ο Kaye παρατηρεί πως για λόγους συνοχής οι Ζώνες Ασφαλείας στο Διεθνή Βυθό θα πρέπει και αυτές να περιορίζονται στα 500μ, στο Kaye, St., *International Measures To Protect Oil Platforms, Pipelines, and Submarine Cables from Attack*, *Tulane Maritime Law Journal*, *ibid*, σ. 388.

⁴⁰⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 260, οι Ζώνες Ασφαλείας είναι προαιρετικού χαρακτήρα και έχουν μέγιστο εύρος τα 500μ.

⁴⁰⁷ Ειδικά στην Αιγιαλίτιδα Ζώνη η Σύμβαση προβλέπει Νομοθετική και Κατασταλτική Αρμοδιότητα για τα ΤΝΕ, υπό τις οποίες μπορεί να ρυθμίζει τη ναυσιπλοΐα πλησίον αυτών. Ο Harel αναφέρει πως εξ' αυτών των προβλέψεων ορμώμενο, το Παράκτιο Κράτος είναι σε θέση να δημιουργήσει ζώνες που να έχουν περιεχόμενο παρόμοιο με αυτό των Ζωνών Ασφαλείας εκτός των ΖΕΚ. “ (...) vessels must comply with such laws and regulations. Accordingly, the coastal state may impose limitations on navigation of vessels in the vicinity of its offshore platforms in order to ensure the safety of those platforms. Such measures may require vessels to change their course or to follow instructions that may prolong their journey, as long as this does not unreasonably hamper their right to innocent passage. Under this authority, a coastal state could establish safety zones around its offshore platforms and prohibit unauthorized access to those zones”, Harel, As., *Preventing Terrorist Attacks on Offshore Platforms: Do States Have Sufficient Legal Tools?*, *Harvard National Security Journal*, vol 4, is 1, 2012, σ. 142. Μοναδικός περιορισμός του εύρους έχει να κάνει με το αν η ζώνη αποτελεί εμπόδιο προς τη ναυσιπλοΐα (άρθρο 24, ΣΔΘ), ενώ σε περίπτωση λήψης μέτρων εξαιρετικού χαρακτήρα, αυτά θα πρέπει να έχουν περιορισμένη χρονική διάρκεια (άρθρο 25, παρ. 3, ΣΔΘ).

⁴⁰⁸ Όπως έχει αναλυθεί και παραπάνω η παρουσία ΤΝΕ στην Ανοιχτή Θάλασσα καλύπτεται από τα επιμέρους καθεστώτα του υποκείμενου βυθού (Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, ΑΟΖ, Διεθνής Βυθός) ή της χρήσης (Επιστημονική Έρευνα). Το μόνο κενό στο γράμμα του νόμου εμφανίζεται στις περιπτώσεις του Διεθνούς Βυθού και της Επιστημονικής Έρευνας όπου η ΣΔΘ αναφέρεται μόνο σε Εγκαταστάσεις και όχι σε Τεχνητά Νησιά.

⁴⁰⁹ Στην περίπτωση των ΑΟΖ και Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας, αναφορικά με το εύρος της Ζώνης Ασφαλείας, άρθρο 60, παρ. 5, και τη ναυσιπλοΐα, παρ. 6, ΣΔΘ. Στην περίπτωση των Εγκαταστάσεων Επιστημονικής Έρευνας, αναφορικά με τη προειδοποιητική σήμανση τους, άρθρο 262. Στην περίπτωση του Διεθνούς Βυθού, αναφορικά με την κατασκευή και λειτουργία τους, άρθρο 147, παρ. 2.α.

εφαρμόζονται στις Ζώνες Οικονομικού Ενδιαφέροντος. Το άρθρο 60 της Σύμβασης αναφέρει ότι το Παράκτιο Κράτος έχει αποκλειστική νομοθετική αρμοδιότητα για ζητήματα ασφαλείας (παρ. 2) και δύναται να λάβει τα κατάλληλα μέτρα (αγγ. *appropriate measures*) για να εξασφαλίσει την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας και των ΤΝΕ, χωρίς όμως να ορίζει ποια μπορούν να είναι αυτά⁴¹⁰. Το ερώτημα για το κατά πόσο αυτή η διάταξη επιφέρει μόνο Νομοθετική⁴¹¹ ή και Κατασταλτική Αρμοδιότητα προκύπτει αυτόματα⁴¹². Καθώς ο σκοπός των Ζωνών Ασφαλείας είναι η προστασία *per se* των ΤΝΕ και η διαφύλαξη της ναυσιπλοΐας, το περιεχόμενο των εθνικών νομοθεσιών κινείται συνήθως σε αυτό τον άξονα⁴¹³. Η απαραίτητη κατασταλτική εξουσία εξασφαλίζεται πάλι μέσα από τη Σύμβαση, και δη μέσα από τις ρυθμίσεις τις σχετικές με τη Συνεχή Καταδίωξη (άρθρο 111) που προβλέπουν έναρξη αυτής ακόμα και μέσα από Ζώνες Ασφαλείας για σχετικές παραβάσεις και παραβιάσεις⁴¹⁴. Σε κάθε περίπτωση όμως τα μέτρα πρέπει να είναι δίκαια και αναλογικά και δε πρέπει να αποτελούν αιτιολογία για αναστολή της Αβλαβούς Διέλευσης⁴¹⁵.

⁴¹⁰ Για μία ανάλυση των πιθανών «κατάλληλων μέτρων», βλ. Harrison, J., *Safeguards Against Excessive Enforcement Measures in the Exclusive Economic Zone – Law and Practice*, *Research Paper Series*, no 30, University of Edinburgh, School of Law, 2014, σ. 9.

⁴¹¹ “While the prescriptive powers of the coastal state are quite clear, the enforcement powers of the coastal state are less so”, πηγή: Klein, N., *Maritime Security and the Law of the Sea*, Oxford University Press, Oxford, 2011, σ. 102. *

⁴¹² Ο Papadakis θέτει ακόμα και το ζήτημα αν η αποκλειστική δικαιοδοσία επί των ΤΝΕ μεταφέρεται και στις Ζώνες Ασφαλείας, στο οποίο τοποθετείται μάλλον αρνητικά, βλ. Papadakis, N., *The International Legal Regime of Artificial Islands*, *ibid*, σ. 143.

⁴¹³ Π.χ. η Βρετανική νομοθεσία προβλέπει την απαγόρευση εισόδου σε ορισμένες περιοχές (Continental Shelf Act, 1964) και η Αμερικανική την απαγόρευση εισόδου σε υπεράκτιες εγκαταστάσεις για πλοία των οποίων τα Κράτη Σημείας δεν έχουν υπογράψει σχετική συμφωνία με τις ΗΠΑ. Πηγή: Kwiatkowska, B., *The 200 mile Exclusive Economic Zone in the New Law of the Sea*, *ibid*, σ. 122. Την λήψη μέτρων που να περιορίζουν ή να ρυθμίζουν την κυκλοφορία προβλέπει και η σχετική Απόφαση του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού, IMO/GA Resolution, A.671(16), *Safety Zones and Safety of Navigation Around Offshore Installations and Structures*, 1989.

⁴¹⁴ Υπέρ της Κατασταλτικής Αρμοδιότητας τοποθετήθηκε και ο Δικαστής Golytsin στην υπόθεση *The Arctic Sunrise* (Ολλανδία εναντίον Ρωσικής Ομοσπονδίας), ITLOS, βλ. *Dissenting opinion of Judge Golitsyn*, 22 Νοεμβρίου 2013, παραγράφους 23 και 25, διαθέσιμη στο: https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no.22/Order/C22_Ord_22.11.2013_diss.op.Golitsyn_orig_Eng.pdf.

⁴¹⁵ Ο Symmons παρατηρεί ότι μπορεί οι Ζώνες Ασφαλείας να είναι πιο περιορισμένες (“more limited”), σε δικαιοδοσία, από τις Αιγιαλιτίδες Ζώνες, είναι όμως και πιο περιοριστικές (“more restrictive”), εφόσον εντός τους μπορεί να απαγορευθεί η ναυσιπλοΐα, βλ. Symmons, Cl. R., *The Maritime Zones of Islands in International Law*, Martinus Nijhoff, Dordrecht,

5.3 Επιδιώξεις Κρατικής Κυριαρχίας επί Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

5.3.1 Μοντέρνες μορφές χρήσεων των Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

Τα Τεχνητά Νησιά και οι Εγκαταστάσεις στο θαλάσσιο χώρο προέκυψαν από την επιθυμία για την εξυπηρέτηση διαφόρων ανθρώπινων αναγκών, οι οποίες σήμερα καλύπτουν ένα πάρα πολύ ευρύ φάσμα⁴¹⁶. Οι αρχικοί τεχνικοί περιορισμοί ξεπεράστηκαν σταδιακά, κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, και σήμερα τόσο οι σχεδιασμοί όσο και οι ικανότητες που έχουν αναπτυχθεί είναι πολύ φιλόδοξοι⁴¹⁷. Οι περιορισμένες χρήσεις και τεχνική δυνατότητα ήταν αυτά που κρατούσαν για χρόνια το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας περιορισμένο, γεγονός που οδήγησε σε μια επιδερμική, στην αρχή⁴¹⁸, αντιμετώπιση. Τα προβλήματα και οι εξελίξεις τα οποία προέκυψαν σταδιακά⁴¹⁹ πίεσαν προς την επιλογή όχι απλά της λήψης μέτρων, αλλά της αλλαγής της γενικότερης θεώρησης των ΤΝΕ από τη σκοπιά του Διεθνούς Δικαίου. Το σημερινό νομικό καθεστώς των ΤΝΕ κατάφερε να επιλύσει αρκετά από τα ανοικτά ζητήματα, έστω και σε επίπεδο αρχής, έχοντας ένα όσο το δυνατό σφαιρικότερο χαρακτήρα. Παρά τα κενά και τις αδυναμίες του, φαίνεται πως είναι αρκετά λειτουργικό, καθώς ένας μεγάλος αριθμός ΤΝΕ βρίσκεται σε λειτουργία, ενώ στη φάση του σχεδιασμού βρίσκονται πολλά ακόμα καινοτόμα σχέδια.

1979, σ. 107. Η άρση όμως της Αβλαβούς Διέλευσης δε θα πρέπει να γίνεται με την ελάχιστη αφορμή: “Many states have prescribed in their legislation the establishment of safety zones and measures, including criminal sanctions, in order to prevent the infringement of safety zones” επιπλέον “The coastal State may prevent innocent passage if the foreign ships engage in any act aimed at interfering with installations of the coastal State. Minor interference caused by foreign ships through the territorial sea cannot be used as a basis for the coastal state to deny the innocent passage of foreign ships (...)”, βλ. Esmaeili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, ibid, σ. 137.

⁴¹⁶ Βλ. Κεφάλαιο 2, άνω.

⁴¹⁷ Για μία σύντομη παράθεση των σχεδιαζόμενων και μελλοντικών δραστηριοτήτων βλ. Galea, Fr., *Artificial Islands in the Law of the Sea*, PhD Thesis, Faculty of Laws, University of Malta, 2009, σ. 58-82.

⁴¹⁸ Βλ. UNCLOS I.

⁴¹⁹ Κυρίως κατά τη δεκαετία 1960, βλ. Μέρος 5.2.2, άνω.

Όπως είναι λογικό, μια σύμβαση με τόσο γενικό χαρακτήρα όπως η ΣΔΘ, δε θα μπορούσε να καλύψει με κάθε λεπτομέρεια όλα τα σχετικά ζητήματα, ακόμα και για τα βασικά ζητήματα. Και καθώς η τεχνολογία προοδεύει, μαζί ακολουθούν και οι επιλογές και πολιτικές των διαφόρων δρώντων της διεθνούς κοινότητας, είτε κρατών ή προσώπων. Τα κράτη, κυρίως, όντας ορθολογικοί δρώντες προσπαθούν να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα τους είτε κινούμενα μέσα σε θεσμοθετημένα πλαίσια ή αμφισβητώντας αυτά, στην προσπάθεια τους να τα βελτιώσουν ή να τα ανατρέψουν.

Στο μέρος αυτό θα δούμε τρεις εφαρμογές των ΤΝΕ που σχεδιάζονται ή εκτελούνται στη σύγχρονη εποχή και οι οποίες αντιστοιχούν σε αυτές τις τρεις πτυχές (διατήρηση, αλλαγή και ανατροπή status quo). Όπως θα φανεί από την ανάλυση, παρά τον υψηλό τεχνικό τους χαρακτήρα, οι εφαρμογές αυτές έχουν κυρίως πολιτική στόχευση και δοκιμάζουν τα όρια ή θέτουν υπό αμφισβήτηση αρχές και κανόνες τόσο του Δικαίου της Θάλασσας όσο και του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου, εν γένει.

5.3.2 Ανάκτηση Γης

Η τεχνική της ανάκτησης γης (αγγ. land reclamation) έχει επινοηθεί ήδη από τα Ρωμαϊκά Χρόνια, και ξεκίνησε να εφαρμόζεται πιο εντατικά από τον 15^ο αιώνα και εξής, αρχικά στην ενδοχώρα, αλλά ιδιαίτερα στις μέρες μας και στον θαλάσσιο χώρο, πλησίον των ακτών. Με απλά λόγια, η ανάκτηση γης έχει να κάνει με τον αποκλεισμό ή και την άντληση υδάτων από μία περιοχή και εν συνεχεία την κάλυψη της με φυσικά υλικά έως ότου μετατραπεί σε στέρεο έδαφος. Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας μπορεί να έχει δύο μορφές⁴²⁰: α) τις ανακτήσεις τύπου polder και β) τις υπερυψωμένες ανακτήσεις. Οι πρώτες πραγματοποιούνται συνήθως στην παράκτια ζώνη, σε περιοχές εδαφικά ασταθή χαρακτήρα (π.χ. εκβολές ποταμών, λιμνοθάλασσες, αβαθή κ.ά.) με σκοπό τη χρήση για κατοικία ή αγροτική καλλιέργεια⁴²¹, ενώ

⁴²⁰ Πηγή: Stive, M., Artificial Island, in Schwartz, M., *Encyclopedia of Coastal Science*, ibid, σελ. 55.

⁴²¹ "Polders are a special type of drained agricultural land typically found in low-lying coastal areas, river plains, shallow lakes, lagoons and upland depressions. Before impoldering, polder areas were either waterlogged or temporarily or permanently under water. An area becomes a

οι δεύτερες γίνονται είτε στην παράκτια ζώνη ή εγγύς αυτής, έχουν μεγαλύτερο ύψος και κατασκευάζονται ώστε να φιλοξενούν δραστηριότητες με έντονα φορτία βάρους⁴²². Εφόσον λοιπόν πραγματοποιούνται εντός του θαλασσίου χώρου, από νομική σκοπιά κατατάσσονται ως Τεχνητά Νησιά, εάν είναι αποκομμένα από την ακτογραμμή, ή ως Εγκαταστάσεις, εάν είναι αποτελούν συνέχεια αυτής, με την περιπτώσιολογία όμως να ποικίλει⁴²³.

Στο σημείο αυτό, οφείλουμε να ξεκαθαρίσουμε ότι στο παρόν μέρος δεν εξετάζουμε την ανάκτηση γης ως τεχνική *per se*, αλλά ως πολιτική επιλογή που αξιοποιεί αυτή την τεχνική⁴²⁴. Έτσι, η Ανάκτηση Γης πραγματοποιείται για τρεις κυρίως λόγους:

α) έλλειψη γης ή κατάλληλης γης: απαντάται σε περιπτώσεις όπου είτε η εδαφική επικράτεια είναι μη επαρκής⁴²⁵ ή περιορισμένη⁴²⁶, και ενίοτε σε συνδυασμό αυτών με την περιορισμένη καταλληλότητα της γης για διάφορες χρήσεις⁴²⁷,

β) ανάγκη διατήρησης γης: εφαρμόζεται σε περιπτώσεις όπου παρατηρούνται διάβρωση ακτών, επίδραση ακραίων φυσικών φαινομένων ή της άνοδος της στάθμης της θάλασσας,

γ) επέκταση της εδαφικής επικράτειας: η εφαρμογή αυτή, που ενίοτε εμφανίζεται και ως συμπληρωματική των δύο παραπάνω, έχει σα σκοπό όχι την κάλυψη κάποιων βασικών ή ζωτικών αναγκών, αλλά την επέκταση της εθνικής κυριαρχίας τόσο στον εδαφικό όσο και το θαλάσσιο χώρο.

polder when it is separated from the surrounding hydrological regime in such a way that its water level can be controlled independently of its surrounding regime. This condition is accomplished by various combinations of drainage canals and dikes”, πηγή: Hooimeijer, F., *The Tradition of Making Polder Cities*, *ibid*, σ. 317.

⁴²² Π.χ. εκτεταμένη κατοίκηση, βιομηχανικές δραστηριότητες, υποδομές μεταφορών κ.ά.

⁴²³ Ο Stive αναφέρει χαρακτηριστικά “Because of their general close vicinity to the shore, artificial islands are very similar to land reclamations into the sea, certainly when such reclamation is separated from the existing land by a waterway or channel, which is often for management purpose”, Stive, M., Artificial Island, in Schwartz, M., *Encyclopedia of Coastal Science*, *ibid*, σελ. 55. Για την ανάλυση μας όλες αυτές οι περιπτώσεις θα μελετηθούν υπό το πρίσμα των ΤΝΕ, εφόσον ο διαχωρισμός σε Τεχνητά Νησιά και σε Εγκαταστάσεις δεν έχει μεγάλη βαρύτητα από νομική σκοπιά.

⁴²⁴ Ο διαχωρισμός θα επισημάνεται με τη χρήση κεφαλαίων αρχικών γραμμάτων όταν αναφερόμαστε στην πολιτική.

⁴²⁵ Π.χ. Παράκτια Μικροκράτη.

⁴²⁶ Π.χ. Νησιωτικά Εδάφη.

⁴²⁷ Π.χ. ακαταλληλότητα για αγροτικές καλλιέργειες ή ασταθή εδάφη για δραστηριότητες που φέρουν μεγάλα φορτία βάρους.

Η πρώτη εφαρμογή έχει συνήθως μικρή κλίμακα, καθώς καλείται να καλύψει συγκεκριμένες ανάγκες και εμφανίζεται είτε πλησίον της ακτογραμμής ή σε σύνδεση με αυτή. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα κατασκευής κατοικιών πλησίον κορεσμένων αστικών κέντρων⁴²⁸, η δημιουργία εκτεταμένων καλλιεργήσιμων εκτάσεων⁴²⁹ και η κατασκευή βιομηχανικών ή άλλων οχλουσών εγκαταστάσεων⁴³⁰, τα οποία απαντώνται κυρίως στη Βόρεια Ευρώπη και τη Νοτιοανατολική Ασία. Εξαιτίας της χρηστικής τους αξίας, η εγγύτητα με την ακτογραμμή είναι πρωταρχικής σημασίας. Ως απότοκο αυτού οι εφαρμογές αυτές πραγματοποιούνται πάντα εντός των Εσωτερικών Υδάτων (ιδ. σε Λιμένες ή Κόλπους) ή της Αιγιαλίδας Ζώνης. Εάν βρίσκονται σε σύνδεση με την ακτή και αποτελούν μέρος Λιμενικής Εγκατάστασης, τότε μπορούν να θεωρηθούν ως Μέρος της Γραμμής Βάσης⁴³¹, ενώ σε κάθε άλλη περίπτωση αποτελούν απλώς TNE⁴³² εντός Ζωνών Εθνικής Κυριαρχίας.

Από σκοπιάς νομικού καθεστώτος, το status αυτών των TNE είναι αρκετά σαφές και αποτελεί μια αποδεκτή κρατική πρακτική⁴³³, είτε λόγω της περιορισμένης του χρήσης ή της παρεπόμενης μικρής επίδρασης στις Γραμμές Βάσης και κατά συνέπεια στις Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας. Παρά το γεγονός ότι οι προβλέψεις του άρθρου 11, ΣΔΘ είναι σαφείς, παρατηρούνται δύο

⁴²⁸ Π.χ. στις παράκτιες Ιαπωνικές πόλεις Tokyo, Osaka, Nagoya και Kobe μεγάλα έργα ανάκτησης γης πραγματοποιήθηκαν τη Δεκαετία 1960, με σκοπό την κατοίκηση αλλά και την βιομηχανική παραγωγή. Πηγή: Pernice, R., Japanese Urban Artificial Islands. An Overview of Projects and Schemes for Marine Cities During 1960s-1990s, *Journal of Architecture and Planning*, vol 74, no 642, 2009, σ. 1847-1855.

⁴²⁹ Με πρώτη και καλύτερη την Ολλανδία και τις Γερμανία και Δανία να ακολουθούν. Βλ. το χάρτη της σ. 54 στο van Veen, J., *Dredge, Drain, Reclaim. The Art of a Nation*, 5th ed.

⁴³⁰ Όπως το Έργοστάσιο Αφαλάτωσης Θαλασσινού Νερού στο Prudhoe Bay της Αλάσκα, ΗΠΑ, ή τα διάφορα αεροδρόμια στην Ιαπωνία (Kansai, Kobe, Kitakyushu, Chūbu Centrair και τη Ν. Κορέα (Incheon).

⁴³¹ Άρθρο 11, ΣΔΘ. Πληρούν δε τον απαραίτητο χαρακτηρισμό του μόνιμου (αγγ. permanent), σε αντίθεση με όποια άλλα κινητά στοιχεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν π.χ. επιπλέουσες προβλήτες. Ο Carleton αναφέρει σχετικά "There are of course thousands of examples of these around the world and solid evidence of consistent State practice in their use as legitimate sections of a State's normal territorial sea baseline", βλ. Carleton, Ch., Problems Relating to Man-made Basepoints under UNCLOS, in Symmons, Cl., (ed.), *Selected Contemporary Issues in the Law of the Sea*, Brill Publ., Leiden, 2011, σ. 35.

⁴³² Op. cit.

⁴³³ Για την περίπτωση της Ολλανδίας, ο Carleton παρατηρεί "The Dutch Coast also contains extensive areas of reclaimed land (...) which is considered to be part of the territorial sea baseline without complain from the international community", στο Carleton, Ch., Problems Relating to Man-made Basepoints under UNCLOS, *ibid*, σ. 64.

πρακτικές οι οποίες προσπαθούν να τις παρακάμψουν: i) η πρώτη αφορά στην ενσωμάτωση εγκαταστάσεων που δεν εξυπηρετούν άμεσα τις λιμενικές εργασίες, αλλά τοποθετούνται στην ακτογραμμή⁴³⁴ ή εντός Λιμένων⁴³⁵, πετυχαίνοντας μεταξύ άλλων και τη διεύρυνση των Γραμμών Βάσης και ii) η δεύτερη αφορά σε Λιμενικά Έργα μεγάλης έκτασης τα οποία λογιζόμενα ως σημεία της Γραμμής Βάσης μεταμορφώνουν σημαντικά το εύρος των Εσωτερικών Υδάτων και μεταθέτουν τις υπόλοιπες ΖΕΔ⁴³⁶. Εάν κάποιος ήθελε να εξετάσει τη νομιμότητα των επιλογών αυτών, θα χρησιμοποιούσε τα κριτήρια χάραξης των ΕΓΒ. Οι Ευθείες Γραμμές Βάσης είναι μια προαιρετική επιλογή σε περιπτώσεις όπου η μορφολογία της ακτογραμμής το επιτάσσει⁴³⁷ και όταν χρησιμοποιούνται θα πρέπει να τηρούν τα εξής κριτήρια: “The drawing of straight baselines must not depart to any appreciable extent from the general direction of the coast, and the sea areas lying within the lines must be sufficiently closely linked to the land domain to be subject to the regime of internal waters” και “The system of straight baselines may not be applied by a State in such a manner as to cut off the territorial sea of another State from the high seas or an exclusive economic zone”⁴³⁸, με το πρώτο να είναι πιο απτό προς το ζήτημα που εξετάζουμε. Η ορολογία του πρώτου κριτηρίου είναι ανοιχτή σε πολλές ερμηνείες και εξαιτίας αυτού έχουν καταγραφεί αρκετές περιπτώσεις όπου, θεωρητικά, η διάταξη αυτή παραβιάζεται⁴³⁹. Επιπλέον

⁴³⁴ Όπως το χαρακτηριστικό παράδειγμα της Προβλήτας Αναψυχής (αγγ. recreation pier) στο Scheveningen της Ολλανδίας. Με μήκος 382μ αυτή η Εγκατάσταση που συνδέεται με την ακτή, αποτελεί σημείο των Γραμμών Βάσης της Ολλανδίας. Πηγή: Carleton, Ch., Problems Relating to Man-made Basepoints under UNCLOS, *ibid*, σ. 50.

⁴³⁵ “Under UNCLOS, ‘port’ means a place provided with various installations, terminals and facilities for loading and discharging cargo or passengers”, στο Walker, G. (ed.), *Definitions for the Law of the Sea Terms Not Defined by the 1982 Convention*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2012, σ. 276. Nijhoff

⁴³⁶ Το Λιμάνι Ra’s Laffān του Κατάρ, μετατοπίζει κατά νόμιμο τρόπο το εξωτερικό όριο της Αιγιαλίτιδας Ζώνης κατά 4,5 νμ. Πηγή: Πηγή: Carleton, Ch., Problems Relating to Man-made Basepoints under UNCLOS, *ibid*, σ. σ. 36.

⁴³⁷ “(...) where the coastline is deeply indented and cut into, or if there is a fringe of islands along the coast in its immediate vicinity (...)”, άρθρο 7, παρ. 1, ΣΔΘ. Η εφαρμογή αυτών μπορεί να έχει και τοπικό χαρακτήρα, καθώς υπάρχει δυνατότητα συνδυασμού με τις Φυσικές Γραμμές Βάσης, βλ. άρθρο 14, ΣΔΘ. Ένα θέμα που δεν είναι αρκετά σαφές είναι κατά πόσο οι ΕΓΒ μπορούν να εφαρμόζονται μόνο υπό αυτές τις προϋποθέσεις ή εάν αποτελούν μια ανοικτή επιλογή για τα Παράκτια Κράτη.

⁴³⁸ Άρθρο 7, παρ. 3 και 6, αντίστοιχα.

⁴³⁹ Οι Churchill και Lowe καταγράφουν περίπου 25 χώρες οι οποίες έχουν χαράξει ΕΓΒ με τρόπο ενδεχομένως μη συμβατό με την ΣΔΘ., βλ. Churchill, R. R., Lowe, A. V., *The Law of the Sea*, rev. edition, *ibid*, σ. 32-33.

καθώς ο ορισμός των ΕΓΒ είναι μια πράξη εσωτερικού χαρακτήρα⁴⁴⁰ και τα σημεία τους βρίσκονται είτε στην στεριά ή πολύ κοντά στην ακτογραμμή η εν τοις πράγμασι αμφισβήτηση τους είναι στις περισσότερες των περιπτώσεων δύσκολη και ενδεχομένως επικίνδυνη. Έτσι η μόνη επιλογή που μένει στα κράτη που διαφωνούν με αυτές είναι είτε η διπλωματική ή νομική οδός, ενώ τυπικά, μια αμφισβήτηση των σημείων των Γραμμών Βάσης θα αποτελούσε και άμεση αμφισβήτηση της εδαφικής επικράτειας ενός Παράκτιου Κράτους⁴⁴¹.

Η δεύτερη εφαρμογή, προκύπτει από μία ζωτική ανάγκη, αυτή της διατήρησης της μορφολογίας και της δομής των ακτογραμμών. Εμφανίζεται σε τοπική κλίμακα, συνήθως επί της ακτογραμμής και σπανιότερα πλησίον αυτής εντός του θαλασσίου χώρου και αποσκοπεί στο να προστατεύσει/διατηρήσει την εδαφική επικράτεια *per se* και έμμεσα, στο να διατηρήσει σταθερές τις Γραμμές Βάσης, άρα και τις Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας. Οι τεχνικές που εφαρμόζονται στην περίπτωση αυτή είναι ταυτόσημες με εκείνες που παρατηρούνται στα λεγόμενα Εξαφανιζόμενα Κράτη· εδώ όμως θα τις εξετάσουμε ως πολιτική επιλογή των Μειούμενων Κρατών⁴⁴². Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα των έργων ενδυνάμωσης της παράκτιας ζώνης⁴⁴³ και προστασίας των φυσικών πόρων (βλ. καλλιεργήσιμο

⁴⁴⁰ Με μοναδική την υποχρέωση της κατάλληλης δημοσιότητας όπως το άρθρο 16, ΣΔΘ ορίζει. Βλ. σχετικά την ανάλυση της Κλάδη – Ευσταθοπούλου στο Τσάλτας, Γρ., Κλάδη – Ευσταθοπούλου, Μ., *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, τόμος Πρώτος, *ibid*, σ. 171-179.

⁴⁴¹ Τα σημεία των Γραμμών Βάσης βρίσκονται επί της Ακτής, “Coast: The edge or margin of land next to the sea”, πηγή: IOC – IHO – IAG, *A Manual on Technical Aspects of the United Nations Convention of the Law of the Sea – 1982*, 4th ed., Special Publication no 51, IHB, Monaco, 2006, Appendix 1-9.

⁴⁴² Η «μείωση» αφορά στην συρρίκνωση της εδαφικής επιφάνειας η οποία καλύπτεται από τη θάλασσα και είναι στάδιο πρότερο της «εξαφάνισης», χωρίς όμως να σημαίνει ότι πάντοτε το αποτέλεσμα της θα είναι αυτό. «Εξαφάνιση» σημαίνει είτε την ολική εξαφάνιση (βλ. βύθιση) του εδάφους ή την κατάσταση κατά την οποία το έδαφος δεν προσφέρεται για ανθρώπινη διαβίωση εξαιτίας των απειλών που προκύπτουν από το θαλασσινό νερό. Για έναν διαχωρισμό βλ. Μπούρτζης, Τ., Ροδοθεάτος Γ., Κράτη υπό Εξαφάνιση: 192-1=... Η Σκοπιά του Δικαίου της Θάλασσας, στο Τσάλτας, Γρ., Κατσιμπάρδης, Κ., (επιμ.), *Κοπεγχάγη 2009: Το περιβάλλον στη δίνη μίας παγκόσμιας κρίσης*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2011, σσ. 209-221. Ο Marek παρατηρεί πως «οι αυξομειώσεις ως προς την εδαφική έκταση ή τον πληθυσμό αφήνουν τη νομική υπόσταση του κράτους άθικτη», πηγή: Ζάικος, Ν., Έδαφος και Κτήση Εδαφικής Κυριαρχίας, στο Αντωνόπουλος, Κ., Μαγκλιβέρας, Κ., (επιμ.), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011, σ. 165.

⁴⁴³ Όπως το τείχος στο θαλάσσιο μέτωπο τη Nuku'alofa στην Τόνγκα.

έδαφος, υδροφόρος ορίζοντας κ.ά.)⁴⁴⁴ και τα έργα αποτροπής ακραίων ή έντονων φυσικών φαινομένων (συνήθως, κύματα)⁴⁴⁵, τα οποία συνήθως απαντώνται σε νησιωτικά εδάφη ή παράκτιες περιοχές χαμηλού υψομέτρου. Εξαιτίας του ρόλου τους, τοποθετούνται εντός των Εσωτερικών Υδάτων ή της Αιγιαλίδας Ζώνης και λαμβάνουν τη μορφή Εγκαταστάσεων ή και σπανιότερα Τεχνητών Νησιών⁴⁴⁶. Εάν αποτελούν μέρος Λιμενικής Εγκατάστασης (δηλ. χρήση διπλού σκοπού) τότε μπορούν να υπαχθούν στο καθεστώς του άρθρου 11, ΣΔΘ. Σε κάθε άλλη περίπτωση, δεν υπάρχει κάποια ρητή ρύθμιση, αλλά αυτά φαίνεται πως γίνονται αποδεκτά ως σημεία της Γραμμής Βάσης⁴⁴⁷. Όταν αυτά είναι μακριά από την ακτογραμμή χωρίς να έχουν σύνδεση με αυτήν, τότε υπάγονται αυτόματα στο καθεστώς ΤΝΕ εντός Ζωνών Εθνικής Κυριαρχίας. Τέλος, έχει καταγραφεί και μία ακόμα περίπτωση ανάκτησης γης, η οποία απαντάται στο εσωτερικό των απόλλων και έχει διττό σκοπό· αφενός την ενδυνάμωση των εδαφών και αφετέρου την εξασφάλιση μεγαλύτερης επιφάνειας αξιοποιήσιμης στεριάς. Η επιλογή αυτή μάλιστα

⁴⁴⁴ Η δυνατότητα ανθρώπινης επιβίωσης αλλά και οικονομικής δραστηριότητας δεν είναι μόνο ζωτικής σημασίας για τους πληθυσμούς αυτών των περιοχών, αλλά κατέχουν και ιδιαίτερη σημασία από τη σκοπιά του Δικαίου της Θάλασσας, εφόσον ένα νησιωτικό έδαφος για να χαρακτηριστεί ως Νησί, πρέπει να διαθέτει αυτές τις δύο δυνατότητες, βλ. άρθρο 121, ΣΔΘ. Σε άλλη περίπτωση, αποτελεί Βράχο (άρθρο 121, παρ. 3) ο οποίος δικαιούται μόνο Ζώνες Εθνικής Κυριαρχίας. Για μια συνοπτική ανάλυση των εννοιών Νησί και Βράχος κατά το Δίκαιο της Θάλασσας βλ. Symmons, Cl., Some Problems Relating to the Definition of 'Insular Formations' in International Law: Islands and Low-Tide Elevations, *Maritime Briefings*, vol 1, no 5, IBRU, 1995.

⁴⁴⁵ Όπως για παράδειγμα οι αποσπασμένοι κυματοθραύστες (αγγ. detached breakwaters) που τοποθετούνται πλησίον των ακτών. Βλ. την περίπτωση της επαρχίας Nakorn Si Thammarat στην Ταϊλάνδη, πηγή: Saengsupavanich, Ch., et. al., Coastal erosion through integrated management: A case of Southern Thailand, *Ocean & Coastal Management*, vol 52, is 6, 2009, σ. 307-316.

⁴⁴⁶ Λόγω της δομής και της ανθεκτικότητας τους οι Εγκαταστάσεις είναι καταλληλότερες για την επίτευξη του σκοπού τους, δεν αποκλείεται όμως και η κατασκευή Τεχνητών Νησιών με μεικτές τεχνικές ή υβριδικού χαρακτήρα.

⁴⁴⁷ “The Convention is also silent on such issues as re-claimed land that forms coastline, and coastlines that have been protected artificially to mitigate coastal erosion” και “Other man-made constructions that form part of the coast (...) that are designed to protect the coast from erosion are accepted as being part of the normal baseline and it is acceptable State practice to use them as territorial sea basepoints as required”, πηγή: Carleton, Ch., Problems Relating to Man-made Basepoints under UNCLOS, *ibid*, σ. 32 και 64, αντίστοιχα. Στο ίδιο πνεύμα είναι και ο Soons: “Artificial conservation of the coastline, including that of islands, is fully permitted under public international law: this is proved by abundant State practice”, διατηρώντας όπως επιφυλάξεις για την περίπτωση κατάχρησης που θα αναλυθεί παρακάτω, βλ. Στο Soons, A.H.A., The Effects of a Rising Sea Level in Maritime Limits and Boundaries, *Netherlands International Law Review*, vol 37, is 2, σ. 222.

φαίνεται πως δεν έχει κάποιον περιορισμό έκτασης, εφόσον οι περικλειόμενες υδάτινες περιοχές των ατολλών αποτελούν Εσωτερικά Ύδατα⁴⁴⁸ και επιπλέον υπολογίζονται ως «έδαφος» κατά τη διαδικασία χάραξης των Αρχιπελαγικών Υδάτων⁴⁴⁹.

Η τρίτη εφαρμογή, αυτή της προσπάθειας για επέκταση της εδαφικής κυριαρχίας παρότι δεν είναι νέα, έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις τα κατά την τρέχουσα δεκαετία. Ανάλογα με την περίπτωση, την τεχνολογική ικανότητα και κυριότερο από όλα, τη στόχευση, μπορεί να έχει από μικρή έως και μεγάλη κλίμακα. Προέρχεται πάντα από δημόσια πρωτοβουλία, για εξυπηρέτηση συγκεκριμένων σκοπιμοτήτων οι οποίες είτε δηλώνονται άμεσα ή αποτελούν πρόσχημα για την επίτευξη άλλων στόχων στην πορεία. Στην περίπτωση αυτή, προτιμάται η χρήση των Τεχνητών Νησιών, καθώς η μορφολογία τους εξυπηρετεί καλύτερα τον στόχο της δημιουργίας οιονεί εδαφικών σχηματισμών, χωρίς όμως να αποκλείονται και μικτές τεχνικές. Η πολιτική αυτή επιλογή των κρατών συνήθως πραγματοποιείται μέσα από τις τακτικές: i) την μετατροπή/ αναβάθμιση διαφόρων εδαφικών σχηματισμών, με στόχο την «νομική» τους αναβάθμιση, ii) την κυριαρχική διεκδίκηση σχηματισμών (συνήθως σκοπέλων και υφάλων) με στόχο την αξιοποίηση τους ως σημεία Ευθειών Γραμμών Βάσης και iii) τη δημιουργία εγκαταστάσεων και υποδομών σε σχηματισμούς κατώτερους των Νησιών, συνοδευόμενες από αξιώσεις κυριαρχίας ή κυριαρχικών δικαιωμάτων.

Όταν η στόχευση αφορά στην δημιουργία νέων σημείων Γραμμών Βάσης, η θέση είναι συνήθως πλησίον των ακτών και των ΖΕΚ. Τα τελευταία χρόνια όμως, τόσο για τις Γραμμές Βάσης ως και για τη στόχευση της δημιουργίας θυλάκων εθνικής κυριαρχίας, έχει παρατηρηθεί η μετατόπιση των προσπαθειών εντός των Ζωνών Οικονομικού Ενδιαφέροντος ή ακόμα και στην Ανοιχτή Θάλασσα.

Η πρώτη τακτική έχει ως αντικείμενο: 1) τη μετατροπή Υφάλων και Αβαθών σε Σκοπέλους, εφόσον αυτοί δύνανται να αποτελέσουν σημεία

⁴⁴⁸ Βλ. *Baselines: An Examination of the Relevant Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea*, σ. 5-12.

⁴⁴⁹ Η αναλογία επιφάνειας εδάφους – θάλασσας πρέπει να κυμαίνεται από 1 προς 1 ως 9 προς 1, με τις ατόλλες να υπολογίζονται ως έδαφος καθ' ολοκληρίαν. Βλ. άρθρο 147, παρ. 1 και 7, ΣΔΘ.

Ευθειών Γραμμών Βάσης⁴⁵⁰ αν και μόνο αν βρίσκονται ολικώς ή μερικώς εντός Αιγιαλίτιδας Ζώνης Παράκτιου Κράτους⁴⁵¹, 2) τη μετατροπή Σκοπέλων σε Βράχους ή και Νησιά⁴⁵², με στόχο την διακήρυξη Ζωνών Εθνικής Κυριαρχίας και 3) τη μετατροπή Βράχων σε Νησιά, με στόχο την διακήρυξη Ζωνών Εθνικής Δικαιοδοσίας⁴⁵³. Και οι τρεις αυτές επιλογές είναι καταφανώς παράνομες, καθώς δεν νοείται η τεχνητή «αναβάθμιση» οποιουδήποτε σχηματισμού με απώτερο σκοπό τις νομικές διεκδικήσεις⁴⁵⁴. Η μόνη πιθανώς αποδεκτή επιλογή θα ήταν αυτή που θα στόχευε στη διατήρηση του status quo του εκάστοτε σχηματισμού⁴⁵⁵.

Η δεύτερη τακτική έχει ως αντικείμενο την αξίωση κυριαρχίας επί Σκοπέλων με στόχο την χρήση τους ως σημείων Γραμμών Βάσης ή άλλες

⁴⁵⁰ Άρθρο 13, παρ. 1, ΣΔΘ.

⁴⁵¹ Βλ. το άρθρο 13, παρ. 2, ΣΔΘ που ξεκαθαρίζει ότι στην περίπτωση αυτή ο Σκόπελος δεν δικαιούται Αιγιαλίτιδα Ζώνη, βλ. και Tanaka, Y., *The International Law of the Sea*, 2nd ed., ibid, σ. 71-72. Ένα κλασσικό παράδειγμα κακής πρακτικής στη διεθνή βιβλιογραφία είναι η προσπάθεια της Μεγάλης Βρετανίας να διεκδικήσει κυριαρχικά δικαιώματα από έναν Βράχο, ονόματι Rockall, που βρίσκεται 290 νμ από τις ακτές της. De jure, με νομοθεσία από τη Δεκαετία 1970 (Rockall Island Act, 1972) και de facto, με την τοποθέτηση φάρου το 1983. Οι αντιδράσεις όμως των γειτονικών κρατών την έκαναν να υπαναχωρήσει το 1997, αναγνωρίζοντας στην ουσία το λάθος της. Για ένα ιστορικό βλ. Symmons, Cl., *Ireland and the Rockall Dispute: An Analysis of Recent Developments*, *IBRU Boundary and Security Bulletin*, Spring 1998, σ. 78-93.

⁴⁵² Ως παράδειγμα αναφέρουμε τον Swallow Reef, που ανήκει στο σύμπλεγμα των Spratly και ελέγχεται από τη Μαλαισία. Πρόκειται για ένα Σκόπελο ο οποίος μέσα σε περίπου 30 χρόνια (1980-2010) μέσω ανάκτησης γης επεκτάθηκε από 0,1 χλμ² σε 0,35 χλμ² και σήμερα φιλοξενεί στρατιωτικές εγκαταστάσεις, τουριστικές επιχειρήσεις, κατοικίες και ένα ερευνητικό σταθμό. Πηγή: Chen Chu-chun, *Malaysia to upgrade air defense of South China Sea naval base*, διαθέσιμο στο: <http://www.wantchinatimes.com/news-subclass-cnt.aspx?id=20150210000053&cid=1101>.

⁴⁵³ Η πιο γνωστή σύγχρονη περίπτωση είναι αυτή των Βράχων Okinotorishima, που βρίσκονται σε απόσταση περίπου 350 νμ από τη Ιαπωνία. Αρχικά είχαν καταγραφεί 4, εκ των οποίων οι δυο έχουν πλέον διαβρωθεί και οι άλλοι δύο έχουν κυκλωθεί από προστατευτικές τεχνητές κατασκευές κατά την περίοδο 1987-1993. Το 1988 η Ιαπωνία τοποθέτησε πλησίον των Βράχων και έναν επιστημονικό ερευνητικό σταθμό, υπό τη μορφή Εγκατάστασης και το 2007 τοποθέτησε και ένα φάρο. Όλα αυτά τα χρόνια η Ιαπωνία προσπαθεί να στοιχειοθετήσει την αξίωση πλήρων κυριαρχικών δικαιωμάτων οικονομικού ενδιαφέροντος, με τις γειτονικές όμως χώρες, και ιδιαιτέρως την Κίνα, να αντιδρούν έντονα. Για τις προσπάθειες της Ιαπωνίας και τις αντιδράσεις που συναντούν βλ. Xue, G., *How Much Can a Rock Get? A Reflection from the Okinotorishima Rocks*, στο Nordquist, M., Moore, J. N., Soons, A. H. A., Kim, H., (eds.), *The Law of the Sea Convention US Accession and Globalization*, Brill Publ., Leiden, 2012, σ. 341-370.

⁴⁵⁴ Εάν ένα κράτος επιθυμεί να αξιοποιήσει ένα τέτοιο σχηματισμό προς όφελός του, έχει το δικαίωμα να το κάνει, πρακτικά. Από νομικής όψης όμως η μετατροπή αυτή δεν μπορεί να οδηγήσει σε κάτι παραπάνω από TNE.

⁴⁵⁵ Βλ. και επόμενο Μέρος.

χρήσεις κυριαρχικού χαρακτήρα. Η διεκδίκηση γίνεται συνήθως με την τοποθέτηση κάποιου ΤΝΕ επί του Σκοπέλου, καθώς αυτός είναι ο μοναδικός τρόπος άσκησης de facto κυριαρχίας. Στο σημείο αυτό πρέπει να ξεκαθαρίσουμε πως οι Σκόπελοι, όπως και όλα τα αβαθή, υπόκεινται στην κυριαρχία του κράτους, εφόσον αυτοί βρίσκονται εντός της Αιγιαλίτιδας Ζώνης εντός Παράκτιου Κράτους, αλλά όταν βρίσκονται πέραν αυτής κανένα κράτος δε μπορεί να προβάλει κυριαρχικές αξιώσεις. Στην περίπτωση μας τα ζητήματα που έχουν προκύψει εμπίπτουν στη δεύτερη κατηγορία, με χώρες που προσπαθούν να στοιχειοθετήσουν αξιώσεις κυριαρχίας σε Σκοπέλους που βρίσκονται έξω από τις ΖΕΚ τους⁴⁵⁶. Το ζήτημα όμως αυτό έχει ξεκαθαριστεί ήδη από τη νομολογία το 2008, όπου σε απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου αναφέρεται: “It is thus not established that in the absence of other rules and legal principles, low-tide elevations can, from the viewpoint of the acquisition of sovereignty, be fully assimilated with islands or other land territory”⁴⁵⁷.

Η τρίτη τακτική έχει να κάνει με την ανάκτηση γης με σκοπό την εξυπηρέτηση αναγκών του εκάστοτε κράτους, η οποία έχει συνήθως προσχηματικό χαρακτήρα από τη στιγμή που το κράτος προσπαθεί να εγείρει αξιώσεις κρατικής κυριαρχίας είτε επί σχηματισμών ή επί του θαλασσίου χώρου. Η δημιουργία αεροδρομίων, στρατιωτικών φυλακίων, βοηθημάτων ναυτιλίας κ.ά. εκτός από τις άμεσες ανάγκες που εξυπηρετούν (π.χ. εθνική άμυνα, μεταφορές, επικοινωνία), μπορεί επίσης να έχουν και το στόχο της αναβάθμισης ενός Βράχου⁴⁵⁸, καθώς κάποιες χώρες τα θεωρούν ως απόδειξη

⁴⁵⁶ Π.χ. ο Louisa Reef που βρίσκεται 120 νμ από την ακτογραμμή του Σουλτανάτου του Μπρουνέι, και διεκδικείται επίσης από την Κίνα και παλαιότερα τη Μαλαισία, είναι ένας αβαθής σχηματισμός ο τύπος του οποίου δεν έχει καθοριστεί. Φιλοξενεί ένα φάρο ο οποίος κατασκευάστηκε και συντηρείται από τη Μαλαισία. Στοιχεία αντληθέντα από τα: Smith, R. W., *Maritime Delimitation in the South China Sea: Potentiality and Challenges*, *Ocean Development & International Law*, vol 41, no 3, σ. 214-236 και Dzurek, D., *The Spratly Islands Dispute: Who's On First?*, *Maritime Briefing*, vol 2, no 1, IBRU, 1996 (βλ. Παράρτημα, εικόνα 22).

⁴⁵⁷ Υπόθεση: Κατάρ εναντίον Μπαχρεϊν, *Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain*, ICJ, Merits, Judgment, ICJ Reports 2001, σ. 101-102, παρ. 205-206. Για μία σύνοψη της υπόθεσης βλ. Ζιοπούλου, Θ., *Ζητήματα Οριοθέτησης Θαλασσίων Ζωνών Νησιωτικών Περιοχών και Διεθνές Δίκαιο*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2013, σ. 119-124.

⁴⁵⁸ Ένα πολύ πρόσφατο παράδειγμα είναι η περίπτωση του Fiery Cross Reef, που ανήκει στο σύμπλεγμα των Spratly το οποίο βρίσκεται στο κέντρο της Θάλασσας της Νότιας Κίνας, και διεκδικείται από την Κίνα, τις Φιλιππίνες, το Βιετνάμ και την Ταϊβάν. Το 1988 η Κίνα εγκατέστησε επί αυτού στρατιωτικό φυλάκιο υπό τη μορφή Εγκατάστασης, ενώ το Μάρτιο 2015 δορυφορικές φωτογραφίες αποκάλυψαν ανάκτηση γης με σκοπό τη δημιουργία

«ανθρώπινης διαβίωσης» ή «οικονομικής δραστηριότητας»⁴⁵⁹. Σε κάθε περίπτωση όμως η προσπάθεια αναβάθμισης ή οι αξιώσεις εθνικής κυριαρχίας είναι παράνομες, με μόνο ενδεχόμενο την αναγνώριση δικαιωμάτων ενός ΤΝΕ.

Στο σημείο αυτό, καθώς όπως προκύπτει και από την παραπάνω ανάλυση οι εφαρμογές της Ανάκτησης Γης για λόγους είτε διατήρησης ή δημιουργίας γης για κάλυψη ζωτικών ή βασικών αναγκών, θεωρούνται κοινά αποδεκτές πρακτικές από τη διεθνή κοινότητα, έχοντας δε μάλιστα μερικές φορές και σχεδόν αναγκαστικό χαρακτήρα (βλ. περίπτωση διατήρησης γης), το ενδιαφέρον μας θα στραφεί στην Τρίτη εφαρμογή, αυτή της επέκτασης εδαφικής κυριαρχίας. Πιο συγκεκριμένα, θα εξετάσουμε δυο περιπτώσεις όπου καταγράφηκαν προσπάθειες Παράκτιων Κρατών να επεκτείνουν την κυριαρχία τους μέσω της ανάκτησης γης.

5.3.2.1 Κατάχρηση της Πολιτικής Ανάκτησης Γης

Η πρώτη αφορά τις προσπάθειες της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας στο Σύμπλεγμα Spratly να μετατρέψει 7 σχηματισμούς σε Νησιά και διαδραματίζεται κατά την περίοδο ολοκλήρωσης της παρούσας διατριβής. Το Σύμπλεγμα, το οποίο βρίσκεται στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, περιλαμβάνει ένα μεγάλο αριθμό εδαφικών σχηματισμών εκ των οποίων περίπου 40

Τεχνητού Νησιού το οποίο θα φιλοξενεί αεροδρόμιο. Η Κίνα υποστηρίζει ότι ασκεί κυριαρχία τόσο επί αυτών όσο και στον πέριξ θαλάσσιο χώρο. Για την εξέλιξη του βλ. Dzurek, D., *The Spratly Islands Dispute: Who's On First?*, *Maritime Briefing*, vol 2, no 1, IBRU, 1996, ιδ. σ. 21-23. Επιπλέον, σύμφωνα με το Κινεζικό Πρακτορείο Ειδήσεων Xinhua "China's work on the [Spratly] islands mostly serves civil purposes apart from meeting the needs of military defence. China is aiming to provide shelter, aid in navigation, weather forecasts and fishery assistance to ships of various countries passing through the sea", πηγή: BBC, *China 'building runway in disputed South China Sea island'*, 17/04/2015, διαθέσιμο στο: <http://www.bbc.com/news/world-asia-32331964>.

⁴⁵⁹ Για τις δύο αυτές έννοιες βλ. Tsaltas, Gr., Alexopoulos, A., Rodotheatos, G., Bourtzis, T., *Evaluation and Development of Small Island Communities with Special Reference to Uninhabited Insular Areas*, στο Westra, L., Gray, J., Karageorgou, V., (eds.), *Systems Integrity: Governance, Law and Ecology*, Routledge/ Earthscan, London, 2015, σ. 109-111. Ο Παπασταυρίδης παρατηρεί πως η εξαίρεση περί βράχων δεσμεύει μόνο τα μέρη της ΣΔΘ και δεν αποτελεί ακόμα εθιμικό κανόνα, βλ. Παπασταυρίδης, Ε., Δίκαιο της Θάλασσας, στο Αντωνόπουλος, Κ., Μαγκλιβέρας, Κ., (επιμ.), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011, σ. 200.

μπορούν, παρά τα μικρά μεγέθη τους, να χαρακτηριστούν ως Νησιά⁴⁶⁰. Οι σχηματισμοί αυτοί διεκδικούνται από το σύνολο των παράκτιων χωρών, ήτοι την Κίνα, τις Φιλιππίνες, το Βιετνάμ, τη Μαλαισία, το Μπρουνέι και την Ταϊβάν. Εκ του συνόλου, η Κίνα και οι Φιλιππίνες διεκδικούν τη μερίδα του λέοντος, ενώ οι αντιδικίες για την κυριαρχία επί των σχηματισμών διαρκούν εδώ και πολλά χρόνια. Παρά το γεγονός ότι de facto διεκδικήσεις, όπως θερμά επεισόδια και προσπάθειες ανάκτησης γης, γίνονται από διάφορα εμπλεκόμενα μέρη ήδη από τον προηγούμενο αιώνα⁴⁶¹, η ενορχηστρωμένη πολιτική Ανάκτησης Γης που εφαρμόζει η Κίνα από το 2014 είναι άνευ προηγουμένου. Σήμερα, η Κίνα ολοκληρώνει έργα ανάκτησης γης σε 7 σχηματισμούς: West Reef, Fiery Cross Reef, Subi Reef, Gaven Reef, Johnson Reef, Hughes Reef, Mischief Reef και θέτει τις βάσεις για την κατασκευή υποδομών όπως, αεροδρόμια, λιμενικές εγκαταστάσεις, ελικοδρόμια, στρατιωτικές βάσεις, υποδομές επικοινωνιών κ.ά. Η πολιτική αυτή εντάσσεται σε μια γενικότερη προσπάθεια της Κίνας να επιβάλλει την κυριαρχία της σε ολόκληρη τη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, αρχής γενομένης από το 2009⁴⁶². Προς αυτό, η αναβάθμιση των 7 σχηματισμών προσδοκάται να προσφέρει στην Κίνα: α) στρατιωτικό έλεγχο της περιοχής, β) κυριαρχικό έλεγχο επί των ανακτηθέντων εδαφών (κατά την Κίνα, «Νησιών») και γ) κυριαρχία και κυριαρχικά δικαιώματα περίξ αυτών. Οι δραστηριότητες αυτές δεν γίνονται δεκτές χωρίς αντιδράσεις, τόσο σε πολιτικό, όσο και στρατιωτικό και νομικό επίπεδο. Σε διπλωματικό επίπεδο το ζήτημα των Spratly απασχολεί τον

⁴⁶⁰ Το σύνολο των σχηματισμών φτάνει τους 140. Εξ' αυτών τα 13 μεγαλύτερα Νησιά δεν έχουν επιφάνεια μεγαλύτερη των 1,7 χλμ² συνολικά. Πηγή: Beckman, R., *The UN Convention on the Law of the Sea and the Maritime Disputes in the South China Sea*, *The American Journal of International Law*, vol 107, no 1, 2013, σ. 143.

⁴⁶¹ Για μια σαφέστερη εικόνα οι διεκδικήσεις αυτές θα πρέπει να μελετώνται παράλληλα με αυτές επί άλλων νησιωτικών σχηματισμών που βρίσκονται στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας, βλ. Σύμπλεγμα Paracel. Αντί πολλών βλ. : Smith, R. W., *Maritime Delimitation in the South China Sea: Potentiality and Challenges*, σ. 214-236.

⁴⁶² Η Κίνα έχοντας παραδοσιακά παρουσία και συμφέροντα στην περιοχή επιθυμούσε να την έχει υπό τον έλεγχό της. Στη σύγχρονη εποχή (1946) η Κυβέρνηση εξέδωσε ένα χάρτη ο οποίος περιέκλειε το θαλάσσιο χώρο με 11 διακεκομμένες γραμμές ορίζοντας ασαφώς αυτό τον «υπό κυριαρχία» χώρο. Η επόμενη επίσημη εμφάνιση αυτού του χάρτη ήταν το 2009 όταν η Κίνα αντιδρώντας στο Αίτημα Βιετνάμ και το Κοινό Αίτημα Βιετνάμ και Μαλαισίας προς την Επιτροπή Οριοθέτησης Υφαλοκρηπίδας του ΟΗΕ, τον κοινοποίησε στον Γενικό Γραμματέα Ηνωμένων Εθνών διαμαρτυρούμενη για την παραβίαση των δικαιωμάτων της. Για τη σημασία και την χρήση του χάρτη βλ. Franckx, Er., Benatar, M., *Dots and Lines in the South China Sea: Insights from the Law of Map Evidence*, *Asian Journal of International Law*, vol 2, is 1, 2011, σ. 89-118.

ASEAN ήδη από τη Δεκαετία 1990⁴⁶³, με θεσμικό αποκορύφωμα την υιοθέτηση της Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea μεταξύ των μελών του οργανισμού και της Κίνας⁴⁶⁴. Η παρουσία στρατιωτικών και άλλων κυβερνητικών σκαφών στο διαφιλονικούμενο χώρο αποτελεί μέρος της καθημερινότητας, με τα θερμά επεισόδια να μην λείπουν⁴⁶⁵.

Καθοριστική σημασία αναμένεται να έχει η εκδίκαση της προσφυγής των Φιλιππίνων κατά της Κίνας, ενώπιον Διαιτητικού Δικαστηρίου υπό το Παράρτημα VII της ΣΔΘ, στις 22 Ιανουαρίου 2013. Τα κεντρικά ζητήματα της υπόθεσης είναι τρία: i) εάν η Κίνα παραβιάζει τα Κυριαρχικά Δικαιώματα των Φιλιππίνων επί των φυσικών πόρων της ΑΟΖ (βάσει του άρθρου 56, ΣΔΘ), ii) εάν η Κίνα προβάλλει παράνομες αξιώσεις Κυριαρχικών Δικαιωμάτων από νησιωτικούς σχηματισμούς που έχει υπό τη δικαιοδοσία της ή κατέχει (βάσει του άρθρου 121, ΣΔΘ) και iii) εάν η Κίνα κατέχει παρανόμως ή διεκδικεί αβαθείς σχηματισμούς που βρίσκονται στο βυθό της περιοχής⁴⁶⁶. Μέχρι σήμερα, η Κίνα έχει αποφασίσει να μην συμμετάσχει στη διαδικασία, ενώ η

⁴⁶³ Βλ. και Dzurek, D., *The Spratly Islands Dispute: Who's On First?*, ibid.

⁴⁶⁴ Ο ASEAN απαρτίζεται από δέκα χώρες: Μπρουνέι, Καμπότζη, Ινδονησία, Λάος, Μαλαισία, Μυανμάρ, Φιλιππίνες, Σιγκαπούρη, Ταϊλάνδη και Βιετνάμ και έχει στενές σχέσεις με την Κίνα (πηγή: Τσάλτας, Γρ., (γεν. επιμ. – παρ.), *Η Γεωγραφία στις Διεθνείς Σπουδές. Μία Γεωγραφική Προσέγγιση της Σύγχρονης Διεθνούς Κοινότητας*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2001, σ. 191). Η κοινή υπογραφή της Διακήρυξης, το περιεχόμενο της οποίας αναφερόταν στη συνεργασία και στην ειρηνική επίλυση διαφορών στο χώρο της Θάλασσας της Νότιας Κίνας, έγινε αρχικά δεκτός με ενθουσιασμό. Στην πορεία του χρόνου όμως οι προσδοκίες αυτές διαφενστήκαν. Για το πλήρες κείμενο βλ.: ASEAN, *Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea*, 2002, διαθέσιμο στο: <http://www.asean.org/asean/external-relations/china/item/declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea>.

⁴⁶⁵ Πρόσφατα ένα αεροσκάφος του Αμερικανικού Πολεμικού Ναυτικού το οποίο βρέθηκε στην περιοχή (Ανοιχτή Θάλασσα – Διεθνή Εναέριο Χώρο) δέχθηκε μήνυμα να αποχωρήσει από τις Κινεζικές Αρχές, πηγή: Sciutto, J., *China warns U.S. surveillance plane*, 27/05/2015, διαθέσιμο στο: <http://edition.cnn.com/2015/05/20/politics/south-china-sea-navy-flight/>. Ενώ λίγες μέρες νωρίτερα ο Αντιπρόεδρος των ΗΠΑ, J. Biden είχε δηλώσει δημοσίως: “In the disputed waters of the South China Sea, the United States does not privilege the claims of one nation over another, but we do unapologetically stand up for the equitable and peaceful resolution of disputes and for the freedom of navigation, and today these principals are being tested by Chinese activities in the South China Sea”, πηγή: Witte, Br., *Biden discusses Asia-Pacific region at Navy graduation*, 22/05/2015, διαθέσιμο στο: <http://www.washingtontimes.com/news/2015/may/22/vice-president-biden-to-speak-at-naval-academy-gra/?page=all>.

⁴⁶⁶ Για μία σύννομη της προσφυγής βλ. Beckman, R., *The Philippines v. China Case and the South China Sea Disputes*, εισήγηση στο *Asia Society / LKY SPP Conference “South China Sea: Central to Asia-Pacific Peace and Security”*, 13-15/03/2013, New York, ιδ. σ. 5-6.

τοποθέτηση του δικαστηρίου αναμένεται εντός του 2016⁴⁶⁷. Σε κάθε περίπτωση, οποιαδήποτε απόφαση του Διαιτητικού Δικαστηρίου δεν αναμένεται να επιλύσει όλες τις μεταξύ των δύο χωρών διαφορές, καθώς δεν έχει αρμοδιότητα εκδίκασης διαφορών αμιγώς εδαφικής κυριαρχίας⁴⁶⁸, αλλά αναμένεται να ανοίξει το δρόμο για την ειρηνική διευθέτηση των διακρατικών διαφορών στην περιοχή. Τέλος, μια άλλη πτυχή του ζητήματος της εκτεταμένης ανάκτησης γης στην περιοχή της Θάλασσας της Νότιας Κίνας είναι αυτή των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του εγχειρήματος οι οποίες δεν φαίνονται να έχουν ληφθεί σοβαρά υπόψη, με την επιστημονική κοινότητα να κρούει τον κώδωνα του κινδύνου⁴⁶⁹.

Η δεύτερη περίπτωση που θα εξετάσουμε έχει και αυτή έντονο περιβαλλοντικό χαρακτήρα. Η Σιγκαπούρη, ένα νησιωτικό κράτος στην άκρη της Μαλαϊκής Χερσονήσου με μόλις 580 χμ² επιφάνεια, χρησιμοποιεί την πολιτική της Ανάκτησης Γης ήδη από τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας της, χωρίς να γνωρίζει ιδιαίτερες αντιδράσεις⁴⁷⁰. Τα σχέδιά της όμως για επέκταση

⁴⁶⁷ Για ένα πιθανό χρονοδιάγραμμα της δίκης βλ. Poling, G., *The Philippines-China Arbitration: What Next?*, 01/08/2015, διαθέσιμο στο: <http://thediplomat.com/2015/08/the-philippines-china-arbitration-what-next/>.

⁴⁶⁸ Οι Bernand και Ewing – Chow αναφέρουν επί του θέματος: “The arbitration, however, will settle neither the issue of territorial sovereignty over the islands, which is not under the scope of UNCLOS, nor the issue of maritime delimitation, which is excluded by China from the application of the UNCLOS compulsory dispute settlement regime (under UNCLOS, State parties can exclude certain categories of dispute from that regime). Thus, even if the arbitration panel finds that it has jurisdiction and issues a decision, it would not be the end of the dispute. It would only be the beginning of more disputes that would have to be resolved by negotiation and even further legal proceedings”, πηγή: Bernand, L., Ewing – Chow, M., *A Rising Tide: Law of the Sea Disputes in Asia and Arbitration*, *Asian Dispute Review*, July 2014, σ. 114-115.

⁴⁶⁹ Συνοπτικά αναφέρεται ότι οι βυθοκορήσεις που πραγματοποιούνται, με τη βοήθεια χημικών ουσιών, έχουν συνέπειες στα ενδιαίτηματα των αλιευμάτων (αλιευτική δραστηριότητα), στους υφάλους (υδροδυναμική) και στα θαλάσσια θηλαστικά (προστασία βιοποικιλότητας), ενώ σημαντικά αναμένεται να επηρεαστεί και ο τουρισμός στην περιοχή, πηγή: Langenheim, J., *Preventing Ecocide in South China Sea*, 15/07/2015, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/environment/the-coral-triangle/2015/jul/15/preventing-ecocide-in-south-china-sea>. Για τις νομικές δεσμεύσεις που αφορούν αυτές οι δραστηριότητες σε περιοχές εκτός ΖΕΔ βλ. Lyons, Y., Hiu Fung, W., *South China Sea: Turning Reefs into Artificial Islands?*, *RSIS Commentary*, no 104, April 2015.

⁴⁷⁰ “Singapore has been reclaiming land since its early colonial days without attracting much attention from its neighbors”, μια πρακτική η οποία έχει αυξήσει την έκταση της εδαφικής της επικράτειας κατά ~17%, σε 680 χλμ², πηγή: Koh, T., Lin, J., *The Land Reclamation Case: Some Reflections*, *Singapore Year Book of International Law*, vol 10, 2006, σ. 1.

των νησιωτικών σχηματισμών Tekong⁴⁷¹ και Jurong, στα ανατολικά και δυτικά αντιστοιχώς άκρα του Στενού Johor, προκάλεσαν την σφοδρή αντίδραση της αντικείμενης Μαλαισίας. Μετά την αποτυχία εξεύρεσης λύσης μέσω διμερών διαπραγματεύσεων, η Μαλαισία προσέφυγε στο Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας, αιτούμενη Προσωρινά Μέτρα από Διαιτητική Διαδικασία οριζόμενη από το Παράρτημα VII της ΣΔΘ, το Σεπτέμβριο 2003. Τα κεντρικά ζητήματα της υπόθεσης ήταν τρία: i) εάν η Σιγκαπούρη παραβιάζει την Αιγιαλίτιδα Ζώνη της Μαλαισίας, ii) εάν τα έργα ανάκτησης γης προκαλούσαν μόλυνση και iii) εάν τα έργα ανάκτησης προκαλούσαν ανεπίστρεπτες βλάβες στο περιβάλλον. Ως προς τα Προσωρινά Μέτρα, η Μαλαισία καλούσε τη Σιγκαπούρη να διακόψει όλα τα έργα ανάκτησης γης ως την έκδοση της απόφασης, να παρέχει πλήρη ενημέρωση για τρέχοντα και μελλοντικά σχετικά έργα, να της επιτρέψει να εκδηλώνει την άποψή της για τα έργα και τις πιθανές επιδράσεις τους και τέλος, να διαπραγματευτεί επί οποιουδήποτε άλλου μεταξύ τους εκκρεμούς ζητήματος. Το Δικαστήριο, αποδεχόμενο την δικαιοδοσία του, εξέδωσε μια ιδιάζουσα απόφαση⁴⁷², καθώς ενώ δεν εξέδωσε Προσωρινά Μέτρα, απαίτησε από τα δύο αντίδικα μέρη να συστήσουν μια Επιτροπή Ειδικών (αγγ. Group of Experts) η οποία θα γνωμοδοτούσε επί των διαφορών. Η Επιτροπή αυτή, η οποία είχε έντονο επιστημονικό χαρακτήρα, κατέληξε έπειτα από εργασίες ενός έτους ότι τα έργα της Σιγκαπούρης δεν είχαν κάποια ιδιαίτερη περιβαλλοντική επίπτωση. Βασιζόμενες στα πορίσματα της Επιτροπής οι δύο χώρες παρουσίασαν εντός χρονικών ορίων υπογεγραμμένο κείμενο Συμφωνίας ενώπιον του Διαιτητικού Δικαστηρίου, το οποίο επισυνάφθηκε στην Απόφαση του, αποκτώντας έτσι

⁴⁷¹ Το Tekong έχει προκύψει από την τεχνητή συνένωση 7 φυσικών νησιωτικών σχηματισμών, η οποία διήρκησε περίπου 20 χρόνια, βλ. Koh, T., Lin, J., *The Land Reclamation Case: Some Reflections*, *ibid*, σ. 1.

⁴⁷² Βλ. Μαλαισία εναντίον Σιγκαπούρης, *Case concerning Land Reclamation by Singapore in and around the Straits of Johor*, ITLOS, Decision, Reports of International Arbitral Awards, vol XXVII, 2005, σ. 133-145. Για τη διαδικασία βλ. Rothwell, D., *The Contribution of ITLOS to Oceans Governance through Marine Environmental Dispute Resolution*, στο Ndiaye, T. M., Wolfrum, R., (eds.), *Law of the Sea, Environmental Law and Settlement of Disputes Liber Amicorum Judge Thomas A. Mensah*, Martinus Nijhoff Publ., Leiden, 2007, σ. 1019-1021 και Κλάδη – Ευσταθοπούλου, Μ., *Η Νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαίου της Θάλασσας: Μία Καταγραφή και Αποτίμηση*, στο Περράκης, Στ., (επιμ.), *Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας. Εφαρμογές και Εξελίξεις 20 Χρόνια από την Υπογραφή της*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005, σ. 131-134.

οριστικό και τελεσίδικο χαρακτήρα⁴⁷³. Ο τρόπος χειρισμού της υπόθεσης από πλευράς του Δικαστηρίου έχει χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερος αλλά και εποικοδομητικός εφόσον η λύση δόθηκε από τα ίδια τα κράτη μέρη, έχοντας δεν μάλιστα και έναν τεχνικό – λειτουργικό χαρακτήρα ο οποίος δεν άφηνε και πολλά περιθώρια διαφορετικής ερμηνείας. Θα μπορούσε κανείς να πει, ότι έστω και με έμμεσο τρόπο αναγνωρίζεται η πολιτική της Ανάκτησης Γης από ένα Διεθνές Δικαιοδοτικό όργανο, υπό την αίρεση της αποδοχής της από γειτονικά ή θιγόμενα κράτη. Η συνοχή της συνεργασίας των δύο χωρών στον τομέα αυτό αναμένεται να δοκιμαστεί από την σχεδιαζόμενη δημιουργία 4 Τεχνητών Νησιών, συνολικής επιφάνειας 13,8 χλμ², δυτικά του Jurong και εντός της Αιγιαλίτιδας Ζώνης της Μαλαισίας⁴⁷⁴.

5.3.3 Εξαφανιζόμενα Κράτη

Τα περιστατικά εξαφάνισης νησιωτικής, κυρίως, γης ως αποτέλεσμα της βύθισης τους υπό την θάλασσα δεν είναι νέο φαινόμενο, όπως επίσης και το αντίθετο, δηλαδή η ανάδυση νησιωτικών εδαφών από τον πυθμένα της θάλασσας⁴⁷⁵. Κατά το παρελθόν, τα φαινόμενα αυτά περνούσαν απαρατήρητα καθώς οι παραδοσιακοί μηχανισμοί προσαρμογής⁴⁷⁶ παρείχαν ένα *modus vivendi* το οποίο επέτρεπε στους πληθυσμούς που ζούσαν σε αυτές

⁴⁷³ Για τις εργασίες της Επιτροπής Ειδικών βλ. λεπτομέρειες στο : Koh, T., Lin, J., *The Land Reclamation Case: Some Reflections*, *ibid*, σ. 4-5.

⁴⁷⁴ Ο περιοδικός τύπος αναφέρει σχετικά: “Singapore conveyed its concerns about the project on a number of occasions to the Malaysian government, asking for more information on the reclamation and construction works”, βλ. Lee, M., *Controversial Johor Strait land reclamation project Forest City gets the go-ahead*, 14/01/2015, διαθέσιμο στο: <http://www.straitstimes.com/business/controversial-johor-strait-land-reclamation-project-forest-city-gets-the-go-ahead>.

⁴⁷⁵ Δυστυχώς οι καταγραφές που υπάρχουν είναι αποσπασματικές και εμπειρικού χαρακτήρα. Η εξέλιξη της τεχνολογίας σήμερα μας έχει βοηθήσει να έχουμε πιο ακριβή στοιχεία για τα φαινόμενα αυτά και να μπορούμε να τα συνδέουμε με τα αίτια τους.

⁴⁷⁶ Όπως η μετατόπιση οικισμών σε μεγαλύτερο υψόμετρο, η μετακίνηση σε άλλο έδαφος, η οχύρωση των ακτών με φυσικά υλικά κ.ά. Σήμερα οι μηχανισμοί προσαρμογής παραμένουν ίδιοι στην σύλληψη τους, αλλά εκτελούνται με διαφορετικό τρόπο, ενώ σε αυτούς έχουν προστεθεί και άλλοι μηχανισμοί όπως η ασφάλιση και η νομική – θεσμική προσαρμογή. Για τους μοντέρνους μηχανισμούς προσαρμογής βλ. σ. Yamamoto, L., Esteban, M., *Atoll Island States and International Law. Climate Change Displacement and Sovereignty*, Springer Publ., Heidelberg, 2014, σ.79-98. Γενικά για το περιεχόμενο της έννοιας της «προσαρμογής» αντί πολλών βλ. Κοντογιάννη, Αρ., Η Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, στο Τσάλας, Γρ., Κατσιμπάρδης, Κ., (επιμ.), *Κοπεγχάγη 2009: Το περιβάλλον στη δίνη μίας παγκόσμιας κρίσης*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2011, σ. 264-280.

τις νησιωτικές περιοχές να επιβιώνουν. Η δημιουργία όμως των σύγχρονων κρατών, ιδιαιτέρως μετά την περίοδο της Αποαποικιοποίησης, έθεσε μια σειρά από νέους περιορισμούς αλλά και προβλήματα στις πρακτικές αυτές. Η ύπαρξη συνόρων, καθώς επίσης και η υιοθέτηση εννοιών όπως «κυριαρχία» και «υψηλότητα» έθεσαν εμπόδια στην κινητικότητα μεταξύ σχηματισμών που άνηκαν πλέον σε διαφορετικά κράτη. Η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου προκάλεσε την αύξηση του πληθυσμού, με συνεπαγόμενα την μεγέθυνση εκμετάλλευσης φυσικών πόρων τόσο για εσωτερική κατανάλωση όσο και για εξαγωγές. Το φαινόμενο της Κλιματικής Αλλαγής και η παρουσία έντονων φυσικών φαινομένων που παίζουν καταλυτικό ρόλο στην μεταβολή των νησιωτικών παράκτιων ζωνών, καθώς επίσης η αλλαγή προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης που είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των περιβαλλοντικών πιέσεων⁴⁷⁷.

Όλες αυτές οι εξελίξεις έχουν δημιουργήσει μια νέα ομάδα κρατών στη διεθνή κοινότητα, αυτή των «Εξαφανιζόμενων Κρατών» (αγγ. *vanishing/disappearing states*). Ως τέτοια νοούνται τα νησιωτικά κράτη το έδαφος των οποίων απειλείται από μερική ή πλήρη εξαφάνιση εξαιτίας της καταβύθισης τους υπό τη στάθμη της θάλασσας. Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχει ένας επίσημος ορισμός για τα κράτη αυτά, μια σύντομη της βιβλιογραφίας μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως στην κατηγορία αυτή υπάγονται όλα εκείνα τα κράτη των οποίων η εδαφική επικράτεια βιώνει ή απειλείται από καταβύθιση⁴⁷⁸, χωρίς να έχει ιδιαίτερη σημασία η ακριβής αιτία⁴⁷⁹, η οποία

⁴⁷⁷ Αύξηση όγκου απορριμμάτων και αστικών λυμάτων, εντατική κατανάλωση ενέργειας, εκτεταμένη εκμετάλλευση υδάτινων πόρων και καλλιέργησιμης γης κ.ά.

⁴⁷⁸ Η διεθνολογική κοινότητα προσέγγισε για πρώτη φορά το θέμα περί το 1990 όταν έγιναν αντιληπτές οι συνέπειες της Κλιματικής Αλλαγής. Οι πρώτες δημοσιεύσεις αφορούσαν κυρίως την επίδραση της ανόδου της στάθμης της θάλασσας στον παράκτιο χώρο και πιο συγκεκριμένα στις γραμμές βάσης· χαρακτηριστικότερες της περιόδου είναι οι εξής: i) Soons, A.H.A., *The Effects of a Rising Sea Level in Maritime Limits and Boundaries*, *Netherlands International Law Review*, vol 37, is 2, σ. 207-232, ii) Caron, D. D., *When Law Makes Climate Change Worse: Rethinking the Law of Baselines in Light of a Rising Sea Level*, *Ecology Law Quarterly*, vol 17, σ. 621-653, iii) Bird, E., Prescott, V., *Rising Global Sea Levels and National Maritime Claims*, *Marine Policy Reports*, vol 1, is 3, 1989, σ. 177-196, iv) Freestone, D., *International Law and Sea Level Rise*, στο Churchill, R., Freestone, D., (eds.), *International Law and Global Climate Change*, Graham and Trotman/ Martinus Nijhoff Publ., London/ Dordrecht, 1991, σ. 109-125. Το θέμα έρχεται ξανά στο προσκήνιο περίπου 20 χρόνια μετά, καθώς τα προβλήματα γίνονται εντονότερα, ενώ και τα ίδια τα εξαφανιζόμενα ή μειούμενα κράτη έχουν αυξηθεί και πιέζουν στα διεθνή φόρα για λύσεις. Έτσι, πλέον των δημοσιεύσεων σε έγκριτα περιοδικά, την εμφάνισή τους κάνουν τόσο μονογραφίες όσο και επιστημονικές

προκαλεί καταστροφές και απώλειες εδάφους και υποδομών, υποβάθμιση της ποιότητας του εδάφους σε μη βιώσιμο και σε τελικό στάδιο την βύθιση του, με όλες αυτές τις συνέπειες να συνυπάρχουν και να αλληλοδιαδέχονται η μία την άλλη σε τοπικό επίπεδο. Μέχρι σήμερα δεν έχει καταγραφεί μια πλήρης εξαφάνιση κράτους, εξαιτίας των παραπάνω, έχει όμως παρατηρηθεί το φαινόμενο της απώλειας είτε εδαφών ή ακόμα και νησιών ή, σε τοπική κλίμακα, έχει καταστεί αδύνατη η διαβίωση επί αυτών⁴⁸⁰.

Επανερχόμενοι στα κεντρικά ζητήματα της διατριβής, οι διαδικασίες Εξαφάνισης ή Μείωσης⁴⁸¹ ενός κράτους αποτελούν άμεσες απειλές στο στενό

εκδηλώσεις αφιερωμένες στα ζητήματα αυτά· αντιπροσωπευτικά αναφέρονται: i) Yamamoto, L., Esteban, M., *Vanishing Island States and sovereignty*, *Ocean & Coastal Management*, vol 53, σ. 1-9, ii) Rayfuse, R., *W(h)ither Tuvalu? International Law and Disappearing States*, *University of New South Wales Faculty Law Research Series*, Paper 9, 2009, iii) Grote Stoutenburg, *Disappearing Island States in International Law*, Brill Publ., Leiden, 2015, iv) Yamamoto, L., Esteban, M., *Atoll Island States and International Law. Climate Change Displacement and Sovereignty*, Springer Publ., Heidelberg, 2014, v) *Threatened Island Nations: Legal Implications of Rising Seas and a Changing Climate*, International Conference organized by Columbia University Law School, 23-25/05/2013. Το περιεχόμενο της δεύτερης αυτής γενιάς δημοσιεύσεων ξεφεύγει από τη στενή θεώρηση των κανόνων του δικαίου της θάλασσας και προσπαθεί να κάνει μια πιο διεπιστημονική και διακλαδική προσέγγιση σε όλα τα αναφερόμενα ζητήματα.

⁴⁷⁹ Συνήθως τα αίτια είναι πολυπαραγοντικά, με κάποια από αυτά να είναι πιο έντονα.

⁴⁸⁰ Η εξαφάνιση ενός νησιού, πόσο μάλλον ενός κράτους το οποίο αποτελείται από περισσότερο του ενός νησιά, δεν είναι μια στιγμιαία διαδικασία. Ενώ για παράδειγμα το φαινόμενο της διάβρωσης μιας ακτογραμμής μπορεί να είναι απολύτως φυσιολογικό και να μην έχει να κάνει με ακραία αίτια, η σταδιακή βύθιση ενός ολόκληρου νησιού είναι μια τελείως διαφορετική διαδικασία, με διαφορετικές συνέπειες και προεκτάσεις. Η ολική βύθιση αποτελεί το τελικό στάδιο αυτής της μακρόχρονης διαδικασίας· προ αυτής συνήθως προηγείται η σταδιακή ή κατά περιόδους βύθιση του οι οποίες το καθιστούν όχι μόνο μη βιώσιμο για τις γηγενείς κοινότητες αλλά και επικίνδυνο. Και τα δύο όμως αυτά στάδια περιλαμβάνονται στην έννοια του Εξαφανιζόμενου Κράτους, και είναι σχεδόν αυτονόητο ότι τα όποια μέτρα καταστολής ή προσαρμογής πρέπει να ληφθούν πριν αυτό καταστεί Εξαφανισμένο εν μέρει ή εν συνόλω. Δυο παραδείγματα είναι χρήσιμα για να γίνει κατανοητή η διαφορά: α) η νησίδα Han, Παπούα Νέα Γουινέα, έχει βρεθεί αρκετές φορές καλυμμένη από θαλασσινό νερό εξαιτίας της παλίρροιας, με αποτέλεσμα η ανθρώπινη επιβίωση χωρίς εξωτερική βοήθεια να είναι αδύνατη (πηγή: Yamamoto, L., Esteban, M., *Atoll Island States and International Law. Climate Change Displacement and Sovereignty*, *ibid*, σ. 52-53), β) το νησί New Moore, στον Κόλπο της Βεγγάλης, διεκδικούμενο από τις Ινδία και Μπανγκλαντές, άλλοτε έκτασης 10,5 χλμ² θεωρείται πλήρως βυθισμένο από το 2010 (πηγή: Nirmala, G., *New Moore Island DISAPPEARS Into The Sea*, 24/05/2015, διαθέσιμο στο: http://www.huffingtonpost.com/2010/03/24/new-moore-island-disappears_n_511162.html).

⁴⁸¹ Η περίπτωση της Μείωσης Κράτους και οι μέθοδοι αντιμετώπισης του αναλύθηκαν στο αμέσως προηγούμενο Μέρος. Είναι προφανές όμως ότι τα δύο αυτά φαινόμενα έχουν πολλά κοινά και πολλές φορές τα μεταξύ τους όρια είναι δυσδιάκριτα. Στο παρόν Μέρος όμως θα αναλύσουμε τις απειλές εκείνες που αφορούν στην ίδια την ύπαρξη ενός κράτους και τις μεθόδους αντιμετώπισης τους.

πυρήνα της έννοιας του Κράτους και της συνεπαγόμενης Κυριαρχίας αυτού. Η κλασσική, πλέον, θεώρηση του περιεχομένου της έννοιας του κράτους περιλαμβάνει συνολικά τέσσερα χαρακτηριστικά· τα τρία έχουν ενδογενή χαρακτήρα ενώ το τέταρτο εξωτερικό. Πιο αναλυτικά, η Σύμβαση του Μοντεβιδέο για τα Δικαιώματα και τις Υποχρεώσεις των Κρατών, 1933 προβλέπει ότι ένα μόρφωμα για να θεωρηθεί Κράτος θα πρέπει να έχει α) μόνιμο πληθυσμό, β) καθορισμένο έδαφος, γ) κυβέρνηση καθώς και δ) να έχει την ικανότητα σύναψης σχέσης με άλλα κράτη⁴⁸². Η επαπειλούμενη εξαφάνιση ενός κράτους δεν αποτελεί απειλή μόνο για το έδαφος, εφόσον η αναγκαστική μετανάστευση θα οδηγήσει και το μόνιμο πληθυσμό σε νέα επικράτεια. Κατ' επέκταση αυτών τίθεται επίσης θέμα νομιμότητας και της κυβέρνησης, καθώς και της ικανότητας σύναψης σχέσεων με Τρίτα Κράτη.

Από νομικής πλευράς θεωρείται πως υπάρχει ένα τεράστιο κενό, καθώς πουθενά δεν προβλέπεται η διαδικασία αποδόμησης ενός κράτους εξαιτίας της εξαφάνισης της επικράτειας του⁴⁸³, ενώ ποτέ στο παρελθόν δεν έχει υπάρξει κάποιο σχετικό προηγούμενο. Σήμερα όμως, πιστεύεται πως βρισκόμαστε κοντά σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, όσο ποτέ άλλοτε⁴⁸⁴, το οποίο η διεθνής κοινότητα θα πρέπει να είναι έτοιμη να το αντιμετωπίσει.

⁴⁸² Άρθρο 1 της Σύμβασης. Το σημείο (δ) στην ουσία αντικατοπτρίζει την Διεθνή Αναγνώριση από Τρίτα Κράτη. Παρά το γεγονός ότι είναι μια συμφωνίας περιφερειακού χαρακτήρα, σήμερα θεωρείται πως κατέχει θέση Εθίμου.

⁴⁸³ Η πλησιέστερη νομική κατασκευή στο Διεθνές Δίκαιο είναι το νομικό πλαίσιο για τη διαδοχή κρατών, το οποίο όμως μέχρι σήμερα δεν περιλαμβάνει προβλέψεις για τα Εξαφανιζόμενα Κράτη. Για μία σύνοψη του πλαισίου αυτού βλ. Χατζηκωνσταντίνου, Κ., Αποστολίδης, Χ., Σαρηγιαννίδης, Μ., *Θεμελιώδεις Έννοιες στο Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο*, Β' έκδοση, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2014, σ. 170-176.

⁴⁸⁴ Οι επιστήμονες θεωρούν ότι οι τρεις χώρες που βρίσκονται στην πιο δεινή θέση είναι το Τουβαλού, τα Νησιά Μάρσαλ και οι Μαλδίβες Νήσοι, όλα τους νησιωτικά κράτη, δύο πρώτα στον Ειρηνικό Ωκεανό, και το τρίτο στον Ινδικό. Για τις χώρες της πρώτης γραμμής βλ. Powers, A., *Sea-Level Rise and Its Impact on Vulnerable States: Four Examples*, *Louisiana Law Review*, vol 73, no 1, 2012, σ. 151-173. Για το λόγο αυτό διάφοροι διεθνολόγοι έχουν επεξεργαστεί διάφορα σενάρια και τεχνικές προσαρμογής, τα οποία περιλαμβάνουν εκτός από τις κλασσικές λύσεις και επιλογές όπως: α) αναγνώριση status Κλιματικού/ Περιβαλλοντικού Πρόσφυγα, β) αναγνώριση ex-situ κυβερνήσεων, γ) θέσπιση Ιστορικών Δικαιωμάτων στις Ζώνες Εθνικής Δικαιοδοσίας κ.ά. βλ. αντίστοιχα α) Klein Solomon, M., Warner, K., *Protection of Persons Displaced as a Result of Climate Change Existing Tools and Emerging Frameworks*, στο Gerrard, M., Wannier, G., (eds.), *Threatened Island Nations. Legal Implications of Rising Seas and a Changing Climate*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013, σ. 243-298, β) Burkett, M., *The Ex-Situ Nation*, στο Gerrard, M., Wannier, G., (eds.), *Threatened Island Nations. Legal Implications of Rising Seas and a Changing Climate*, ibid, σ. 89-122 και γ) Schofield, Cl., *Holding back the waves? sea level rise and*

Το ενδιαφέρον μας θα εστιάσει στο σημείο της απειλής κατά της εδαφικής Κυριαρχίας αλλά και των Κυριαρχικών Δικαιωμάτων των κρατών αυτών. Οι μέχρι σήμερα τεχνολογικές δυνατότητες προσφέρουν τέσσερα είδη επιλογών προσαρμογής στο πρόβλημα της βύθισης εδαφικής επικρατείας. Ενώ από τεχνική σκοπιά και οι τέσσερις μπορούν να εφαρμοστούν, λαμβάνοντας πάντα υπόψη και το ζήτημα του οικονομικού κόστους, όλες τους έχουν περισσότερο ή λιγότερο σημαντικά νομικά προβλήματα, καθώς δεν υπάρχουν ούτε σαφείς προβλέψεις, ούτε νομολογία, ούτε κάποιο ανάλογο προηγούμενο. Οι τέσσερις επιλογές έχουν ως εξής: 1) Παθητική Στάση. Καμία προσπάθεια αναστροφής ή ανακοπής του φαινομένου και προσαρμογή μέσω της μετατόπισης πληθυσμών και υποδομών σε άλλη περιοχή, εντός ή εκτός συνόρων⁴⁸⁵, 2) Αμυντική Στάση. Περιλαμβάνει τη δημιουργία αμυντικών έργων με σκοπό την αντιμετώπιση της διάβρωσης των εδαφών και της ανασύστασης τους⁴⁸⁶. 3) Επιθετική Στάση. Δημιουργία ΤΝΕ με σκοπό είτε την ανάκτηση γης ή τη δημιουργία νέας επιφάνειας ως εδαφική επικράτεια. Πιο αναλυτικά, περιλαμβάνει την κατασκευή ΤΝ σε βυθισμένη ή βυθιζόμενη

maritime claims, στο Ruppel, O. C., Roschmann, C., Ruppel-Schlichting, K., (eds.), *Climate Change: International Law and Global Governance: Legal Responses and Global Responsibility*, vol 1, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2013, σ. 593-614.

⁴⁸⁵ Ενώ η εντός συνόρων είναι μια πολύ κοινότυπη πρακτική, η εκτός εμπεριέχει τεράστιες δυσκολίες καθώς τα Τρίτα Κράτη παραμένουν διστακτικά στο να υποδεχθούν εκτοπισθέντες. Εκτός από το ζήτημα του σχετικού κόστους, πολύ σημαντικά είναι και αυτά της υπηκοότητας αλλά και των νέων και παλαιών δικαιωμάτων των εκτοπισθέντων. Μοναδικό ως τώρα θεωρείται το παράδειγμα της συμφωνίας μεταξύ Τουβαλού και Νέας Ζηλανδίας και την υποδοχή 75 ατόμων ετησίως. Παρόμοιο αίτημα του Τουβαλού προς την Αυστραλία απορρίφθηκε. Πηγή: Veitayaki, J., Manoa, Pio, Resture, A., *Addressing Climate Change and Sea Level Rise in the Pacific Islands*, *Kagoshima University Research Center for the Pacific Islands Occasional Papers*, no 47, σ. 8. Το σχετικό μικρό σε πληθυσμό αυτό κράτος (~10.900 κατοίκους) θα χρειαζόταν περίπου 144 χρόνια για να εκκενώσει τα εδάφη του με αυτούς τους ρυθμούς.

⁴⁸⁶ Η επιλογή αυτή αναλύθηκε στο παραπάνω Μέρος και εδώ δεν διαφέρει από τεχνικής άποψης (βλ. «ανάγκη διατήρησης γης»). Τα μέτρα αυτά εξαιτίας του υψηλού κόστους αλλά και των περιορισμένων δυνατοτήτων προστασίας που παρέχουν, μπορούν να είναι αποτελεσματικά μόνο για πολύ περιορισμένη έκταση και επ' ουδενί δεν αποτελούν πανάκεια. Δημοφιλές είναι το παράδειγμα σύγκρισης μεταξύ Ολλανδίας και Μπανγκλαντές οι οποίες έχουν ως κοινά χαρακτηριστικά τις εκτεταμένες χαμηλού ύψους ακτογραμμές και τα πλούσια επιφανειακά γλυκά ύδατα. Η μεν Ολλανδία αντιμετωπίζει αποτελεσματικά το πρόβλημα μέσω της δημιουργίας εκτεταμένων υδραυλικών έργων, το δε Μπανγκλαντές αδυνατεί να λάβει οποιοδήποτε ουσιαστικό αμυντικό μέτρο με αποτέλεσμα τις συνεχείς πλημμύρες και καταστροφές. Το γεγονός ότι η Ολλανδία αποτελεί ένα πλούσιο, ανεπτυγμένο κράτος με άριστη τεχνολογία και τεχνογνωσία είναι καθοριστικό. Για μια σύγκριση βλ. Germanwatch, *Sea-Level Rise in Bangladesh and the Netherlands. One Phenomenon, Many Consequences*, Bonn, 2004.

επιφάνεια, την κατασκευή ΤΝΕ σε λιμνοθάλασσες ατολλών, την κατασκευή Σταθερών και Ημι-σταθερών Εγκαταστάσεων πάνω από βυθισμένη ή βυθιζόμενη επιφάνεια. Οι επιλογές αυτές σκοπεύουν άμεσα στη διάσωση της εδαφικής επικράτειας, με σκοπό τη συγκράτηση των πληθυσμών και των οικονομικών δραστηριοτήτων, και έμμεσα στη διατήρηση αυτής καθ' αυτής της επικράτειας ως βάσης για άσκηση Κυριαρχίας και Κυριαρχικών Δικαιωμάτων. Το υψηλό οικονομικό κόστος δεν έχει επιτρέψει ακόμα την εφαρμογή αυτών των επιλογών σε επίπεδο κράτους· υπάρχουν όμως δύο ενδεικτικά παραδείγματα σε τοπικό επίπεδο που έχουν πιλοτικό χαρακτήρα και αναδεικνύουν τις διάφορες πτυχές του ζητήματος: α) το TN Hulhumalé, έκτασης 2 χλμ², δημιουργήθηκε στο εσωτερικό της ατόλλης North Male στο σύμπλεγμα των Μαλδιβών. Το έργο ξεκίνησε το 1997, είναι ακόμα υπό εξέλιξη και φιλοξενεί και φιλοξενεί έναν πλήρη οικισμό καθώς και το διεθνές αεροδρόμιο της χώρας. Αυτή τη στιγμή αποτελεί το ~0,7% της επιφάνειας έκτασης ολόκληρης της χώρας και φιλοξενεί το ίδιο ποσοστό του συνολικού πληθυσμού⁴⁸⁷. Τα στοιχεία αυτά, καθώς και το ως το τώρα κόστος (άνω των 30 εκ. δολαρίων ΗΠΑ), είναι ενδεικτικά πως μια τέτοια λύση δεν μπορεί να θεωρηθεί βιώσιμη για το σύνολο του πληθυσμού της χώρας. Η τοποθεσία του TN εντός των Εσωτερικών Υδάτων δεν έχει προκαλέσει καμία αντίδραση από τη διεθνή κοινότητα ως τώρα. Η μαζική όμως εξάπλωση TN αυτής της χρήσης σε περιοχές όπως η Αιγιαλίτιδα Ζώνη και οι Ζώνες Οικονομικού Ενδιαφέροντος⁴⁸⁸ είναι πολύ πιθανόν να εγείρουν αντιδράσεις, καθώς θα πρόκειται για TN τα οποία όμως θα φιλοξενούν πληθυσμό και θα διεκδικούν το status του Νησιού, β) ένα δεύτερο παράδειγμα είναι η δημιουργία Εγκαταστάσεων επάνω ή πλησίον βυθιζόμενων περιοχών, με σκοπό τη φιλοξενία κατοικίας και δραστηριοτήτων. Η κυβέρνηση της Βενεζουέλας έχει τοποθετήσει από το 1978 την επιστημονική βάση του Πολεμικού Ναυτικού “Simon Bolívar”, σε μια Εγκατάσταση επί των αβαθών της μειούμενης νησίδας Aves. Η αναγνώριση δικαιωμάτων του Aves ως Νησιού σε διμερείς συμφωνίες οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών με τις ΗΠΑ, την Ολλανδία και τη

⁴⁸⁷ Στοιχεία αντληθέντα από την Housing Development Corporation Ltd., που εκτελεί το έργο. Πηγή: *Hulhumalé. Most ambitious land reclamation and urban development project undertaken by the Government of Maldives*, διαθέσιμο στο: <http://hdc.com.mv/hulhumale/>.

⁴⁸⁸ Η δημιουργία ΤΝ πέραν των ΖΕΔ είναι πιθανή σε σημεία που υπάρχουν κατάλληλοι αβαθείς σχηματισμοί για να τα φιλοξενήσουν.

Γαλλία⁴⁸⁹ έχουν προκαλέσει τις αντιδράσεις των γειτονικών κρατών, τα οποία θεωρούν το Aves ως Βράχο ή ακόμα και Εγκατάσταση (μετά το 1978)⁴⁹⁰. Η περίπτωση αυτή είναι ενδεικτική των προβλημάτων που μπορούν να προκύψουν από τέτοιες επιλογές σε θαλάσσιους χώρους που μοιράζονται μεταξύ πληθώρας κρατών. 4) Επισήμανση. Μια άλλη πρακτική η οποία έχει στο παρελθόν χρησιμοποιηθεί για να κατοχυρώσει δικαιώματα επί αβαθών σχηματισμών είναι η τοποθέτηση των λεγόμενων “sovereignty markers”⁴⁹¹. Η νέα χρήση που προτείνεται να έχουν είναι η τοποθέτηση τεχνητής σήμανσης (π.χ. στήλη από μπετόν) σε βυθιζόμενους ή βυθισμένους νησιωτικούς σχηματισμούς η οποία θα είναι αφενός ενδεικτική της ύπαρξης κάποιας χαμηλής ή αβαθούς επιφάνειας, αφετέρου θα κατοχυρώνει και τα όποια δικαιώματα του κράτους στο οποίο ανήκει⁴⁹². Η πρόταση αυτή αποσκοπεί στο να παρέχει στα Εξαφανιζόμενα Κράτη ένα μέσο απόδειξης της Κυριαρχίας τους επί εδαφών τα οποία βυθίζονται, μόνιμα ή περιοδικά, και για τα οποία δεν υπάρχει είτε ο χρόνος ή τα μέσα αντίδρασης προς ανακοπή του φαινομένου. Ενώ ως βασικό πλεονέκτημα παρουσιάζεται και το μικρό κόστος. Από πλευράς του Διεθνούς Δικαίου δεν υπάρχει καμία τέτοια πρόβλεψη για χρήση “sovereignty markers”⁴⁹³ και παρεπόμενα δεν είναι δεδομένα ούτε τα δικαιώματα ούτε και οι υποχρεώσεις που θα προκύπτουν από αυτά⁴⁹⁴. 5) Ανασύσταση. Η τελευταία επιλογή προβλέπει την ανασύσταση ενός ολόκληρου βυθισμένου νησιωτικού σχηματισμού με τη χρήση τεχνικών

⁴⁸⁹ Oude Elferink, A., Clarifying Article 121(3) of the Law of the Sea Convention: The Limits Set by the Nature of International Legal Processes, *IBRU Boundary and Security Bulletin*, Summer 1998, σ. 61.

⁴⁹⁰ Οι χώρες που αντιδρούν είναι η Αγία Λουκία, ο Άγιος Βικέντιος, η Γρενάδα, ο Άγιος Χριστόφορος και Νέβις, η Αντίγκουα και Μπαρμπούντα και η Δομινίκα. Για τις θέσεις τους βλ.: Haughton, S., *Dominica – Venezuela: Isla Aves/ Bird Island*, στο Brunet – Jaily, E., *Border Disputes. A Global Encyclopedia*, vol 1, ABC-CLIO Publ., Santa Barbara, 2015, σ. 795-802. Οι προβλέψεις δε της ΣΔΘ που επηρέαζαν τα δικαιώματα του Aves ήταν καθοριστικές στο να την καταψηφίσει η Βενεζουέλα.

⁴⁹¹ Ως παράδειγμα αναφέρονται αυτοί που είχε τοποθετήσει η Κίνα στα Jackson Atoll, Half Moon Shoal και Sabina Shoal, τους οποίους και κατέστρεψαν το 1995 οι Φιλιππίνες. Πηγή: Dzurek, D., *The Spratly Islands Dispute: Who's On First?*, *ibid*, σ. 37.

⁴⁹² Τα δικαιώματα αυτά μπορούν να ανήκουν είτε στον χερσαίο ή στον θαλάσσιο χώρο.

⁴⁹³ Υπό το πρίσμα της δικής μας μελέτης, τα χαρακτηριστικά τους προσιδιάζουν σε αυτά των Εγκαταστάσεων.

⁴⁹⁴ Επιπλέον έχει προταθεί εναλλακτικά και η χρηστική αξιοποίηση τους, όπως για παράδειγμα με την τοποθέτηση βοηθημάτων ναυσιπλοΐας και επικοινωνίας, τα οποία θα είναι και απαραίτητα σε περιοχές με τέτοια χαρακτηριστικά. Για μια συνεκτική πρόταση επί των “sovereignty markers” βλ. Yamamoto, L., Esteban, M., *Atoll Island States and International Law. Climate Change Displacement and Sovereignty*, *ibid*, σ. 155-157.

ανάκτησης γης και παράκτιων αμυντικών έργων. Η επιλογή αυτή που απαιτεί, εκτός από σωστό σχεδιασμό, αρκετό χρόνο και μεγάλες δαπάνες δεν έχει ακόμα εφαρμοστεί στην έκταση ενός ολόκληρου νησιού. Παρόλα αυτά, εξετάζεται σαν πιθανό σενάριο. Από τεχνικής και νομικής άποψης, μια τέτοια κατασκευή θα ενέπιπτε στην κατηγορία του Τεχνητού Νησιού· από την άλλη όμως η σκοπιμότητα της στοχεύει σε κάτι περισσότερο, αφήνοντας έτσι ανοικτά τα περιθώρια ερμηνείας υπό το πρίσμα του Δικαίου της Θάλασσας⁴⁹⁵.

Το ενδιαφέρον μας εστιάζεται στις τελευταίες τρεις επιλογές οι οποίες εμπεριέχουν κάποιας μορφής ΤΝΕ. Η χρήση ΤΝΕ προκειμένου για τη «σωτηρία» ενός Εξαφανιζόμενου Κράτους είναι λογικό να προκαλεί κάποια εύλογα ερωτήματα καθώς δεν υφίσταται κανένα νομικό πλαίσιο ρύθμισης σε διεθνές επίπεδο. Πέραν όμως των διατάξεων του Δικαίου της Θάλασσας, οι οποίες επηρεάζονται άμεσα (π.χ. Γραμμές Βάσης, status Νησιού κ.ά.), η εξαφάνιση ενός κράτους και οι παρεπόμενες επιλογές αποτροπής της, αποτελούν πρόκληση και για έννοιες οι οποίες βρίσκονται στον βασικό πυρήνα του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου. Ως πρώτο ερώτημα προκύπτει εάν είναι δυνατή η ύπαρξη ενός κράτους το οποίο θα στερείται φυσικά σχηματισμένου εδάφους και η επικράτεια του θα εδράζεται σε μία τεχνητή κατασκευή. Η προφανής απάντηση είναι όχι⁴⁹⁶, καθώς κανένα ΤΝΕ δεν αποτελεί βάση άσκησης Κυριαρχίας⁴⁹⁷. Το αμέσως επόμενο ερώτημα είναι το ποια θα είναι η τύχη της Κυριαρχίας και των Κυριαρχικών Δικαιωμάτων τα οποία πηγάζουν από άλλοτε Νησί και νυν βυθισμένο έδαφος. Είναι γνωστό πως προκειμένου για την ύπαρξη ΖΕΔ είναι απαραίτητη η ύπαρξη εδάφους και πιο συγκεκριμένα, για τη χάραξη των εξωτερικών ορίων αυτών είναι απαραίτητη μία ορισμένη ακτογραμμή. Η εξαφάνιση αυτών των δύο καθιστά αδύνατη την ύπαρξη τους.

⁴⁹⁵ Στο ίδιο πνεύμα προβληματισμού εμπίπτει και το θεωρητικό ερώτημα που θέτει ο Δικαστής Choon-Ho Park, εάν είναι νομικώς αποδεκτή η τοποθέτηση ΤΝΕ με σκοπό την κατοχύρωση κυριαρχίας επί αναδυόμενων εδαφικών σχηματισμών. Για μία ανάλυση βλ. Park, Ch., *The Changeable Legal Status of Islands and "Non-Islands" in the Law of the Sea: Some Instances in the Asia-Pacific Region*, στο Caron, D. D., Scheiber, H., (eds.), *Bringing New Law to Ocean Waters*, Martinus Nijhoff Publ., Leiden, 2004, σ. 483-492.

⁴⁹⁶ Το ζήτημα αυτό θα αναλυθεί και στο αμέσως επόμενο Μέρος.

⁴⁹⁷ Η Κυριαρχία που ασκείται στα ΤΝΕ εντός του ορίου της Αιγιαλίδας Ζώνης πηγάζει εξ' αυτής που ασκείται επί των Ζωνών Εθνικής Κυριαρχίας και δεν έχει αυτόνομο χαρακτήρα.

Οι προφανείς απαντήσεις στα δύο αυτά ερωτήματα, δυστυχώς αποτυγχάνουν με τη σειρά τους να ξεκαθαρίσουν μια σειρά από άλλα ζητήματα τα οποία αναφύονται, όπως: α) ποια θα είναι η τύχη του Εξαφανισμένου Κράτους; Θα πρέπει με κάποιο τρόπο να διαλυθεί ή να ανασυσταθεί; β) ποια τα δικαιώματα του εκτοπισθέντος πληθυσμού⁴⁹⁸; Προβλέπεται κάποια ειδική μεταχείριση ή προστασία; γ) ποιο το μέλλον των Ζωνών Εθνικής Δικαιοδοσίας καθώς και των περιλαμβανόμενων σε αυτούς φυσικών πόρων; Αυτά είναι μερικά από τα ζέοντα θέματα τα οποία η διεθνής κοινότητα θα έχει να αντιμετωπίσει στο όχι και τόσο μακρινό μέλλον. Εμείς στο πλαίσιο της θεματικής που εξετάζουμε θα δούμε πως η χρήση ΤΝΕ μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση ή την προσαρμογή. Όταν ένα κράτος έχει φτάσει στο όριο της Εξαφάνισης, δηλ. απειλείται η ίδια η φυσική του ύπαρξη, κυρίως εξαιτίας κόστους και τεχνικών περιορισμών, είναι σχεδόν αδύνατο να αντιμετωπίσει αποφασιστικά την κατάσταση, με την μετατόπιση πληθυσμών να είναι αναπόφευκτη. Στο σημείο αυτό, εκείνο που μοιάζει σημαντικότερο για τα κράτη αυτά είναι η εξασφάλιση της Κυριαρχίας τους επί του χώρου και των πόρων του, και η ανάλογη χρήση ΤΝΕ έχει αυτόν τον καθαρά συμβολικό χαρακτήρα (ειδικά οι επιλογές 3 και 4). Οι επιλογές όμως αυτές θα παραμείνουν κενές περιεχομένου εάν δεν εξασφαλιστεί η λεγόμενη «θεσμική προσαρμογή», δηλαδή η αλλαγή ή προσθήκη νέων θετικών κανόνων οι οποίοι θα προβλέπουν ότι η χρήση ΤΝΕ θα εξασφαλίζει το σύνολο ή έστω μέρος των δικαιωμάτων τους σε στεριά και θάλασσα. Προς στιγμήν, τρία είναι τα υπό συζήτηση σενάρια: i) τα εξαφανιζόμενα εδάφη που φέρουν ΤΝΕ να θεωρηθούν Σκόπελοι, όπως το άρθρο 13, ΣΔΘ ορίζει. Καθώς όμως η Σύμβαση τους αποδίδει το status του σημείου Γραμμής Βάσης, θεωρείται αυτονόητο ότι πλησίον θα πρέπει να υπάρχει και κάποιο χερσαίο τμήμα⁴⁹⁹. Υπό την αίρεση

⁴⁹⁸ Η Σύμβαση αυτή υιοθετήθηκε μερικά χρόνια πριν έρθει στο προσκήνιο η έννοια του «λαού» αλλά και της «αυτοδιάθεσης», οι οποίες είναι απολύτως απαραίτητες για την δημιουργία – αναγνώριση νέων κρατικών μορφωμάτων. Η έννοια της «αυτοδιάθεσης» θεωρείται πως έχει ξεπεράσει το αποικιακό πλαίσιο και βρίσκει εφαρμογή και σε άλλες περιπτώσεις (πηγή: Χατζηκωνσταντίνου, Κ., Αποστολίδης, Χ., Σαρηγιαννίδης, Μ., *Θεμελιώδεις Έννοιες στο Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο*, Β' έκδοση, *ibid*, 2014, σ. 212-217). Μένει να δούμε αν θα ισχύσει κάτι αντίστοιχο και στην περίπτωση των Εξαφανιζόμενων Κρατών.

⁴⁹⁹ Ως εναλλακτική επιλογή ο Attenhofer προτείνει την αξιοποίηση της 2^{ης} επιλογής που δίνει το άρθρο 7, παρ. 4, ΣΔΘ, όπου αντί για Σκοπέλους που φιλοξενούν Εγκαταστάσεις, οι Γραμμές Βάσης μπορούν να χαραχθούν και από Σκοπέλους, αρκεί αυτό να τυγχάνει γενικής διεθνούς αναγνώρισης (αυθεντικό κείμενο: “ in instances where the drawing of baselines to

της ριζικής αλλαγής των διατάξεων του Δικαίου της Θάλασσας, το σενάριο αυτό έχει περιορισμένη εφαρμοστικότητα και άρα αποτελεσματικότητα, ii) τα εσωτερικά και εξωτερικά όρια των θαλασσιών ζωνών να παραμείνουν σταθερά, όπως αυτά θα απεικονίζονται σε επίσημους χάρτες, και η ύπαρξη των όποιων TNE να αξιοποιηθεί ως σύμβολο αυτής της Κυριαρχίας. Σύμφωνα με τις τρέχουσες διατάξεις μόνο τα εξωτερικά όρια της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας θεωρούνται ως σταθερά (αγγ. fixed), ενώ σε κάθε άλλη περίπτωση οποιαδήποτε μεταβολή τους θα πρέπει να αποτυπώνεται τακτικά στους ναυτικούς χάρτες. Παρομοίως πρέπει να μεταβάλλονται η χάραξη και η αποτύπωση των Γραμμών Βάσης. Σε περιοχές με ασταθείς ακτογραμμές είναι σχεδόν αδύνατη η συνεχής αναδιατύπωση τόσο των εξωτερικών όσο και των εσωτερικών ορίων των Ζωνών Εθνικής Δικαιοδοσίας⁵⁰⁰. Αντ' αυτών προτείνονται αφενός η σταθερότητα των εξωτερικών ορίων όλων των ΖΕΔ, όπως ισχύει για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα⁵⁰¹ και η επέκταση του δικαιώματος χάραξης σταθερών Γραμμών Βάσης, όπως ισχύει σε περιοχές όπου εκβάλλουν ποταμοί⁵⁰², iii) η αξίωση Ιστορικών Δικαιωμάτων γύρω από TNE. Πρόκειται για μία *sui generis* κατάσταση βασισμένη στην ιδέα των Ιστορικών Υδάτων⁵⁰³. Οι Yamamoto και Esteban προτείνουν ότι η επισήμανση τους, εκτός από τους χάρτες, μπορεί να γίνει και με τη χρήση “sovereignty markers”, ενώ συζητούν και το ζήτημα της διαρκούς άσκησης δικαιοδοσίας⁵⁰⁴.

and from such elevations has received general international recognition”). Πηγή: Attenhofer, J., *Baselines and Base Points: How the Case Law Withstands Rising Sea Levels and Melting Ice*, *LOS Reports*, vol 1, ASIL, σ. 9-10.

⁵⁰⁰ Ο Caron σχολιάζει το κόστος αλλά και τις δυσκολίες που περιλαμβάνονται από μία τέτοια απαίτηση για συνεχείς αλλαγές, βλ. Caron, D. D., *When Law Makes Climate Change Worse: Rethinking the Law of Baselines in Light of a Rising Sea Level*, σ. 641-647.

⁵⁰¹ Άρθρο 74, παρ. 4.α, ΣΔΘ.

⁵⁰² Το άρθρο 7, παρ. 2, ΣΔΘ αναφέρει σχετικά “Where because of the presence of a delta and other natural conditions the coastline is highly unstable, the appropriate points may be selected along the furthest seaward extent of the low-water line and, notwithstanding subsequent regression of the low-water line, the straight baselines shall remain effective until changed by the coastal State in accordance with this Convention”.

⁵⁰³ Αντί πολλών βλ. Symmons, Cl. R., *Historic Waters in the Law of the Sea. A Modern Re-appraisal*, Martinus Nijhoff Publ., Leiden, 2008.

⁵⁰⁴ Βλ. Yamamoto, L., Esteban, M., *Atoll Island States and International Law. Climate Change Displacement and Sovereignty*, *ibid*, σ. 156.

5.3.4 Δημιουργία Κράτους

Το σύνολο της χερσαίας επιφάνειας του Πλανήτη βρίσκεται υπό κρατική κυριαρχία, είτε πλήρη ή οιονεί⁵⁰⁵, με μοναδικές εξαιρέσεις την Ανταρκτική⁵⁰⁶ και κάποια νησιωτικά κυρίως εδάφη στα οποία το καθεστώς κυριαρχίας είναι υπό αμφισβήτηση⁵⁰⁷. Σε ειδικές περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα τα κράτη που περιλαμβάνουν πολυάριθμα νησιωτικά συμπλέγματα, το στοιχείο της ύπαρξης μόνιμου πληθυσμού σε όλη την επικράτεια ενδεχομένως και να απουσιάζει, χωρίς όμως να θεωρείται ότι δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις της Σύμβασης του Μοντεβιδεο⁵⁰⁸. Αντιστοίχως, δεν υφίσταται κάποιος περιορισμός σχετικά με την έκταση ενός Κράτους, καθώς η διεθνής πρακτική έχει αποδείξει ότι ακόμα και μικρο-κράτη μπορούν να γίνουν αποδεκτά ως πλήρη μέλη της διεθνούς κοινότητας⁵⁰⁹.

Αποτέλεσμα αυτών των συνθηκών είναι ο σαφώς μειωμένος ρυθμός εισδοχής νέων μελών στη διεθνή κοινότητα, καθώς από το 2007 και έπειτα μόνο ένα κράτος έχει γίνει δεκτό ως πλήρες μέλος στον Οργανισμό Ηνωμένων

⁵⁰⁵ Αναφερόμαστε στα εδάφη τα οποία δεν έχουν ακόμα αποκτήσει πλήρη Κυριαρχία.

⁵⁰⁶ Η Ανταρκτική Ήπειρος αποτελεί μια *sui generis* περίπτωση εδάφους στον Πλανήτη. Ο Γούναρης υποστηρίζει πως τα ύδατα πέριξ αυτής αποτελούν Κοινή Κληρονομιά της Ανθρωπότητας, ενώ κάποιες χώρες έχουν προτείνει και την αναγνώριση της ίδιας της ηπείρου ως τέτοιας, πηγή: Γούναρης, Εμμ., Η Προστασία του Περιβάλλοντος της Ανταρκτικής στα Πλαίσια του Συστήματος της, Τσάλτας, Γρ., Κλάδη – Ευσταθοπούλου, Μ., *Περιβάλλον και Θαλάσσιο Χώρος. Εξελίξεις και Προοπτικές Διαχείρισης του Θαλασσίου Περιβάλλοντος. Διεθνής και Ευρωπαϊκή Διάσταση*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2006, σ.269.

⁵⁰⁷ Βλ. το γνωστό παράδειγμα των Spratly τα οποία διεκδικούνται από περισσότερα του ενός κρατών, αλλά και των αχαρτογράφητων ή νέο-σχηματισθέντων νησιωτικών εδαφών. Για την διεκδίκηση των τελευταίων βλ. Dingley, M., Eruptions in International Law: Emerging Volcanic Islands and the Law of Territorial Acquisition, *Cornell International Law Journal*, vol 11, is 1, 1978, σ. 121-135.

⁵⁰⁸ Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα της Γροιλανδίας και του Νησιού Κλίππερτον σχετικά με την Κυριαρχία επί των οποίων δύο διεθνή δικαιοδοτικά όργανα έκριναν πως λόγω ειδικών περιστάσεων δεν είναι απαραίτητη η συνεχής και πλήρης κρατική παρουσία (αγγ. effective occupation), αλλά ακόμα και η συμβολική παρουσία είναι επαρκής προκειμένου να εδραιωθεί η Κυριαρχία της Δανίας και της Γαλλίας, αντίστοιχα, υποθέσεις Νορβηγία εναντίον Δανίας, *Legal Status of Eastern Greenland*, PCIJ, 1933 και Γαλλία εναντίον Μεξικό, *Arbitral Award on the Subject of the Difference Relative to the Sovereignty over Clipperton Island*, 1931. Για μία συνοπτική ανάλυση των υποθέσεων βλ. Dingley, M., Eruptions in International Law: Emerging Volcanic Islands and the Law of Territorial Acquisition, σ. 126-128.

⁵⁰⁹ Όπως για παράδειγμα το Ναουρού και το Τουβαλού, τα οποία είναι μέλη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και έχουν έκταση κάτω των 30 χλμ². Ο Συρίγος αναφέρει «Αν και τα πολύ μικρά σε εδαφική έκταση κράτη αντιμετωπίζουν συνήθως πρακτικά προβλήματα, δεν υπάρχει ελάχιστο εμβαδόν που πρέπει να καλύπτει το έδαφος ενός κράτους», πηγή: Συρίγος, Α., Το Κράτος – Αναγνώριση Κρατών, στο Αντωνόπουλος, Κ., Μαγκλιβέρας, Κ., (επιμ.), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011, σ. 83.

Εθνών⁵¹⁰. Οι τρόποι δημιουργίας νέου κράτους παραμένουν, παραδοσιακά, η Αποσχίση, η Συνένωση και η Αυτοδιάθεση Λαών, πάντα με ειρηνικό τρόπο και εφόσον καλύπτονται και τα τέσσερα βασικά κριτήρια της Σύμβασης του Μοντεβίδεο.

Στην εποχή μας έχει έλθει ξανά στο προσκήνιο, ύστερα από 40 περίπου χρόνια, η συζήτηση για την ανάγκη μεταφοράς όλο και περισσότερων δραστηριοτήτων στο θαλάσσιο χώρο, εξαιτίας των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του. Έτσι εκτός από τις παραδοσιακές χρήσεις, όπως αλιεία, μεταφορές και αναψυχή διερευνάται ακόμα και το ενδεχόμενο Αποικισμού των Ωκεανών (αγγ. *ocean colonization*), δηλαδή της μεταφοράς της ανθρώπινης παρουσίας στο θαλάσσιο χώρο σε όλες τις της εκφάνσεις (π.χ. κατοικία, βιομηχανική παραγωγή, μεταφορικές υποδομές κ.ά.), με τη συζήτηση να φτάνει ακόμα και ως τη δημιουργία νέων κρατικών μορφωμάτων. Είναι γεγονός ότι στο άμεσο μέλλον πιέσεις όπως: η αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού⁵¹¹, η άνοδος της στάθμης της θάλασσας⁵¹² και η διάβρωση του παράκτιου χώρου που οδηγούν στην μείωση ή την εξαφάνιση εδαφικής επικράτειας, τα παγκόσμια και τοπικά περιβαλλοντικά προβλήματα και η εξάντληση των φυσικών πόρων, σε συνδυασμό με παραδοσιακές πιέσεις όπως οι εθνοτικές, θρησκευτικές και εμφύλιες διαμάχες, προβλέπεται πως θα θέσουν σε δοκιμασία τις κλασσικές δομές της έννοιας του κράτους όπως τη γνωρίζουμε σήμερα.

Κατά τις Δεκαετίες 1960 και 1970 παρατηρήθηκε μία έξαρση των προσπαθειών δημιουργίας κράτους, οι οποίες δεν προέκυπταν με κανέναν

⁵¹⁰ Πρόκειται για το Νότιο Σουδάν, το οποίο προέκυψε εξ' Αποσχίσεως από το Σουδάν, το 2011.

⁵¹¹ Μετριοπαθείς προβλέψεις του Τμήματος Οικονομικών και Κοινωνικών Θεμάτων του ΟΗΕ εκτιμούν πως ο παγκόσμιος πληθυσμός θα αγγίξει τα 10 δις ατόμων τη Δεκαετία 2050 και τα 11 δις τη Δεκαετία 2080. Στοιχεία αντληθέντα από UN/ DESA, *Graphs – Probabilistic Projection – Population – Total Population*, 2015, διαθέσιμα στο: <http://esa.un.org/unpd/wpp/Graphs/>.

⁵¹² Η πιο πρόσφατη έκθεση του IPCC προβλέπει άνοδο της στάθμης της θάλασσας που θα επηρεάσει το 95% των παράκτιων περιοχών του πλανήτη: “Global mean sea level rise will continue during the 21st century, very likely at a faster rate than observed from 1971 to 2010. For the period 2081–2100 relative to 1986–2005, the rise will likely be in the ranges of 0.26 to 0.55 m for RCP2.6, and of 0.45 to 0.82 m for RCP8.5 (medium confidence). Sea level rise will not be uniform across regions. By the end of the 21st century, it is very likely that sea level will rise in more than about 95% of the ocean area. About 70% of the coastlines worldwide are projected to experience a sea level change within $\pm 20\%$ of the global mean”. Πηγή: IPCC, *Climate Change 2014: Synthesis Report - Summary for policymakers*, Geneva, 2014, σ. 13.

από τους παραδοσιακούς τρόπους, και η επικράτεια τους αποτελούνταν αποκλειστικά και μόνο από ΤΝΕ. Όπως έχει αναλυθεί και παραπάνω, όλες αυτές οι απόπειρες, ανεξαρτήτως κινήτρων και ελατηρίων, προσπάθησαν να εκμεταλλευτούν τα κενά που άφηνε το Συμβατικό Πλαίσιο της Γενεύης, 1958, το οποίο δεν περιελάμβανε καμία ρύθμιση για τα ΤΝΕ εκτός των ΖΕΚ, παρεκτός για όσα τα οποία επρόκειτο να χρησιμοποιηθούν για την εξερεύνηση και εκμετάλλευση φυσικών πόρων των Ζωνών Οικονομικού Ενδιαφέροντος. Παρά τα δεδομένα αυτά, η αντιμετώπιση όλων των καταγραφόμενων βασίστηκε στις πτυχές δικαιοδοσίας των εκάστοτε Παράκτιων Κρατών, είτε επί του χώρου ή επί των υπηκόων τους. Και με την εξαίρεση μίας περίπτωσης, όλες οι απόπειρες ανεστάλησαν ή ανετράπησαν πριν προλάβουν να τύχουν διεθνούς αναγνώρισης⁵¹³. Όμως, αυτά τα περιστατικά ήταν αρκετά για να κινήσουν διαδικασίες τόσο στο εσωτερικό των Παράκτιων Χωρών (βλ. νομοθεσία και νομολογία) όσο και σε διπλωματικό επίπεδο, και πιο συγκεκριμένα εντός της UNCLOS III.

Ο Menefee κατατάσσει αυτές τις απόπειρες σε τρεις κατηγορίες, ανάλογα με την μορφολογία του ΤΝΕ που περιλαμβάνει το κάθε εγχείρημα: α) «κράτη» σε σκοπέλους και αβαθή (περιπτώσεις Atlantis - Isle of Gold και Grand Capri Republic, αμφότερες στον Ατλαντικό Ωκεανό, και Republic of Minerva, στον Ειρηνικό Ωκεανό), β) «κράτη» σε ανακτημένη γη ή άλλες απορρίψεις σε ρηχά ύδατα (περιπτώσεις Abalonia και Taluga, στον Ειρηνικό Ωκεανό) και γ) «κράτη» σε τεχνητές κατασκευές⁵¹⁴ (περιπτώσεις New Atlantis, στον Ατλαντικό Ωκεανό, Isola delle Rose, στην Αδριατική Θάλασσα και Sealand, στη Βόρεια Θάλασσα). Από όλες αυτές τις περιπτώσεις θα εξετάσουμε πιο ενδελεχώς μόνο αυτές οι οποίες προκάλεσαν σοβαρές αντιδράσεις των Παράκτιων Κρατών.

Atlantis - Isle of Gold και Grand Capri Republic. Το 1962 ο William T. Anderson ανακοίνωσε την πρόθεση του να δημιουργήσει επιχειρηματικές δραστηριότητες σε Τεχνητό Νησί που θα κατασκευαζόταν πάνω σε 5

⁵¹³ Ο Grossman αναφέρεται σε αυτές ως “Fictitious offshore entities without serious claim to statehood”, πηγή: Grossman, A., Nationality and the Unrecognised State, *International and Comparative Law Quarterly*, vol 50, is 4, 2001, σ. 856.

⁵¹⁴ Βλ. Menefee, S. P., ‘Republics of the Reefs’: Nation-Building on the Continental Shelf and in the World's Oceans, *California Western International Law Journal*, vol 25, is 1, 1994, σ. 81-111.

υφάλους, σε απόσταση 10 νμ από τις ακτές της Φλόριδα, ΗΠΑ. Στην ιδέα του βρήκε ως συνεταίρο της Atlantis Development Corporation, μια ιδιωτική εταιρεία με έδρα τις Μπαχάμες. Ο συνεταιρισμός κινήθηκε αρκετά προσεκτικά υποβάλλοντας αιτήματα για αδειοδότηση από τρεις δημόσιους φορείς των ΗΠΑ. Η Πολιτεία της Φλόριδα αποκρίθηκε πως το σημείο βρισκόταν εντός των Συνταγματικών Ορίων της Πολιτείας και για το λόγο αυτό δεν είχε δικαιοδοσία⁵¹⁵. Το Υπουργείο Εσωτερικών των ΗΠΑ απάντησε ότι δεν είχε αρμοδιότητα καθώς η περιοχή αυτή βρισκόταν εκτός των εδαφικών ορίων των ΗΠΑ (1962)⁵¹⁶, ενώ με τον ίδιο τρόπο απάντησε και το Υπουργείο Εξωτερικών, προσθέτοντας ότι η εν λόγω περιοχή βρίσκεται στην Ανοιχτή Θάλασσα⁵¹⁷. Έχοντας εξασφαλίσει λοιπόν αυτά τα εχέγγυα, προχώρησαν στην ανακήρυξη κράτους υπό την ονομασία “Atlantis, Isle of Gold”.

Την ίδια χρονική περίοδο (1963), ένας ακόμα ιδιώτης εν ονόματι Louis M. Ray ανακοίνωνε παρεμφερή επιχειρηματικά σχέδια στο ίδιο ακριβώς σημείο, δηλαδή πάνω στους πέντε υφάλους, καθώς επίσης και τη δημιουργία κράτους με την ονομασία “Grand Capri Republic”⁵¹⁸. Έχοντας υποβάλει αίτημα για έναρξη βυθοκορήσεων στον Triumph Reef, η εταιρεία του Ray “Acme General Contractors Inc.” ξεκίνησε τις εργασίες το 1965. Παρά το γεγονός ότι το αίτημα του απορρίφθηκε, οι εργασίες όχι μόνο δεν διακόπηκαν αλλά συνεχίστηκαν κατά τρόπο διαφορετικό από ότι περιελάμβαναν τα σχέδια της αίτησης⁵¹⁹. Απότοκο αυτών των πράξεων ήταν η κατάθεση αιτήματος ασφαλιστικών μέτρων στο South Florida District Court από τις

⁵¹⁵ Πηγή: Clanton, A., *The Men who would be King: Forgotten Challenges to U.S. Sovereignty*, *UCLA Pacific Basin Law Journal*, vol 26, is 1, σ. 12. Σε αντίθεση με την πλειοψηφία των Πολιτειών των ΗΠΑ οι οποίες έχουν πολιτειακή δικαιοδοσία σε μία ζώνη εύρους 3 νμ από τις ακτογραμμές τους, η Φλόριδα, μαζί με το Τέξας και το Πουέρτο Ρίκο εφαρμόζουν τη δικαιοδοσία τους σε ζώνες εύρους 9 νμ από τις ακτογραμμές. Πηγή: NOAA, *Maritime Zones and Boundaries*, διαθέσιμο στο: http://www.gc.noaa.gov/gcil_maritime.html.

⁵¹⁶ Ως το 1988 που ο Πρόεδρος Reagan προχώρησε σε αύξηση του εξωτερικού ορίου της Αιγιαλίτιδας Ζώνης στα 12 νμ από τις ακτογραμμές, το όριο παρέμενε στα 3 νμ. Βλ. Proclamation 5928, *Territorial Sea of the United States of America*, December 27th 1988.

⁵¹⁷ Πηγή: Clanton, A., *The Men who would be King: Forgotten Challenges to U.S. Sovereignty*, *ibid*, σ. 13.

⁵¹⁸ Πηγή: Erwin, J., *Declarations of Independence: Encyclopedia of American Autonomous and Secessionist Movements*, Greenwood Press, Westport, 2007, σ. 9.

⁵¹⁹ Πηγή: Menefee, S. P., ‘Republics of the Reefs’: Nation-Building on the Continental Shelf and in the World’s Oceans, *ibid*, σ. 86.

ΗΠΑ προς τον Ray με σκοπό τη διακοπή των εργασιών, το ίδιο ακριβώς έτος. Ως βάση για την προσφυγή αυτή τέθηκε αφενός η παραβίαση της εδαφικής επικράτειας των ΗΠΑ και αφετέρου η κατασκευή ΤΝΕ χωρίς άδεια. Στη διαδικασία αυτή ζήτησε να παρέμβει και η Atlantis Development Corporation θεωρώντας θιγόμενα τα συμφέροντα της, τα οποία υποστήριζε ότι ήταν προγενέστερα καθώς αυτή είχε αποκλειστικά δικαιώματα επειδή ήταν το πρώτο πρόσωπο που είχε Ανακαλύψει τους υφάλους.

Και τα δύο αυτά νομικά πρόσωπα είχαν στο επίκεντρο της νομικής τους επιχειρηματολογίας μια παλαιότερη υπόθεση ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου των ΗΠΑ· στην Jones εναντίον USA, 1890 το Δικαστήριο αποκρυσταλλώνοντας τη Θεωρία της Ανακάλυψης Εδαφών είπε ότι τα πρόσωπα που πρώτα από όλα τα άλλα αξιοποιούν οικονομικά μία εδαφική περιοχή μπορούν να διεκδικήσουν την κατοχή της⁵²⁰. Παρά το γεγονός ότι η απόφαση αυτή δεν απέδιδε το δικαίωμα δημιουργίας Κυρίαρχου Κράτους σε πρόσωπα, αλλά μόνο τους επέτρεπε να λειτουργούν ως πράκτορες του κράτους των ΗΠΑ, οι θέσεις του κατηγορου κινήθηκαν γύρω από άλλη επιχειρηματολογία.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι ύφαλοι αυτοί δεν αποτελούσαν νησιά με τη νομική έννοια του όρου⁵²¹, αλλά αποτελούσαν μέρος του βυθού, δηλαδή της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας των ΗΠΑ, όπως αυτή ορίζεται από τον Outer Continental Shelf Lands Act, και σε διεθνές επίπεδο από τη Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, 1958⁵²². Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο ορθώς έκρινε πως παρά το γεγονός ότι η Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα δεν αποτελεί

⁵²⁰ Βλ. Clanton, A., *The Men who would be King: Forgotten Challenges to U.S. Sovereignty*, *ibid*, σ. 5. Πιο συγκεκριμένα η απόφαση προέβλεπε: "(...) by the law of nations, recognized by all civilized States, dominion of new territory may be acquired by discovery and occupation, as well as by cession or conquest; and when citizens or subjects of one nation, in its name, and by authority or with its assent, take and hold actual, continuous and useful possession (...) of territory unoccupied by any other government or its citizens, the nation to which they belong may exercise such jurisdiction and for such period as it sees fit over territory so acquired". Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η απόφαση αυτή δεν έχει ακόμα ανατραπεί και πρόσφατα έγινε επικύρωση της στην υπόθεση USA εναντίον Corey, United States Court of Appeals, Ninth Circuit, 2000.

⁵²¹ "(...) the district court observed that an 'island' is defined as a 'naturally formed area of land surrounded by water, which is above mean high water'", μένοντας κοντά στον ορισμό της Σύμβασης για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη και τη Συνορεύουσα Ζώνη. Πηγή: Clanton, A., *The Men who would be King: Forgotten Challenges to U.S. Sovereignty*, *ibid*, σ. 14-15.

⁵²² Στην οποία οι ΗΠΑ είχαν προσχωρήσει από το 1961.

κυρίαρχο έδαφος των ΗΠΑ⁵²³, οι δραστηριότητες αυτές επί των υφάλων αποτελούσαν παραβίαση των δικαιωμάτων του κράτους επί των φυσικών του πόρων⁵²⁴ και επιπλέον, επικαλούμενο τον Rivers and Harbors Act, 1899 αποφάσισε πως η κατασκευή ΤΝΕ χωρίς την πρότερη αδειοδότηση από τον αρμόδιο δημόσιο φορέα είναι παράνομη⁵²⁵.

Republic of Minerva. Οι North and South Minerva Reefs βρίσκονται στον Ειρηνικό Ωκεανό, περίπου 315 νμ νοτιοδυτικά του νησιωτικού κράτους Τόνγκα⁵²⁶. Τον Αύγουστο 1971 το Ocean Life Research Foundation ξεκίνησε εργασίες δημιουργίας ΤΝΕ επί αυτών των αβαθών, τα οποία θα φιλοξενούσαν κατοικίες και εμπορικές δραστηριότητες. Τον Ιανουάριο 1972 εκδόθηκε η Διακήρυξη Κυριαρχίας του ανεξάρτητου κράτους της Republic of Minerva, το οποίο σύντομα επιδίωξε την αναγνώριση της διεθνούς κοινότητας⁵²⁷, χωρίς όμως επιτυχία. Οι κινήσεις αυτές δεν πέρασαν απαρατήρητες από τα γειτονικά κράτη και κυρίως από τα Τόνγκα. Η αρχική αντίδραση των Τόνγκα ήταν μην αναγνωρίσουν αυτή την αξίωση κυριαρχίας αλλά ούτε και να προβάλουν αντίστοιχη, μία στάση οποία σύντομα άλλαξε⁵²⁸. Στις αρχές του 1972 τα Τόνγκα ξεκίνησαν να προβαίνουν σε πράξεις κυριαρχίας⁵²⁹ και

⁵²³ Απορρίπτοντας έτσι την κατηγορία περί παραβίασης της εδαφικής επικράτειας.

⁵²⁴ “The courts concluded that although the United States has no sovereign ownership over the reefs claimed by Ray and Anderson, the men were interfering with the government's monopoly rights to control the environmental management of the international continental shelf”, πηγή: Clanton, A., *The Men who would be King: Forgotten Challenges to U.S. Sovereignty*, *ibid*, σ. 15.

⁵²⁵ Η επίκληση αυτού του παλαιού νόμου, σκοπός του οποίου ήταν η προστασία της ναυσιπλοΐας πλησίον των ακτών δέχθηκε κριτική ως μη κατάλληλη και επί της ουσίας ανέδειξε ένα κενό στη νομοθεσία των ΗΠΑ. Για μια κριτική βλ. Law of the Sea. Continental Shelf. Government Approval is Required for Construction of Artificial-Island Nations off the Coast of Florida, *Virginia Law Review*, vol 55, no 5, 1969, σ. 1005-1011.

⁵²⁶ Πηγή: Menefee, S. P., ‘Republics of the Reefs’: Nation-Building on the Continental Shelf and in the World's Oceans, *ibid*, σ. 95.

⁵²⁷ “(...) Minerva's founders dispatched letters to some one hundred countries seeking recognition, with disappointing results. The only full diplomatic relation established has been with the tiny Sultanate of Ocussi-Ambeno, on the island of Timor in the Malay Archipelago”, πηγή: Menefee, S. P., ‘Republics of the Reefs’: Nation-Building on the Continental Shelf and in the World's Oceans, *ibid*, σ. 98.

⁵²⁸ Βλ. Menefee, S. P., ‘Republics of the Reefs’: Nation-Building on the Continental Shelf and in the World's Oceans, *ibid*, σ. 99-100.

⁵²⁹ Όπως την κατασκευή σταθμών βοήθειας έκτακτης ανάγκης για διερχόμενα πλοία και την τοποθέτηση ενός σκελετού με σκοπό την κατασκευή Εγκατάστασης.

πραγματοποίησαν σχετική δήλωση στο South Pacific Forum⁵³⁰. Επόμενο βήμα ήταν και η de jure ανακήρυξη κυριαρχίας επί των αβαθών⁵³¹, η οποία έγινε με Βασιλικό Διάταγμα στις 15 Ιουνίου 1972⁵³². Εντός του 1973 οι προσπάθειες ατόνησαν και έτσι το εγχείρημα της Republic of Minerva θεωρήθηκε αποτυχημένο, χωρίς όμως κάποια άλλη προσπάθεια εκ μέρους των Τόνγκα⁵³³. Στις μέρες μας, οι ύφαλοι αυτοί διεκδικούνται επίσης από τα νησιά Φίτζι⁵³⁴, ενώ τα Τόνγκα έχουν εγκαταστήσει βοηθήματα ναυτιλίας και περιπολούν την περιοχή τακτικά⁵³⁵.

⁵³⁰ Ένα χρονολόγιο εξελίξεων είναι διαθέσιμο στο Brown Pulu, T., Off the Deep End: Tonga's Continental Shelf Politics, *Te Kaharoa*, vol 7, 2014, σ. 243-244.

⁵³¹ Ο θαλάσσιος χώρος γύρω από τα νησιά Τόνγκα έχει υπάρξει αντικείμενο μιας μακροχρόνιας διεκδίκησης ιστορικών δικαιωμάτων: "The Royal Proclamation issued by His Majesty George Tubou, King of Tonga, on 24 August 1887 claims national jurisdiction by the Kingdom of Tonga over 'all, islands, rocks, reefs, foreshores and waters lying between the fifteenth and twenty-third and a half degrees of south latitude and between the one hundred and seventy-third and the one hundred and seventy-seventh degrees of west longitude from the Meridian of Greenwich'", πηγή: Kingdom of Tonga, *A Partial Submission of Data and Information on the Outer Limits of the Continental Shelf of the Kingdom of Tonga in the Western Part of the Lau-Colville Ridge Pursuant to Part VI of And Annex II to the United Nations Convention on the Law of the Sea, Executive Summary*, Submission to the Commission on the Limits of the Continental Shelf through the Secretary-General of the United Nations, April 2014, σ. 1. Οι North and South Minerva Reefs όμως βρίσκονται εκτός αυτού του χώρου 24' N και 178' 15" Δ και 23' 35" N και 178' αντίστοιχα (πηγή: Findlay, A.G., *A Directory for the Navigation of the Pacific Ocean*, vol 2, Cambridge University Press, Cambridge, 1851 (ανατύπωση 2013), σ. 820.

⁵³² Το ΒΔ προσπαθεί να αναβαθμίσει τις Εγκαταστάσεις επί των υφάλων σε Νησιά, μία καταφανώς λανθασμένη επιλογή contra legem: "Whereas the Reefs known as North Minerva Reef and South Minerva Reef have long served as fishing grounds for the Tongan people and have long been regarded as belonging to the Kingdom of Tonga has now created on these Reefs islands known as Teleki Tokelau and Teleki Tonga; and whereas it is expedient that we should now confirm the rights of the Kingdom of Tonga to these islands; therefore we do hereby affirm and proclaim that the islands, rocks, reefs, foreshores and waters lying within a radius of twelve miles [19.31 km] thereof are part of our Kingdom of Tonga", πηγή: Kingdom of Tonga, *A Partial Submission of Data and Information on the Outer Limits of the Continental Shelf of the Kingdom of Tonga in the Western Part of the Lau-Colville Ridge Pursuant to Part VI of And Annex II to the United Nations Convention on the Law of the Sea, Executive Summary*, *ibid*, σ. 3.

⁵³³ Το 1982 καταγράφηκε προσπάθεια ανακατάληψης των Minerva Reefs η οποία όμως αποκρούστηκε από τις Ένοπλες Δυνάμεις των Τόνγκα, πηγή: Brown Pulu, T., Off the Deep End: Tonga's Continental Shelf Politics, *ibid*, σ. 244.

⁵³⁴ Ο Buchholz έγραφε σχετικά το 1987: "Taking these islands as the basis for the appreciation of equidistant lines with neighboring states, Tonga will gain approximately 194.000 square kilometers of sea area, and Fiji will lose 64.000 square kilometers. Additionally, the maritime law borders of Tonga and New Zealand will touch", βλ. Buchholz, H. S., *Law of the Sea Zones in the Pacific Ocean*, Institute of Southeast Asian Studies, Singapore, 1987, σ. 85.

⁵³⁵ Το 2011 οι Ένοπλες Δυνάμεις των Φίτζι κατέστρεψαν τα βοηθήματα ναυσιπλοΐας που είχαν τοποθετηθεί εκεί από τα Τόνγκα, τα οποία σε σύντομο χρονικό διάστημα

Isola delle Rose. Το 1967 ο Ιταλός υπήκοος Giorgio Rosa, μηχανικός, κατασκεύασε μια Εγκατάσταση σε απόσταση 6,8 νμ από τη ακτή της πόλης του Ρίμινι, Ιταλία. Η εγκατάσταση αυτή φιλοξενούσε ένα μπαρ, ένα εστιατόριο, ένα ταχυδρομείο και μία τράπεζα και ήταν ανοιχτή στο κοινό⁵³⁶. Η αποτυχία αδειοδότησης του εγχειρήματος από το Ιταλικό Κράτος, οδήγησε τον κατασκευαστή του στην ανακήρυξη κράτους την 1^η Μαΐου 1968⁵³⁷, ο οποίος παράλληλα προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας προκειμένου να αποτρέψει την κατεδάφιση της Εγκατάστασης, υποστηρίζοντας ότι η Σύμβαση για την Ανοιχτή Θάλασσα, 1958 απέδιδε τόσο στα κράτη όσο και σε πρόσωπα την ελεύθερη χρήση της Ανοιχτής Θάλασσας. Το δικαστήριο επικαλούμενο την Σύμβαση για την Ανοιχτή Θάλασσα, καθώς και εθιμικούς κανόνες του Δικαίου της Θάλασσας⁵³⁸, έκρινε πως τα οι Ελευθερίες της Ανοιχτής Θάλασσας αποδίδονται μόνο στα κράτη τα οποία υπέχουν Διεθνούς Ευθύνης εάν οι πολίτες τους τις παραβιάζουν ή τις παρεμποδίζουν, καθώς και ότι η Ιταλία κατέχει Κυριαρχικά Δικαιώματα εξερεύνησης και εκμετάλλευσης των πόρων της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας⁵³⁹. Ως αποτέλεσμα αυτής της απόφασης, η διαταγή κατεδάφισης της Εγκατάσταση εκτελέστηκε στις 25 Ιουνίου 1968⁵⁴⁰.

Principality of Sealand. Η περίπτωση αυτή έχει ήδη αναλυθεί παραπάνω. Στο σημείο αυτό μένει να επισημάνουμε ότι: 1) είναι το μόνο

επιδιορθώθηκαν, πηγή: *Showdown between Tonga and Fiji looms*, 13/06/2011, διαθέσιμο στο: <http://www.pina.com.fj/?p=pacnews&m=read&o=5828983814df52e86649ecda4d1927>.

⁵³⁶ Πηγή: Strauss, E., *How to Start your Own Country*, Paladin Press, Boulder, 1999, σ. 129.

⁵³⁷ Η Λιμενική Αρχή του Ρίμινι αρνήθηκε την έκδοση άδειας και διέταξε την παύση των εργασιών κατασκευής και την κατεδάφιση της, εφόσον η περιοχή στην οποία γινόταν είχε αποδοθεί στην πετρελαϊκή εταιρεία ENI προκειμένου για την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων του υπεδάφους, βλ. Imarisio, M., *Riemergere l'isola dell'Utopia*, 28/08/2009, διαθέσιμο στο: http://www.corriere.it/cronache/09_agosto_28/isola_utopia_imarisio_64f311d6-9397-11de-8445-00144f02aabc.shtml?refresh_ce-cp.

⁵³⁸ Η Ιταλία δεν έχει επικυρώσει τη Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, 1958.

⁵³⁹ Το ΣτΕ έσφαλλε όμως όταν έκρινε πως η Ιταλία έχει τον έλεγχο των υπερκείμενων της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας υδάτων αλλά και όταν αναφέρθηκε στην παραβίαση της Συνορεύουσας Ζώνης, για την απόφαση βλ. Menefee, S. P., 'Republics of the Reefs': Nation-Building on the Continental Shelf and in the World's Oceans, *ibid*, σ. 105-106.

⁵⁴⁰ Εκτός από τα νομικά επιχειρήματα, εκείνη την περίοδο αναπτύχθηκε έντονος δημόσιος διάλογος στη χώρα περί της σκοπιμότητας ύπαρξης ενός τέτοιου μορφώματος. Μεταξύ άλλων προβλήθηκαν τα επιχειρήματα της φοροδιαφυγής, της εθνικής ασφάλειας, το ενδεχόμενο προπαγάνδας προς τα σοσιαλιστικά Βαλκανικά κράτη κ.ά., πηγή: Imarisio, M., *Riemergere l'isola dell'Utopia*, *ibid*.

μόρφωμα το οποίο υφίσταται ακόμα, κυρίως εξαιτίας της άρνησης της Μ. Βρετανίας να αντιμετωπίσει το ζήτημα, 2) είναι η μοναδική ίσως περίπτωση απόπειρας δημιουργίας κράτους επί ΤΝΕ η οποία έφτασε πολύ κοντά στην επίσημη αναγνώριση από κυρίαρχα κράτη⁵⁴¹ και 3) είναι το μόνο μόρφωμα το οποίο υποστηρίζει ότι έχει τύχει έστω και έμμεσης (de facto) αναγνώρισης από 2 κυρίαρχα κράτη⁵⁴².

Στο σημείο αυτό χρειάζονται μερικές επισημάνσεις, πριν προχωρήσουμε στην σημερινή κατάσταση. Πρώτα από όλα, έχει ενδιαφέρον ότι οι περισσότερες των περιπτώσεων λαμβάνουν χώρα σε θαλάσσιες περιοχές πλησίον των ΗΠΑ⁵⁴³ και ήταν συνδεδεμένες με σημαντικές εμπορικές επενδύσεις, και καθώς φαίνεται η προσπάθεια ίδρυσης κράτους ήταν δευτερεύουσας σημασίας⁵⁴⁴. Αντιθέτως οι περιπτώσεις Sealand και Republic of Minerva, πέρα από τις απαραίτητες για την εξασφάλιση πόρων οικονομικές δραστηριότητες, φάνηκε να δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στην προσπάθεια δημιουργίας κράτους. Η σημασία και ασφάλεια των οικονομικών δραστηριοτήτων ήταν, κατά πάσα πιθανότητα, η αιτία που οδήγησε αυτά τα 3 εγχειρήματα στο να αναζητήσουν αδειοδότηση από τα πλησιέστερα Παράκτια Κράτη (βλ. ΗΠΑ και Ιταλία αντιστοίχως), η άρνηση των οποίων τα ώθησε στην ιδέα της δημιουργίας κράτους. Η επιλογή τοποθέτησης των ΤΝΕ εντός

⁵⁴¹ Ο Menefee αναφέρει την Κύπρο, τη Σρι Λάνκα και την Παραγουάη, βλ. Menefee, S. P., 'Republics of the Reefs': Nation-Building on the Continental Shelf and in the World's Oceans, *ibid*, σ. 109.

⁵⁴² Τη Μ. Βρετανία (βλ. μετά τη δίκη των Roy και Michael Bates για παραβίαση του Νόμου περί Πυροβόλων Όπλων, 1968) και τη Δυτική Γερμανία (βλ. το περιστατικό της ένοπλης επίθεσης από Γερμανούς υπηκόους, 1977, και τις μετέπειτα επαφές του Roy Bates με τη Γερμανική κυβέρνηση, πηγή: Balloun, O. Sh., *The True Obstacle to the Autonomy of Seasteads: American Law Enforcement Jurisdiction over Homesteads on the High Seas*, *ibid*, σ. 423-424). Μία ακόμα περίπτωση πράξης οιονεί αναγνώρισης κράτους που έχει καταγραφεί είναι η ευχαριστήρια επιστολή του Προέδρου των ΗΠΑ, Lyndon Johnson προς τον Leicester Hemingway για την έκδοση γραμματοσήμου που τον απεικόνιζε και είχε εκδοθεί από τη New Atlantis. Ο L. Hemingway, αδερφός του συγγραφέα Ernest, είχε αποπειραθεί να δημιουργήσει αυτό το κράτος πάνω σε μία Εγκατάσταση, 6 νμ από τις ακτές της Τζαμάικα. Η προσπάθεια στέφθηκε από αποτυχία όταν μια καταιγίδα κατέστρεψε την κατασκευασμένη από ευτελή υλικά Εγκατάσταση, πηγή: Menefee, S. P., 'Republics of the Reefs': Nation-Building on the Continental Shelf and in the World's Oceans, *ibid*, σ. 104-105.

⁵⁴³ Στις περιπτώσεις που ήδη αναφέραμε (Atlantis και Grand Capri), οφείλουμε να προσθέσουμε και δύο ακόμα αποτυχημένες απόπειρες που έλαβαν χώρα στη δυτική ακτή των ΗΠΑ, αυτές των Abalonia και Taluga. Για μία σύντομη περιγραφή τους βλ.: Menefee, S. P., 'Republics of the Reefs': Nation-Building on the Continental Shelf and in the World's Oceans, *ibid*, σ. σ. 102-104.

⁵⁴⁴ Σε μικρότερη κλίμακα το αυτό ισχύει και για την περίπτωση του Isole Delle Rose.

των Ζωνών Οικονομικού Ενδιαφέροντος φανερώνει αφενός την προσπάθεια αποφυγής της άμεσης προσβολής της Κυριαρχίας του Παράκτιου Κράτους αλλά και ταυτόχρονα της υπαγωγής στην πλήρη δικαιοδοσία αυτού, μία ελπίδα που πήγαζε από το ατελές Συμβατικό Πλαίσιο της Γενεύης, 1958⁵⁴⁵. Επιπλέον η επιλογή αυτή είναι πιο πιθανό να έγινε εξαιτίας τεχνικών και οικονομικών περιορισμών, αλλά και για λόγους βιωσιμότητας των επενδυτικών πλάνων. Τέλος, παρά το γεγονός ότι α) τα φυσικά και τα νομικά πρόσωπα δεν έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν ένα κράτος⁵⁴⁶ και β) δεν είναι δυνατό ένα κράτος να δημιουργηθεί πάνω σε μη φυσικό έδαφος⁵⁴⁷, καμία από τις νομικές μέριμνες των Παράκτιων Κρατών δεν αμφισβήτησε άμεσα αυτές τις προθέσεις, αλλά προέβαλε το επιχείρημα της παρεμπόδισης των Ελευθεριών της Ανοιχτής Θάλασσας και της απόλαυσης των Κυριαρχικών Δικαιωμάτων επί της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας. Ειδικά για το δεύτερο σημείο, θα μπορούσαμε να πούμε ότι πρόκειται περί ενός κλασσικού παραδείγματος «υφέρπουσας δικαιοδοσίας», καθώς η Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, 1958 δεν απέδιδε κανένα δικαίωμα ρύθμισης άλλων δραστηριοτήτων στη ζώνη αυτή. Η πολιτική αυτή των κρατών,

⁵⁴⁵ Εξαιρέση εδώ αποτελεί η Republic of Minerva η οποία δημιουργήθηκε στην Ανοιχτή Θάλασσα, με την απόκριση των Τόνγκα να είναι η de jure επέκταση Κυριαρχίας τους στο χώρο αυτό.

⁵⁴⁶ “Since States only and exclusively are subjects of the Law of Nations, it is obvious that, as far as the Law of Nations is concerned, States solely can acquire State territory. But the acquisition of territory by an existing State and member of the Family of Nations must not be confounded, first, with the foundation of a new State, and, secondly, with the acquisition of such territory and sovereignty over it by private individuals or corporations as lies outside the dominion of the Law of Nations”, και επιπλέον “Not essentially different is the case in which a private individual or a corporation acquires land with sovereignty over it in countries which are not under the territorial supremacy of a member of the Family of Nations. The actual proceeding in all such cases is that all such acquisition is made either by occupation of hitherto uninhabited land, for instance an island, or by cession from a native tribe living on the land. Acquisition of territory and sovereignty thereon in such cases takes place outside the dominion of the Law of Nations, and the rules of this law, therefore, cannot be applied. If the individual or corporation which has made the acquisition requires protection by the Law of Nations, they must either declare a new State to be in existence and ask for its recognition by the Powers, as in the case of the former Congo Free State, or they must ask a member of the Family of Nations to acknowledge the acquisition as made on its behalf”, πηγή Oppenheim, L. *International Law. A Treatise*, 2nd edition, vol I, Longmans, Green and Co. Publ., London, 1912, σ. 281-282

⁵⁴⁷ Όπως αναφέρει η απόφαση του Διοικητικού Δικαστηρίου της Κολωνίας στην υπόθεση *Re Duchy of Sealand*: “Only structures which make use of a specific piece of the earth’s surface can be recognized as State territory”, πηγή: Wong, D., *Sovereignty Sunk? The Position of “Sinking States” at International Law*, *Melbourne Journal of International Law*, vol 14, no 2, 2013, σπ 73.

μετουσιώθηκε στην UNLCOS III στην επέκταση των δικαιωμάτων των Παράκτιων Κρατών τα οποία έχουν πλέον τον πρώτο λόγο για όλες τις δραστηριότητες που εμπεριέχουν ΤΝΕ εντός των Ζωνών Οικονομικού Ενδιαφέροντος.

5.3.4.1 Σύγχρονες Προκλήσεις

Ενώ όλα αυτά τα χρόνια δεν έχει υπάρξει κάποια γνωστή απόπειρα δημιουργίας κράτους επί ΤΝΕ και ταυτόχρονα το θεσμικό πλαίσιο έχει γίνει πιο αυστηρό, υπέρ των Παράκτιων Κρατών, το σενάριο αυτό έχει αρχίσει να εξετάζεται ξανά. Οι προτεινόμενες επιλογές είναι δύο, α) η δημιουργία νέων κρατικών μορφωμάτων που θα φιλοξενήσουν άτομα τα οποία οικιοθελώς επιθυμούν να κατοικήσουν στο θαλάσσιο χώρο και β) η δημιουργία κρατικών μορφωμάτων τα οποία θα αντικαταστήσουν ή θα υποκαταστήσουν τα Μειούμενα και τα Εξαφανιζόμενα Κράτη.

Η πρώτη επιλογή εκφράζεται κυρίως μέσα από το έργο του Seasteading Institute, το οποίο ιδρύθηκε το 2008 με σκοπό τη δημιουργία αυτόνομων κοινοτήτων που θα εδράζονται στο θαλάσσιο χώρο⁵⁴⁸. Οι εργασίες του Ινστιτούτου φαίνονται αρκετά συστηματικές και πολύπτυχες, ενώ έχουν γίνει μελέτες για όλες τις εκφάνσεις του φαινομένου (τεχνικές, οικονομικές, πολιτικές, νομικές)⁵⁴⁹. Στην παρούσα φάση, ο σχεδιασμός δεν περιλαμβάνει τη δημιουργία κράτους στην Ανοιχτή Θάλασσα, αλλά τη δημιουργία μιας πόλης πάνω σε Εγκατάσταση (Floating City Project) εντός των ΖΕΚ ενός κράτους υποδοχής, τόσο για τεχνικούς όσο και για νομικούς λόγους⁵⁵⁰. Η

⁵⁴⁸ Πηγή: *Vision/ Strategy*, διαθέσιμο στο <http://www.seasteading.org/about/vision-strategy/>.

⁵⁴⁹ Βλ. μερικές από τις πιο χαρακτηριστικές: i) Hoogendoorn, E., *Seasteading Engineering Report*, Draft: v 0.2, The Seasteading Institute, May 2010, ii) Taylor, Br., *Governing Seasteads: An Outline of the Options*, The Seasteading Institute, November 2010, iii) Hickman, S., *Flagging Options for Seasteading Projects*, The Seasteading Institute, March 2012. Για το σύνολο του ερευνητικού έργου βλ. *Research*, διαθέσιμο στο: <http://www.seasteading.org/overview/>.

⁵⁵⁰ “Historically, The Seasteading Institute has looked to international waters for the freedom to establish new nations and spur competitive governance from the outside. However, there are several reasons we are now seeking a host nation: a) It is less expensive to engineer a seastead for relatively calm, shallow waters compared with the open ocean outside of territorial waters; b) it will be easier for residents to travel to and from the seastead, as well as to acquire goods and services from existing supply chains; and c) a host nation will provide a place for a floating city within the existing international legal framework, with the associated

μελέτη σκοπιμότητας όμως η οποία έχει εκπονηθεί, προβλέπει πως η Εγκατάσταση αυτή μπορεί να εξελιχθεί σε τρία στάδια: 1) Εξαρτημένο. Μικρή κατασκευή με 150 κατοίκους, σε Εσωτερικά Ύδατα, που καλύπτει τις ανάγκες της από το φιλοξενών κράτος, 2) Ημι-αυτόνομο. Μετρίου μεγέθους κατασκευή με 1500 κατοίκους, σε Αιγιαλίτιδα Ζώνη, το οποίο μπορεί να καλύψει μέρος των αναγκών του και 3) Αυτόνομο. Μεγάλου μεγέθους κατασκευή με δυνατότητα φιλοξενίας τουλάχιστον 15.000 κατοίκων, στην Ανοιχτή Θάλασσα, το οποίο καλύπτει το σύνολο των αναγκών του⁵⁵¹.

Η δεύτερη επιλογή η οποία εξετάζεται μόνο σε θεωρητικό επίπεδο είναι δημιουργία ΤΝΕ τα οποία θα φιλοξενήσουν εκτοπισθέντα άτομα από Μειούμενα ή Εξαφανιζόμενα Κράτη. Η πιο σημαντική πτυχή είναι η δικαιοδοσία επί αυτών. Εάν τα κράτη συνεχίζουν να υπάρχουν, μπορούν να αδειοδοτήσουν και να χωροθετήσουν τέτοιες κατασκευές· εάν όμως εξαφανισθούν τότε τίθεται σε αμφισβήτηση τόσο η νομοπαρασκευαστική/διοικητική τους ικανότητα όσο και τα δικαιώματά τους στο θαλάσσιο χώρο. Ως λύσεις για το πρόβλημα αυτό έχουν προταθεί: α) η αναγνώριση Ιστορικών Τίτλων επί των ΖΕΔ αλλά και των υπερκείμενων υδάτων της άλλοτε επικράτειας, β) η αναγνώριση *ex-situ* κυβερνήσεων, γ) η μη απώλεια των δικαιωμάτων των κρατικών δικαιωμάτων των λαών και δ) η αναγνώριση ως εδαφικής επικράτειας με πλήρη ή περιορισμένα δικαιώματα των νέων ΤΝΕ⁵⁵², είτε αυτά τοποθετούνται Ιστορικά Ύδατα ή στην Ανοιχτή Θάλασσα. Στην παρούσα όμως φάση, με τα Παράκτια Κράτη να έχουν κυρίαρχη θέση όσον αφορά την δημιουργία ΤΝΕ εντός των ΖΕΔ τους και ταυτόχρονα τη ρητή απαγόρευση ιδιοποίησης οποιουδήποτε μέρους της Ανοιχτής Θάλασσας και του Διεθνούς Βυθού, οι επιλογές είναι σαφώς περιορισμένες. Έτσι, προτείνονται λύσεις όπως: α) η δημιουργία ΤΝΕ εντός ΖΕΔ Τρίτου Κράτους

protections and responsibilities”, πηγή: *Floating City Project*, διαθέσιμο στο: <http://www.seasteading.org/floating-city-project/>.

⁵⁵¹ Czapiewska, K., et. al., *Seasteading Implementation Plan. Final Concept Report*, deltasync, December 2013, σ. 45. Για την περίπτωση της μεταφοράς σε περιοχές μακριά από την ακτογραμμή έχει προβλεφθεί η επικουρική κατασκευή κυματοθραύστη που θα παρέχει μεγαλύτερο βαθμό ασφάλειας.

⁵⁵² Όλες αυτές οι προτάσεις παραπέμπουν σε μία ριζική αναθεώρηση του Διεθνούς Δικαίου, η οποία πρέπει να θεωρούμε ότι είναι τόσο απίθανη όσο είναι και το ενδεχόμενο παντελούς εξαφάνισης ενός κυρίαρχου κράτους.

κατόπιν ειδικής συμφωνίας φιλοξενίας⁵⁵³, β) η δημιουργία TNE πλησίον ή σε σύνδεση με εδάφη είτε Τρίτων Χωρών⁵⁵⁴ ή *res nullius*⁵⁵⁵, γ) η δημιουργία TNE εντός των υδάτων της βυθισμένης περιοχής και αναγνώριση κρατικής υπόστασης με αυτόνομο χαρακτήρα⁵⁵⁶.

Το πόσο κοντά ή μακριά βρισκόμαστε από ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα το δείξει η ιστορία. Σε πρακτικό επίπεδο, το δρόμο δείχνει η κατασκευή μεγάλης έκτασης Τεχνητών Νησιών στον Περσικό Κόλπο, τα οποία αποτελούν ένα πρώτης τάξης πείραμα και μάλιστα σε πραγματική κλίμακα, για το αν και κατά πόσο είναι δυνατό να υπάρξει μαζική ανθρώπινη επιβίωση στο θαλάσσιο χώρο⁵⁵⁷. Ενώ σε νομικό επίπεδο δεν πρέπει να παραλείπουμε ότι κατά την προετοιμασία του Συμβατικού Πλαισίου της Γενεύης, 1958 η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου εξέτασε σοβαρά το ζήτημα της συμπερίληψης, στην κατηγορία των Τεχνητών Νησιών μιας υπο-κατηγορίας που θα αφορούσε στην κατοικία στο θαλάσσιο χώρο. Στο πλαίσιο των συνεδριάσεων της ΕΔΔ συζητήθηκε πρόταση του *Special Rapporteur Francois*, αν θα μπορούσαν να

⁵⁵³ Η συμφωνία αυτή σε ένα πιο εξελιγμένο επίπεδο μπορεί να επιφέρει και την ένωση των κρατών υπό τη μορφή πραγματικής ένωσης, ομοσπονδίας ή κοινοπολιτείας. Για τις έννοιες αυτές βλ. Συρίγος, Α., Το Κράτος – Αναγνώριση Κρατών, στο Αντωνόπουλος, Κ., Μαγκλιβέρας, Κ., (επιμ.), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011, σ. 100-102.

⁵⁵⁴ Στην περίπτωση αυτή θα απαιτείτο μία Συμφωνία Εκχώρησης, υπό τη μορφή πώλησης ή δωρεάς, βλ. σχετικά Ζάικος, Ν., Έδαφος και Κτήση Εδαφικής Κυριαρχίας, στο Αντωνόπουλος, Κ., Μαγκλιβέρας, Κ., (επιμ.), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011, σ.171-173.

⁵⁵⁵ Όστε να πληρώνεται και ο όρος που απαιτεί ύπαρξη εδάφους προκειμένου για την διεκδίκηση ΖΕΔ.

⁵⁵⁶ Βλ. την περίπτωση μη ανεξάρτητων αυτόνομων κρατών, κρατών υπό Κηδεμονία, προτεκτοράτων ή ακόμα και το Τάγμα Ιπποτών της Μάλτας (πλήρες όνομα “Sovereign Military Hospitaller Order of St. John of Jerusalem of Rhodes and of Malta”), το οποίο παρότι δεν κατέχει έδαφος, έχει διπλωματικές σχέσεις με 105 κράτη, αντιπροσωπεύεται σε 16 Διεθνείς Οργανισμούς και συμμετέχει με το καθεστώς του παρατηρητή σε 13 οργανισμούς και προγράμματα της οικογένειας του ΟΗΕ (πληροφορίες αντληθήσες από την επίσημη ιστοσελίδα: <http://www.orderofmalta.int/>).

⁵⁵⁷ Αναφερόμαστε στις περιπτώσεις των TN Palm Jebel Ali, Palm Jumeirah, The World, Palm Deira, Maritime City, Nujoom Island, Saraya Islands στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το The Wave, στο Ομάν, τα Amwaj Islands, στο Μπαχρέϊν και το The Pearl-Qatar, στο Κατάρ. Τα περισσότερα από αυτά βρίσκονται στη φάση της εξέλιξης τους και είναι νωρίς ακόμα να βγουν συμπεράσματα για το κατά πόσο είναι βιώσιμα. Από την άλλη έχουν ήδη εκφραστεί ανησυχίες για τις περιβαλλοντικές αλλά και τις νομικές επιδράσεις τους στον Περσικό Κόλπο. Αντί πολλών, βλ. Dadandish, P., Rahnavard, H., *The Artificial Islands in the Persian Gulf: A Political and Legal Analysis*, *Iranian Review of Foreign Affairs*, vol 3, no 4, 2013, σ.101-126 και Salahuddin, B., *The Marine Environmental Impacts of Artificial Island Construction in Dubai of the UAE*, MA Thesis, Nicholas School of the Environment and Earth Sciences, Duke University, 2006.

συμπεριληφθούν 6 υποκατηγορίες στο καθεστώς των Νησιών⁵⁵⁸, η τελευταία εκ των οποίων αφορούσε σε “dwellings which were built on piles erected in the sea and groups which constituted villages”, ή εάν θα πρέπει αυτά να θεωρούνται τεχνικές εγκαταστάσεις χωρίς να δικαιούνται Αιγιαλίτιδα Ζώνη⁵⁵⁹. Επί του θέματος η πλειοψηφία των μελών της ΕΔΔ αποφάσισε ότι αυτού του είδους οι κατασκευές δεν χρειαζόταν κάποια ιδιαίτερη μεταχείριση, εφόσον βρίσκονταν εντός των Ζωνών Εθνικής Κυριαρχίας των Παράκτιων Κρατών. Το θέμα αυτό είχε τεθεί και παλαιότερα, στη Συνδιάσκεψη της Χάγης για την Κωδικοποίηση του Διεθνούς Δικαίου, 1930 αλλά είχε και πάλι απορριφθεί⁵⁶⁰. Οι λόγοι της απόρριψης του από την Επιτροπή το 1954 συνοψίζονται μάλλον στην θέση του Cordova: “artificial islands necessary for the exploitation of a continental shelf might also include dwellings. Under the last sentence of article 11 many States could only too easily widen their territorial sea unreasonably by building a few houses on piles”, η οποία και αντικατοπτρίζει το φόβο της εξάπλωσης θυλάκων εθνικής κυριαρχίας σε διάφορα σημεία του θαλασσιού χώρου. Παρά το γεγονός ότι τα δεδομένα από το 1930 αλλά και το 1954 ως σήμερα έχουν αλλάξει, υπάρχει κατά κάποιο τρόπο αναγνώριση της μόνιμης κατοικίας στο θαλάσσιο χώρο και δε χωράει αμφιβολία πως αν η Σύμβαση για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη και τη Συνορεύουσα Ζώνη, 1958 περιελάμβανε μια σχετική διάταξη, το φαινόμενο αυτό θα ήταν αρκετά πιο διαδεδομένο στις μέρες μας.

⁵⁵⁸ Οι πέντε πρώτες ήταν οι εξής: φυσικά νησιά, τεχνητά νησιά, νησιά τα οποία φιλοξενούν φάρους, σκόπελοι οι οποίοι φιλοξενούν φάρους και τεχνικές εγκαταστάσεις (για εξερεύνηση και εκμετάλλευση του βυθού).

⁵⁵⁹ Πηγή: International Law Commission, *Yearbook of the International Law Commission* 1954, vol I, United Nations Publication, New York, 1960, σ. 92. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και όλη η συζήτηση επί του θέματος η οποία παρατίθεται στις σελίδες 90-94.

⁵⁶⁰ Και στις δύο περιπτώσεις, η ιδέα αυτή αποτελούσε πρόταση της Κυβέρνησης της Ινδονησίας καθώς ακόμα και σήμερα υπάρχουν νομαδικές ομάδες πληθυσμών οι οποίες περνούν ένα μεγάλο μέρος της ζωής τους πάνω σε κατοικίες που έχουν κατασκευαστεί μέσα στη θάλασσα. Σκοπός του αιτήματος αυτού ήταν η θωράκιση της ασφάλειας των κατοίκων από απειλές. Για τους πληθυσμούς αυτούς βλ. Supin, W., *Urak Lawoi' of the Adang Archipelago*, Themma Group, Bangkok, 2007 και Granbom, A. C., *Urak Lawoi. A field study of an indigenous people in Thailand and their problems with rapid tourist development*, Working Papers in Social Anthropology, no 1, Department of Sociology, Lund University, 2005.

Κεφάλαιο 6^η: Παροπλισμός

6.1 Τεχνικά Προλεγόμενα

6.1.1 Ο Παροπλισμός ως Ανάγκη για την Ασφάλεια και την Προστασία του Θαλασσίου Χώρου

Ένας πλήρης Κύκλος Ζωής ενός TNE κλείνει με τη φάση του Παροπλισμού. Και αν αυτό σήμερα φαντάζει αυτονόητο, οι διαδικασίες που θα περιγραφούν στο παρόν Κεφάλαιο δεν υφίσταντο κατά τα πρώτα χρόνια της εντατικής χρήσης των TNE⁵⁶¹. Εάν δεχθούμε ότι για μία σειρά χρήσεων, όπως η Ανάκτηση Γης και η Προστασία του Παράκτιου Χώρου, ζητούμενο είναι η μονιμότητα των κατασκευών, το ίδιο δεν ισχύει στις περισσότερες άλλες περιπτώσεις. Η πλειοψηφία των σύγχρονων TNE και ιδιαιτέρως των Εγκαταστάσεων έχει εφήμερο τόσο χρονικά όσο και τοπικά χαρακτήρα, καθώς μετά την εξυπηρέτηση του σκοπού για τον οποίο κατασκευάστηκαν δεν υπάρχει πια λόγος συνέχισης της παρουσίας τους. Στο σημείο αυτό οφείλουμε να ξεκαθαρίσουμε πως το πέρας της χρήσης ενός TNE μπορεί να έχει δύο εκφάνσεις: α) να συμπίπτει με το τέλος της «ζωής» του· δηλαδή να μην είναι σε θέση να λειτουργήσει πλέον ή να πάψει να υπάρχει ως οντότητα. Αυτό μπορεί να προκύψει εξαιτίας της πλήρους υποβάθμισης της λειτουργικής του κατάστασης ή της σημαντικής ή πλήρους αποδόμησης του (λόγω φθοράς ή κάποιου μεγάλου ατυχήματος) και β) να συμπίπτει με το τέλος της «επιχειρησιακής ζωής»· δηλαδή να μην μπορεί να εξυπηρετήσει το σκοπό για τον οποίο κατασκευάστηκε, όχι μόνο για κατασκευαστικούς και δομικούς λόγους αλλά και για οικονομικούς, κοινωνικούς ή περιβαλλοντικούς κ.ά. λόγους. Είναι πλέον αποδεκτό όμως και στις δύο περιπτώσεις ότι κάθε TNE οφείλει να παροπλίζεται σύμφωνα με τους διεθνείς κανονισμούς και standards.

⁵⁶¹ Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Γιατί όμως ο Παροπλισμός θεωρείται τόσο σημαντικός; Όπως έχει ήδη αναλυθεί κάθε ΤΝΕ καταλαμβάνει κάποιο συγκεκριμένο σημείο στο θαλάσσιο χώρο, με χαρακτήρα περισσότερο ή λιγότερο μόνιμο, και κατά τη λειτουργία του εκτός από τις έννομες συνέπειες, παράγει και μία σειρά από επιβαρύνσεις στο θαλάσσιο χώρο ή και την ατμόσφαιρα. Καθώς όμως τα ΤΝΕ, με τις εξαιρέσεις που αναφέραμε πιο πάνω, δεν δημιουργούνται με σκοπό την ύπαρξη τους στο διηνεκές⁵⁶², είναι λογικό πως κάποια στιγμή θα σταματήσουν να είναι χρήσιμα ή δε θα μπορούν να εξυπηρετήσουν το σκοπό της δημιουργίας τους. Το στάδιο του Παροπλισμού, επί της ουσίας στοχεύει στην απομείωση ή ακόμα και πλήρη απάλειψη των αρνητικών συνεπειών που ενδέχεται να προκύψουν μετά το πέρας της χρήσης ενός ΤΝΕ, προς το θαλάσσιο περιβάλλον, τη βιοποικιλότητα, τους βιολογικούς και μη πόρους και προς όλες τις άλλες νόμιμες χρήσεις του θαλασσίου χώρου.

Η ανάγκη του Παροπλισμού ξεκίνησε να απασχολεί έντονα τη διεθνή κοινότητα κατά τη Δεκαετία 1980, όταν δηλαδή ένας μεγάλος αριθμός ΤΝΕ τα οποία χρησιμοποιούνταν για εξερεύνηση και εκμετάλλευση Υδρογονανθράκων και είχαν τοποθετηθεί κατά την περίοδο του πρώτου μεγάλου κύματος των υπεράκτιων εξορύξεων (Δεκαετίες 1960 και 1970) είχε ξεκινήσει να φτάνει στο τέλος της χρήσης του⁵⁶³, ενώ κατά την επόμενη δεκαετία το ζήτημα αυτό απασχόλησε έντονα και την κοινή γνώμη κυρίως εξαιτίας της Εγκατάστασης Brent Spar⁵⁶⁴. Μία άλλη σημαντική παράμετρος

⁵⁶² Βέβαια έχουν παρατηθεί και κάποια περιστατικά κακών ή παράνομων πρακτικών, τα οποία συνήθως εξαιτίας του χαρακτήρα τους όταν γίνει αντιληπτό ότι δεν εξυπηρετούν πλέον το σκοπό δημιουργίας τους, εγκαταλείπονται χωρίς συντήρηση ή έλεγχο. Ακόμα όμως και σε αυτές τις περιπτώσεις, κατά τη γνώμη μας, θα πρέπει να υφίσταται υποχρέωση Παροπλισμού. Βλ. την περίπτωση του αποτυχημένου έργου ενδυνάμωσης στην ακτή Hihifo, στο σύμπλεγμα Ha'apai, των Τόνγκα, το οποίο αφέθηκε να αποσυντεθεί, πηγή: Mavrogenis, St., Kelman, Il., Lessons from Local Initiatives on Ecosystem-Based Climate Change Work in Tonga, στο Renaud, G., Sudmeier – Rieux, K., Estrella, M., (eds.), *The Role of Ecosystems in Disaster Risk Reduction*, United Nations University Press, Tokyo, 2013, σ. 206-207.

⁵⁶³ Πηγή: Ayode, M. A., *Disused Offshore Installations and Pipelines: Towards Sustainable Decommissioning*, Kluwer Law International, London, 2002, σ. 1.

⁵⁶⁴ Η Εγκατάσταση αποθήκευσης υδρογονανθράκων Brent Spar λειτουργούσε επί 15 χρόνια εντός της Βρετανικής Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας. Όταν ο χειριστής της αποφάσισε να την αποσύρει από τη λειτουργία και να την απορρίψει σε μεγαλύτερο βάθος, γνώρισε σημαντικές αντιδράσεις από το περιβαλλοντικό κίνημα της ευρύτερης περιοχής της Βόρειας Θάλασσας. Εκτός από την δημοσιότητα, οι αντιδράσεις αυτές έφεραν αλλαγές στις μεθόδους και προδιαγραφές Παροπλισμού ΤΝΕ, τουλάχιστον σε περιφερειακό επίπεδο. Για τις επιδράσεις του γεγονότος βλ. McIntyre, Al. D., *The Brent Spar Incident – A Milestone Event* (editorial), *Marine Pollution Bulletin*, vol 30, is 9, 1995, σ. 578 και Side, J., *The Future of North Sea oil*

ήταν η εξέλιξη της τεχνολογίας, η οποία έφερε νέες και πιο ευέλικτες κατασκευές που είχαν από τη φάση ήδη του σχεδιασμού τους περιλάβει και τα απαιτούμενα για έναν ασφαλή Παροπλισμό⁵⁶⁵.

Η υποχρέωση του Παροπλισμού βαρύνει δύο είδη υποκειμένων του δικαίου: α) τα κράτη, τα οποία αδειοδοτούν και έχουν υπό τη δικαιοδοσία τους τα ΤΝΕ και β) τα πρόσωπα, τα οποία είναι κάτοχοι ή χρήστες των ΤΝΕ. Ενώ τα πρόσωπα είναι αυτά τα οποία φέρουν την κύρια υποχρέωση και πρέπει να μεριμνήσουν και να εκτελέσουν τον κατάλληλο Παροπλισμό, τα κράτη είναι αυτά τα οποία θα θέσουν το νομικό πλαίσιο, θα επιβλέπουν τις διαδικασίες, θα παρεμβαίνουν σε περίπτωση αδυναμίας των κατόχων και των χειριστών και φυσικά, θα υπέχουν Διεθνούς Ευθύνης σε περίπτωση που οι συνέπειες μη ή λανθασμένου Παροπλισμού έχουν διεθνή αντίκτυπο. Γίνεται αμέσως αντιληπτό ότι ο ρόλος των ιδιωτών είναι καθοριστικής σημασίας, ο οποίος και μεγεθύνεται διαρκώς καθώς ο μεγαλύτερος αριθμός ΤΝΕ που βρίσκονται σήμερα σε λειτουργία αφορούν στην εξερεύνηση και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων⁵⁶⁶. Η οικονομία της αγοράς, ο διεπιχειρησιακός χαρακτήρας των σύγχρονων ΤΝΕ και η εξάπλωση νέων χρήσεων του θαλασσίου χώρου, αποτελούν βασικούς παράγοντες οι οποίοι

Industry Abandonment in the Light of the Brent Spar Decision, *Marine Policy*, vol 21, is 1, 1997 σ. 45-52.

⁵⁶⁵ Μέχρι το 1958 δεν υπήρχε καμία διεθνής δέσμευση για τον Παροπλισμό των ΤΝΕ. Η εισαγωγή, όμως, αυτής της παραμέτρου από τη Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα ανάγκασε όλους τους κατασκευαστές να περιλάβουν τις απαιτούμενες πρόνοιες σε όποιες νέες δημιουργίες από εκείνο το χρονικό διάστημα και έπειτα.

⁵⁶⁶ Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τον αριθμό όλων ειδών των ΤΝΕ παγκοσμίως. Αντιθέτως, το τοπίο είναι πιο ξεκάθαρο όσο αφορά τα ΤΝΕ που συμμετέχουν στην εξερεύνηση και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων. Αναλυτικές εκτιμήσεις αναφέρονται σε 6.500 ΤΝΕ, εκ των οποίων 4.000 στον Κόλπο του Μέξικο, 950 στην Ασία, 700 στη Μέση Ανατολή και 600 στη Βόρεια Θάλασσα και το Βόρειο-ανατολικό Ατλαντικό Ωκεανό, πηγή: KIMO, Gibson, Gr., *The Decommissioning of Offshore Oil and Gas Installations: A Review of Current Legislation. Financial Regimes and the Opportunities for Shetland*, Report, 2002, σ. 5 (παρεμφερή στοιχεία αναφέρονται για το έτος 2003 και στο Parenete, V., Ferreira, D., Moutinho dos Santos, E., Luczynski, E., *Offshore Decommissioning Issues: Deductibility and Transferability*, *Energy Policy*, vol 34, 2006, σ. 1994). Ο ακριβής αριθμός ΤΝΕ σε λειτουργία είναι δύσκολο να υπολογιστεί, εφόσον εκτός του ότι δεν υπάρχει κάποια παγκόσμια βάση δεδομένων, η Χρήση και ο Παροπλισμός αλληλοδιαδέχονται τακτικά, επηρεαζόμενα από την παγκόσμια προσφορά και ζήτηση υδρογονανθράκων. Ο Ayoade επισημάνει ότι το 80% των ΤΝΕ βρίσκεται σε ΖΕΔ των ΗΠΑ και χαρακτηρίζεται από το μικρό του μέγεθος (άρα και ευκολότερος Παροπλισμός), ενώ αντίθετα στη Βόρεια Ευρώπη εξαιτίας των συνθηκών συναντάμε ΤΝΕ μεγαλύτερου όγκου, γεγονός που δυσκολεύει τον Παροπλισμό, βλ. Ayoade, M. A., *Disused Offshore Installations and Pipelines: Towards Sustainable Decommissioning*, *ibid*, σ. 4 (βλ. Παράρτημα, εικόνα 23).

ωθούν πλέον τους κατόχους των TNE να τα σχεδιάζουν και να τα αξιοποιούν με τέτοιους τρόπους ώστε να εξασφαλίζουν τη μέγιστη δυνατή διάρκεια ζωής και να έχουν το μικρότερο κόστος για τον Παροπλισμό ενός TNE.

6.1.2 Τεχνικά Στάδια και Διαδικασίες Παροπλισμού

Οι διεθνείς υποχρεώσεις Παροπλισμού TNE αφορούν σχεδόν αποκλειστικά τις Εγκαταστάσεις⁵⁶⁷ και όχι τα Τεχνητά Νησιά. Για το λόγο αυτό θα εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας σε αυτές, χωρίς όμως να αποκλείεται και η εφαρμογή των κανόνων αυτών και σε κάποια Τεχνητά Νησιά⁵⁶⁸. Για τις ανάγκες της παρούσας ανάλυσης, θα αποδεχθούμε τη διαίρεση μιας Εγκατάστασης σε τέσσερα διακριτά συνθετικά μέρη: α) την υπερκατασκευή (αγγ. *superstructure/ topside*), β) την πλατφόρμα (αγγ. *platform/ deck*), γ) τα στηρίγματα ή συστήματα πρόσδεσης (αγγ. *legs, pillars, cables*) και δ) τις βάσεις (αγγ. *foundations/ pilles*), τα οποία απαντώνται με παρεμφερή τρόπο τόσο στις Σταθερές όσο και τις Ημι-σταθερές Εγκαταστάσεις (βλ. Παράρτημα, εικόνα 10).

Το τέλος της Χρήσης ενός TNE ακολουθούν τρία υπο-στάδια, τα οποία αναλύονται συνοπτικά⁵⁶⁹:

- *Παύση Λειτουργίας* (αγγ. *cessation*). Η Παύση σηματοδοτεί το τέλος ή την διακοπή λειτουργίας TNE. Μπορεί να είναι είτε προγραμματισμένη ή απρόβλεπτη (βλ. ατύχημα, καταστροφή κ.λπ.). Στην περίπτωση της προγραμματισμένης, ο χειριστής έχει την ευκαιρία να προετοιμάσει τη διαδικασία του Παροπλισμού (π.χ. γραφειοκρατικές διαδικασίες, τεχνικές μελέτες, προετοιμασία συνεργείου/ αναδόχου) και να επιλέξει τον τρόπο που αυτός θα γίνει, ανάλογα με τις συμβατικές υποχρεώσεις.

⁵⁶⁷ Βλ. Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, κανονισμοί του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού και Συστήματα Περιφερειακών Θαλασσών.

⁵⁶⁸ Η παρατήρηση αυτή αναδεικνύει ένα ακόμα πρόβλημα στη μελέτη TNE, αυτό του σαφούς ορισμού και της παρεπόμενης κατηγοριοποίησης τους. Οι νέες τεχνολογίες που επιτρέπουν και υβριδικές κατασκευές θέτουν έντονα το πρόβλημα αυτό.

⁵⁶⁹ Για μεγαλύτερη ανάλυση ο αναγνώστης μπορεί να συμβουλευτεί τα: i) Committee on Disposition of Offshore Platforms, Marine Board, Commission on Engineering and Technical Systems, National Research Council, *Disposal of Offshore Platforms*, National Academy Press, Washington DC, 1985 και ii) Day, M. D., Decommissioning of Offshore Oil and Gas Installations, στο Orszulik, St., *Environmental Technology in the Oil Industry*, Springer Science + Business Media, Dordrecht, 2005, σ. 189-213.

Η Παύση δε σημαίνει απαραίτητα και το τέλος της ζωής ενός TNE, καθώς αυτό μπορεί είτε να μετακινηθεί και να επαναχρησιμοποιηθεί ή να συνεχίσει τη λειτουργία του στο ίδιο σημείο όταν οι συνθήκες το επιτρέψουν. Στην περίπτωση απρόβλεπτης Παύσης ακολουθούνται οι αντίστοιχες διαδικασίες εκτάκτων καταστάσεων.

• *Παροπλισμός της Κατασκευής* (αγγ. decommissioning). Το υπο-στάδιο αυτό περιλαμβάνει την αποσυναρμολόγηση, μετατόπιση και διάθεση του TNE καθώς και την αποκατάσταση του εγκατελειφθέντα χώρου (βλ. Παράρτημα, εικόνα 24). Αφού η κατασκευή αποσυναρμολογηθεί ή απλά αποσυνδεθεί από το βυθό, τότε υπάρχουν οι εξής επιλογές: 1) μετατόπιση και επανάχρηση, 2) μετατόπιση και διαφορετική χρήση, 3) απόσυρση σε ασφαλές μέρος (π.χ. στεριά ή λιμάνι) και φύλαξη, 4) απόσυρση στη στεριά και διάλυση, 5) απόρριψη σε μεγάλα βάθη, 6) μετατροπή σε τεχνητό ύφαλο, ενώ υπάρχει και η επιλογή της εφεδρείας, με σκοπό τη μελλοντική χρήση⁵⁷⁰. Εάν η μετατόπιση αφορά στο σύνολο της κατασκευής, τότε μιλάμε για τη λεγόμενη «πλήρη μετατόπιση/ απομάκρυνση» (αγγ. total removal), ενώ σε κάθε άλλη περίπτωση έχουμε «μερική μετατόπιση/ απομάκρυνση» (αγγ. partial removal). Κατά τη μερική μετατόπιση υπάρχει πάντα κάποιο υπολειπόμενο μέρος η παρουσία του οποίου πρέπει να διασφαλίζεται ότι δεν αποτελεί κίνδυνο για το περιβάλλον και τις χρήσεις του θαλασσίου χώρου⁵⁷¹. Κατά τη φάση αυτή επιτελούνται αρκετά επικίνδυνες, για τους συμμετέχοντες, διεργασίες και απαιτούνται προσεκτικοί χειρισμοί. Επιπλέον, ενώ η συναρμολόγηση μπορεί να γίνεται σταδιακά και διαχρονικά, η αποσυναρμολόγηση επιφέρει δυσκολίες ειδικά όταν η μετατόπιση στοχεύει σε νέα χρήση και όχι σε διάλυση. Είναι πέραν του προφανούς ότι οι Ημι-σταθερές, αλλά και κάποια είδη Σταθερών Εγκαταστάσεων μετατοπίζονται και χρησιμοποιούνται ξανά με σχετική ευκολία⁵⁷². Τέλος

⁵⁷⁰ Η οποία όμως πρέπει να συνοδεύεται από διαδικασίες Παροπλισμού όπως η απομάκρυνση επικίνδυνων υλικών, σήμανση, επιτήρηση κ.λπ.

⁵⁷¹ Μια από τις πιο συνηθισμένες επιλογές σε περίπτωση που κριθεί πως είναι ακίνδυνο, είναι η εξασφάλιση των προϋποθέσεων ώστε να μετατραπεί σε ενδιαίτημα ψαριών, βλ. συνοπτικά Macreadie, P., Fowler, M., Booth, D., Rigs-to-reefs: Will the Deep Sea Benefit from Artificial Habitat?, *Frontiers in Ecology and the Environment*, vol 9, is 8, 2011, σ. 455-461.

⁵⁷² Ειδικά οι Κατασκευές σε Προσαρμοζόμενο Πύργο, οι Κατασκευές Βαρύτητας, οι Βυθιζόμενες Κατασκευές και οι Guyed ή Stayed Towers, βλ. Μέρος 2.1.3, άνω.

παράλληλα ή μετά τη διαδικασία της μετατόπισης, επιχειρείται ο Καθαρισμός του Πεδίου (αγγ. site clearance) κατά τον οποίο γίνεται απομάκρυνση στέρεων απορριμμάτων, επιχειρησιακών απορριμμάτων και παραπροϊόντων από τη λειτουργία του ΤΝΕ, όπως επίσης και αφαίρεση των συνοδευτικών μηχανισμών και υποδομών που εδράζονται επί του βυθού (π.χ. σωλήνες, αγωγοί, καλώδια κ.λπ.)⁵⁷³. Σκοπός όλων αυτών των διαδικασιών είναι η αποκατάσταση του περιβάλλοντος, η μη διατάραξη της βιοποικιλότητας και η ασφαλής απόδοση του χώρου προς άλλες χρήσεις.

- *Εγκατάλειψη* (αγγ. abandonment). Μετά το πέρας των παραπάνω διαδικασιών, και στην περίπτωση που έχουμε μερική μετατόπιση, έρχεται η φάση κατά την οποία οι εναπομείνουσες δομές ασφαρίζονται ώστε να διατηρήσουν την συνοχή τους, σηματοδοτούνται για να είναι ορατές, ενημερώνονται οι οικίες αρχές ώστε να περιλάβουν τυχόν στοιχεία σε χάρτες και οδηγίες προς ναυτιλλομένους, τοποθετούνται μηχανισμοί για την παρακολούθηση της κατάστασης (π.χ. κάμερες, ή μετρητές διαφόρων ουσιών που μπορεί να εκφύγουν της Εγκατάστασης) και με την παύση της συνεχούς παρουσίας του ανθρώπινου παράγοντα ξεκινούν διαδικασίες ελέγχου και παρακολούθησης (αγγ. monitoring) σε τακτά και μη χρονικά διαστήματα⁵⁷⁴.

6.1.3 Κριτήρια Επιλογής Μεθόδων Παροπλισμού. Αναγκαιότητες και Επιβαρύνσεις

Παρά τη σημασία της, η διαδικασία του Παροπλισμού δεν είναι μια αυτονόητη διαδικασία, ακόμα και αν προβλέπεται ρητά από το νόμο. Οι κάτοχοι των ΤΝΕ προσπαθώντας να εκμεταλλευτούν διάφορες ευεργετικές

⁵⁷³ Οι υποδομές αυτές παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον από πλευράς Διεθνούς Δικαίου, καθώς δεν προβλέπεται καμία διαδικασία απόδοσης εθνικότητας σε αυτές. Στην περίπτωση που εξετάζουμε εδώ, θα είναι εξαιρετικά δύσκολη η απόδοση ευθύνης σε περίπτωση μη απομάκρυνσης τους, βλ. σχετικά Νικητάκος, Ν., Υποβρύχια Καλώδια Ηλεκτρικής Ενέργειας και Τηλεπικοινωνιών: Τεχνικά – Νομικά Θέματα, στο Τσάλτας, Γρ, Αναγνώστου, Χρ., (επιμ.), *Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος. Σύγχρονες Προκλήσεις & Προοπτικές Εκμετάλλευσης Υποθαλάσσιων Ενεργειακών Φυσικών Πόρων*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2014, σ. 255-265.

⁵⁷⁴ Η παρακολούθηση μπορεί να γίνεται είτε με μηχανικά μέσα (π.χ. αεροφωτογραφίες) ή δια ζώσης (π.χ. επιτόπιες αυτοψίες, δειγματοληψίες) ή ακόμα και αυτοματοποιημένα (με την ηλεκτρονική αποστολή δεδομένων).

διατάξεις ή προφασιζόμενοι οικονομική ή τεχνολογική δυσκολία, καθυστερούν να λάβουν μέτρα. Δεν είναι σπάνιο γεγονός για κάποιες εταιρίες να προσπαθούν να τεκμηριώσουν τους κινδύνους και τη συνεπαγόμενη αδυναμία πλήρους ή μερικής μετατόπισης, ενώ υπάρχουν και περιστατικά όπου μια εταιρεία παύει να υπάρχει εξαιτίας χρεοκοπίας ή άλλων αιτιών. Οποιαδήποτε όμως καθυστέρηση αναφορικά με τη λήψη μέτρων Παροπλισμού, ενδέχεται να έχει άμεσες ή μακροχρόνιες παρενέργειες. Έτσι, η απουσία πλήρους ή ακόμα και ένας ελλιπής Παροπλισμός είναι ικανά να προκαλέσουν προβλήματα στους χρήστες του θαλασσίου χώρου αλλά και στο περιβάλλον⁵⁷⁵.

Στις περιπτώσεις, λοιπόν, μερικής απομάκρυνσης ή μη ορθού Παροπλισμού τα εναπομείναντα στοιχεία είναι πιθανό να προκαλέσουν τα παρακάτω προβλήματα:

- Ναυσιπλοΐα. Παρεμπόδιση απρόσκοπτης ναυσιπλοΐας, τόσο στην επιφάνεια της θάλασσας όσο και κάτω από αυτή. Κίνδυνος πρόκλησης συγκρούσεων.
- Αλιεία. Παρεμπόδιση αλιείας και κίνδυνος καταστροφής αλιευτικού εξοπλισμού, ιδιαιτέρως από τα μη ορατά στοιχεία⁵⁷⁶.
- Περιβάλλον και Βιοποικιλότητα. Ρύπανση του θαλασσίου περιβάλλοντος και επιβάρυνση της βιοποικιλότητας από την παρουσία χημικών και τοξικών ουσιών οι οποίες δεν έχουν αφαιρεθεί.
- Άλλες Χρήσεις. Παρεμπόδιση ανάπτυξης άλλων χρήσεων στις εγγύς περιοχές (π.χ. πόντιση αγωγών και καλωδίων, τοποθέτηση νέων ΤΝΕ και υποθαλάσσιων κατασκευών κ.ο.κ.), είτε λόγω κατάληψης του χώρου ή εξαιτίας υψηλής επικινδυνότητας.

⁵⁷⁵ Ειδικότερα σε αυτές τις περιπτώσεις είναι απαραίτητη τόσο η παρακολούθηση, όσο και η σήμανση και επισήμανση σε ναυτικούς χάρτες, καθώς οι κίνδυνοι που εγκυμονούνται είναι σαφώς περισσότεροι.

⁵⁷⁶ Έχει παρατηρηθεί ότι ειδικά οι εγκαταλελειμμένες υποδομές στο θαλάσσιο χώρο μπορούν να αποτελέσουν κατάλληλα ενδιατήματα για διάφορα είδη ψαριών (πηγή: Macdonald, J., *Artificial reef debate: Habitat enhancement or waste disposal?*, *Ocean Development & International Law*, vol 25, no 1, 1994, σ. 92), ένας μη ορθός Παροπλισμός όμως αυτομάτως αποκλείει τις πιθανότητες εκμετάλλευσης των αλιευμάτων.

Μια διαδικασία πλήρους και ασφαλούς Παροπλισμού ενδέχεται να διαρκέσει από μερικές ημέρες ως και μερικούς μήνες⁵⁷⁷. Καθοριστικής σημασίας είναι η πολυπλοκότητα της κατασκευής, οι τυχόν πρόνοιες που έχουν ληφθεί κατά τη φάση της κατασκευής για τη φάση του Παροπλισμού, αλλά και η μελλοντική διάθεση της κατασκευής⁵⁷⁸. Ποια είναι όμως τα κριτήρια αυτά που θα καθορίσουν τόσο τη μεθοδολογία όσο και το τελικό αποτέλεσμα του Παροπλισμού (μερική ή πλήρης απομάκρυνση); Ο κάτοχος ή ο χρήστης ενός ΤΝΕ οφείλει να λάβει υπόψη του δύο κατηγορίες κριτηρίων, τα εσωτερικά και τα εξωτερικά, με τα δεύτερα να συνοδεύονται και από αντίστοιχες νομικές δεσμεύσεις και υποχρεώσεις. Στα εσωτερικά περιλαμβάνονται: α) ο παράγον κόστος, ο οποίος είναι συνάρτηση της τεχνικής δυσκολίας του εγχειρήματος⁵⁷⁹ και των δυνατοτήτων περαιτέρω αξιοποίησης της κατασκευής⁵⁸⁰, και επιπλέον οι τάσεις της σχετικής οικονομικής δραστηριότητας στην οποία εμπλέκεται η κατασκευή⁵⁸¹ και β) η εφικτότητα του εγχειρήματος, δηλαδή εάν η κατασκευή έχει σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι δυνατή η ασφαλής μερική ή πλήρης απομάκρυνση

⁵⁷⁷ Αναφερόμαστε στο υπο-στάδιο του παροπλισμού της κατασκευής αυτό καθαυτό. Οι τεχνικές προετοιμασίες που αφορούν στην Παύση Λειτουργίας και τον Σχεδιασμό του Παροπλισμού είναι πιο μακροχρόνιες και έχουν διάρκεια ετών. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα μακροχρόνιου Παροπλισμού είναι αυτό της Maureen Platform, η οποία λειτουργούσε από το 1983 ως το 1999 στη Βόρεια Θάλασσα (Μ. Βρετανία). Ο Σχεδιασμός ξεκίνησε από το 1993, η Παύση Λειτουργίας έγινε το Νοέμβριο 1999 και η (πλήρης) απομάκρυνση της Εγκατάστασης διήρκεσε από το Φεβρουάριο ως και τον Ιούνιο 2001. Για λεπτομέρειες βλ. Broughton, P., Decommissioning of the Maureen Oil Platform, *Ingenia*, is 6, November 2000, σ. 10-16 και Snieckus, D., Phillips Removes Largest Non-concrete Platform in North Sea from Maureen, *Oil and Gas Journal Online*, 28/06/2001, διαθέσιμο στο: <http://www.ogj.com/articles/2001/06/phillips-removes-largest-nonconcrete-platform-in-north-sea-from-maureen.html>.

⁵⁷⁸ Σε περίπτωση που προορίζεται για επόμενη χρήση τότε η αποσυναρμολόγηση και η μεταφορά οφείλουν να είναι πολύ προσεκτικές ώστε να αποφευχθούν τυχόν ζημιές. Αντιθέτως, σε περιπτώσεις διάλυσης ή απόθεσης σε θαλάσσιο χώρο, μειώνεται ο βαθμός δυσκολίας.

⁵⁷⁹ Π.χ. βάθος τοποθέτησης, συνολικός όγκος, πολυπλοκότητα κατασκευής, τοπικές καιρικές συνθήκες και φαινόμενα κ.ά.

⁵⁸⁰ Π.χ. πώληση, ανακύκλωση ή επανάχρηση.

⁵⁸¹ Για παράδειγμα η συνέχιση της λειτουργίας ή πώληση μιας κατασκευής η οποία αξιοποιείται στον τομέα της εκμετάλλευσης φυσικών πόρων είναι σε άμεση εξάρτηση από την τιμή του παραγόμενου προϊόντος στην αγορά. Εάν η τιμή μειώνεται και η αγορά συρρικνώνεται, τότε είναι λογικό να μειωθεί και η ζήτηση για τις αντίστοιχες υποδομές. Για τους παράγοντες που καθορίζουν τις διακυμάνσεις στην τιμή του πετρελαίου βλ. Falola, T., Genova, A., *Η Διεθνής Πολιτική του Πετρελαίου*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2008, σ. 23-45

και η επανάχρηση ή αλλαγή χρήσης⁵⁸². Στα εξωτερικά κριτήρια, περιλαμβάνονται: α) το ενδεχόμενο παρεμπόδισης άλλων χρήσεων του θαλασσίου χώρου και β) η πιθανότητα εκδήλωσης κάποιου ατυχήματος, το οποίο θα επιβαρύνει είτε το θαλάσσιο περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα ή τους χρήστες του θαλασσίου χώρου. Η τελική επιλογή θα πρέπει πάντα να συμμορφώνεται με τις συμβατικές δεσμεύσεις του κατόχου/ χρήστη προς το Παράκτιο Κράτος και αντιστοίχως προς τις διεθνείς ή περιφερειακές δεσμεύσεις του Παράκτιου Κράτους.

Όπως είναι λογικό, στις περιπτώσεις όπου το θεσμικό πλαίσιο είναι χαλαρό και το φάσμα των επιλογών είναι ευρύ, είναι σχεδόν σίγουρο ότι ο κάτοχος/ χρήστης ΤΝΕ θα προσπαθήσει να ελαχιστοποιήσει το κόστος του Παροπλισμού. Η κοστολόγηση του Παροπλισμού είναι μια περίπλοκη τεχνική διαδικασία, το αποτέλεσμα της οποίας δεν είναι πάντα το ακριβές. Επιπλέον, σχετικά με αυτήν έχουν παρατηρηθεί τρεις τάσεις οι οποίες εκφράζονται μέσα από τις άμεσα εμπλεκόμενες ομάδες: 1) τα κράτη και οι κάτοχοι/ χρήστες τείνουν να υπερεκτιμούν το κόστος ώστε να το καταστήσουν αποτρεπτικό στοιχείο, 2) οι περιβαλλοντικές οργανώσεις τείνουν να το υποεκτιμούν ώστε να υποστηρίξουν ότι η αναγκαιότητα είναι εφικτή και 3) οι επιχειρήσεις που πραγματοποιούν τον Παροπλισμό τείνουν και αυτές να υποεκτιμούν το κόστος ώστε να κάνουν πιο ελκυστικές τις υπηρεσίες τους⁵⁸³. Μια βασική παράμετρος της κοστολόγησης, πέρα από τα τεχνικά και δομικά στοιχεία των ΤΝΕ στα οποία έχουμε ήδη αναφερθεί, αφορά στην περιφέρεια στην οποία αυτό βρίσκεται. Εδώ σημασία δεν έχει τόσο ο χώρος, όσο η διαμόρφωση μιας αντίστοιχης Αγοράς Παροπλισμού⁵⁸⁴ η οποία και θα επηρεάζει σημαντικά την διαμόρφωση των τιμών των σχετικών υπηρεσιών⁵⁸⁵. Θα μπορούσε να πει

⁵⁸² Ο βαθμός δυσκολίας της απομάκρυνσης παίζει καθοριστικό ρόλο στην τελική επιλογή. Εάν η απομάκρυνση έχει ληφθεί υπόψη κατά το σχεδιασμό, ο βαθμός είναι χαμηλότερος. Επίσης σημαντικής σημασίας είναι και τυχόν απρόβλεπτες αλλαγές της κατάστασης (π.χ. ατυχήματα) οι οποίες μπορεί να επηρεάζουν τη δομή και τη συνοχή της κατασκευής.

⁵⁸³ Πηγή: Ayoade, M. A., *Disused Offshore Installations and Pipelines: Towards Sustainable Decommissioning*, *ibid*, σ. 19-20.

⁵⁸⁴ Ως Αγορά Παροπλισμού θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η ικανή παρουσία διαφόρων εταιρειών και υποδομών που παρέχουν υπηρεσίες παροπλισμού, σε βαθμό που η προσφορά τους να δρα ανταγωνιστικά, αλλά και συμπληρωματικά.

⁵⁸⁵ Επιπλέον αυτού, ο Ayoade επισημαίνει και τη σημασία του Παρακτίου Κράτους: “every jurisdiction would have differing cost elements”, θέλοντας να υποδηλώσει πως κάθε κράτος διαθέτει όχι μόνο τις δικές του υποχρεώσεις, μεθοδολογίες και προδιαγραφές αλλά και έχει

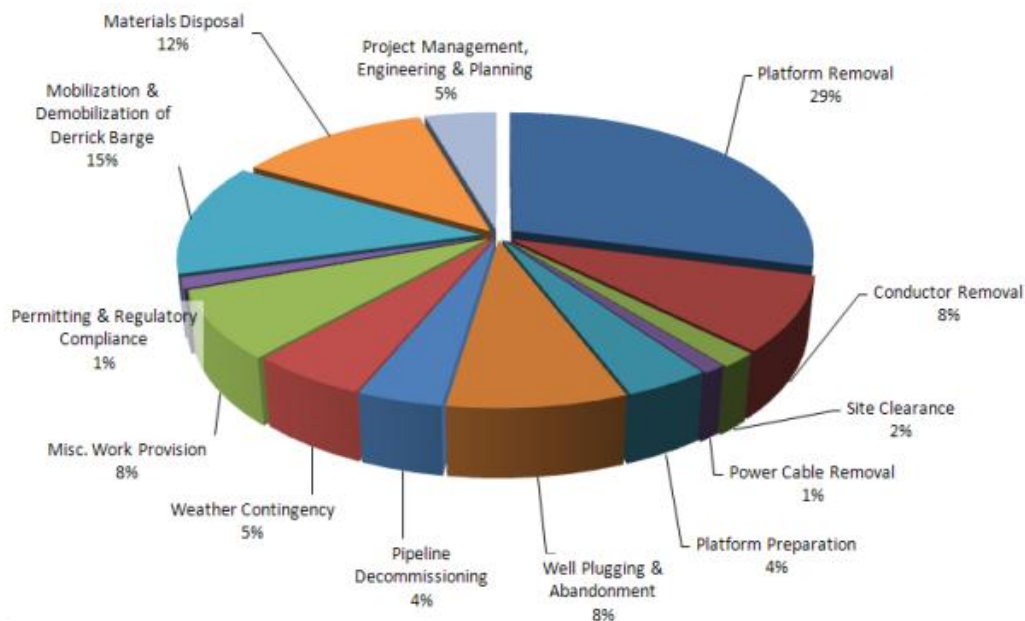
κανείς πώς ο Παροπλισμός αποτελεί μια διακριτή επιχειρηματική δραστηριότητα, με σημαντικό περιθώριο κερδοφορίας. Η μόνη πρόβλεψη που θα μπορούσε να γίνει με αρκετές πιθανότητες επιτυχίας, αφορά στα ποσοστά συμμετοχής της κάθε υπο-διαδικασίας του Παροπλισμού, ως μέρος του τελικού συνολικού κόστους. Για παράδειγμα, δύο διαφορετικές εκτιμήσεις που έχουν δημοσιευθεί προβλέπουν ότι το 50-75% του συνολικού κόστους αφορά σε διαδικασίες όπως αποσυναρμολόγηση και διάθεση της υπερκατασκευής και των στηριγμάτων/ συστημάτων πρόσδεσης καθώς και στο μεταφορικό κόστος

Components	Total removal %	Partial removal %	Toppling on site %
Engineering and planning	4	3	3
Site survey	8	9	10
Material fabrication	5	4	2
Platform shut-down and decommissioning	6	7	8
Topside removal and decommissioning	21	26	30
Pile, jacket removal and disposal	30	25	17
Seabed clearance	1	2	2
Mobilisation/demobilisation	25	24	28

Διάγραμμα 7 Καταμερισμός Κόστους Παροπλισμού-Παράδειγμα 1

Πηγή: Pittard, A. Field Abandonment Costs Vary Widely Worldwide, *Oil and Gas Journal*, 17/03/1997, σ. 86, από το Ayoade, M. A., *Disused Offshore Installations and Pipelines: Towards Sustainable Decommissioning*, Kluwer Law International, London, 2002, σ. 20.

διαφορετικό κοστολόγιο για διάφορα συστατικά μέρη της δραστηριότητας (π.χ. εργασιακό κόστος, ασφαλιστικό κόστος, περιβαλλοντική φορολογία κ.ο.κ.), βλ. Ayoade, M. A., *Disused Offshore Installations and Pipelines: Towards Sustainable Decommissioning*, ibid, σ. 19.

Διάγραμμα 8 Καταμερισμός Κόστους Παροπλισμού-Παράδειγμα 2

Πηγή: PROSERV, *Decommissioning Cost Update for Removing Pacific OCS Region Offshore Oil and Gas Facilities*, Volume 1, Study for the U.S. Department of the Interior, Minerals Management Service January 2010, σ. iv.

Στις περιπτώσεις που ο Παροπλισμός δεν είναι σωστά σχεδιασμένος ή που οι συνθήκες δεν ευνοούν ελλοχεύει ο κίνδυνος το ενδεχόμενο το κόστος του να υπερβαίνει αυτό της δημιουργίας του ΤΝΕ⁵⁸⁶, ενώ το κόστος μειώνεται σημαντικά όταν η διάθεση της κατασκευής ανακυκλώνεται ή χρησιμοποιείται ξανά.

Πέραν από το καθαρό χρηματικό κόστος το οποίο οφείλει να δαπανηθεί, κάθε διαδικασία Παροπλισμού που φθάνει στο τέλος της παράγει έμμεσα ή άμεσα και μία σειρά από οφέλη, τα οποία δεν έχουν πάντα οικονομικό χαρακτήρα ή δεν είναι δυνατό να αποτιμηθούν οικονομικά. Χαρακτηριστικά αναφέρονται: α) η συμβολή στην ασφάλεια της ναυσιπλοΐας με την μετατροπή των Παροπλισμένων ΤΝΕ σε βοηθήματα ναυσιπλοΐας και αεροπλοΐας (βλ. φάροι ή ηχητικά βοηθήματα), σε καταφύγια σκαφών σε

⁵⁸⁶ “Estimates indicate that the cost of some removals may exceed the cost of the original installation”, πηγή: Day, M. D., *Decommissioning of Offshore Oil and Gas Installations*, στο Orszulik, St., *Environmental Technology in the Oil Industry*, Springer Science + Business Media, Dordrecht, ibid, σ. 189.

έκτακτες ανάγκες⁵⁸⁷ ή σε αγκυροβόλια, β) η μετατροπή τους σε τεχνητούς υφάλους που υπηρετούν και ως ενδιαιτήματα βιοποικιλότητας, γ) η περιβαλλοντική αποκατάσταση του βυθού πέριξ των ΤΝΕ και η απομάκρυνση όλων των ξένων και πιθανώς επιβλαβών στοιχείων, ενώ δ) προτείνεται και η παραχώρηση εγκαταλελειμμένων ΤΝΕ από τους κατόχους τους σε φορείς προς μη κερδοσκοπική εκμετάλλευση (π.χ. ερευνητική χρήση, μετεωρολογικοί σταθμοί).

6.2 Διεθνείς Υποχρεώσεις και Επιλογές

6.2.1 Ο Παροπλισμός ως Συστατικό Στοιχείο του Δικαιώματος Δημιουργίας Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων

Το Δικαίωμα Κατασκευής Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων σε περιοχές που δεν υπάγονται στην πλήρη Κυριαρχία των Παράκτιων Κρατών δεν είναι αυθύπαρκτο, αλλά πηγάζει από τα Κυριαρχικά Δικαιώματα Εξερεύνησης και Εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων της εκάστοτε ζώνης δικαιοδοσίας⁵⁸⁸. Καθώς αυτά τα Κυριαρχικά Δικαιώματα έχουν πεπερασμένο χαρακτήρα⁵⁸⁹, πεπερασμένο χαρακτήρα έχουν και όλα τα παρεπόμενα, συμπληρωματικά αυτών δικαιώματα. Ο Brown παρατηρεί πως τα δικαιώματα των κρατών στην Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα έχουν μάλλον προσωρινό χαρακτήρα και αποτελούν, κατά κάποιο τρόπο, εξαιρέσεις ως προς κάποιες εκφάνσεις των Ελευθεριών της Ανοιχτής Θάλασσας⁵⁹⁰. Αντιστοίχως, τα κράτη

⁵⁸⁷ Η πρόταση αυτή γίνεται στο Committee on Disposition of Offshore Platforms, Marine Board, Commission on Engineering and Technical Systems, National Research Council, *Disposal of Offshore Platforms*, ibid, σ. 58-59.

⁵⁸⁸ Βλ. και τη σχετική ανάλυση στο Μέρος 3.4, άνω.

⁵⁸⁹ Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας αναγνωρίζει δικαιώματα επί των πόρων τα οποία βρίσκονται σε καθορισμένες περιοχές. Σε μία υποθετική κατάσταση πλήρους εκμετάλλευσης όλων των πόρων μιας ζώνης, τότε αυτομάτως παύουν να υφίστανται και τα δικαιώματα.

⁵⁹⁰ Αναφερόμενος στο άρθρο 5, παρ. 5 της Σύμβασης της Γενεύης για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, λέει: “[This] provision of the Geneva Convention (...) is a reflection of this same need to treat the coastal State's rights in the continental shelf as a temporary exception to the freedom of the high seas and one which, both during the exploitation of the shelf and thereafter, will not interfere unjustifiably with other users of the area”, πηγή: Brown, E. D., *Decommissioning of Offshore Structures: Legal Obligations under International and Municipal Law, Oil and Petrochemical Pollution*, vol 1, no 1, 1982, σ. 25.

έχουν μεν το δικαίωμα να καταλαμβάνουν περιοχές προκειμένου για να ασκήσουν τα δικαιώματα εξερεύνησης και εκμετάλλευσης αλλά ταυτόχρονα δεν έχουν το δικαίωμα να τις κατέχουν ή να τις οικειοποιούνται⁵⁹¹.

Η συμπερίληψη της υποχρέωσης Παροπλισμού ΤΝΕ στη Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, 1958 φαίνεται πως είχε προληπτικό χαρακτήρα. Το προπαρασκευαστικό στάδιο της Σύμβασης, από την πλευρά της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου του ΟΗΕ, ξεκίνησε ουσιαστικά το 1950 και ολοκληρώθηκε το 1956⁵⁹², δηλαδή κατά μία περίοδο που το θεσμικό πλαίσιο για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα δεν ήταν ακόμα σαφές, ενώ η χρήση των ΤΝΕ ήταν πολύ περιορισμένη. Εκ του γεγονότος ότι τα ΤΝΕ εκείνης της περιόδου ήταν ακόμα στην φάση της νιότης τους, όπερ σημαίνει ότι δεν είχαν ακόμα μελετηθεί ούτε ο χρόνος ζωής, αλλά ούτε και η αντοχή τους, οποιαδήποτε διάταξη περί του Παροπλισμού τους θα βασιζόταν μόνο σε εκτιμήσεις.

Και αυτή ήταν η πραγματικότητα. Παρά το γεγονός ότι η ΕΔΔ ανάλωσε ένα πολύ μεγάλο μέρος των εργασιών της προκειμένου να σχηματίσει μια πρόταση για το νομοθετικό πλαίσιο της τότε νεοπαγούς Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας και εν μέρει για την δημιουργία των ΤΝΕ, δεν ασχολήθηκε με το ζήτημα του Παροπλισμού αυτών παρά μόνο μετά από πρόταση της Μ. Βρετανίας, λίγο πριν την ολοκλήρωση των εργασιών της (1956)⁵⁹³. Η πρόταση αυτή υιοθετήθηκε και πέρασε στο τελικό σχέδιο της Σύμβασης το οποίο διαβιβάστηκε στην UNCLOS I. Κατά τη διάρκεια της Συνδιάσκεψης, η Βρετανική αντιπροσωπεία επανήλθε στο ζήτημα αυτό ζητώντας μια μικρή,

⁵⁹¹ Σχετικά με την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα αλλά και το βυθό της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης, το άρθρο 77, παρ. 3, ΣΔΘ αναφέρει “The rights of the coastal State over the continental shelf do not depend on occupation, effective or notional”. ακόμα και αν δεχθούμε ότι η παραμονή ΤΝΕ με σκοπό κάποια άλλη μελλοντική χρήση ή την επανάχρηση εντός της ΑΟΖ παρέχει το δικαίωμα στο Παράκτιο Κράτος να παρατείνει την παρουσία του μετά την Παύση της Λειτουργίας, το ίδιο δεν μπορεί να ισχύει για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα καθώς η παρουσία ενός εγκαταλελειμμένου ΤΝΕ εμποδίζει την απόλαυση των Ελευθεριών της Ανοιχτής Θάλασσας. Για την Ανοιχτή Θάλασσα το άρθρο 89 επισημαίνει ότι: “No State may validly purport to subject any part of the high seas to its sovereignty”.

⁵⁹² Βλ. Ρούκουνας, Εμ., *Διεθνές Δίκαιο*, τεύχος δεύτερο, δεύτερη έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2005, σ. 84.

⁵⁹³ Οι Peters, et. al, καταγράφουν αυτή την πρόταση ως: “If such installations are abandoned or disused, they are to be removed entirely”, καθώς επίσης και την χλιαρή αποδοχή της από τα μέλη της Επιτροπής Francois και Fitzmaurice, βλ. Peters, P., Soons, A. H. A., Zima, L. A., *Removal of Installations in the Exclusive Economic Zone, Netherlands Yearbook of International Law*, vol 15, σ. 170-171.

αλλά πολύ σημαντική, αλλαγή στη διατύπωση της πρότασης της ΕΔΔ· πιο συγκεκριμένα ζήτησε στην πρόταση “installations are abandoned or disused they must be entirely removed” να γίνει αντικατάσταση της λέξης “must” από τη λέξη “should”. Τελικά όμως επικράτησε αντιπρόταση της Πακιστανικής Αποστολής για διατήρηση της αρχικής διατύπωσης⁵⁹⁴. Μια μελέτη της ενασχόλησης της UNCLOS I με το ζήτημα του Παροπλισμού δείχνει ότι η προσέγγιση που ακολουθήθηκε ήταν καθαρά επιδερμική, καθώς το κύριο ενδιαφέρον των κρατών αφορούσε κυρίως στην δημιουργία Εγκαταστάσεων με σκοπό την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και όχι τόσο στην προστασία του περιβάλλοντος και της διαφύλαξης των άλλων χρήσεων. Η απλοϊκή αυτή προσέγγιση είχε και μία άλλη εξήγηση· τα ΤΝΕ της εποχής είχαν περιορισμένο μέγεθος και βάρος και η τοποθέτηση τους γινόταν σε μικρά βάθη⁵⁹⁵, εξαιτίας των τεχνικών δυνατοτήτων και περιορισμών, έτσι ώστε οποιαδήποτε διαδικασία Παροπλισμού να φάνταζε εύκολη εκείνη την περίοδο.

6.2.1.2 Η Υποχρέωση Πλήρους Απομάκρυνσης Σύμφωνα με την Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, 1958

Το άρθρο 5, παρ. 5 της Σύμβασης για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα καθιέρωνε μια απόλυτη υποχρέωση αναφορικά με τις επιλογές Παροπλισμού, η οποία προέβλεπε για τα κράτη: “Any installations which are abandoned or disused must be entirely removed”. Η διατύπωση αυτή, που δεν αφήνει κανένα περιθώριο αμφιβολίας⁵⁹⁶, καθιερώνει κατά τρόπο απόλυτο την

⁵⁹⁴ Για τις διαδικασίες στην UNCLOS I βλ. Peters, P., Soons, A. H. A., Zima, L. A., Removal of Installations in the Exclusive Economic Zone, *ibid*, σ. 170.

⁵⁹⁵ Ενώ και το εξωτερικό όριο της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας (ισοβαθές των 200 μ) έθετε έναν ακόμα περιορισμό αναφορικά με το βάθος της τοποθέτησης ΤΝΕ.

⁵⁹⁶ Με την πάροδο του χρόνου, και τη συνεπακόλουθη απροθυμία κρατών να προβούν σε πλήρεις απομακρύνσεις, έγιναν διάφορες απόπειρες ερμηνείας της διάταξης αποσκοπώντας να ανατρέψουν τον καθολικό της χαρακτήρα και να εισαγάγουν διάφορες εναλλακτικές επιλογές. Οι ερμηνείες όμως αυτές είχαν μεγάλες τεχνικές αδυναμίες και δεν έγιναν ποτέ καθολικά αποδεκτές. Για ανάλυση των ερμηνειών βλ. Gao, Z., Current Issues of International Law on Offshore Abandonment, with Special Reference to the United Kingdom, *Ocean Development & International Law*, vol 28, is 1, σ. 63 και Esmaeili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, *ibid*, σ. 196.

υποχρέωση της πλήρους απομάκρυνσης ως τη μοναδική αποδεκτή μέθοδο Παροπλισμού⁵⁹⁷.

Στο σημείο αυτό αξίζει να γίνει αναλυτική αναφορά σε τρεις έννοιες - κλειδιά, οι οποίες υιοθετήθηκαν το 1958 και γίνονται αποδεκτές ακόμα και σήμερα:

- *Abandonment*. Η Εγκατάλειψη, από νομικής άποψης έχει ένα βαθύτερο περιεχόμενο το οποίο θα μπορούσε να αποδοθεί ως η εθελοντική άρνηση κάθε δικαιώματος, τίτλου ή και κυριότητας, χωρίς μάλιστα καμία διάθεση ανάκτησης, όσον αφορά στη χρήση⁵⁹⁸. Στην περίπτωση μας όμως, τα παραπάνω, σε συνδυασμό με την απουσία και του ανθρώπινου στοιχείου δεν συνεπάγεται τη μετατροπή της Εγκατάστασης σε *res nullius*, καθώς εδώ συνεπάγεται την υποχρέωση της απαραίτητης διαχείρισης⁵⁹⁹. Υπό το πρίσμα της Σύμβασης 1958 η παντελής Εγκατάλειψη φέρεται ως μη αποδεκτή πρακτική⁶⁰⁰.

- *Disuse*. Ενώ η Εγκατάλειψη φέρεται να έχει ένα σαφές εννοιολογικό περιεχόμενο, δεν μπορεί να ειπωθεί το ίδιο για την Αχρησία. Το καθοριστικό σημείο στην περίπτωση αυτή είναι η χρονική διάρκεια της Αχρησίας· έτσι, όταν μια Εγκατάσταση πάψει να λειτουργεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, χωρίς όμως να πάψει να συντηρείται, και μάλιστα χωρίς καμία προοπτική επανάχρησης τότε μπορούμε να μιλήσουμε με μεγάλο βαθμό βεβαιότητας ότι έχει περιπέσει σε Αχρησία. Από την άλλη, κανείς δε μπορεί να αρνηθεί στον κάτοχο/ χρήστη, και σε τελική

⁵⁹⁷ Λίγο πριν την υιοθέτηση της ΣΔΘ (αρχές 1982) ο Brown παρατηρούσε σχετικά “ It must be stressed, however, that the obligation to remove is stated in unqualified terms. It will not suffice to show that the partial remains of an offshore structure do not interfere unjustifiably with other users such as navigation, fishing and conservation of the living resources of the sea. In terms of this provision, there is no room for the more flexible policy referred to in the introduction to this paper. If there is to be scope for greater flexibility, it will have to result from a change in the law”· όπως θα δούμε αμέσως παρακάτω, η αλλαγή αυτή έμελλε να έρθει λίγους μήνες αργότερα, μέσω της ΣΔΘ. Πηγή: Brown, E. D., Decommissioning of Offshore Structures: Legal Obligations under International and Municipal Law, *ibid*, σ. 25.

⁵⁹⁸ Πηγή: Peters, P., Soons, A. H. A., Zima, L. A., Removal of Installations in the Exclusive Economic Zone, *ibid*, σ. 173.

⁵⁹⁹ Εν προκειμένω, της πλήρους απομάκρυνσης. Αργότερα η υποχρέωση αυτή θα «αδυνατήσει» και θα υποκατασταθεί από άλλες υποχρεώσεις.

⁶⁰⁰ Η ΣΔΘ όμως θα την κάνει δεκτή υπό όρους. Για το λόγο αυτό στο Μέρος 6.1.2, άνω αναφερόμαστε στην Εγκατάλειψη ως το στάδιο που έπεται του Παροπλισμού μιας κατασκευής και όχι της παντελούς και ανεξέλεγκτης εγκατάλειψης.

ανάλυση στο Παράκτιο κράτος το δικαίωμα του να καταναλώσει όσο χρόνο χρειάζεται για να διερευνήσει τις πιθανότητες επανάχρησης ή διαφορετικής χρήσης, και εφόσον τα Κυριαρχικά του Δικαιώματα παραμένουν ενεργά⁶⁰¹.

• *Entirely*. Παρά τον απόλυτο χαρακτήρα του όρου, η πείρα έχει δείξει πως ενώ η πλήρης απομάκρυνση είναι εφικτή, μερικές φορές θεωρείται θεμιτή η παραμονή κάποιων δομικών στοιχείων είτε για να μην υπάρξει διατάραξη των ενδiaiτημάτων βιοποικιλότητας, αλλά ακόμα πιο σημαντικά, να θεωρείται απαραίτητη προκειμένου να διασφαλίσει την αποφυγή διαρροών υδρογονανθράκων στο θαλάσσιο χώρο. Υπό τους όρους αυτούς η πλήρης απομάκρυνση όλων των στοιχείων μόνο επιζήμια θα μπορούσε να θεωρηθεί⁶⁰².

Η διάταξη λοιπόν αυτή, παρά το γεγονός ότι θεωρήθηκε αρκετά προοδευτική και ξεκάθαρη για την εποχή της, είχε και μερικά αδύναμα σημεία. Πρώτα από όλα, το χωρικό πεδίο εφαρμογής της ήταν περιορισμένο, καθώς έβρισκε εφαρμογή μόνο στην Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα⁶⁰³, δεύτερον αφορούσε μόνο σε Εγκαταστάσεις⁶⁰⁴ και τρίτον, αναφερόταν μόνο σε μία συγκεκριμένη χρήση, την εξερεύνηση και εκμετάλλευση φυσικών πόρων.

⁶⁰¹ Οι Peters, et. al. αναφέρουν ως παράδειγμα: “Even when a field is ‘exhausted’ and production stops, it may be the intention of the licensee to keep the installation in place, in case oil production can be resumed at a later date on the basis of secondary or tertiary recovery techniques. Even when the license expires, it may not necessarily be assumed that the installation is permanently abandoned” στο Peters, P., Soons, A. H. A., Zima, L. A., Removal of Installations in the Exclusive Economic Zone, *ibid*, σ. 173.

⁶⁰² Οι Peters, et. al. διατυπώνουν ρητά τη διαφωνία τους με τον Brown (βλ. υποσημείωση 597, άνω) για την έννοια “entirely”: “The object and purpose of the removal obligation is to ensure that abandoned installations will not unjustifiably interfere with other legitimate uses of the sea. Insofar as there is no risk of such interference, there is therefore no duty to remove; the word ‘entirely’ must be interpreted in the light of this provision”, στο Peters, P., Soons, A. H. A., Zima, L. A., Removal of Installations in the Exclusive Economic Zone, *ibid*, σ. 173.

⁶⁰³ Ενώ κάθε κράτος μπορούσε να υιοθετήσει εθνική νομοθεσία για τον Παροπλισμό κάθε είδους ΤΝΕ που βρισκόταν εντός των Ζωνών Εθνικής Κυριαρχίας, δεν έφερε καμία υποχρέωση νομοθεσίας για ΤΝΕ που βρισκόταν σε Περιοχές Εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας. Αν επιπλέον ληφθεί υπόψη και το «λειτουργικό κριτήριο» θέσπισης εξωτερικού ορίου της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας, τότε η κατάσταση μπορούσε να περιπλακεί ακόμα περισσότερο.

⁶⁰⁴ Παρά το γεγονός ότι προκειμένου για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του βυθού οι Εγκαταστάσεις ήταν οι πρώτες αλλά και κύριες κατασκευές σε χρήση, δεν άργησαν να προκύψουν και περιπτώσεις όπου χρησιμοποιήθηκαν και Τεχνητά Νησιά (βλ. και Εικόνα 3 Παραρτήματος).

Συνοψίζοντας, κάποιος θα μπορούσε να πει πως το πλαίσιο του Παροπλισμού στη Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, 1958 παρότι πρόωρο, φάνηκε να τίθεται σε σαφή βάση, αξιώνοντας το μέγιστο βαθμό προστασίας των συμφερόντων της διεθνούς κοινότητας, καθώς και των επιμέρους χρήσεων. Κάνοντας όμως μια αποτίμηση των αποτελεσμάτων, η εικόνα είναι μάλλον απογοητευτική, καθώς ο χαμηλός βαθμός αποδοχής της⁶⁰⁵ όσο και οι αποκλείσεις από την κρατική πρακτική, φαίνεται πως όχι μόνο δε συνέβαλλαν στην καθιέρωσή του ως εθιμικό κανόνα⁶⁰⁶, αλλά και άνοιξαν το δρόμο για σύντομη και δραστική τροποποίηση του⁶⁰⁷.

6.2.2 Το Σύγχρονο Διεθνές Νομικό Πλαίσιο για τον Παροπλισμό. Μία Υπαναχώρηση;

Το σκηνικό της καθυστερημένης και εξ' αυτού, περιορισμένης συζήτησης για το πλαίσιο Παροπλισμού των ΤΝΕ κατά την UNCLOS I, επαναλήφθηκε και στην UNCLOS III. Και εάν για την πρώτη υπήρχαν οι δικαιολογίες της άγνοιας και της απειρίας, στη δε δεύτερη η αδιαφορία για το θέμα αυτό μπορεί να χαρακτηριστεί ως απαράδεκτη. Τα 28 χρόνια που μεσολάβησαν

⁶⁰⁵ Μέχρι το 1981 η Σύμβαση είχε επικυρωθεί από μόλις 58 κράτη, τα οποία τότε αντιπροσώπευαν περίπου το 1/3 της διεθνούς κοινότητας, ένα ποσοστό που είναι ούτως ή άλλως μικρό, πόσο μάλλον όταν επρόκειτο για υιοθέτηση κανόνων που αφορούσαν μια νεοπαγή ζώνη και σε αυτές τις χώρες δεν περιλαμβάνονταν μεγάλες πετρελαιοπαραγωγές χώρες όπως: Ιράκ, Αλγερία, Αγκόλα, Κουβέιτ, Βραζιλία κ.ά. Στοιχεία από το *United Nations Treaty Collection, Chapter XXI, Law of the Sea*, διαθέσιμο στο https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXI-4&chapter=21&lang=en.

⁶⁰⁶ Κάνοντας μια επισκόπηση διατάξεων περί Παροπλισμού στις εθνικές νομοθεσίες ιδιαιτέρως δραστήριων στον τομέα αυτό κρατών, οι Peters, et. al. καταλήγουν πως: “in the light of state practice as reflected in legislation and governmental consideration since 1958 — particularly in the last few years —, the rule on removal of the 1958 Convention has not become customary international law and therefore is not binding upon states which are not party to that convention”, βλ. Peters, P., Soons, A. H. A., Zima, L. A., *Removal of Installations in the Exclusive Economic Zone*, ibid, σ., 192-193.

⁶⁰⁷ Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν και οι απόψεις περί του υψηλού κόστους της πλήρους απομάκρυνσης· ο Esmaeili σχολιάζει σχετικά: “(...), since offshore activities have increased considerably in the years following the conclusion of the 1958 Continental Shelf Convention, there has been some considerable effort to interpret the 1958 provisions concerning the removal of offshore installations to imply total removal only where there is an unjustifiable interference with navigation. This interpretation is supported by several of the major offshore oil producers, such as the UK and Norway, primarily because of the high cost required for total removal”, βλ. και Esmaeili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, ibid, σ. 196.

περιελάμβαναν, εκτός από τη θεαματική άνοδο χρήσης ΤΝΕ και την φάση της ωρίμανσης για πολλά εξ' αυτών τα οποία είχαν κατασκευαστεί τις Δεκαετίες 1950 και 1960. Η περίοδος αυτή οριοθετείται αφενός από την υπογραφή της Σύμβασης για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, 1958 και αφετέρου την 10^η Συνάντηση της UNCLOS III⁶⁰⁸. Παρά το γεγονός ότι τα ζητήματα των ΤΝΕ αποτελούσαν μέρος της ημερησίας διάταξης ήδη από τις Εργασίες της Επιτροπής Διεθνούς Βυθού⁶⁰⁹, ήταν μόλις στη 10^η Συνάντηση που για μία ακόμα φορά η Μ. Βρετανία έθεσε στο τραπέζι της διαπραγμάτευσης το ζήτημα του Παροπλισμού. Ενώ το Σχέδιο της Σύμβασης περιείχε την ίδια διάταξη που περιλάμβανε και η Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, στο άρθρο του 60, παρ. 3, η Βρετανική αποστολή κατέθεσε πρόταση η οποία ήταν βασισμένη σε μία εντελώς διαφορετική προσέγγιση⁶¹⁰. Παρά το γεγονός ότι μια τέτοια δραστική διαφοροποίηση γέννησε φόβους ότι θα διατάρασσε το consensus που είχε επιτευχθεί σχετικά με το άρθρο 60, η Βρετανία φαίνεται πως είχε αξιολογήσει σωστά τις διαθέσεις των υπολοίπων κρατών και η πρόταση της, με μερικές αλλαγές έγινε δεκτή στην επόμενη Συνάντηση (1982).

Η νέα διάταξη του άρθρου 60, παρ. 3, ΣΔΘ έμελλε να εισαγάγει μια εντελώς διαφορετική αρχιτεκτονική στο ζήτημα του Παροπλισμού ΤΝΕ, καθώς από την ξεκάθαρη υποχρέωση για πλήρη μετατόπιση, τα κράτη πλέον αποκτούν και την επιλογή της μερικής μετατόπισης, ενώ από άλλες διατάξεις της Σύμβασης αναγνωρίζεται και η απόρριψη ως τρόπος διάθεσης⁶¹¹. Πιο συγκεκριμένα, η Σύμβαση αφήνει στην διακριτική ευχέρεια του Παράκτιου Κράτους την επιλογή της πλήρους ή μερικής απομάκρυνσης, και προκρίνει την πρώτη επιλογή μόνο όταν η παρουσία της εγκαταλελειμμένης ή σε

⁶⁰⁸ 9 Μαρτίου – 24 Απριλίου 1981, δηλαδή λίγους μήνες πριν την ολοκλήρωση της Συνδιάσκεψης.

⁶⁰⁹ Βλ. Μέρος 3.3.2, άνω.

⁶¹⁰ Η τροποποίηση της Βρετανίας είχε ως εξής: “Any installations or structures which are abandoned or disused shall be removed as necessary to ensure the safe navigation of ships, in accordance with generally accepted international standards established by the competent international organization. Such removal shall also have due regard to fishing, the protection of the marine environment and the rights and duties of other States. Appropriate publicity shall be given to the depth and position of any installations or structures not entirely removed”, παρατίθεται στο Brown, E. D., Decommissioning of Offshore Structures: Legal Obligations under International and Municipal Law, *ibid*, σ. 27.

⁶¹¹ Βλ. συνδυαστικά τα άρθρα 210 και 1, παρ. 1.5.α.ii, ΣΔΘ.

αχρησία⁶¹² κατασκευής δύναται να επηρεάσει τη ναυσιπλοΐα, την αλιεία και το θαλάσσιο περιβάλλον και τα δικαιώματα και υποχρεώσεις Τρίτων Κρατών. Επιλέγοντας μόνο τους τρεις αυτούς τομείς η Σύμβαση στην ουσία φέρνει σε δεύτερη μοίρα όλες τις άλλες χρήσεις ή Ελευθερίες. Για να αποφευχθεί η κατάχρηση της παραχώρησης αυτής (δηλ. μερική απομάκρυνση), η Σύμβαση παραπέμπει στις γενικώς αποδεκτές προδιαγραφές που θα υιοθετούνται από τους αρμόδιους οργανισμούς, αναφορικά με το ζήτημα της ασφάλειας της ναυσιπλοΐας και επιπλέον υποχρεώνει τα κράτη να προβαίνουν στις κατάλληλες διαδικασίες δημοσιοποίησης σχετικά με το βάθος, την τοποθεσία και τις διαστάσεις των κατασκευών που θα παραμένουν. Η υποχρέωση σεβασμού των γενικά αποδεκτών προδιαγραφών, που στην περίπτωση μας αποτελούν το παραγόμενο έργο από τον Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό, χαρακτηρίστηκε ως μία προσπάθεια υιοθέτησης αντικειμενικών προδιαγραφών ασφαλείας από τον πλέον αρμόδιο οργανισμό, τα οποία θα πρέπει να τυγχάνουν αναγνώρισης και αποδοχής. Από την άλλη μεριά όμως, δεν γίνεται καμία σχετική αναφορά για τις προδιαγραφές προστασίας της αλιείας και του θαλασσίου περιβάλλοντος, πολλώ δε μάλλον και για τα δικαιώματα των Τρίτων Κρατών, μία διατύπωση η οποία φέρεται να ενδυναμώνει τις εξουσίες του Παράκτιου Κράτους επί του θέματος. Ως συμπληρωματική πρακτική της απομάκρυνσης, πλήρους ή μερικής, θεωρείται και η αναγνώριση της απόρριψης των κατασκευών⁶¹³, η οποία θεωρείται πως έχει και πολύ μικρότερο συγκριτικά κόστος.

Τα άρθρα 60 και 80 εμπεριέχουν το πλαίσιο του Παροπλισμού για τις περιπτώσεις της ΑΟΖ και της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας. Θεωρητικά το ζήτημα αυτό εντός των Εσωτερικών Υδάτων, της Αιγιαλίτιδας Ζώνης και των Αρχιπελαγικών Υδάτων ρυθμίζεται από τη νομοθεσία του εκάστοτε Παράκτιου Κράτους, ενώ η Σύμβαση περιλαμβάνει διατάξεις για δύο ακόμα περιπτώσεις, το Διεθνή Βυθό και τις Εγκαταστάσεις χρησιμοποιούμενες σε

⁶¹² Ούτε στη Σύμβαση αυτή έχουμε κάποιον ορισμό για τις δύο αυτές έννοιες.

⁶¹³ Οι Peters, et. al. σχολιάζουν πως το πλαίσιο για τις απορρίψεις (βλ. άρθρο 210, ΣΔΘ), επί της ουσίας είναι αυτό που θέτει τις προδιαγραφές για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος υπό το πρίσμα του άρθρου 60, παρ. 3, ΣΔΘ, βλ. Peters, P., Soons, A. H. A., Zima, L. A., Removal of Installations in the Exclusive Economic Zone, *ibid*, σ. 188.

Επιστημονική Έρευνα⁶¹⁴. Για την περίπτωση του Διεθνούς Βυθού, η Σύμβαση προβλέπει στο άρθρο 147 ότι οποιαδήποτε Εγκατάσταση θα πρέπει να απομακρύνεται σύμφωνα με τις προδιαγραφές που προβλέπει η Διεθνής Αρχή⁶¹⁵. Ενώ για την περίπτωση των Εγκαταστάσεων Επιστημονικής Έρευνας, το άρθρο 249 κάνει αναφορά σε απομάκρυνση αφού οι ερευνητικές εργασίες στην Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα ή την ΑΟΖ Τρίτου Κράτους έχουν περατωθεί⁶¹⁶.

Συνοψίζοντας, θα μπορούσε να σχολιαστεί ότι το νέο πλαίσιο περί Παροπλισμού φαίνεται αποδυναμωμένο, υπό την οπτική γωνία των άλλων χρήσεων και της προστασίας του περιβάλλοντος. Η εναλλακτική της μερικής

⁶¹⁴ Υπενθυμίζουμε ότι το ζήτημα του Παροπλισμού στην Ανοιχτή Θάλασσα ρυθμίζεται ανάλογα με το καθεστώς των υποκείμενων υδάτων, δηλαδή Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα ή Διεθνής Βυθός.

⁶¹⁵ Μελετώντας τους Κανονισμούς της Διεθνούς Αρχής θα μπορούσαμε να σχολιάσουμε ότι υιοθετείται μια αυστηρή και ξεκάθαρη υποχρέωση όχι μόνο πλήρους απομάκρυνσης αλλά και αποκατάστασης του πεδίου. Οι τρεις ομοιόμορφοι κανονισμοί σχετικά με την εκμετάλλευση πολυμεταλλικών κονδύλων, πολυμεταλλικών σουφλιδίων και φλοιών σιδηρομαγγανίου, στις παραγράφους 21.8 αναφέρουν “ In the event of termination or expiration of this contract, the Contractor shall comply with the Regulations and shall remove all installations, plant, equipment and materials in the exploration area and shall make the area safe so as not to constitute a danger to persons, shipping or to the marine environment”, χωρίς όμως να μπαίνουν σε μεγαλύτερη λεπτομέρεια σχετικά με τις προδιαγραφές. Βλ. αντίστοιχα: α) ISBA/19/C/17, *Decision of the Council of the International Seabed Authority relating to amendments to the Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area and related matters*, 2013, β) ISBA/16/A/12 REV. 1, *Decision of the Assembly of the International Seabed Authority relating to the regulations on prospecting and exploration for polymetallic sulphides in the Area*, 2010 και γ) ISBA/18/A/11, *Decision of the Assembly of the International Seabed Authority relating to the Regulations on Prospecting and Exploration for Cobalt-rich Ferromanganese Crusts in the Area*, 2012. Επιπλέον, στο ζήτημα αυτό δεν αναφέρεται ούτε η Συμβουλευτική Γνώμη του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας *Responsibilities and obligations of States sponsoring persons and entities with respect to activities in the Area (Request for Advisory Opinion submitted to the Seabed Disputes Chamber)*, 2011, βλ. σχετικά Freestone, D., *Advisory Opinion of the Seabed Disputes Chamber of International Tribunal for the Law of the Sea on “Responsibilities and Obligations of States Sponsoring Persons and Entities With Respect To Activities in the Area”*, *ASIL Insights*, vol 15, is 7, 2011, διαθέσιμο στο <http://www.asil.org/insights/volume/15/issue/7/advisory-opinion-seabed-disputes-chamber-international-tribunal-law-sea->.

⁶¹⁶ Επιπλέον, το άρθρο 248.8 περιλαμβάνει μια ενδιαφέρουσα καινοτομία η οποία δεν απαντάται σε καμία άλλη διάταξη που να αφορά τον Παροπλισμό, καθώς κάνει λόγο για υποχρέωση ενημέρωσης του Παράκτιου Κράτους σχετικά με τις ημερομηνίες τοποθέτησης αλλά και απομάκρυνσης της Ερευνητικής Εγκατάστασης, γεγονός που σηματοδοτεί την υποχρέωση του Τρίτου Κράτους για απομάκρυνση η οποία γίνεται αποδεκτή από τη στιγμή κώλας του αιτήματος αδειοδότησης. Βλ. και σχόλια στο Wegelein, Fl., *Marine Scientific Research. The Operation and Status of Research Vessels and Other Platforms in International Law*, *ibid*, σ. 240-241.

απομάκρυνσης εμπεριέχει πλέον έντονα τα στοιχεία της εκτίμησης κινδύνου, της σκοπιμότητας και φυσικά, του οικονομικού κόστους. Το τελευταίο, σε συνδυασμό με: α) τη διεύρυνση του χωρικού πεδίου αναφοράς, β) τη διεύρυνση του υποκειμενικού πεδίου αναφοράς και γ) την αύξηση της πολυπλοκότητας και των επικείμενων δυσκολιών απεγκατάστασης, οδήγησαν στην υιοθέτηση αυτού του πλαισίου. Αρνητικά επίσης σχολιάζεται το γεγονός ότι οι διατάξεις αυτές δεν αφορούν στα Τεχνητά Νησιά, παρά μόνο στις Εγκαταστάσεις.

6.2.3 Μελλοντικές Προοπτικές: Αργή Επαναφορά σε Ισορροπία

Είναι παρήγορο το γεγονός ότι η απόκριση του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού δεν άργησε. Η συζήτηση για το θέμα αυτό ξεκίνησε το 1986, στην 32^η της υπο-επιτροπής για την Ασφάλεια της Ναυσιπλοΐας, 4 μόλις χρόνια μετά την υιοθέτηση της ΣΔΘ και, ακόμα πιο σημαντικό, 8 χρόνια πριν τη θέση της σε ισχύ. Μια μελέτη των εργασιών της υπο-επιτροπής καταδεικνύει πως σημαντική βαρύτητα είχαν οι θέσεις δύο ενδιαφερόμενων μερών, των ΗΠΑ⁶¹⁷ και του Oil Industry International Exploitation and Production Forum⁶¹⁸, οι οποίες και επηρέασαν και το γενικό αποτέλεσμα. Από τη μία, οι ΗΠΑ υποστήριζαν την πλήρη απομάκρυνση, με εξαίρεση τις περιπτώσεις πιθανής μελλοντικής επανάχρησης και των πιθανών υψηλών δυσκολιών, κόστους και κινδύνων για το περιβάλλον και το προσωπικό, και από την άλλη το Forum υποστήριζε τη θέση κριτηρίων τα οποία θα καθόριζαν και τα όρια της μερικής

⁶¹⁷ Παρά το γεγονός ότι οι ΗΠΑ συμμετείχαν καθοριστικά στην UNCLOS III, καταψήφισαν το τελικό της αποτέλεσμα και μέχρι σήμερα έχουν αποφύγει να την αποδεχτούν. Εντός της χώρας υπάρχουν αρκετές σημαντικές «φωνές» οι οποίες τάσσονται υπέρ της προσχώρησης, ενώ και η κυβέρνηση προσπαθεί να εκμεταλλευτεί όλες τις ευνοϊκές διατάξεις και να δρα προς αυτό σε όλα τα διεθνή φόρα, βλ. Κωτσίνα, Ελ., *Ηνωμένες Πολιτείες και Διεθνής Δικαιοσύνη*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2008, σ. 31-35.

⁶¹⁸ Ο Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός είναι ένας από τους κατεξοχήν εξωστρεφείς οργανισμούς ο οποίος φροντίζει να διατηρεί ανοιχτούς τους διαύλους επικοινωνίας με τη ναυτιλιακή κοινότητα, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη τις παρατηρήσεις και απαιτήσεις της. Βλ. για παράδειγμα τις συνεργασίες κατά την περίοδο που ακολούθησε το ατύχημα του Torrey Canyon, οι οποίες οδήγησαν στην υιοθέτηση της *International Convention Relating to Intervention on the High Seas in Cases of Oil Pollution Casualties*, 1969, πηγή: Balkin, R., *The Establishment and Work of the IMO Legal Committee*, στο Moore, J. N., Nordquist, M., (eds.), *Current Maritime Issues and the International Maritime Organization*, Martinus Nijhoff Publ, The Hague, 1999, σ. 291-307.

απομάκρυνσης, ενώ και σε αυτή τη διαπραγμάτευση οι θέσεις της Μ. Βρετανίας είχαν σημαντική επιρροή⁶¹⁹. Αυτό που σίγουρα προσπάθησε να πετύχει ο ΔΝΟ είναι μια ισορροπία μεταξύ της πλήρους και της μερικής απομάκρυνσης, όπως αυτή γινόταν αντιληπτή από τα κράτη – μέλη της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας και να επαναεπιβεβαιώσει ότι η μερική απομάκρυνση δεν είναι παρά η εξαίρεση του κανόνα⁶²⁰.

Το αποτέλεσμα των εργασιών ήρθε τρία χρόνια αργότερα, με τη μορφή της Απόφασης Α. 672(16) “Guidelines and Standards for the Removal of Offshore Installations and Structures on the Continental Shelf and in the Exclusive Economic Zone”, ένα soft law κείμενο που ψηφίστηκε στις 10 Οκτωβρίου 1989. Το κείμενο αυτό έχει εφαρμογή σε όλες τις Εγκαταστάσεις των άρθρων 60/ 80, ΣΔΘ⁶²¹ και προβλέπει τις προϋποθέσεις και τα κριτήρια για την πλήρη ή μερική απομάκρυνση τους. Χωρίς να προσπαθεί να ερμηνεύσει τους όρους Εγκατάλειψη και Αχρησία, καλεί όλα τα κράτη – μέλη του ΔΝΟ να απομακρύνουν Εγκαταστάσεις οι οποίες “[are] no longer serving the primary purpose for which it was originally designed and installed, or serving a subsequent new use, or where no other reasonable justification cited in these guidelines and standards exists for allowing the installation or structure or parts thereof to remain on the sea-bed” (παρ. 1.2, Παράρτημα). Αναγνωρίζοντας τις επιμέρους δυσκολίες που μπορεί κάθε διαδικασία Παροπλισμού να παρουσιάζει, η Απόφαση επιτρέπει στα κράτη να προβαίνουν σε ατομικές εκτιμήσεις κάθε περίπτωσης (“on a case by case evaluation”, παρ. 2.1, Παράρτημα), για την υιοθέτηση της μερικής ή της

⁶¹⁹ Για τις διαπραγματεύσεις βλ. Side, J., IMO Drafts Platform Removal Standards, *Marine Pollution Bulletin*, vol 18, no 9, 1987, σ. 474-475.

⁶²⁰ Ο Gao αναφέρει σχετικά: “The IMO Guidelines provide for complete removal as the norm, and partial removal as the exception, which is an accurate reflection of both the spirit and letter of Article 60(3)”, πηγή: Gao, Z., Current Issues of International Law on Offshore Abandonment, with Special Reference to the United Kingdom, *Ocean Development & International Law*, *ibid*, σ. 63.

⁶²¹ Ο Wegelein υποστηρίζει ότι η Απόφαση έχει εφαρμογή και στις Εγκαταστάσεις Επιστημονικής Έρευνας: “The 1982 LOS Convention leaves it essentially to the coastal State to decide whether or not research installations must be removed; Article 60(3) of the 1982 LOS Convention suggests that the coastal State take into account generally accepted international standards. The Removal Guidelines do not restrict that discretion but only provide criteria for the decision whether to have the installation removed or not and what measures are to be taken in terms of safety of navigation in either case”, πηγή: Wegelein, Fl., *Marine Scientific Research. The Operation and Status of Research Vessels and Other Platforms in International Law*, *ibid*, σ. 242.

πλήρους απομάκρυνσης, οι οποίες όμως πρέπει να σέβονται τα κριτήρια και τις προδιαγραφές που τίθενται, με σκοπό την αποφυγή του κατακερματισμού της πρακτικής των κρατών. Τα κριτήρια περιλαμβάνουν: i) επιδράσεις στη ναυσιπλοΐα, ii) επιδράσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον και τους ζώντες πόρους, iii) τον κίνδυνο μετατόπισης της κατασκευής, iv) το κόστος, τη σκοπιμότητα και τους κινδύνους για το προσωπικό που θα εμπλακεί στην απομάκρυνση και v) το ενδεχόμενο επανάχρησης ή νέας χρήσης της Εγκατάστασης. Οι παράμετροι των κριτηρίων αυτών καταγράφονται αναλυτικά θεματικά στις παραγράφους 2.2 – 2.4 του Παραρτήματος στην Απόφαση, δίνοντας έτσι στα κράτη μια πρόταση για το ποιες είναι οι προτεραιότητες ενδιαφέροντος, χωρίς όμως να τίθενται σαφείς στόχοι ή να γίνεται κάποια παραπομπή σε άλλα θεσμικά κείμενα.

Το Τρίτο Μέρος του Παραρτήματος θέτει τις προδιαγραφές για την πλήρη απομάκρυνση Εγκαταστάσεων. Πιο συγκεκριμένα, οι Εγκαταστάσεις που έχουν βάρος μικρότερο των 4.000 τόνων και βρίσκονται κατά μέγιστο σε βάθος 75 μ (ή μετά την 1^η Ιανουαρίου 1998, στα 100 μ) οφείλουν να απομακρυνθούν πλήρως⁶²², με το πλαίσιο όμως να είναι κάπως ελαστικό, επιτρέποντας και εξαιρέσεις⁶²³. Στις περιπτώσεις των εξαιρέσεων, η Απόφαση επιβάλλει απομάκρυνση τέτοια η οποία να αφήνει κατά ελάχιστο ελεύθερη θαλάσσια στήλη ύψους τουλάχιστον 55 μ⁶²⁴, ενώ αποκλείει οποιαδήποτε εξαίρεση πλήρους απομάκρυνσης σε τοποθεσίες εντός ή πλησίον Στενών Διεθνούς Ναυσιπλοΐας, Αρχιπελαγικών Διαδρόμων και άλλων διαδρόμων ναυσιπλοΐας για σκάφη μεγάλου βυθίσματος⁶²⁵. Τέλος, μια σημαντικότερη καινοτομία της Απόφασης αυτής είναι η υποχρέωση του Παράκτιου Κράτους να ορίσει το «αρμόδιο μέρος» το οποίο θα είναι υπεύθυνο για τη συντήρηση των σημάτων και των βοηθημάτων ναυσιπλοΐας και την παρακολούθηση της Εγκατάστασης κατά την Εγκατάλειψή της⁶²⁶, υπογραμμίζοντας επίσης

⁶²² Παρ. 3.1 και 3.2 Παραρτήματος της Απόφασης 672(16).

⁶²³ Δηλαδή την ενδεχόμενη νέα χρήση ή επανάχρηση, την περίπτωση που δεν προκαλεί αδικαιολόγητες παρεμβολές σε άλλες χρήσεις του θαλασσίου χώρου και σε περιπτώσεις υψηλού κόστους ή κινδύνου για το προσωπικό, βλ. παρ. 3.4, Παραρτήματος.

⁶²⁴ Παρ. 3.6, Παραρτήματος.

⁶²⁵ Παρ. 3.7, Παραρτήματος.

⁶²⁶ Ως «αρμόδιο μέρος» (αγγ. party responsible) η Απόφαση ορίζει “any juridical or physical person identified by the coastal State for a purpose mentioned in the above paragraph 3.10”.

την ανάγκη αποσαφήνισης των τίτλων ιδιοκτησίας και των συνεπαγόμενων ευθυνών⁶²⁷.

Η θέση των Gao και Esmaeili πως η κανονικοποίηση και επομένως, αυστηροποίηση του πλαισίου Παροπλισμού που πραγματοποιείται με την Απόφαση αυτή θεωρείται ως ένα μέρος μίας μεταβατικής περιόδου, κατά την οποία κινούμαστε από την μερική πίσω ξανά στην πλήρη απομάκρυνση, μας βρίσκει σύμφωνους⁶²⁸. Η (αρνητική) κριτική που υποστηρίζει ότι η ασφάλεια της ναυσιπλοΐας ήταν ο κύριος γνώμονας σύνταξης της Απόφασης⁶²⁹ δεν θα πρέπει να μας ξενίζει, καθώς αφενός αυτή ήταν η επιταγή της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας και αφετέρου γιατί ο ΔΝΟ δεν είναι ο καθ' ύλην αρμόδιος οργανισμός τόσο για την προστασία της αλιείας όσο και του θαλασσίου περιβάλλοντος, εν γένει⁶³⁰. Παρά το γεγονός ότι είναι δύσκολο να αποτιμηθεί η εφαρμογή των μέτρων της Απόφασης σε παγκόσμια κλίμακα, εκτιμήσεις έχουν δείξει ότι περίπου το 98% των Εγκαταστάσεων πληρούν τις προϋποθέσεις για πλήρη απομάκρυνση⁶³¹. Επιβεβαίωση, τέλος, ότι βρισκόμαστε σε μία μεταβατική περίοδο αποτελεί και η πρόβλεψη της παραγράφου 3.13, Παραρτήματος ότι από 1^{ης} Ιανουαρίου 1998 οποιαδήποτε Εγκατάσταση τοποθετείται θα πρέπει να είναι σχεδιασμένη και κατασκευασμένη κατά τέτοιο τρόπο που να είναι δυνατή η πλήρης απομάκρυνση της μετά το πέρας της χρήσης⁶³².

⁶²⁷ Παρ. 3.11, Παραρτήματος.

⁶²⁸ Βλ. αντίστοιχα Gao, Z., *Current Issues of International Law on Offshore Abandonment, with Special Reference to the United Kingdom*, *ibid*, σ. 73 και Esmaeili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, *ibid*, σ. 204. Πρέπει επίσης να σημειώσουμε ότι τα κράτη – μέρη έχουν τη δυνατότητα να λάβουν και ακόμα πιο αυστηρά μέτρα Παροπλισμού για Εγκαταστάσεις σε χρήση ή για σχεδιαζόμενες, βλ. παρ. 1.4, Παραρτήματος.

⁶²⁹ Ο Gao χαρακτηρίζει την ίδια την Απόφαση ως ανεπαρκές μέτρο (“inadequate nature of IMO Guidelines”).

⁶³⁰ Οι σχετικές περιβαλλοντικές αρμοδιότητες του ΔΝΟ περιορίζονται στο πεδίο της ρύπανσης προερχόμενης από πλοία (πηγή: Rosenne, Sh., *The International Maritime Organization Interface with the Law of the Sea Convention*, στο Moore, J. N., Nordquist, M., (eds.), *Current Maritime Issues and the International Maritime Organization*, Martinus Nijhoff Publ, The Hague, 1999, σ. 253). Αντιθέτως, ο Esmaeili υποστηρίζει ως τα μέτρα της Απόφασης περιεκτικά και με σεβασμό προς όλες τις παραμέτρους βλ. Esmaeili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, *ibid*, σ. 204-205.

⁶³¹ Πηγή: Gao, Z., *Current Issues of International Law on Offshore Abandonment, with Special Reference to the United Kingdom*, *ibid*, σ. 64.

⁶³² Η Απόφαση χρησιμοποιεί την έκφραση “no installation or structure should be placed” σκοπεύοντας να συμπεριλάβει και τις Εγκαταστάσεις που ήταν κατασκευασμένες παλαιότερα αλλά τελούσαν σε εφεδρεία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Κεφάλαιο 7^ο :

Γενική Αποτίμηση

Βασικός σκοπός της παρούσας διατριβής αποτελεί η διαπίστωση της επάρκειας, της πληρότητας και της προσαρμοστικότητας του διεθνούς νομικού καθεστώτος για τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις. Η ανάλυση διαρθρώθηκε σε τρία διαφορετικά στάδια, αυτό της Δημιουργίας, αυτό της Χρήσης και αυτό του Παροπλισμού. Ο διαχωρισμός αυτός έγινε για να καταδειχθούν οι επιρροές που δέχονται αλλά και οι επιδράσεις που ασκούν τα ΤΝΕ από και προς άλλους θεσμούς και λειτουργίες. Ενώ ο πυρήνας του καθεστώτος συγκεντρώνεται σε λιγοστά άρθρα της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, οι προεκτάσεις της ύπαρξης των ΤΝΕ εξαπλώνονται σε ένα ευρύ φάσμα άλλων χρήσεων και κατασκευών του Διεθνούς Δικαίου. Η αρχική επιδερμική προσέγγιση των ΤΝΕ κατά την UNCLOS I, ήρθε να ανατραπεί όταν έγινε αντιληπτό πως τα ΤΝΕ αλληλεπιδρούν με θεσμούς και έννοιες όπως οι Γραμμές Βάσης, το όριο των Ζωνών Εθνικής Δικαιοδοσίας, η εθνική ασφάλεια, η Προστασία του Θαλασσιού Περιβάλλοντος, η Κοινή Κληρονομιά της Ανθρωπότητας, οι Ελευθερίες της Ανοιχτής Θάλασσας κ.ά. Ως αποτέλεσμα αυτού, από μερικές λιγοστές προβλέψεις για τα ΤΝΕ που εντοπιζόνταν σε περιορισμένο χώρο και είχαν συγκεκριμένες λειτουργίες, με τη Σύμβαση 1982 δημιουργήθηκε ένα πιο ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο το οποίο περιλαμβάνει βασικές διατάξεις για όλα τα ΤΝΕ, είτε αυτά βρίσκονται εντός των Ζωνών Εθνικής Δικαιοδοσίας ή σε Περιοχές Εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας.

Η ΣΔΘ ακολουθεί τη γνωστή zonal approach, η οποία συχνά ακολουθείται και ως εργαλείο επιστημονική ανάλυσης για πολλά ζητήματα του Δικαίου της Θάλασσας. Πάνω σε αυτή την προσέγγιση έχουν βασιστεί και οι περισσότερες παλαιές αλλά και νεότερες δημοσιεύσεις για το νομικό πλαίσιο των ΤΝΕ⁶³³, ενώ άλλοι ακολουθούν το υπόδειγμα της μελέτης

⁶³³ Για παράδειγμα βλ. τις περιπτώσεις των στο Papadakis, N., *The International Legal Regime of Artificial Islands*, Sijthoff, Leyden, 1977 και Galea, Fr., *Artificial Islands in the Law of the Sea*, PhD Thesis, Faculty of Laws, University of Malta, 2009.

επιλεγμένων ζητημάτων⁶³⁴. Οι μεθοδολογίες αυτές, όχι μόνο δεν είναι λάθος, αλλά οδηγούν και σε πολύ σωστά συμπεράσματα. Αυτό που δεν καταφέρνουν όμως είναι να αποδώσουν είναι μία ολοκληρωμένη και συνεκτική εικόνα για τις διαρκείς επιδράσεις και επιρροές των ΤΝΕ καθ' όλη τη διάρκεια της ύπαρξής τους, από τη φάση του σχεδιασμού μέχρι και την αποσυναρμολόγηση ή την εγκατάλειψη. Αυτό λοιπόν το οποίο επιχειρεί η παρούσα διατριβή να πετύχει είναι να καταδείξει πως κάθε ΤΝΕ, έχοντας τα δικά του εγγενή συστατικά⁶³⁵, δεν πρέπει να προσεγγίζεται αποσπασματικά για κάθε του λειτουργία, αλλά θα πρέπει να θεωρείται ως μία ιδιαίτερη μονάδα η οποία έχει διάρκεια μέσα στο χρόνο, καταλαμβάνει συγκεκριμένο χώρο, παράγει έννομες συνέπειες και τέλος, ακόμα και μετά το πέρας της χρήσης της συνοδεύεται από δικαιώματα και υποχρεώσεις.

Θεωρώντας το διεθνές νομικό καθεστώς ως παγιωμένο και γενικά αποδεκτό, το βασικό ζήτημα που επιχειρείται να διερευνηθεί είναι εάν αυτό έχει παρόν, υπό την έννοια της συνοχής και της λειτουργικότητας του, αλλά εξίσου σημαντικά, και μέλλον, υπό την έννοια της ανθεκτικότητας και της προσαρμογής. Οι έννομες συνέπειες της ύπαρξης ΤΝΕ γεννιόνται από την πρώτη στιγμή· συχνά όμως οι δημιουργοί τους και πολύ περισσότερο οι νομοθέτες, αντιμετωπίζουν προκλήσεις τις οποίες δεν θα μπορούσαν να είχαν προβλέψει ή ακόμα και φανταστεί. Το καθεστώς όμως είναι δεδομένο και η διαδικασίες αλλαγής του, αργές. Είναι δυνατή η προσαρμογή σε νέες καταστάσεις, χωρίς να παραβιάζεται η νομοθεσία; Είναι δυνατόν να καλύπτονται απρόβλεπτες περιπτώσεις με επάρκεια και ακρίβεια; Και, τέλος, είναι εφικτή η δημιουργία μιας ομοιόμορφης κρατικής πρακτικής, με απώτερο στόχο την καθιέρωση εθιμικών κανόνων; Όλα αυτά τα ζητήματα απαντώνται στην ανάλυση που έχει προηγηθεί, και συνοψίζονται στα επερχόμενα σχόλια και προτάσεις.

Προκειμένου για την ασφαλέστερη εξαγωγή συμπερασμάτων, ακολουθεί μια σύνοψη των πορισμάτων επί των κεντρικών ερωτημάτων της διατριβής:

⁶³⁴ Όπως για παράδειγμα ο Esmaeili, που μελετά επιλεκτικά τα ζητήματα της δικαιοδοσίας, της προστασίας, των περιβαλλοντικών προβλημάτων και του παροπλισμού, βλ. Esmaeili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, Ashgate, Aldershot, 2001.

⁶³⁵ Δομή, χρήση, τοποθεσία κ.ο.κ.

I. Ποιος ο ρόλος της τεχνολογικής εξέλιξης στη διαμόρφωση του νομικού πλαισίου για τα TNE;

Τα TNE αποτελούν μια καθαρά τεχνική σύλληψη, η εξέλιξη των οποίων πάντα συμβάδιζε με τις ανάγκες των ανθρώπων και των κρατών. Ως τέτοια, είναι προφανές ότι προηγήθηκε οποιασδήποτε νομικής έννοιας. Για ένα πάρα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, η νομική αντίληψη αδυνατούσε να συλλάβει τις διαφορές μεταξύ Τεχνητών Νησιών από τη μία και Εγκαταστάσεων από την άλλη, σε σημείο που υπήρχε ακόμα και ο προβληματισμός εάν τα Τεχνητά Νησιά θα πρέπει να θεωρούνται ισοδύναμα, νομικώς, με τα Φυσικά Νησιά. Είναι αλήθεια πως το δίκαιο, γενικά, αλλά και το Διεθνές Δίκαιο ειδικότερα έχουν επιδείξει μια αποστροφή στην εμβάθυνση και παρακολούθηση τεχνικών παραμέτρων. Η περίπτωση όμως των TNE και του Δικαίου της Θάλασσας, γενικότερα, είναι μια ουσιαστική απόδειξη πως η αντιμετώπιση αυτή αλλάζει προς το καλύτερο. Οι τεχνικές εξελίξεις, που κατέστησαν τη δημιουργία TNE μια σχετικά εύκολη και οικονομικά ανεκτή διαδικασία, ώθησαν προς τη διασπορά τους, όχι μόνο από πλευράς κρατών και κρατικών επιχειρήσεων και φορέων, αλλά και από φυσικών ή νομικών προσώπων. Η αύξηση του αριθμού, του όγκου αλλά και η διάνθιση των χρήσεων κατέστησαν απαραίτητη όσο τίποτε άλλο την δημιουργία διεθνών κανόνων για τα TNE, τα οποία λειτουργούσαν, κυρίως, εκτός των Ζωνών Εθνικής Κυριαρχίας. Κατά το διάστημα 1958-1982 δε, κατέστη σαφές ότι τα TNE δεν επρόκειτο να έχουν ένα χωρικά και χρηστικά περιορισμένο ρόλο στις χρήσεις του θαλασσιού περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα η διεύρυνση της γκάμας των ειδών και των χρήσεων να απαιτήσει μια ριζική αναδιάρθρωση του πλαισίου. Παρά το γεγονός ότι η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας προσπάθησε να καλύψει τις περισσότερες πτυχές, αρκετά ζητήματα έμειναν αρρυθμιστά ή απλά οι τεχνολογικές εξελίξεις φαίνεται να προσπερνούν το κεκτημένο. Επίσης, για το μέλλον, ιδιαίτερη σημασία φαίνεται να έχουν μία σειρά από νέες δυνατότητες τις οποίες παρέχει η τεχνολογία και αναμένεται να δοκιμάσουν τα όρια του παρόντος πλαισίου.

II. Ποιος ο ρόλος των πολιτικών και της πρακτικής των κρατών στη διαμόρφωση και εξέλιξη του νομικού πλαισίου για τα TNE;

Όταν αναφερόμαστε στη διαμόρφωση και δημιουργία κανόνων του Διεθνούς Δικαίου, «εν αρχήν ην το κράτος»⁶³⁶. Όπως αναλύθηκε, το μεγαλύτερο ενδιαφέρον των κρατών κατά τη μεταπολεμική περίοδο αφορούσε αποκλειστικά στην εκμετάλλευση των φυσικών πόρων εκτός εθνικής κυριαρχίας, ενώ τα ζητήματα εντός της Αιγιαλίδας Ζώνης και των Εσωτερικών Υδάτων εθεωρούντο καλυμμένα από την πλήρη και απόλυτη κρατική κυριαρχία. Ήταν ο «τρόπος», δηλαδή τα ουσιαστικά μέσα με τα οποία θα γινόταν η εκμετάλλευση των πόρων αυτή που θα απαιτούσε επιπλέον ρύθμιση. Και αν τα πρώτα κείμενα (ανακηρύξεις και διμερείς συμφωνίες) που αφορούσαν στον τότε νεοπαγή θεσμό της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας δεν έκαναν κανένα λόγο για τα ΤΝΕ, ο ξαφνικός πολλαπλασιασμός κατασκευών με μόνιμο χαρακτήρα στην άλλοτε Ανοιχτή Θάλασσα, δημιουργούσε προβληματισμούς. Το θέμα αυτό έμελλε να απασχολήσει την UNCLOS I η οποία προσπάθησε να ορίσει πλαίσιο και προδιαγραφές για μία πρακτική που είχε ήδη λάβει τη θέση της στο θαλάσσιο χώρο. Το ανεπαρκές, όμως, πλαίσιο δοκιμάστηκε ξανά κατά τις επόμενες δεκαετίες και εφόσον τα κενά που υπήρχαν άφηναν πεδίο για την ανάπτυξη διαφόρων αμφίβολης νομιμότητας δραστηριοτήτων, ήταν ξανά οι πρωτοβουλίες των κρατών αυτές που ανέδειξαν τις ανάγκες για αλλαγή.

III. Ποια η διαχρονική συνοχή του νομικού πλαισίου για τα ΤΝΕ;

Μια συνολική θεώρηση της εξέλιξης του πλαισίου των ΤΝΕ διαχρονικά μπορεί να χαρακτηριστεί μονολεκτικά με τον όρο «ανάπτυξη». Η αύξηση της χρήσης τους, αλλά και της πολυμορφίας τους, ανέδειξαν την ανάγκη για καλύτερη κατανόηση και καλύτερη αντιμετώπιση. Η αρχική σύγχυση (συζήτηση στη Συνδιάσκεψη της Χάγης για την Κωδικοποίηση του Διεθνούς Δικαίου, 1930) για το εάν είναι Τεχνητό Νησί απολαμβάνει τα ίδια δικαιώματα με ένα Φυσικό Νησί⁶³⁷, ξεπεράστηκε εύκολα εφόσον δεν είχε υπάρξει κάποιο νομικό κεκτημένο. Έτσι, οι προτάσεις της Επιτροπής

⁶³⁶ Ο Ρούκουνας αναφέρει χαρακτηριστικά «Το κράτος είναι σήμερα ο πρωτογενής θεσμός του διεθνούς δικαίου», βλ. Ρούκουνας, Εμμ., *Διεθνές Δίκαιο*, τεύχος πρώτο, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2004, σ. 51.

⁶³⁷ Ο Syrigos παραθέτει χαρακτηριστικά τα λόγια ενός μέλους της Αμερικανικής Αντιπροσωπίας σχετικά με τις διεργασίες στη Συνδιάσκεψη της Χάγης “(...) we have talked of bays and islands, archipelagos and straits without at times being sure of the delimitation of our terms”, στο Syrigos, An., *The Status of the Aegean Sea According to International Law*, Sakkoulas/ Bruylant Publ., Athens – Brussels, 1997, σ. 61.

Διεθνούς Δικαίου (1949-1956) προς την UNCLOS I φάνηκαν να επαναοριοθετούν το ζήτημα, κάνοντας πλέον αναφορά σε «τεχνικές εγκαταστάσεις», αλλά δυστυχώς μία έμμεση και μόνο αναφορά στα «τεχνητά νησιά» (ήτοι σε αυτά που φιλοξενούν φάρους και βασίζονται σε σκοπέλους). Η εννοιολογική αυτή μετατόπιση, ενώ είχε το χαρακτήρα της βελτίωσης, παράγοντας πλαίσιο για μια διακριτή κατηγορία δραστηριότητας στο θαλάσσιο χώρο, αποτύγχανε να αναγνωρίσει, και άρα να ρυθμίσει όλες τις πτυχές και τις εκφάνσεις της. Οι χωρικοί και θεματικοί περιορισμοί ήταν εμφανές ότι άφηναν ελεύθερο πεδίο παρερμηνείας αλλά και κακής πρακτικής τόσο στα κράτη όσο ακόμα και στα πρόσωπα. Κάπως έτσι οδηγηθήκαμε στην UNCLOS III η οποία επεξεργάστηκε και παρήγαγε το πιο φιλόδοξο διεθνές κείμενο το οποίο είχε εφαρμογή στον χώρο που καλύπτει το μεγαλύτερο ποσοστό της επιφάνειας του πλανήτη Γη. Η αλλαγή του τρόπου διαπραγματεύσεως, που επέτρεπε την εισαγωγή νέων ζητημάτων από όλους ανεξαρτήτως τους συμμετέχοντες, το νέο πρόσωπο της διεθνούς κοινότητας, το οποίο πλέον της αυστηρής έκφρασης μέσω της Κρατικής Κυριαρχίας βρήκε μία ακόμα συλλογικού χαρακτήρα υποκειμενική δομή, αυτή της Ανθρωπότητας, η εξειδίκευση και εμβάθυνση επί των τεχνικών ζητημάτων, που επιτεύχθηκαν μέσα από τη σύσταση πολυπληθών και διεπιστημονικών διαπραγματευτικών ομάδων, επέτρεψαν μία συνεκτική και περιεκτική αντιμετώπιση πολλών πτυχών που αφορούσαν τα ΤΝΕ. Η αντιμετώπιση αυτή είναι φανερή από τις σχετικές διατάξεις που βρίσκονται διάσπαρτες σε διάφορα από τα μέρη της ΣΔΘ, οι οποίες επιχειρούν να ρυθμίσουν κατά τρόπο ομοιόμορφο και στο μέτρο του δυνατού όλα τα ζητήματα που αφορούν στα ΤΝΕ ανεξαρτήτως του χώρου στον οποίο βρίσκονται και της χρήσης για την οποία προορίζονται.

IV. Ποια η σημερινή κατάσταση;

Ακόμα και στα τελειότερα νομικά κείμενα οι ελλείψεις και οι ασάφειες είναι δεδομένες. Η ΣΔΘ χωρίς να μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα «τέλειο» κείμενο, διατηρεί αυτή την παθογένεια. Από την άλλη έχει ειπωθεί πως τα τέλεια νομικά κείμενα ή δεν γίνονται αποδεκτά ή δεν εφαρμόζονται ποτέ πιστά. Αυτό που καταφέρνει να κάνει η παρούσα συμφωνία είναι να διευρύνει όσο το δυνατό περισσότερο τη θεματική γκάμα των ρυθμίσεων για τα ΤΝΕ. Αδυναμίες όπως η χρήση πολλών διαφορετικών όρων, η μονομερής ρύθμιση

σε κάποιες διατάξεις (η οποία αφορά μόνο τις Εγκαταστάσεις και όχι τα Τεχνητά Νησιά) και η ελαστικότητα κάποιων κανόνων, είναι αλήθεια πως εκτός από κενά, δημιουργούν μεγάλα περιθώρια εκτίμησης άρα και αμφιβολίας για την ακρίβεια της ρύθμισης. Παρά τις αδυναμίες τους, οι διατάξεις αυτές φαίνονται πως υπηρετούν καλά τα ΤΝΕ, καθώς τα τελευταία χρόνια φαίνεται πως βρισκόμαστε στο ζενίθ της χρήσης (από αριθμητικής άποψης), ενώ επιπλέον μια σειρά νέων και πρωτοποριακών χρήσεων δε φαίνονται να αποθαρρύνονται από τις αδυναμίες αυτές.

V. Το παρόν καθεστώς είναι έτοιμο να ανταποκριθεί σε παρούσες και μελλοντικές προκλήσεις;

Το ερώτημα αυτό, θα μπορούσε απλούστερα να διαμορφωθεί ως εξής: «τίθεται υπό αμφισβήτηση το όριο αντοχής του υπάρχοντος νομικού πλαισίου· και αν ναι, τότε μπορεί αυτό να ανταποκριθεί;». Η ανάλυση του τρίτου μέρους του 5^{ου} Κεφαλαίου έδειξε πως το σημερινό πλαίσιο δοκιμάζεται καθημερινά, και μάλιστα όχι μόνο σε θεωρητικό επίπεδο. Και εάν στο παρελθόν οι προκλήσεις που είχε να αντιμετωπίσει ήταν καθαρά ανθρωπογενείς, τώρα καλείται να αντιμετωπίσει μετωπικά την ίδια τη φύση. Τα ζητήματα της ανόδου της στάθμης της θάλασσας και της διάβρωσης των ακτών, που νομικά μεταφράζονται ως «εξαφάνιση» και «μείωση» κυρίαρχων εδαφών θέτουν ζητήματα τα οποία απαιτούν αποφασιστικές απαντήσεις στο σύντομο μέλλον. Επιπλέον μία σειρά από κρατικές πολιτικές ή εγκληματικές και παράνομες δραστηριότητες, που έχουν πιο άμεσο χαρακτήρα, δοκιμάζουν την αποτελεσματικότητα του πλαισίου. Στο σημείο αυτό, οφείλουμε να υπενθυμίσουμε ότι τον τελικό λόγο για τη διατήρηση, αλλαγή ή ανατροπή του πλαισίου τον κύριο λόγο έχουν τα κράτη, τα οποία είναι επίσης αυτά που πρέπει να επιβάλλουν το νόμο σε περίπτωση παραβίασης του. Στην παρούσα φάση οι πολιτικές και νομοπαρασκευαστικές πρωτοβουλίες των μελών της διεθνούς κοινότητας μπορούν να χαρακτηριστούν ως ισχνές ως και ανύπαρκτες. Καταπώς φαίνεται, δεν φαντάζει μακρινό το χρονικό σημείο που πιο δραστικές πρωτοβουλίες θα πρέπει να ληφθούν.

VI. Υπάρχει αειφορική προοπτική για τη διαχείριση των ΤΝΕ μετά το πέρας της χρήσης τους;

Με εξαίρεση τα ΤΝΕ που αποσκοπούν στην εις το διηνεκές παραμονή τους στο θαλάσσιο χώρο, εφόσον αντικείμενο τους είναι η παρεμπόδιση της εξάπλωσης του στον χερσαίο, όλες οι υπόλοιπες κατασκευές οφείλουν να μετατοπίζονται πλήρως μετά το πέρας της χρήσης τους. Παρόλο που αυτό δεν δηλώνεται ρητά από τις ισχύουσες διατάξεις, φαίνεται πως το πνεύμα του νόμου είναι αυτό. Μία διαφορετική επιλογή άλλωστε (μερική απομάκρυνση) επί της ουσίας θα ακύρωνε μια σειρά διατάξεις περί μη οικειοποίησης, μη κατοχής χώρων εκτός Κρατικής Κυριαρχίας και θα ήταν σαφώς αντίθετη προς πολλαπλές προβλέψεις περί μη παρεμπόδισης των χρήσεων του θαλασσίου χώρου, περί προστασίας του περιβάλλοντος και προστασίας της βιοποικιλότητας. Το πνεύμα όμως του νόμου, ενώ στην περίπτωση μας είναι θετικό, δεν είναι ποτέ επαρκές. Η προστασία και διατήρηση του θαλασσίου χώρου οφείλει να είναι μία από τις προτεραιότητες της Ανθρωπότητας⁶³⁸ και οι καλές προθέσεις είναι μια επαρκής βάση. Η προοπτική της πλήρους απομάκρυνσης παραμένει όμως ακόμα μια ανοιχτή πρόκληση που πρέπει να αντιμετωπιστεί με αποφασιστικότητα.

⁶³⁸ Βλέπε και τη σχετική συζήτηση στο πλαίσιο κατάρτισης των Sustainable Development Goals εντός του ΟΗΕ.

Κεφάλαιο 8ο:

Κενά στη Νομοθεσία και Ασυνέπειες στην Πράξη

Κατά την ανάπτυξη της διατριβής εξακριβώθηκαν αρκετά κενά στο νομικό πλαίσιο για τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις, όπως επίσης και πολλές παρερμηνείες από πλευράς κρατών τα οποία επιχειρούν να εφαρμόσουν τις εκάστοτε διατάξεις με τρόπους που να υπηρετούν και να εναρμονίζονται με το εθνικό συμφέρον και τις επιδιώξεις. Στο σημείο αυτό, δεν είναι δυνατό να αναλυθούν όλα αυτά, παρά μόνο ένα μικρό δείγμα, το οποίο όπως προέκυψε από την ανάλυση μας αποτελούν τα πιο σημαντικά. Η επιλογή τους έγινε με κριτήριο τις διφορούμενες ερμηνείες και περαιτέρω πρακτικές, το ρεαλιστικό τους χαρακτήρα και την αμεσότητα της απαιτούμενης διευκρίνισής τους, καθώς κάτι τέτοιο θα ξεκαθάριζε ζητήματα κρίσιμης σημασίας και θα βοηθούσε στην όλο και μεγαλύτερη εξέλιξη των ΤΝΕ. Τα επιλεγμένα αυτά θέματα θα τα κατατάξουμε σε τρεις κατηγορίες: εννοιολογικά ζητήματα, ζητήματα ασφαλείας και ζητήματα προστασίας θαλασσίου περιβάλλοντος, για τα οποία θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε το πρόβλημα αλλά και τις πιθανές λύσεις.

Εννοιολογικά Ζητήματα.

- **Νηολόγηση.** Οι λιγοστές αναφορές στα θέματα αδειοδότησης και νηολόγησης ΤΝΕ δεν θεωρούνται επαρκείς ως προς το θέμα της «εθνικότητας» που λαμβάνει μια κατασκευή. Το ζήτημα εν μέρει ξεπερνιέται εφόσον αυτή είναι τοποθετημένη εντός κάποιας Ζώνης Εθνικής Δικαιοδοσίας, τουλάχιστον ως προς το θέμα της αδειοδότησης και της παρεπόμενης δικαιοδοσίας. Η κατάσταση όμως παραμένει ασαφής για την περίπτωση του Διεθνούς Βυθού ή των άλλων Περιοχών Εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας (βλ. Ανταρκτική). Έτσι, ενώ η αδειοδότηση είναι πλέον μια σχεδόν αυτονόητη διαδικασία, το αυτό δεν ισχύει και για τη νηολόγηση, η οποία έχει ιδιαίτερη σημασία και κατά τη διαδικασία της μετακίνησης μιας Εγκατάστασης. Η μέχρι τώρα εμπειρία έχει δείξει ότι η κρατική πρακτική είναι διασπασμένη, με άλλα κράτη να εγγράφουν

τις Εγκαταστάσεις στα νηολόγια των πλοίων (παρά το ότι τις διακρίνουν από αυτά), άλλες χώρες να τηρούν ξεχωριστά νηολόγια και άλλες να μην προβλέπουν καμία σχετική διαδικασία. Ένα από τα αποτελέσματα αυτής της κατακερματισμένης πρακτικής είναι ότι ακόμα και σήμερα δεν υφίσταται ένας πλήρης και αξιόπιστος κατάλογος για όλα τα ΤΝΕ που βρίσκονται σε χρήση. Η έλλειψη αυτή στοιχείων αποτελεί εμπόδιο όχι μόνο στη γνώση μας για τα ΤΝΕ παγκοσμίως, αλλά και στην ανάπτυξη και διάδοση τους.

- Μπορούν οι Εγκαταστάσεις να θεωρηθούν «Πλοία»; Στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχει μία συζήτηση για το αν και υπό ποιες προϋποθέσεις οι Εγκαταστάσεις θα πρέπει από νομικής σκοπιάς να θεωρούνται «Πλοία». Υπάρχουν πολλά επιχειρήματα υπέρ και κατά, ενώ έχουν διατυπωθεί και απόψεις για την περίληψη στην κατηγορία των Πλοίων μόνο μερικών Εγκαταστάσεων με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (π.χ. όσα έχουν αυτοδύναμη πρόωση) ή που επιτελούν συγκεκριμένες χρήσεις (π.χ. τα γεωτρύπανα). Πέραν των προφανών τεχνικών όψεων, μία τέτοια κατάταξη που διασπούσε την κατηγορία των Εγκαταστάσεων σε δύο ταχύτητες («πλοία» και «μη πλοία») θα επέφερε πλήγμα στην ομοιογενή αντιμετώπιση τους από τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας. Η κατάταξη τους ως Πλοία θα είχε ως αποτέλεσμα την υπαγωγή σε άλλες διατάξεις, οι οποίες όμως όχι απλά έχουν σχεδιαστεί για άλλου είδους κατασκευές, αλλά ταυτόχρονα θα αδυνατούσαν να καλύψουν και πολλές από τις πτυχές που ενυπάρχουν κατά τα τρία στάδια ζωής τους.

Ζητήματα Ασφαλείας.

- Επάρκεια των Ζωνών Ασφαλείας. Τα κριτήρια επιλογής του εύρους των Ζωνών Ασφαλείας έχουν χαρακτηριστεί ως ξεπερασμένα, και μάλιστα όχι άδικα. Το μέγεθος ενός μεγάλου τάνκερ (κατηγορίας Ultra Large Crude Carrier) μπορεί να φτάνει ή να ξεπερνά τα 400 μ μήκος και αν κάποιος συνυπολογίσει και το εκτόπισμα τους τότε είναι εύκολο να αντιληφθεί πως κατά τη διάρκεια πρόσδεσης ή αναμονής πλησίον μιας Εγκατάστασης ένα σημαντικό μέρος αυτών, αν όχι όλο, ενδέχεται να βρίσκεται εκτός της Ζώνης Ασφαλείας. Αντιθέτως, ένα μικρό ταχύπλοο

σκάφος χρειάζεται μόλις μερικά δευτερόλεπτα για να προσεγγίσει μία κατασκευή, από τη στιγμή που θα περάσει το νοητό εξωτερικό όριο της Ζώνης. Τέλος, ό έλικας μιας υπεράκτιας ανεμογεννήτριας ξεπερνάει σίγουρα σε έκταση την βάση της, από τα εξωτερικά όρια όμως της οποίας οφείλει να υπολογίζεται η Ζώνη Ασφαλείας. Τα τρία αυτά παραδείγματα φανερώνουν την ανεπάρκεια του μεγέθους των Ζωνών Ασφαλείας, ιδιαίτερα αν συνυπολογίσουμε την πληθώρα και ποικιλομορφία των νέων χρήσεων, αλλά και τις μοντέρνες απειλές. Εκτός από το μέγεθος, σημαντικό είναι και να υπάρχουν ομοιόμορφοι κανόνες σχετικά με τις επιτρεπόμενες ή μη πράξεις εντός των Ζωνών αυτών, ώστε να αποφεύγονται οι αυθαιρεσίες και να μην σημειώνεται κατάχρηση εξουσίας από το αδειοδοτούν κράτος.

• Αντιμετώπιση εγκλημάτων και παράνομων πράξεων. Το ζήτημα της ασφάλειας των TNE από εγκληματικές πράξεις δεν αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης κατά την UNCLOS III. Με εξαίρεση το θέμα των παράνομων ραδιοεκπομπών, οι διατάξεις για την πειρατεία, την διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, την έλλειψη εθνικότητας και το εμπόριο ανθρώπων δεν φαίνεται να καλύπτουν την εμπλοκή TNE⁶³⁹. Η δε προσπάθεια θωράκισης των TNE μέσα από τις πρωτοβουλίες του ΔΝΟ για την αντιμετώπιση παράνομων πράξεων κατά αυτών, αφορούν μόνο σε εκείνες που βρίσκονται τοποθετημένες επί της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας⁶⁴⁰, αφήνοντας πάλι κενό αναφορικά με αυτές που βρίσκονται σε Περιοχές Εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας. Συνοψίζοντας διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν δύο σημαντικά κενά: α) δεν υφίσταται

⁶³⁹ Για μια σχετική ανάλυση βλ. Kashubsky, M., Can an Act of Piracy be Committed Against an Offshore Petroleum Installation?, *Australian and New Zealand Maritime Law Journal*, vol 26, 2012, σ. 163-171.

⁶⁴⁰ Αναφερόμαστε στα Protocol for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf, 1988 και Protocol for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf, 2005 (αποτελούν Πρωτόκολλα στις Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation 1988 & 2005. Για το πλαίσιο αυτό βλ. Ραυτόπουλος, Ευ., Η Πολυμερής Διακυβέρνηση στο Αναδυόμενο Καθεστώς της Θαλάσσια Ασφάλειας (Maritime Security), στο Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Περιβάλλον, Πολιτισμός και Ορθοδοξία. Η Προστασία της Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς ως Ανθρώπινο Δικαίωμα*, Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, Λευκωσία, 2006, σ. 154-160. Παρά την αναφορά τους σε Εγκαταστάσεις στην Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα, θα πρέπει να θεωρήσουμε ότι έχει εφαρμογή και σε αυτές που βρίσκονται σε Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες.

πλαίσιο προστασίας για παράνομες πράξεις που να κατευθύνονται ή να προέρχονται από ΤΝΕ στην Ανοιχτή Θάλασσα και β) δεν υφίσταται πλαίσιο αντιμετώπισης παράνομων πράξεων που να προέρχονται από ΤΝΕ εντός των Ζωνών Οικονομικού Ενδιαφέροντος. Απειλές όπως ένοπλες επιθέσεις και τρομοκρατικές πράξεις και παράνομες δραστηριότητες όπως π.χ. φοροδιαφυγή, παίρνουν σάρκα και οστά στις μέρες μας και η αναγκαιότητα για τη δημιουργία ενός συμπαγούς πλαισίου προστασίας είναι επιτακτική.

Ζητήματα Προστασίας Θαλασσίου Περιβάλλοντος.

- Προδιαγραφές και Διαδικασίες Παροπλισμού. Η ανάλυση του 6^{ου} Κεφαλαίου κατέδειξε πως οι προδιαγραφές, μεθοδολογίες και διαδικασίες Παροπλισμού ΤΝΕ είναι ασαφείς και επιπλέον δεν παρακολουθούνται, ώστε να διαπιστωθεί η συνέπεια τους. Η αντιμετώπιση του ζητήματος είναι αποσπασματικού χαρακτήρα και οργανώνεται μόνο σε περιφερειακό επίπεδο⁶⁴¹. Ως αποτέλεσμα αυτού διαπιστώνεται ένα είδος περιβαλλοντικού dumping, κατά το οποίο κάποιες περιφέρειες του θαλασσίου χώρου δέχονται μεγαλύτερες επιβαρύνσεις μόνο και μόνο για να γίνουν οικονομικά και επενδυτικά πιο ελκυστικές. Η αδυναμία υιοθέτησης ομοιόμορφων κανόνων σε παγκόσμιο επίπεδο, ή έστω εναρμόνισης των περιφερειακών υφιστάμενων κανόνων οδηγεί αργά αλλά σταθερά στην ηθελημένη υποβάθμιση κάποιων περιοχών όπου δεν εφαρμόζεται αυστηρά η νομοθεσία, εις βάρος όμως όλων των χρήσεων, των δικαιωμάτων των κρατών και κυρίως του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας.

- Θαλάσσια ρύπανση από χρήσεις διάφορες της εξερεύνησης και εκμετάλλευσης φυσικών πόρων. Η πολυμορφία των χρήσεων και των διαδικασιών που επιτελούνται σήμερα ή σχεδιάζονται μελλοντικά επί των ΤΝΕ είναι δεδομένο πως θα παράγουν διάφορες περιβαλλοντικές επιβαρύνσεις προς το θαλάσσιο χώρο και τη βιοποικιλότητα. Η Σύμβαση

⁶⁴¹ Ο Ayoade επιπλέον αναφέρει πως 4 περιφερειακές θάλασσες στις οποίες εμφανίζεται πληθώρα ΤΝΕ με αντικείμενο την εκμετάλλευση υδρογονανθράκων δεν έχουν καθόλου Σύστημα Προστασίας: Κόλπος του Μέξικο, Νοτιοανατολική Ασία, Νότιος Αμερική και Κασπία, πηγή: Ayoade, M. A., *Disused Offshore Installations and Pipelines: Towards Sustainable Decommissioning*, ibid, σ. 4.

για το Δίκαιο της Θάλασσας ρυθμίζει, ή απαιτεί τη λήψη περαιτέρω μέτρων από τα κράτη μόνο για τρία είδη θαλάσσιας ρύπανσης που σχετίζονται με τα TNE⁶⁴²: α) τη ρύπανση από δραστηριότητες εξερεύνησης και εκμετάλλευσης φυσικών πόρων στο βυθό της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ (άρθρο 208), β) τη ρύπανση από δραστηριότητες εξερεύνησης και εκμετάλλευσης φυσικών πόρων στο Διεθνή Βυθό (άρθρο 209) και γ) την απόρριψη αποβλήτων (άρθρο 210). Οι υποχρεώσεις αυτές έχουν περαιτέρω εξελιχθεί από τα κράτη και διάφορους περιφερειακούς ειδικευμένους οργανισμούς⁶⁴³. Αυτό όμως που αποτυγχάνει να κάνει η Σύμβαση είναι να θέσει τις βάσεις για την προστασία από ρύπανση που προκύπτει από TNE τα οποία εμπλέκονται σε άλλες χρήσεις του θαλασσιού χώρου, αλλά και από άλλα είδη ρύπανσης (π.χ. αστικά λύματα, ηχητική ρύπανση κ.λπ.). Οι νέες χρήσεις των TNE αναμένεται να οξύνουν το πρόβλημα και προς τούτο μέτρα θα πρέπει να ληφθούν καλύτερα προληπτικά, παρά κατασταλτικά.

Όλα τα παραπάνω ζητήματα δεν αφορούν απλά πολλαπλούς δρώντες, αλλά έχουν και παγκόσμιο χαρακτήρα, ξεπερνώντας το δίπολο χρήστη/κατόχου TNE και Παράκτιου Κράτους. Ενώ οι επιμέρους ρυθμιστικές λεπτομέρειες, η παρακολούθηση και η εφαρμογή των κανόνων είναι ζήτημα αποκλειστικά του Παράκτιου Κράτους (και ενίοτε της Διεθνούς Αρχής),

⁶⁴² Το άρθρο 194, παρ. 3, ΣΔΘ καλεί αρχικά τα κράτη μέρη να λάβουν μέτρα εναντίον της ρύπανσης που προέρχεται από τις χερσαίες πηγές, της ρύπανσης από πλοία, της ρύπανσης από εγκαταστάσεις και συσκευές που χρησιμοποιούνται για την εξερεύνηση και εκμετάλλευση φυσικών πόρων του βυθού και του υπεδάφους του και τη ρύπανση από οποιεσδήποτε άλλες εγκαταστάσεις και συσκευές λειτουργούν στο θαλάσσιο χώρο. Βλ. αναλυτικά Τσάλτας, Γρ., *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, τόμος Δεύτερος, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003, σ 106-108.

⁶⁴³ Π.χ. για την Μεσόγειο Θάλασσα βλ. Raftopoulos, Ev., *Sustainable Governance of Offshore Oil and Gas Development in the Mediterranean: Revitalizing the Dormant Mediterranean Offshore Protocol*, *Insights, MEPIELAN eBulletin*, August 2010, διαθέσιμο στο <http://www.mepielan-ebulletin.gr/default.aspx?pid=18&CategoryId=4&ArticleId=29&Article=Sustainable-Governance-of-Offshore-Oil-and-Gas-Development-in-the-Mediterranean:-Revitalizing-the-Dormant-Mediterranean-Offshore-Protocol>. Οι Γρηγορίου και Κατσιμπάρδης σχολιάζουν πως παρά το μεγάλο αριθμό τους, δεν είναι όλα εξίσου αποτελεσματικά, βλ. Γρηγορίου, Π., Κατσιμπάρδης, Κ., *Το Διεθνές Καθεστώς Προστασίας του Θαλασσιού Περιβάλλοντος από Δραστηριότητες Εξόρυξης Υποθαλάσσιων Φυσικών Πόρων*, στο Τσάλτας, Γρ., Αναγώστου, Χρ., (επιμ.), *Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος. Σύγχρονες Προκλήσεις & Προοπτικές Εκμετάλλευσης Υποθαλάσσιων Ενεργειακών Φυσικών Πόρων*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2014, σ.232-237.

αποτελεί ευθύνη της διεθνούς κοινότητας η υιοθέτηση διατάξεων οι οποίες ναι μεν θα επιλύουν τα όποια ζητήματα, αλλά και θα φροντίζουν να εξασφαλίζουν τη συνοχή και τη συνέχεια του νομικού πλαισίου, υπό το γνώμονα της ελάχιστης δυνατής παρενόχλησης των δικαιωμάτων όλων των κρατών στο θαλάσσιο χώρο. Η τεχνική υφή των ζητημάτων, σε συνδυασμό με τα πολλά εμπλεκόμενα μέρη και ενδιαφερόμενους καθιστούν απαραίτητη τη λήψη μέτρων σε πολλά επίπεδα και διαφορετικά φόρα⁶⁴⁴.

⁶⁴⁴ Ο Παπασταυρίδης παρατηρεί πως «δημιουργούνται συνεχώς κανόνες διεθνούς δικαίου που αφορούν απ' ευθείας τον κατεξοχήν χρήστη των θαλασσών, δηλ το πλοίο και όλη τη «ναυτική βιομηχανία», ενώ αυξάνεται και ο ρόλος των ιδιωτών στον μηχανισμό θέσπισης των σχετικών κανόνων», βλ. Παπασταυρίδης, Ε., Δίκαιο της Θάλασσας, στο Αντωνόπουλος, Κ., Μαγκλιβέρας, Κ., (επιμ.), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, *ibid*, σ. 201.

Κεφάλαιο 9ο:

Μελλοντικές Προκλήσεις και Προτάσεις

Στο τελευταίο Κεφάλαιο της διατριβής θα πραγματοποιηθεί μία συνοπτική παρουσίαση των σημαντικότερων μελλοντικών προκλήσεων που αφορούν στα ΤΝΕ οι οποίες συνοδεύονται από διάφορες προτάσεις που θα μπορούσαν να αποτελέσουν βάση για την επίλυση αυτών των ζητημάτων. Οι προκλήσεις αυτές υπάγονται σε τρεις τομείς, ενώ οι συνέπειες τους, όπως θα διαφανεί, μπορούν να επεκτείνονται σε ένα ή περισσότερα από τα στάδια του Κύκλου Ζωής των ΤΝΕ. Ακολουθώς, θα διατυπωθούν γενικότερες προτάσεις προς τη βελτίωση του όλου καθεστώτος.

Περιβάλλον.

- Ορθολογικός Σχεδιασμός και Ανταλλαγή Πληροφοριών. Στην πρώτη γραμμή της προσπάθειας περιορισμού των αρνητικών συνεπειών της παρουσίας και λειτουργίας των ΤΝΕ, φαίνεται πως βρίσκονται οι προβλέψεις για την ναυτιλία και την αλιεία, δηλαδή οι πλέον παραδοσιακές χρήσεις του θαλασσίου χώρου. Η μεταστροφή όμως του ενδιαφέροντος της διεθνούς κοινότητας προς την προστασία του περιβάλλοντος σε παγκόσμια κλίμακα ήδη από τη Δεκαετία 1970, έφερε στο προσκήνιο τον μεγαλύτερο και ίσως σημαντικότερο κοινό χώρο, τους ωκεανούς. Η γνώση αλλά και οι νομικές ρυθμίσεις για τις περιβαλλοντικές συνέπειες από την παρουσία και χρήση των ΤΝΕ, είναι αρκετά περιορισμένες και στοχεύουν κυρίως σε όσα εμπλέκονται στην εκμετάλλευση υδρογονανθράκων. Με την αύξηση του αριθμού, του μεγέθους και της πολυπλοκότητας των ΤΝΕ είναι αναμενόμενη και η μεγέθυνση των περιβαλλοντικών πιέσεων. Προς αυτή την κατεύθυνση τα κράτη που ρυθμίζουν αυτές τις πρωτοβουλίες θα πρέπει εναρμονιζόμενα με τις προσταγές της Διακήρυξης του Ρίο, 1992⁶⁴⁵ να μεριμνούν για την πρόβλεψη των πιθανών συνεπειών μέσω εκπόνησης Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Αρχή 17, αλλά και άρθρο 206, ΣΔΘ), να δημοσιοποιούν γενικές και ειδικές πληροφορίες για τις

⁶⁴⁵ Rio Declaration on Environment and Development, 1992.

προδιαγραφές και τις συνέπειες που θα επιφέρουν (Αρχή 9, αλλά και άρθρο 200, ΣΔΘ)⁶⁴⁶ και τέλος, να συνεργάζονται για οποιοδήποτε ζήτημα ενδέχεται να προκύψει και να έχει συνέπειες εντός και εκτός εθνικής δικαιοδοσίας (Αρχές 27 και 2)⁶⁴⁷.

• Ξενικά Είδη. Η εισβολή ξενικών ειδών⁶⁴⁸ είναι μια πραγματικότητα η οποία παρά την ύπαρξη της εδώ και αιώνες⁶⁴⁹, η συστηματική μελέτη και αντιμετώπιση της έχει αναπτυχθεί μόλις τις τελευταίες δεκαετίες⁶⁵⁰. Μία παράμετρος όμως η οποία δεν φαίνεται πως έχει ληφθεί σοβαρά υπόψη είναι η μεταφορά ξενικών ειδών από Σταθερές ή Ημι-σταθερές Εγκαταστάσεις οι οποίες μετατοπίζονται, συνήθως για επανάχρηση ή

⁶⁴⁶ Η Δίπλα υποστηρίζει ότι προκειμένου για την κατασκευή TNE, η υποχρέωση συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών αναγνωρίστηκε και από το Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας στην υπόθεση Μαλαισία εναντίον Σιγκαπούρης, *Case concerning Land Reclamation by Singapore in and around the Straits of Johor*, ITLOS, πηγή: Δίπλα, X., Η Συμβολή του Διεθνούς Δικαστηρίου του Δικαίου της Θάλασσας στην Προστασία και Διαφύλαξη του Θαλασσίου Περιβάλλοντος, στο Τσάλτας, Γρ., Κλάδη – Ευσταθοπούλου, Μ., *Περιβάλλον και Θαλάσσιο Χώρος. Εξελίξεις και Προοπτικές Διαχείρισης του Θαλασσίου Περιβάλλοντος. Διεθνής και Ευρωπαϊκή Διάσταση*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2006, σ.264.

⁶⁴⁷ Η Αρχή 27 περί Συνεργασίας εκπορεύεται από την Αρχή περί Καλής Γειτονίας που περιλαμβάνεται στο άρθρο 74 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, βλ. Sands, Ph., *Principles of International Environmental Law*, second edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, σ. 249.

⁶⁴⁸ Γνωστά και ως «αλλόχθονα», «εξωτικά» ή «μη ιθαγενή είδη» (αγγ. alien, introduced, non – indigenous, αντίστοιχα), είναι οι οργανισμοί που απαντώνται εκτός των ιστορικά γνωστών ορίων φυσικής τους εξάπλωσης τους ως αποτέλεσμα άμεσης ή έμμεσης επέμβασης του ανθρώπου. Εκτός από αυτό, η εξάπλωση φαίνεται να υποβοηθείται και από την Κλιματική Αλλαγή. Πηγή: Παναγιωτίδης, Π., Ζενέτου, Αρ., Ζάνου, Β., Τσιάμης, Κ., Ξενικά Είδη στη Μεσόγειο: Κλιματική Αλλαγή ή Παγκοσμιοποίηση του Εμπορίου, στο Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Κλιματική Αλλαγή. Το Περιβάλλον μετά τη Διεθνή Διάσκεψη των Η.Ε. στο Μπαλί*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2009, σ. 93-94.

⁶⁴⁹ Η εισβολή αυτή πραγματοποιείται είτε μέσω της μετανάστευσης ειδών εξαιτίας των αλλαγών της θερμοκρασίας της θάλασσας, ή εξαιτίας της δημιουργίας τεχνητών περασμάτων (βλ. διώρυγες) που ενώνουν δύο διαφορετικές θάλασσες/ ωκεανούς ή μέσω της ακούσιας μεταφοράς τους με πλοία (βλ. ερματισμός ή προσκόλληση στα ύφαλα). Το φαινόμενο καταγράφηκε τον 18^ο αιώνα από τον Sellius, ο οποίος παρατήρησε ότι διάφορα είδη βιοποικιλότητας που μετέφεραν ακουσίως τα Ολλανδικά εμπορικά πλοία από τις Τροπικές Ζώνες κατέστρεφαν τις παράκτιες υποδομές που είχαν κατασκευαστεί στο πλαίσιο της ανάκτησης γης από την Ολλανδία, πηγή: Glover, A. G., Wiklund H., Taboada, S., Avila, C., Cristobo, J., Smith, C. R., Kemp, K., M., Jamieson, A. J., Dahlgren, T.G., Bone-eating Worms from the Antarctic: the Contrasting Fate of Whale and Wood Remains on the Southern Ocean Seafloor, *Proceedings of the Royal Society B*, vol 280, is 1768, 2013, σ. 2.

⁶⁵⁰ Ο ΔΝΟ μόλις το 2004 υιοθέτησε μια συμφωνία για την αποτροπή εξάπλωσης ξενικών ειδών μέσω του ερματισμού πλοίων, την International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments, η οποία δεν έχει ακόμα τεθεί σε ισχύ. Πληροφορίες για το περιεχόμενο της συμφωνίας βλ. στο Kurukulasuriya, L., Robinson, N., *Training Manual on International Environmental Law*, UNEP, Nairobi, 2006, σ. 227.

νέα χρήση. Παρόλο που έχουν καταγραφεί επιστημονικά διάφορα περιστατικά⁶⁵¹, οι γνώσεις μας για το φαινόμενο αυτό θεωρούνται περιορισμένες. Καθώς όμως η πρακτική της μετατόπισης είναι πλέον συνηθισμένη, και οι Εγκαταστάσεις παραμένουν τοποθετημένες για μεγάλα χρονικά διαστήματα πριν μετατοπιστούν, το φαινόμενο οφείλει να μελετηθεί σε βάθος και να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα.

- Πλήρης Απομάκρυνση. Όταν το 1989 η Απόφαση Α. 672(16) της ΓΣ/ΔΝΟ έθετε καταληκτική ημερομηνία μετά το πέρας της οποίας όλες οι τοποθετούμενες Εγκαταστάσεις εντός των ΖΟΕ θα πρέπει να απομακρύνονται πλήρως μετά το πέρας της χρήσης τους, αρκετοί θεώρησαν πως η προσωρινή περίοδος όπου επιτρεπόταν η μερική απομάκρυνση αποκτούσε ημερομηνία λήξης. Αν λάβουμε υπόψη ότι η μέση χρονική διάρκεια ζωής μιας Εγκατάστασης είναι τα 20-30 χρόνια, τότε βρισκόμαστε κοντά στη φάση κατά την οποία οι παροπλιζόμενες κατασκευές θα πρέπει μαζικά να απομακρύνονται ολοκληρωτικά από το θαλάσσιο χώρο. Εάν υποθέσουμε ότι η περίοδος αυτή (1989 - 2015) ήταν αρκετή για αλλάξει τον τρόπο σχεδιασμού και χρήσης των Εγκαταστάσεων, ως προς τον Παροπλισμό τους, τότε μπορούμε να ισχυριστούμε ότι βρισκόμαστε κοντά στο σημείο που η διεθνής κοινότητα οφείλει να προχωρήσει στην υιοθέτηση ενός λεπτομερούς παγκόσμιου δεσμευτικού κειμένου που να προβλέπει πλήρη απομάκρυνση. Επιπλέον, με την ευκαιρία αυτή σκόπιμο θα ήταν να ρυθμίσει τα ζητήματα απομάκρυνσης υβριδικών κατασκευών αλλά και κατασκευών προστασίας του παράκτιου χώρου, για τις περιπτώσεις που αυτά αποτυγχάνουν να πετύχουν το στόχο τους και εγκυμονούν κινδύνους και τέλος, να ενσωματώσει αυστηρές διατάξεις «υπολειπόμενης αστικής ευθύνης» (αγγ. residual liability), ώστε να αποτρέπει τους κατόχους/ χρήστες από το να αμελούν τα καθήκοντα τους.

Ασφάλεια.

⁶⁵¹ Μία ενδεικτική καταγραφή περιστατικών καθώς και ανάλυση του θέματος γίνεται στο Yeo, D., et al., Semisubmersible Oil Platforms: Understudied and Potentially Major Vectors of Biofouling-mediated Invasions, *Biofouling*, vol 26, no 2, 2009, σ. 179-186.

• Ζώνες Ασφαλείας. Έχει αποδειχθεί ότι το εύρος των Ζωνών Ασφαλείας, αλλά και τα προληπτικά μέτρα που λαμβάνονται εντός αυτών, δεν είναι επαρκή ως προς την αποφυγή ατυχημάτων (ιδ. συγκρούσεων)⁶⁵², ενώ ακόμα υπάρχουν ασάφειες σχετικά με τις αρμοδιότητες και τη δικαιοδοσία του Παράκτιου Κράτους⁶⁵³. Ομάδα κρατών, με επικεφαλής τη Βραζιλία έχει προσπαθήσει να πετύχει την έγκριση ζωνών μεγαλύτερου εύρους από τον ΔΝΟ, κάτι άλλωστε που προβλέπει και η ΣΔΘ⁶⁵⁴, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Πέραν της ανάγκης προστασίας από τη ναυσιπλοΐα διάφορα κράτη επιθυμούν να αξιοποιήσουν τις Ζώνες και κατά άλλων απειλών όπως τρομοκρατία ή ένοπλες επιθέσεις, αλλά ο ΔΝΟ φαίνεται να είναι διστακτικός προς αυτό. Από την άλλη πλευρά, οι λεγόμενες Μεγάλες Ναυτικές Δυνάμεις δεν θα επιθυμούσαν να δουν νέα εμπόδια για τους εμπορικούς τους στόλους και αναμένεται να αντιδράσουν προς κάθε τέτοια πρωτοβουλία⁶⁵⁵. Η ασφάλεια της ναυσιπλοΐας αλλά και αυτή των ΤΝΕ πρέπει να αποτελούν μια σταθερή επιδίωξη της διεθνούς κοινότητας καθώς οποιοδήποτε σοβαρό ατύχημα μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στο θαλάσσιο χώρο. Τα ζητήματα που σχολιάστηκαν οφείλουν να ξεκαθαριστούν μέσα από τις διαδικασίες του ΔΝΟ, και καθώς η επιλογή των Αποφάσεων δεν φαίνεται πως ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες τα κράτη – μέρη θα πρέπει να εξετάσουν το ενδεχόμενο κάποιας δεσμευτικής συμφωνίας⁶⁵⁶.

⁶⁵² Ο Esmaili παραπέμπει εκτός από τα σχετικά στατιστικά περιστατικών στη Βόρεια Θάλασσα και στον ίδιο των αριθμό των Αποφάσεων του ΔΝΟ επί του θέματος, μέσα σε λίγα χρόνια [1977: Απόφαση Α. 379 (X), 1987: Απόφαση Α. 621 (15), 1989: Απόφαση Α. 671 (16), 1993: Απόφαση Α. 765 (18)], ως ενδεικτικά της αναποτελεσματικότητας των μέτρων, βλ. και Esmaili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, ibid, σ. 259.

⁶⁵³ Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι για τις Ζώνες Ασφαλείας στις Εγκαταστάσεις του Διεθνούς Βυθού δεν ορίζεται ρητά το εξωτερικό όριο, βλ. άρθρο 147, παρ. 2, ΣΔΘ.

⁶⁵⁴ Η Βραζιλία προσπάθησε να τεκμηριώσει ότι σε μία συγκεκριμένη περιοχή εντός δικαιοδοσίας της, το απαιτούμενο όριο προκειμένου για ασφαλείς ελιγμούς έφτανε τα 1.400 μ, απαιτώντας από τον ΔΝΟ να εγκρίνει κατ' εξαίρεση αυτό το όριο. Ο οργανισμός όμως απέρριψε το αίτημα της με το σκεπτικό πως δεν έχουν οριστεί κριτήρια και διαδικασίες έγκρισης Εκτεταμένων Ζωνών Ασφαλείας. Για τις διεργασίες εντός του ΔΝΟ βλ. Harel, As., *Preventing Terrorist Attacks on Offshore Platforms: Do States Have Sufficient Legal Tools?*, ibid, σ. 149-152.

⁶⁵⁵ Βλ. Kraska, J., *Maritime Power and the Law of the Sea: Expeditionary Operations in World Politics*, Oxford University Press, Oxford, 2011, σ. 213-214.

⁶⁵⁶ Η συμφωνία αυτή θα μπορούσε να περιέχει μια λίστα με τις απαγορευόμενες εντός Ζωνών πράξεις, ενώ ως μία προσπάθεια εξισορρόπησης των συμφερόντων θα μπορούσε να θεσπιστεί μία Ζώνη Παρακολούθησης, πέραν των 500 μ, εντός της οποίας ο χειριστής/ κάτοχος ΤΝΕ θα

• **Συνεχής Καταδίωξη.** Το πλαίσιο για τη Συνεχή Καταδίωξη που καθιερώνει η ΣΔΘ, παρότι αρκετά ξεκάθαρο περιέχει δύο αδυναμίες σε σχέση με τα ΤΝΕ. Το πρώτο αφορά στη δυνατότητα διέλευσης μιας Καταδίωξης διαμέσου μίας Ζώνης Ασφαλείας και τις επιπτώσεις θα μπορούσε να έχει αυτό. Ο γενικός κανόνας για τις Ζώνες είναι η απαγόρευση διέλευσης χωρίς πρότερη άδεια. Στην περίπτωση, όμως, που μία Συνεχής Καταδίωξη συνεχιστεί μέσα σε μία Ζώνη Ασφαλείας, ποιες θα είναι οι επιλογές ή κυρώσεις για το καταδιώκον κράτος και δεύτερο, έχει το Παράκτιο Κράτος υποχρέωση να του επιτρέψει να τη συνεχίσει εντός αυτής, ιδιαιτέρως στην περίπτωση που το καταδιωκόμενο σκάφος αναζητήσει εκεί καταφύγιο; Η δεύτερη αδυναμία έχει να κάνει με τη διαδικασία έναρξης Καταδίωξης μέσα από μία Ζώνη. Οι πιθανότητες να βρίσκεται σκάφος της αρμόδιας δημοσίας αρχής εντός μίας Ζώνης Ασφαλείας, γενικά αλλά και ειδικότερα όταν διαπράττεται μία αξιόποινη πράξη, είναι μηδαμινές. Κατά αυτό τον τρόπο οι όποιες πιθανότητες άσκησης Συνεχούς Καταδίωξης ακυρώνονται με αποτέλεσμα να μην επιβάλλονται ποινές για τα όποια αδικήματα. Μία πιθανή λύση θα ήταν να δοθεί στους χειριστές των ΤΝΕ η δυνατότητα εκτέλεσης της πρώτης φάσης της διαδικασίας Συνεχούς Καταδίωξης (δηλαδή, «προειδοποίηση») και εν συνεχεία να παρακολουθεί το σκάφος μέχρι να μεταβιβάσει τις πληροφορίες στο αρμόδιο να ασκήσει την καταδίωξη κρατικό σκάφος⁶⁵⁷. Οι οποίες ρυθμίσεις θα μπορούσαν να ενσωματωθούν στις γενικότερες περί Ζωνών Ασφαλείας πρωτοβουλίες που αναφέραμε παραπάνω.

• **Εγκληματικές Πράξεις.** Στη διεθνή βιβλιογραφία διαπιστώνεται ένα σημαντικό έλλειμμα αναφορικά με τις αρμοδιότητες του Παράκτιου Κράτους (αλλά και του Κράτους Σημαίας σε Περιοχές Εκτός Εθνικής Δικαιοδοσίας) για την αντιμετώπιση απειλών κατά των ΤΝΕ, όπως

είχε το δικαίωμα να παρακολουθεί και να προειδοποιεί τα διερχόμενα σκάφη με σκοπό την αποτροπή παραβίασης της Ζώνης Ασφαλείας.

⁶⁵⁷ Το εάν η εξ' αποστάσεως και με ηλεκτρονικά μέσα παρακολούθηση θεωρείται ότι αποτελεί μέρος της Συνεχούς Καταδίωξης είναι ένα ζήτημα που ακόμα δεν έχει ξεκαθαριστεί. Για μία συζήτηση βλ. Allen, Cr., *Doctrine of Hot Pursuit: A Functional Interpretation Adaptable to Emerging Maritime Law Enforcement Technologies and Practices*, *Ocean Development and International Law*, vol 20, is 4, σ. 319.

ένοπλες επιθέσεις, πειρατεία, τρομοκρατία, εκτός των Ζωνών Εθνικής Κυριαρχίας⁶⁵⁸. Μάλιστα καταγραφές έχουν δείξει ότι μετά το 2004 σημειώνεται δραματική αύξηση των περιστατικών βίας ή απειλής κατά ΤΝΕ⁶⁵⁹. Εξαιτίας όμως και της δραματικής αύξησης των απειλών κατά πλοίων σε διάφορα σημεία του Πλανήτη, οι ικανότητες και δυνάμεις των κρατών δοκιμάζονται καθημερινά⁶⁶⁰. Η έλλειψη επαρκούς νομοθετικού πλαισίου που να περιγράφει τις αρμοδιότητες τις σχετικές με τα ΤΝΕ κάνει ακόμα πιο δύσκολη την κατάσταση αυτή. Η αναγκαιότητα λήψης μέτρων σε διεθνές επίπεδο είναι προφανής, ειδάλλως ελλοχεύει ο κίνδυνος λήψης μονομερών μέτρων, γεγονός που θα συμβάλει στον περαιτέρω κατακερματισμό του πλαισίου.

Καινοτόμες Χρήσεις.

- Very Large Floating Structures. Κατά γενική ομολογία, το μέλλον ανήκει στις Πολύ Μεγάλες Πλωτές Κατασκευές⁶⁶¹. Οι κατασκευές αυτές,

⁶⁵⁸ Ο Kashubsky αναφέρει σχετικά: “UNCLOS does not expressly allow coastal states and other states to take enforcement action against foreign ships involved in the attacks on or unlawful interferences with offshore petroleum installations in the EEZ or the high seas, which is a significant limitation in the international regulatory framework. The navigational rights of other states and the principle of the exclusive flag state jurisdiction appear to be well protected and respected under the UNCLOS framework, which makes it more difficult for coastal states to take enforcement actions against foreign ships involved in attacks on and unlawful interferences with offshore installations outside of the territorial sea”, πηγή: Kashubsky, M., Protecting Offshore Oil and Gas Installations: Security Threats and Countervailing Measures, *Journal of Energy Security*, December 2013, διαθέσιμο στο http://ensec.org/index.php?option=com_content&view=article&id=476:protecting-offshore-oil-and-gas-installations-security-threats-and-countervailing-measures&catid=140:energysecuritycontent&Itemid=429.

⁶⁵⁹ Από τα 60 συνολικά περιστατικά που έχουν καταγραφεί έχουν σημειωθεί την περίοδο 1975-201, τα 41 έχουν πραγματοποιηθεί μεταξύ 2004-2010 (ποσοστό ~70%), πηγή: Kashubsky, M., A Chronology of Attacks on and Unlawful Interferences with Offshore Oil and Gas Installations, 1975 – 2010, *Perspectives on Terrorism*, vol 5, is 5-6, σ. 139-140.

⁶⁶⁰ Για μία σύνοψη των σύγχρονων προκλήσεων που πηγάζουν από την πειρατεία, αντί πολλών βλ. Σιούσιουρας, Π., Δαλακλής, Δ., *Σύγχρονες Θαλάσσιες Μεταφορές και το Φαινόμενο της Πειρατείας*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2011, ιδ. σ. 231-316.

⁶⁶¹ Οι Wang και Tay τις χαρακτηρίζουν ως εξής: “(...) artificially man-made floating land parcels on the sea. They appear like giant plates resting on the sea surface. VLFS may be broadly categorized into the semisubmersible-type and the pontoon-type. The semisubmersible-type VLFS has a raised platform above sea level by using column tubes and is suitable for deployment in high seas with large waves. In contrast, the pontoon-type VLFS platform rests on the water surface and is intended for deployment in calm waters such as in a cove, a lagoon or a harbor”, πηγή: Wang, C. M., Tay, Z. Y., Very Large Floating Structures: Applications, Research and Development, *Procedia Engineering*, vol 14, 2011, σ. 62 (βλ. Παράρτημα, εικόνα 25).

οι οποίες επί της ουσίας αποτελούν Εγκαταστάσεις, προσπαθούν να συνδυάσουν την έκταση και την σταθερότητα των ΤΝ χωρίς όμως την πραγματοποίηση ανάκτησης γης, η οποία σε μεγάλη έκταση έχει αρνητικές επιπτώσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον, τη βιοποικιλότητα αλλά και την παράκτια μηχανική. Για τους λόγους αυτούς η δημιουργία τους αναμένεται να αυξηθεί σε μεγάλο βαθμό μέσα στα επόμενα χρόνια και να έχει εφαρμογές σε πάρα πολλούς τομείς αλλά και προβλήματα. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί μία ακόμα απόδειξη ότι το ρυθμιστικό πλαίσιο θα πρέπει να παρακολουθεί την τεχνολογική πρόοδο⁶⁶².

- **Παραγωγή Ενέργειας.** Μετά την εκρηκτική άνοδο των κατασκευών για την εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, τη σκυτάλη παίρνει η παραγωγή ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές. Ηλιακή, κυματική, ρευματική, θερμική και κυρίως αιολική, είναι οι πηγές του μέλλοντος, τόσο για χρήση στο χερσαίο έδαφος όσο και στη θάλασσα. Τα τεχνικά χαρακτηριστικά τους (κάλυψη μεγάλης επιφάνειας, μικρή απόσταση από την ακτογραμμή, κινούμενα μέρη κ.ά.) είναι δυνατό να προκαλέσουν διάφορες προστριβές με άλλες χρήσεις του θαλασσίου χώρου (π.χ. ναυσιπλοΐα, τηλεπικοινωνίες κ.λπ.) αλλά και επιβαρύνσεις στο περιβάλλον και την βιοποικιλότητα. Παρά το γεγονός ότι οι χρήσεις αυτές ελέγχονται από το Παράκτιο Κράτος, είναι απαραίτητο να θεσπιστούν ειδικοί τεχνικοί κανόνες οι οποίοι να διευκολύνουν όλες τις χρήσεις και να προστατεύουν το φυσικό περιβάλλον.

- **Κατακερματισμός Θεσμικού Πλαισίου και Μεικτές Χρήσεις.** Ένα μεγάλο μέρος του θεσμικού πλαισίου ειδικού χαρακτήρα (πέραν της ΣΔΘ) καλύπτει πολύ συγκεκριμένες δραστηριότητες ή χρήσεις⁶⁶³, αποτυγχάνοντας όμως να ρυθμίσει παρόμοιες παραμέτρους για άλλα ΤΝΕ με διαφορετικό αντικείμενο. Έτσι δημιουργείται ένα θεσμικό πλαίσιο δύο ταχυτήτων, όπου για τις μεν οικονομικές δραστηριότητες

⁶⁶² Η συζήτηση επί των νομικών προεκτάσεων φαίνεται πως έχει ήδη ξεκινήσει στις ΗΠΑ, βλ. MacDonald, Cr., Mitsuyasu, C., *Regulatory Setting for Very Large Floating Platforms in Hawaii, Ocean & Coastal Management*, vol 43, is 1, σ. 65-85.

⁶⁶³ Βλ. τις Αποφάσεις του ΔΝΟ καθώς και τις ρυθμίσεις των διαφόρων Συστημάτων Προστασίας των Περιφερειακών Θαλασσών, οι οποίες αφορούν κυρίως την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας και την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος και εφαρμόζονται σε ΤΝΕ οικονομικού ενδιαφέροντος εντός των ΖΟΕ.

(κυρίως εντός ZOE) ρυθμίζονται αρκετά ζητήματα, για όλες τις άλλες δε χρήσεις υπάρχουν μόνο ελάχιστες ρυθμίσεις σε διεθνές επίπεδο, και κατά περίπτωση περισσότερες σε εθνικό. Μία από τις προκλήσεις του μέλλοντος αφορά και στην λειτουργία TNE για μεικτές χρήσεις. Π.χ. μία Εγκατάσταση αποθήκευσης φυσικού αερίου να φιλοξενεί και μία ανεμογεννήτρια για παραγωγή ενέργειας· ποιες διατάξεις θα εφαρμόζονται και πιο θεσμικό πλαίσιο θα υπερισχύει; Εκτός λοιπόν από την ελαχιστοποίηση του κατακερματισμού, σημασία έχει να προβλεφθούν και διάφορες περιπτώσεις οι οποίες εμπεριέχουν συνδυασμούς χρήσεων και τύπων κατασκευών, άρα και κανόνων.

- **Παράνομες Δραστηριότητες.** Ο κίνδυνος των παράνομων δραστηριοτήτων είναι ξανά υπαρκτός, τόσο με την κλασσική του μορφή όσο και με νέες μορφές, ειδικά με την υποβοήθηση νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και της πληροφορικής. Για την ώρα, οι όποιες παράνομες δραστηριότητες έχουν αντιμετωπιστεί με περισσότερη ή λιγότερη διστακτικότητα από τα Παράκτια Κράτη και πάντα στη βάση εθνικής δικαιοδοσίας. Οι σύγχρονες παράνομες δραστηριότητες που θα έχουν επιπτώσεις όχι μόνο στα Παράκτια ή τα πλησιέστερα κράτη, αλλά σε παγκόσμια ενδεχομένως κλίμακα, οφείλουν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά και ακόμα καλύτερα να προληφθούν.

- **Κακές Πρακτικές Προσαρμογής.** Τα ζητήματα της ανόδου της στάθμης της θάλασσας και της διάβρωσης των ακτών αντιμετωπίζονται ήδη με την χρήση TNE. Εκτός από τις επιτυχημένες απόπειρες θωράκισης των ακτογραμμών και παρεπόμενα της εθνικής επικράτειας, μερικές φορές εξαιτίας ελλειμμάτων τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, χαμηλού προϋπολογισμού ή και κακού σχεδιασμού και εκτέλεσης, τα αποτελέσματα όχι μόνο δεν καταφέρνουν να εκπληρώσουν το σκοπό τους αλλά και προκαλούν μεγάλες επιβαρύνσεις προς τη βιοποικιλότητα και την παράκτια μηχανική. Για αποφυγή παρόμοιων περιστατικών στο μέλλον συστήνεται η υποχρεωτική εκπόνηση Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων με βάση διεθνείς προδιαγραφές αλλά και η υποχρέωση Παροπλισμού εάν αποδειχθεί πως η κατασκευή αποτυγχάνει να επιτελέσει το σκοπό της ή ότι εγκυμονεί άλλους κινδύνους.

Οι μελλοντικές προκλήσεις στις οποίες αναφερθήκαμε είναι περισσότερο ή λιγότερο σίγουρο ότι θα προκύψουν και προς την επίλυση αυτών θα απαιτηθούν διάφορες πρωτοβουλίες, τόσο από το δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα. Πριν όμως την αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων, η διεθνής κοινότητα οφείλει να συναινέσει σε κάποια ζητήματα αρχής, τα οποία και θα πρέπει να αποτελέσουν τη βάση για οποιαδήποτε μελλοντική ρύθμιση για τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις. Οι αρχές αυτές θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως εξής:

Υιοθέτηση νομικώς δεσμευτικού ορισμού των εννοιών Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις. Βασική προϋπόθεση προκειμένου για την όσο το δυνατό αποτελεσματικότερη ρύθμιση των ζητημάτων που αφορούν στα ΤΝΕ είναι η υιοθέτηση ορισμών για τις δύο αυτές έννοιες. Κάτι τέτοιο αυτομάτως θα έθετε τους όρους και τις προϋποθέσεις για την υπαγωγή στη μία ή την άλλη κατηγορία και θα ξεκαθαριζόταν αμέσως και το αντίστοιχο νομικό καθεστώς. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν αναφορές σε ΤΝΕ σε πάνω από 100 διεθνείς συμφωνίες, με την ορολογία και το εννοιολογικό της περιεχόμενο να ποικίλουν. Οποιαδήποτε προσπάθεια ορισμού οφείλει να μελετήσει και να λάβει σοβαρά υπόψη το συμφραζόμενο πεδίο, αλλά και να αφουγκραστεί τις θέσεις της τεχνολογικής και βιομηχανικής κοινότητας, ώστε να το νέο πλαίσιο να είναι λειτουργικό και να μην θέτει εμπόδια στην μελλοντική εξέλιξη των ΤΝΕ.

Δημιουργία παγκόσμιας λίστας για τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις. Μία πιο διαδικαστικού χαρακτήρα πτυχή, αλλά με έντονο λειτουργικό χαρακτήρα, είναι η δημιουργία μιας περιεκτικής λίστας στην οποία θα καταχωρούνται όλα τα ΤΝΕ, είτε σε Χρήση ή Παροπλισμένα. Μεταξύ άλλων, η λίστα αυτή θα μπορούσε να περιλαμβάνει πληροφορίες όπως: χώρα νηολόγησης ή αδειοδότησης, ακριβή τοποθεσία, βάθος, διαστάσεις ΤΝΕ, περιγραφή χρήσης, εύρος και κανονισμούς της Ζώνης Ασφαλείας κ.ά. Τα κράτη αδειοδότησης/ νηολόγησης θα φέρουν την ευθύνη της ενημέρωσης της λίστας, η οποία θα οφείλει να είναι διαθέσιμη και σε ηλεκτρονική μορφή.

Εξασφάλιση ομοιομορφίας των διεθνών κανονισμών για τα Τεχνητά Νησιά και Εγκαταστάσεις. Εφόσον εξασφαλιστεί το ζήτημα των εννοιών και

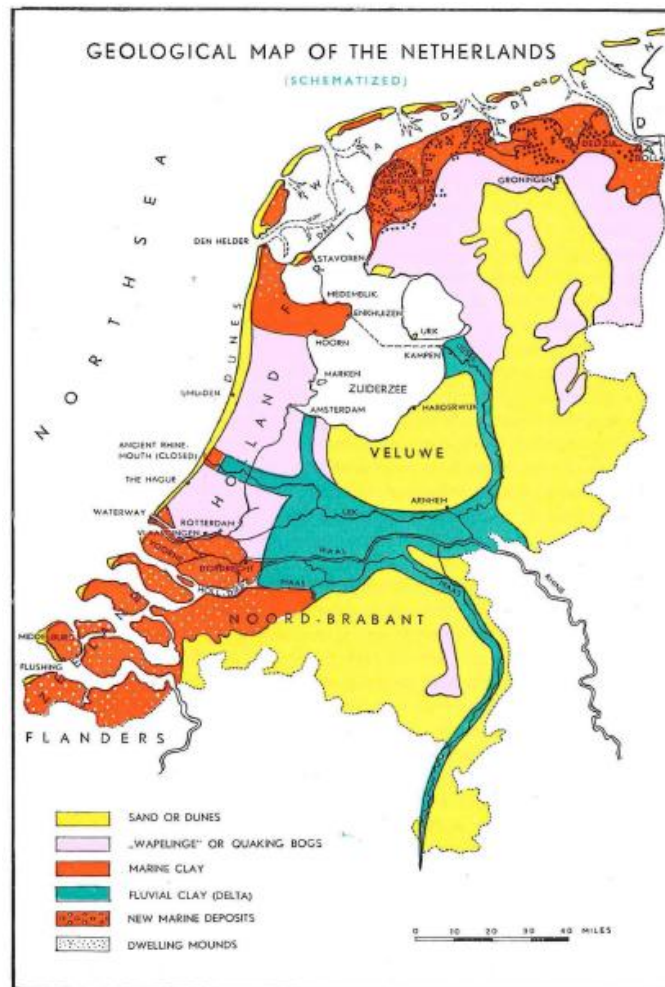
της ορολογίας τα μέλη της διεθνούς κοινότητας οφείλουν να εργαστούν εντατικά ώστε να εξασφαλίσουν ότι οι διάφοροι υφιστάμενοι αλλά και μελλοντικοί κανόνες για τα ΤΝΕ είναι ομοιογενείς. Σκόπιμο θα ήταν στο σημείο αυτό οι διεργασίες να πραγματοποιηθούν μέσα από ομαδοποιήσεις θεμάτων όπως, ασφάλεια ναυσιπλοΐας, προστασία ΤΝΕ, παροπλισμός, θαλάσσιο περιβάλλον και βιοποικιλότητα, χρήσεις μη – εμπορικού χαρακτήρα κ.ο.κ., εντός ή εκτός των σχετικών διαθέσιμων φόρα.

Αναγνώριση δικαιωμάτων για τα Μειούμενα και τα Εξαφανιζόμενα Κράτη. Η πιο περίπλοκη ίσως πρόκληση είναι αυτή που έχει να κάνει με την αξιοποίηση των ΤΝΕ προς την αντιμετώπιση των προβλημάτων της μείωσης και της εξαφάνισης εδαφών. Οποιαδήποτε τέτοια μέτρα ξεπερνούν τα στενά όρια του νομικού καθεστώτος των ΤΝΕ, αλλά και του Δικαίου της Θάλασσας και έρχονται σε ευθύ διάλογο με τις βασικές έννοιες του πυρήνα του Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου. Για το λόγο αυτό η όποια ανάληψη πρωτοβουλίας θα πρέπει να συνδυαστεί με τη γενικότερη συζήτηση περί των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των κρατών αυτών και να αποτελέσει μέρος μιας γενικότερης λύσης του ζητήματος.

Καθώς φαίνεται, τα ζητήματα των ΤΝΕ δεν έχουν φτάσει σε τέτοιο σημείο ωριμότητας από νομικής άποψης, ώστε να μπορούμε να συζητήσουμε για ένα πλήρες, περιεκτικό και μοναδικό θεσμικό πλαίσιο. Αντιθέτως πιο εφικτή είναι η επιλογή υιοθέτησης ομοιογενών, παράλληλων, θεματικών ή περιφερειακών κανόνων και ρυθμίσεων που θα εξασφαλίζουν αφενός τη συνοχή του όλου καθεστώτος και αφετέρου την ευελιξία του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Εικόνα 1 Γεωγραφική απεικόνιση των εγχειρημάτων Ανάκτησης Γης στο Friesland (σημειώνονται με μαύρες κουκίδες)	228
Εικόνα 2 Εγκαταστάσεις Εξερεύνησης και Εκμετάλλευσης Πετρελαίου Summerland, California	228
Εικόνα 3 Υβριδική Κατασκευή στο Πεδίο Kashagan	229
Εικόνα 4 Παράδειγμα κατασκευής TN με χρήση πολλαπλών υλικών	229
Εικόνα 5 Είδη στοιχείων για χρήση σε TNE από μπετόν	230
Εικόνα 6 Rincon Island.....	230
Εικόνα 7 Palm Islands	231
Εικόνα 8 Poldering, Zuidersee.....	231
Εικόνα 9 Πιέσεις στο Επιχειρησιακό Περιβάλλον των TNE.....	232
Εικόνα 10 Υπόδειγμα Jacket Structure.....	232
Εικόνα 11 Υπόδειγμα Compliant Structure.....	233
Εικόνα 12 Υπόδειγμα Gravity Based Structure.....	233
Εικόνα 13 Υπόδειγμα Caisson Well με εξωτερική ενίσχυση.....	234
Εικόνα 14 Υπόδειγμα Caisson Well	234
Εικόνα 15 Υπόδειγμα Caisson Island.....	235
Εικόνα 16 Bretton Rig 20.....	235
Εικόνα 17 Υπόδειγμα Guyed Tower	236
Εικόνα 18 Υποδείγματα Spar Platforms	236
Εικόνα 19 Υπόδειγμα Tension Leg Platform	237
Εικόνα 20 Jack-up Platform στο Πεδίο του Πρίνου, Ελλάδα	237
Εικόνα 21 Σύμπλεγμα Apache Forties Alpha, Μ. Βρετανία.....	238
Εικόνα 22 Louisa Reef	238
Εικόνα 23 Παγκοσμια Κατανομή Εγκ. Υδρογονανθράκων.....	239
Εικόνα 24 Επιλογές κατά το στάδιο Παροπλισμού Κατασκευής.....	239
Εικόνα 25 Components of a Mega-Float System.....	240
Εικόνα 26 Murinsel, Graz	240
 Πίνακας 1 Χρήσεις Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων ανά Κατηγορία.....	244

Εικόνα 1 Γεωγραφική απεικόνιση των εγχειρημάτων Ανάκτησης Γης στο Friesland (σημειώνονται με μαύρες κουκίδες)

Πηγή: van Veen, J., *Dredge, Drain, Reclaim. The Art of a Nation*, 5th ed., Martinus Nijhoff, The Hague, 1962, σ. 17.

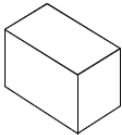
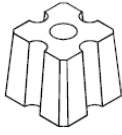
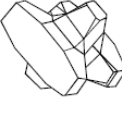
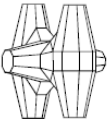
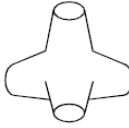
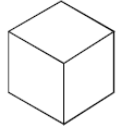
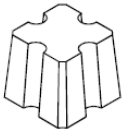
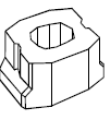
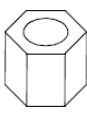
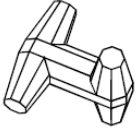
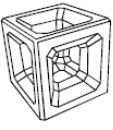
Εικόνα 2 Εγκαταστάσεις Εξερεύνησης και Εκμετάλλευσης Πετρελαίου Summerland, California

Πηγή: <http://coastalcare.org/2011/04/summerland-beachs-oil-seepage-mystery/>

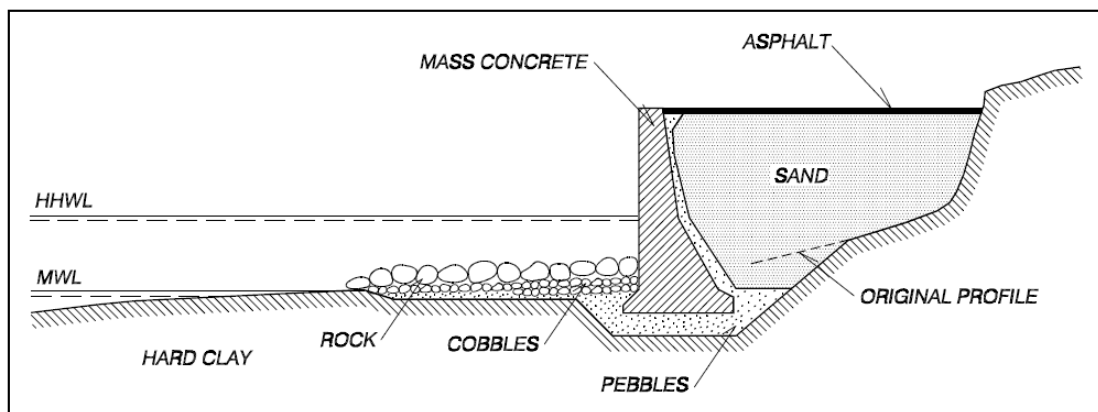
Εικόνα 3 Υβριδική Κατασκευή στο Πεδίο Kashagan

Πηγή: <http://energyfuse.org/wp-content/uploads/2015/04/kashagan-large.jpg>

MASSIVE		BULKY		SLENDER	MULTI - HOLE
PARALLELEPIPED BLOCK	GROOVED CUBE WITH HOLE	ACCROPOD ®	CORE LOC ®	TETRAPOD	SHED
					
CUBE	GROOVED CUBE (Antifer type)	HARO ®	SEABEE	DOLOS	COB
					

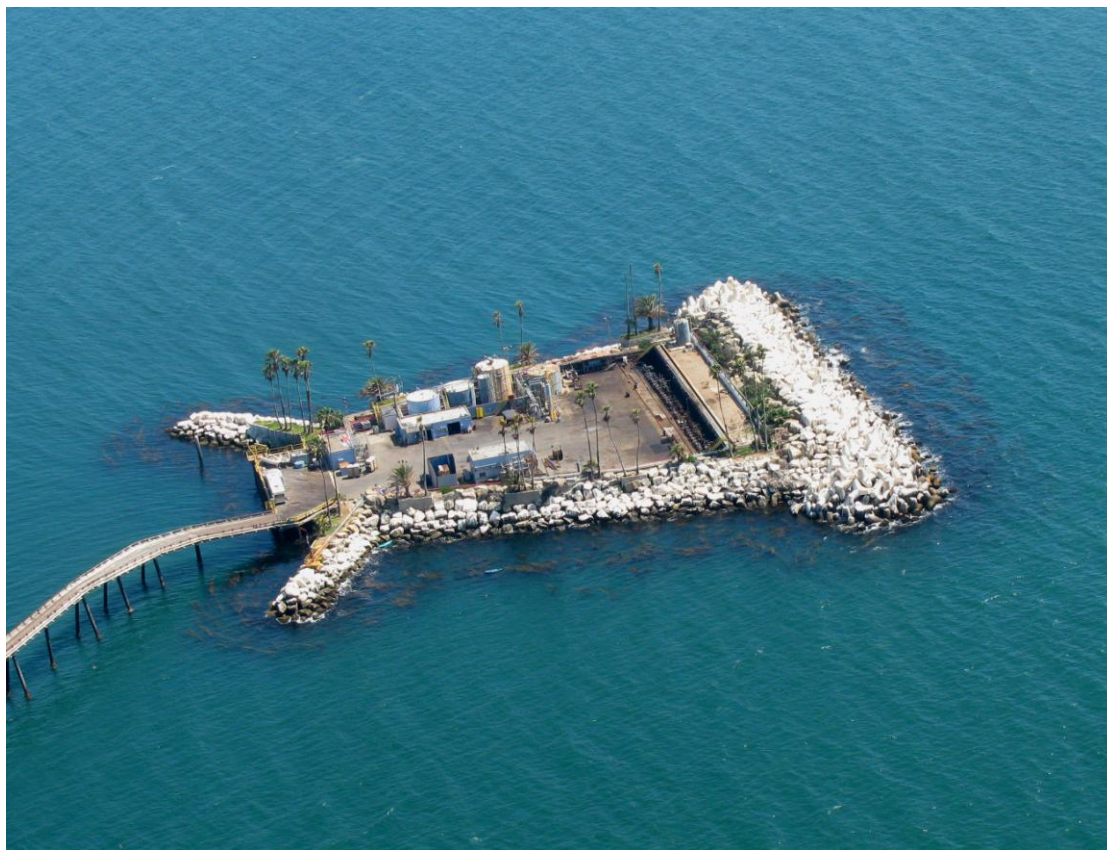
Εικόνα 4 Παράδειγμα κατασκευής TN με χρήση πολλαπλών υλικών

Πηγή: US Army Corps of Engineers, *Coastal Engineering Manual - Part VI*, EM 1110-2-1100, 2002, σ. VI-2-24.

Εικόνα 5 Είδη στοιχείων για χρήση σε ΤΝΕ από μπετόν

Πηγή: US Army Corps of Engineers, *Coastal Engineering Manual - Part VI*, EM 1110-2-1100, 2002, σ. VI-2-13.

Εικόνα 6 Rincon Island

Πηγή:

[https://commons.wikimedia.org/wiki/User:File%20Upload%20Bot%20\(Magnus%20Manske\)](https://commons.wikimedia.org/wiki/User:File%20Upload%20Bot%20(Magnus%20Manske))
)

Εικόνα 7 Palm Islands

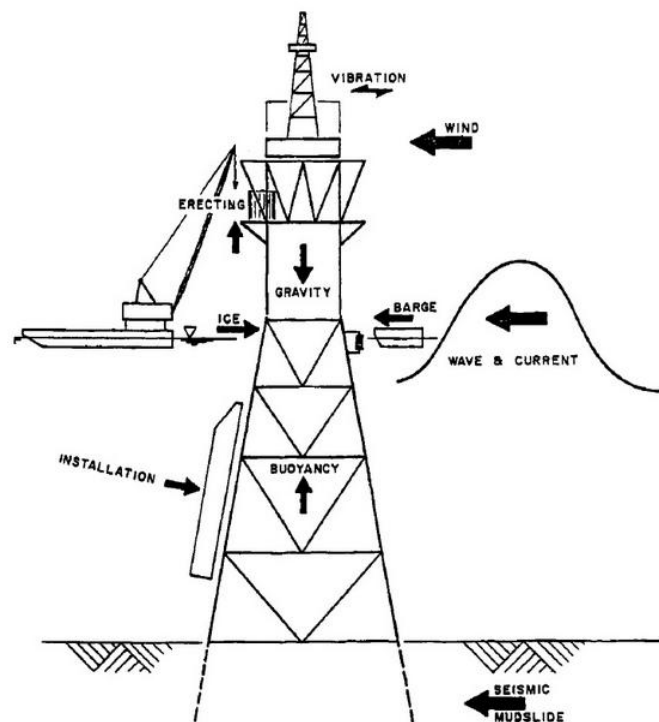
Πηγή:

<http://www.eikongraphia.com/images/ThePalmJumeirahMarch2007CopyrightNakheelS.jpg>

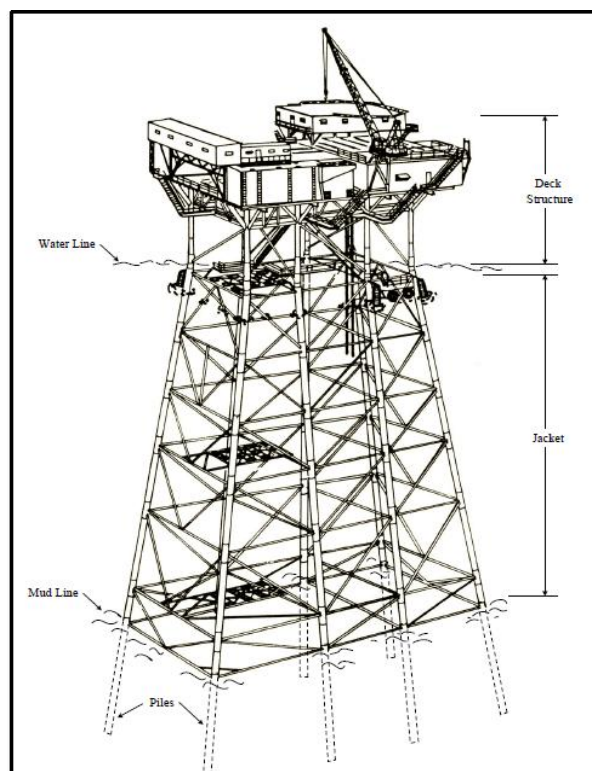
Εικόνα 8 Poldering, Zuidersee

Πηγή: van Veen, J., *Dredge, Drain, Reclaim. The Art of a Nation*, 5th ed., Martinus Nijhoff, The Hague, 1962, σ. 129.

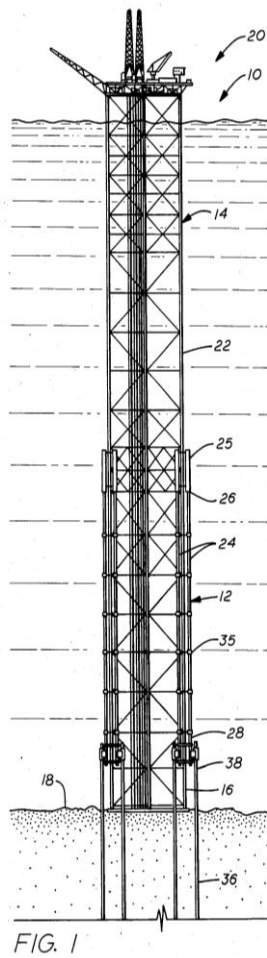
Εικόνα 9 Πιέσεις στο Επιχειρησιακό Περιβάλλον των ΤΝΕ

Πηγή: McClelland, Br., Refeil, M., *Planning and Design of Fixed Offshore Platforms*, Van Nostrand Reinhold Publ., Michigan, 1986, τομ. 17.

Εικόνα 10 Υπόδειγμα Jacket Structure

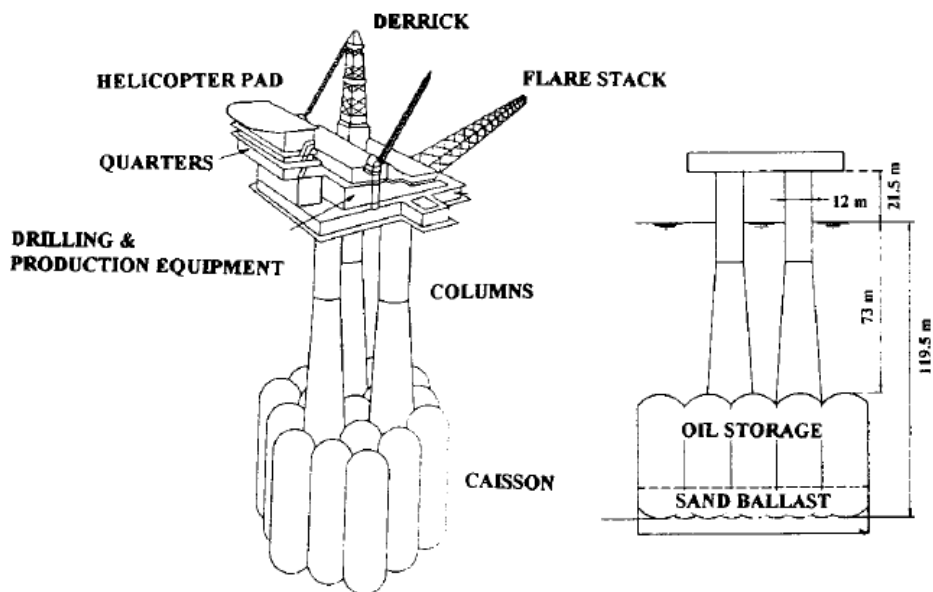
Πηγή: Minerals Management Service, *Explosive Removal of Offshore Structures*, Information Synthesis Report, OCS Study MMS 2003-070, March 2004, σ. 16.

Εικόνα 11 Υπόδειγμα Compliant Structure

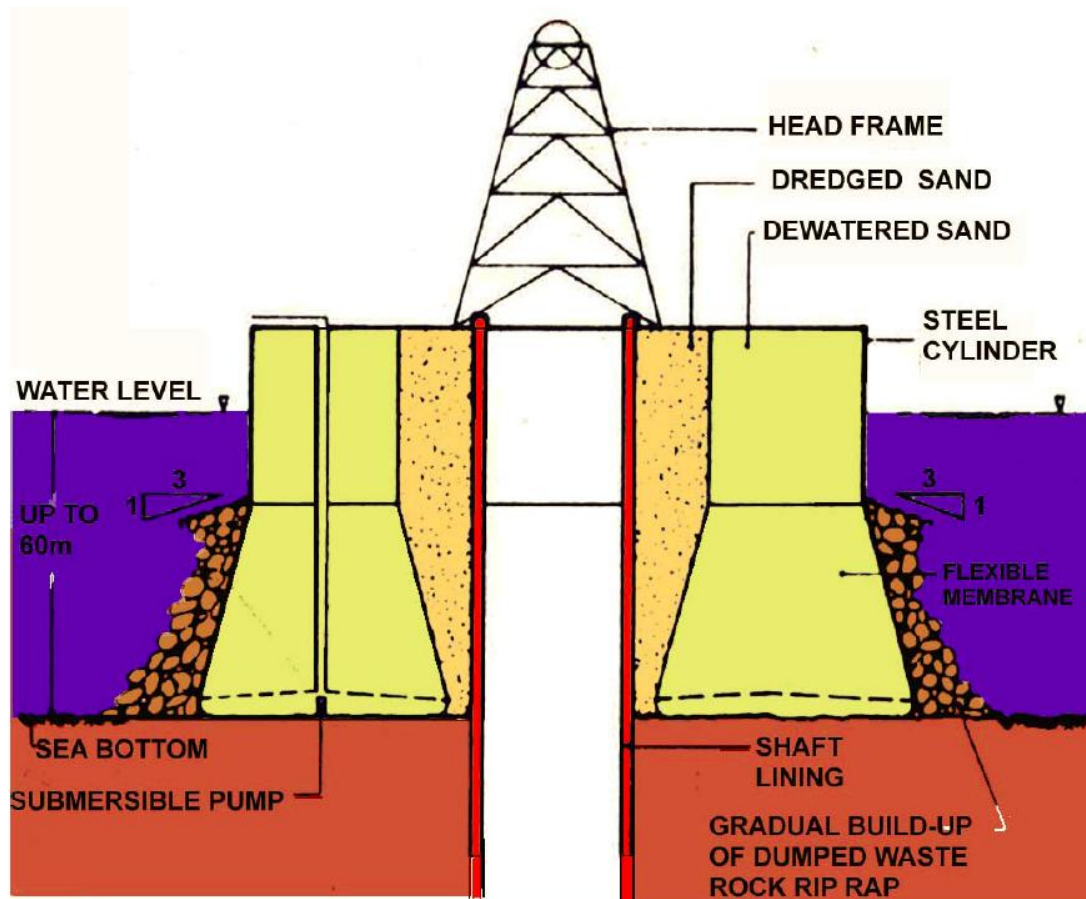
Πηγή:

<http://patentimages.storage.googleapis.com/pages/US4696604-1.png>

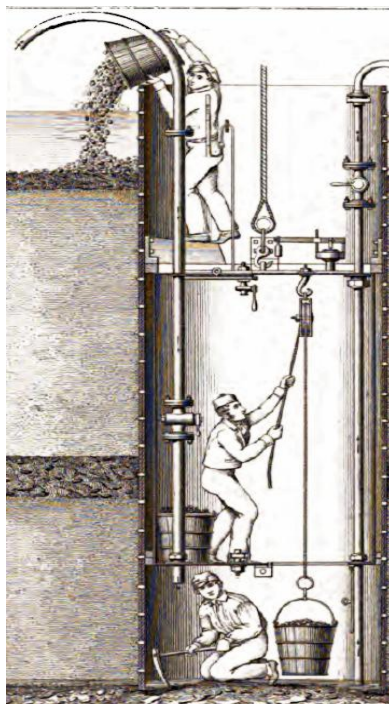
Εικόνα 12 Υπόδειγμα Gravity Based Structure

Πηγή: http://matdl.org/failurecases/Other_Failure_Cases/Sleipner_A.html

Εικόνα 13 Υπόδειγμα Caisson Well με εξωτερική ενίσχυση

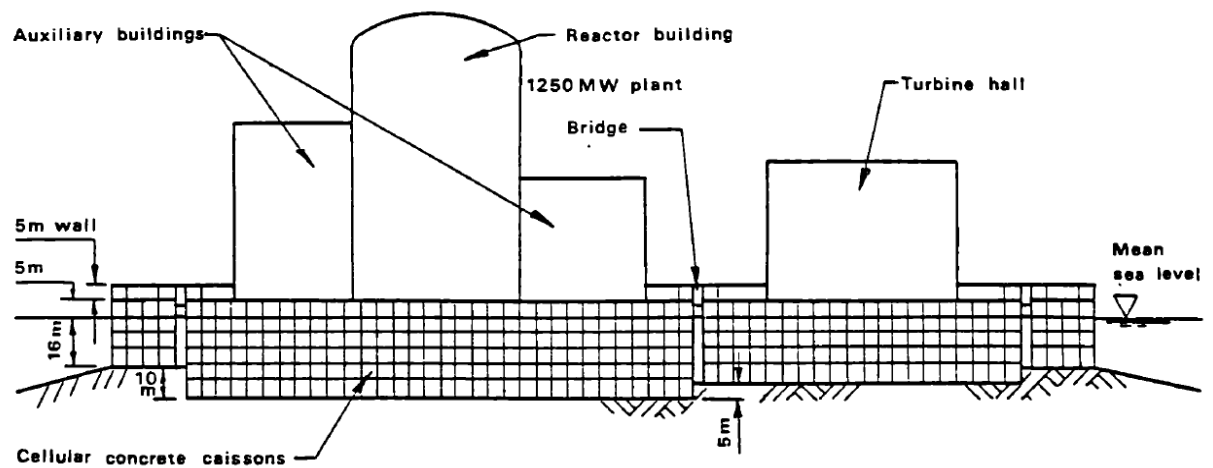
Πηγή: Hannon, P.J.F., Wayne LeBlanc, J., *Artificial Offshore Islands*, Paper Presented to the Mining Society of Nova Scotia, Fall Meeting, 1987, σ. 20.

Εικόνα 14 Υπόδειγμα Caisson Well

Πηγή:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Proc%C3%A9d%C3%A9_Triger.png

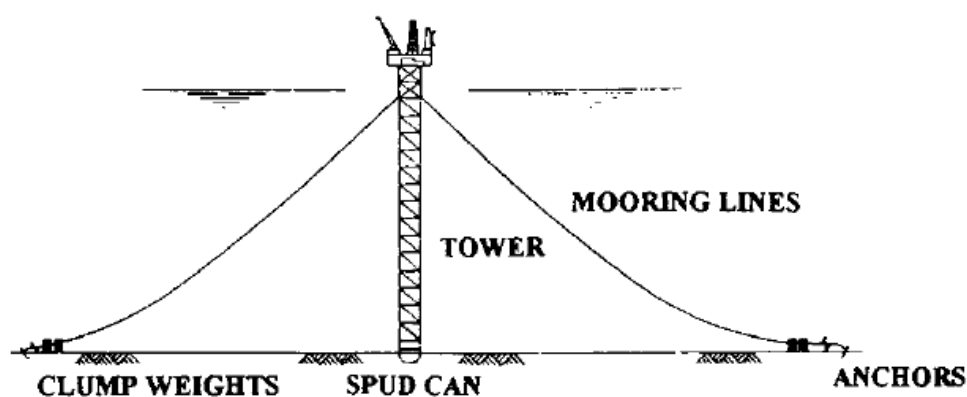
Εικόνα 15 Υπόδειγμα Caisson Island

Πηγή: Commission of the European Communities, Binnie & Partners, *Islands for Offshore Nuclear Power Stations*, Graham & Trotman Publ., London, 1982, σ. 44.

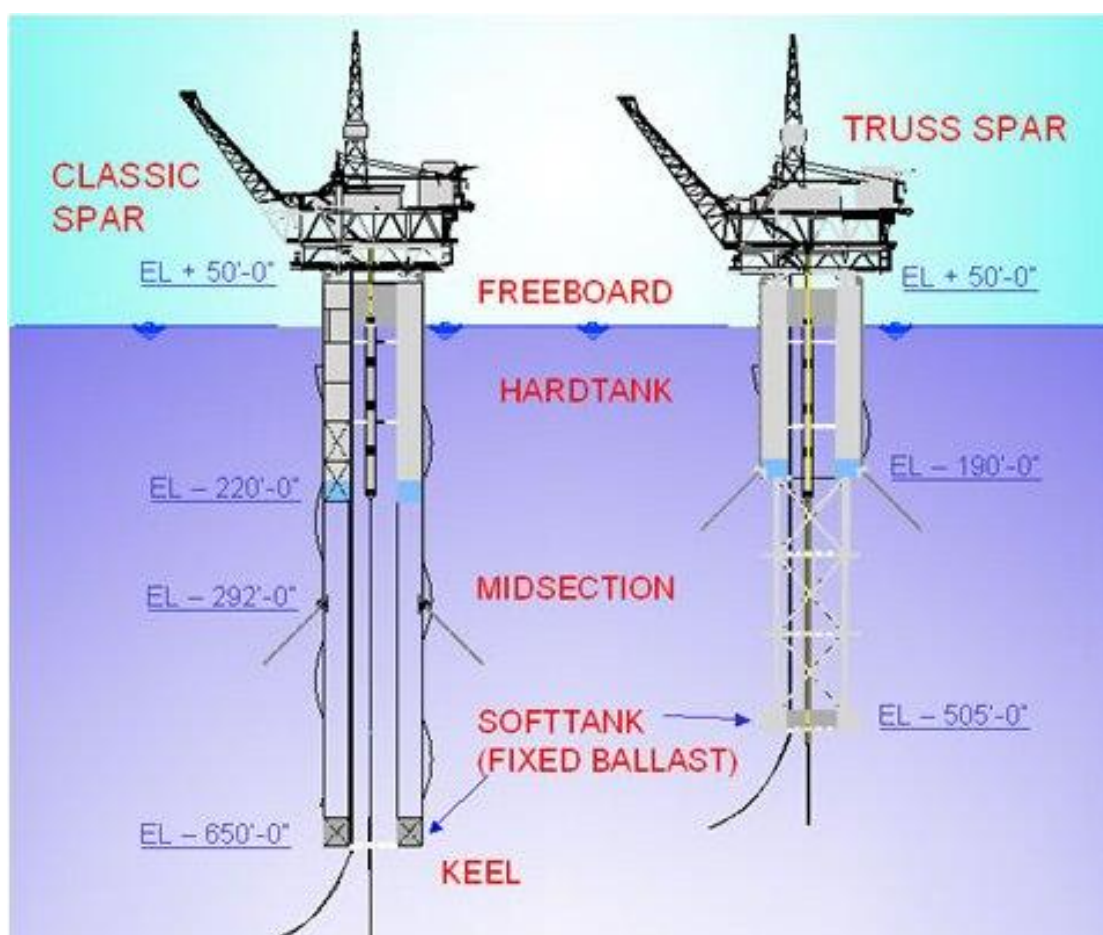
Εικόνα 16 Bretton Rig 20

Πηγή: <http://www.offshore-mag.com/content/dam/offshore/print-articles/volume-74/10/1410offshell1.jpg>

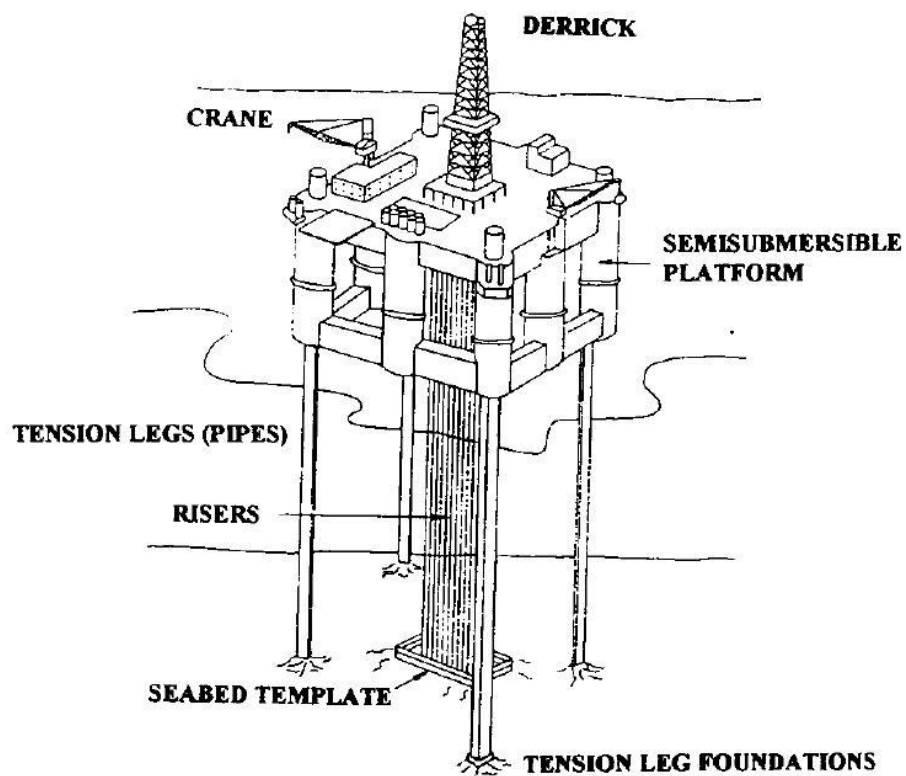
Εικόνα 17 Υπόδειγμα Guyed Tower

Πηγή: <http://ebah-web-586602798.us-east-1.elb.amazonaws.com/content/ABAAAfk-IAC/offshore-structures>

Εικόνα 18 Υποδείγματα Spar Platforms

Πηγή: <https://oilandgastechologies.files.wordpress.com/2012/08/spars-image3.jpg>

Εικόνα 19 Υπόδειγμα Tension Leg Platform

Πηγή: <https://indomigas.files.wordpress.com/2008/11/tlp.jpg>

Εικόνα 20 Jack-up Platform στο Πεδίο του Πρίνου, Ελλάδα

Πηγή: <http://oilrig-photos.com.s3.amazonaws.com/1714.jpg>

Εικόνα 21 Σύμπλεγμα Apache Forties Alpha, Μ. Βρετανία

Πηγή:

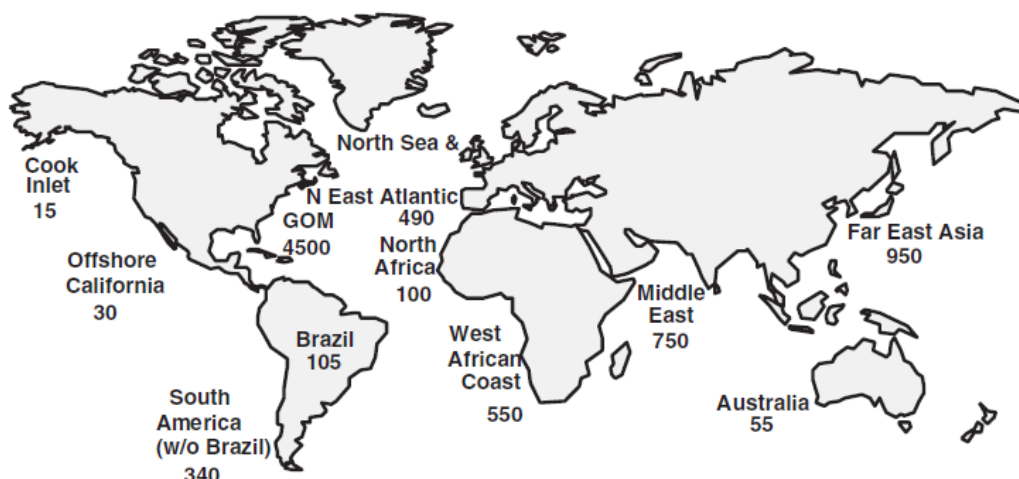
http://www.apachecorp.com/Resources/Upload/MediaItems/Apache_UK_Forties_Alpha_02.jpg

Εικόνα 22 Louisa Reef

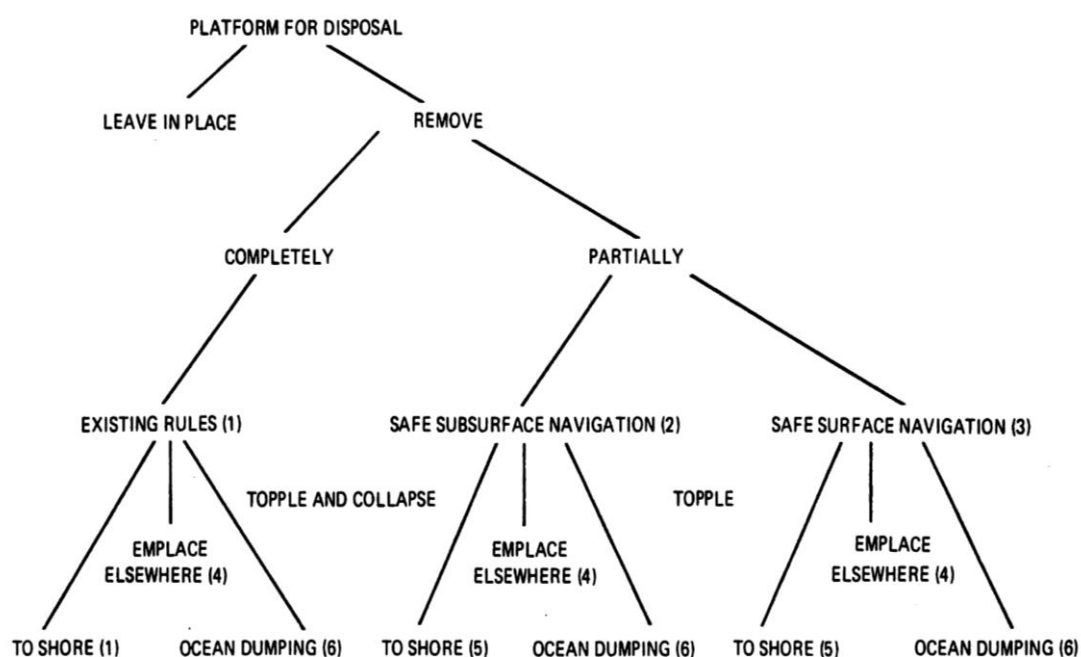
Πηγή:

<http://www.ocean-fortune.com/UploadFiles/dynamic/2014/9/201409120715370869.jpg>

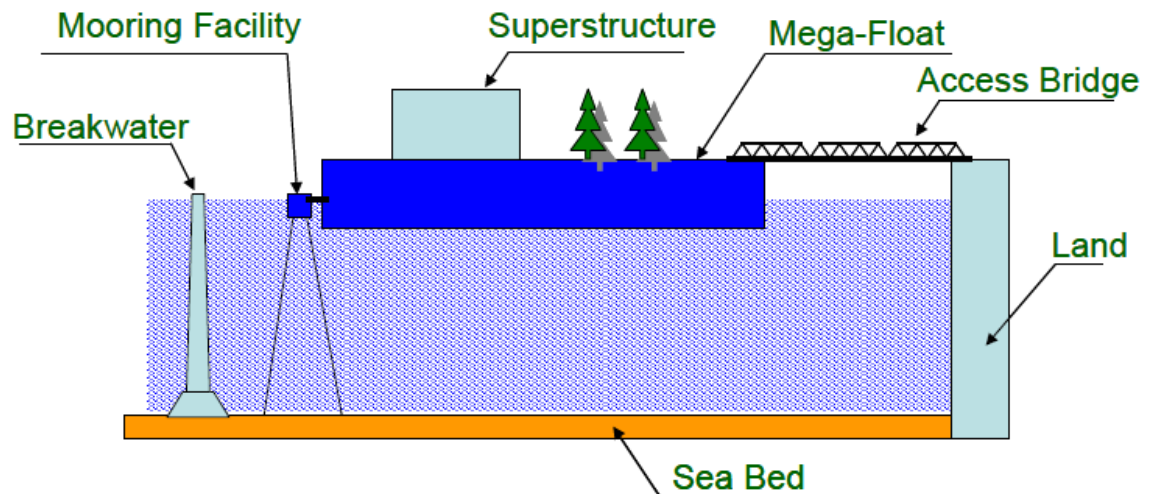
Εικόνα 23 Παγκόσμια Κατανομή Εγκ. Υδρογονανθράκων

Πηγή: Parenete, V., Ferreira, D., Moutinho dos Santos, E., Luczynski, E., Offshore Decommissioning Issues: Deductibility and transferability, *Energy Policy*, vol 34, 2006, σ. 1994.

Εικόνα 24 Επιλογές κατά το στάδιο Παροπλισμού Κατασκευής

Πηγή: Committee on Disposition of Offshore Platforms, Marine Board, Commission on Engineering and Technical Systems, National Research Council, *Disposal of Offshore Platforms*, National Academy Press, Washington DC, 1985, σ. 12.

Εικόνα 25 Components of a Mega-Float System

Πηγή: Watanabe, E., Wang, C. M., Utsunomiya, T., Moan, T., *Very Large Floating Structures: Applications, Analysis and Design*, CORE Report no 2004-02, Centre for Offshore Research and Engineering, National University of Singapore, 2004, σ. 3

Εικόνα 26 Murinsel, Graz

Πηγή: Ροδοθεάτος Γεράσιμος ©

Μελλοντική Χρήση Φάση Πειραματισμού (Περιορισμένη Χρήση) Παρελθοντική/ Παρούσα Χρήση	Είδος ΤΝΕ (Παρελθούσες, Παρούσες και Μελλοντικές Χρήσεις)			Δημιουργός (Παρελθούσες και Παρούσες Χρήσεις)			Ωφελοούμενοι - Χρήστες (Παρελθούσες και Παρούσες Χρήσεις)		
	ΤΝ	ΣΕ	ΗΕ	Δημόσιος Φορέας	Ιδιωτικός Φορέας	Διεθνής Οργανισμός	Κοινωνία	Περιβάλλον	Οικονομία
Κατηγορίες/ Ιδιότητες									
1. Κατοικία/ Αναψυχή									
1.1 Μόνιμη									
1.1.1 Οικίες	✓		✓	✓	✓		✓		
1.2 Προσωρινή									
1.2.1 Ξενοδοχεία	✓	✓	✓	✓	✓		✓		
1.2.2. Πλωτά Ξενοδοχεία		✓	✓		✓		✓		
1.2.3 Χώροι Αναψυχής & Μνημεία	✓			✓			✓		
2. Μεταφορές									
2.1 Εναέριες									
2.1.1 Αεροδρόμια	✓			✓			✓		✓
2.1.2 Υδατοδρόμια			✓	✓			✓		✓
2.1.3 Ελικοδρόμια	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓
2.1.4 Κοσμοδρόμια		✓	✓	✓	✓		✓		✓
2.2 Θαλάσσιες									
2.2.1 Λιμάνια	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓
2.2.2 Τερματικοί Σταθμοί & Αποθηκευτικοί Χώροι	✓	✓	✓	✓	✓				✓
2.2.3 Θαλάσσιοι Γερανοί			✓	✓	✓			✓	✓
2.2.4 Βοηθήματα Ναυσιπλοΐας	✓	✓	✓	✓	✓		✓		✓

Μελλοντική Χρήση Φάση Πειραματισμού (Περιορισμένη Χρήση) Παρελθοντική/ Παρούσα Χρήση	Είδος ΤΝΕ (Παρελθούσες, Παρούσες και Μελλοντικές Χρήσεις)			Δημιουργός (Παρελθούσες και Παρούσες Χρήσεις)			Ωφελοούμενοι - Χρήστες (Παρελθούσες και Παρούσες Χρήσεις)		
	ΤΝ	ΣΕ	ΗΕ	Δημόσιος Φορέας	Ιδιωτικός Φορέας	Διεθνής Οργανισμός	Κοινωνία	Περιβάλλον	Οικονομία
Κατηγορίες/ Ιδιότητες									
3. Έρευνα και Εκπαίδευση									
3.1 Θαλάσσια Επιστημονική Έρευνα	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
3.2 Υδρογραφία			✓	✓	✓	✓	✓		✓
3.3 Μετεωρολογία	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
3.4 Περιβαλλοντική Έρευνα	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
4. Άμυνα και Ασφάλεια									
4.1 Θαλάσσια Οχυρά και Βάσεις	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓
4.2 Εξυπηρέτηση Εναέριων Μεταφορών και Επικοινωνιών	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓
4.3 Συλλογή Πληροφοριών	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓
5. Εκμετάλλευση Βιολογικών Πόρων									
5.1 Υδατοκαλλιέργειες		✓	✓		✓				✓
5.2 Αλιεία			✓		✓				✓
6. Βιομηχανία και Παραγωγή Ενέργειας									
6.1 Βιομηχανία									
6.1.1 Παραγωγικές Μονάδες	✓	✓		✓	✓				✓
6.1.2 Αποθηκευτικές Μονάδες	✓	✓		✓	✓				✓
6.2 Παραγωγή Ενέργειας									
6.2.1 Συμβατική Ενέργεια									

Μελλοντική Χρήση Φάση Πειραματισμού (Περιορισμένη Χρήση) Παρελθοντική/ Παρούσα Χρήση	Είδος ΤΝΕ (Παρελθούσες, Παρούσες και Μελλοντικές Χρήσεις)			Δημιουργός (Παρελθούσες και Παρούσες Χρήσεις)			Ωφελοούμενοι - Χρήστες (Παρελθούσες και Παρούσες Χρήσεις)		
	ΤΝ	ΣΕ	ΗΕ	Δημόσιος Φορέας	Ιδιωτικός Φορέας	Διεθνής Οργανισμός	Κοινωνία	Περιβάλλον	Οικονομία
Κατηγορίες/ Ιδιότητες									
6.2.1.1 Εργοστάσια Παραγωγής Ηλεκτρισμού από Υ/Α	✓			✓	✓		✓		✓
6.2.1.2 Εργοστάσια Παραγωγής Ηλεκτρισμού από Πυρηνική Ενέργεια	✓			✓	✓		✓		✓
6.2.2 ΑΠΕ									
6.2.2.1 Αιολική Ενέργεια		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
6.2.2.2 Κυματική/ Παλιρροιακή Ενέργεια		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
6.2.2.3 Ηλιακή Ενέργεια		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
6.2.2.4 Βιομάζα/ Βιοκαύσιμα		✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
6.2.2.5 Θερμική Ενέργεια (ΟΤΕC)	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
7. Τηλεπικοινωνίες									
7.1 Ασύρματη Επικοινωνία		✓	✓	✓	✓		✓		✓
7.2 Ραδιοφωνία, Τηλεόραση		✓		✓	✓		✓		✓
7.3 Τεχνολογίες Πληροφορικής		✓		✓	✓		✓		✓
8. Εκμετάλλευση Ορυκτών Πόρων									
8.1 Υδρογονάνθρακες									
8.1.1 Εξερεύνηση Υδρογονανθράκων		✓	✓	✓	✓				✓
8.1.2 Εξόρυξη Υδρογονανθράκων	✓	✓	✓	✓	✓				✓
8.1.3 Επεξεργασία Υδρογονανθράκων	✓	✓	✓	✓	✓				✓

Μελλοντική Χρήση Φάση Πειραματισμού (Περιορισμένη Χρήση) Παρελθοντική/ Παρούσα Χρήση	Είδος ΤΝΕ (Παρελθούσες, Παρούσες και Μελλοντικές Χρήσεις)			Δημιουργός (Παρελθούσες και Παρούσες Χρήσεις)			Ωφελοούμενοι - Χρήστες (Παρελθούσες και Παρούσες Χρήσεις)		
	ΤΝ	ΣΕ	ΗΕ	Δημόσιος Φορέας	Ιδιωτικός Φορέας	Διεθνής Οργανισμός	Κοινωνία	Περιβάλλον	Οικονομία
Κατηγορίες/ Ιδιότητες									
8.1.4 Αποθήκευση Υδρογονανθράκων	✓	✓	✓	✓	✓				✓
8.2 Μεταλλεύματα									
8.2.1 Εξερεύνηση Μεταλλευμάτων		✓	✓	✓	✓				✓
8.2.2 Εξόρυξη Μεταλλευμάτων		✓	✓	✓	✓				✓
8.2.3 Επεξεργασία Μεταλλευμάτων	✓	✓	✓	✓	✓				✓
8.2.4 Αποθήκευση Μεταλλευμάτων	✓	✓	✓	✓	✓				✓
9. Διαχείριση Περιβάλλοντος και Προστασία της Δημόσιας Υγείας									
9.1 Διαχείριση Βιοποικιλότητας & Περιβάλλοντος	✓	✓		✓			✓	✓	
9.2 Διαχείριση Απορριμμάτων	✓			✓	✓		✓	✓	
9.3 Διαχείριση Αστικών Λυμάτων	✓	✓		✓	✓		✓	✓	
9.4 Αφαλάτωση	✓		✓	✓	✓		✓	✓	
9.5 Καραντίνα	✓			✓			✓	✓	✓
9.6 Αποθήκευση CO ₂	✓	✓		✓	✓		✓	✓	
9.7 Χώροι πρασίνου	✓			✓			✓	✓	
10. Βοηθητικές Εγκαταστάσεις									
10.1 Υποδομές Υποστήριξης ΤΝΕ	✓	✓		✓			✓		✓

Πίνακας 1 Χρήσεις Τεχνητών Νησιών και Εγκαταστάσεων ανά Κατηγορία

Βιβλιογραφία

α) Ελληνική

i) Βιβλία

- Falola, T., Genova, A., *Η Διεθνής Πολιτική του Πετρελαίου*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2008.
- Ζιοπούλου, Θ., *Ζητήματα Οριοθέτησης Θαλασσίων Ζωνών Νησιωτικών Περιοχών και Διεθνές Δίκαιο*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2013.
- Κωτσίνα, Ελ., *Ηνωμένες Πολιτείες και Διεθνής Δικαιοσύνη*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2008.
- Λιάκουρας, Π., *Διεθνές Δίκαιο και Χρήση των Θαλασσίων Βυθών για Στρατιωτικούς Σκοπούς. Η Περίπτωση της Μεσογείου*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2002.
- Παπασωτηρίου, Χαρ., *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2003.
- Περράκης, Στ., (επιμ.), *Το Αιγαίο Πέλαγος και το Νέο Δίκαιο της Θάλασσας*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 1996.
- Ροζάκης, Χρ., *Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Διαμόρφωσή του από τις Διεκδικήσεις των Παράκτιων Κρατών*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1976.
- Ρούκουνας, Εμ., *Διεθνές Δίκαιο*, τεύχος δεύτερο, δεύτερη έκδοση, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2005,
- Ρούκουνας, Εμμ., *Διεθνές Δίκαιο*, τεύχος πρώτο, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 2004.
- Σαμιώτης, Γ., Τσάλτας, Γρ., *Διεθνής Προστασία του Περιβάλλοντος*, τόμος Ι, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1990.
- Σιούσιουρας, Π., Δαλακλής, Δ., *Σύγχρονες Θαλάσσιες Μεταφορές και το Φαινόμενο της Πειρατείας*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2011.
- Τσάλτας, Γρ., *Αναπτυξιακό Φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος*, εκδ. Παπαζήση, Νέα Επικαιροποιημένη Έκδοση, Αθήνα, 2010.
- Τσάλτας, Γρ., (γεν. επιμ. - παρ.), *Η Γεωγραφία στις Διεθνείς Σπουδές. Μία Γεωγραφική Προσέγγιση της Σύγχρονης Διεθνούς Κοινότητας*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2001.
- Τσάλτας, Γρ., *Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας. Κοινή Κληρονομιά της Ανθρωπότητας*, τόμος Β', εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1984.
- Τσάλτας, Γρ., *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, τόμος Δεύτερος, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003.
- Τσάλτας, Γρ., Κλάδη - Ευσταθοπούλου, Μ., *Το Διεθνές Καθεστώς των Θαλασσών και των Ωκεανών*, τόμος Πρώτος, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2003.

ii) Άρθρα

- Αθανασοπούλου, Β., Η Έννοια της Ζημίας από Ρύπανση Σύμφωνα με τις Σχετικές Διεθνείς Συμβάσεις περί Αστικής Ευθύνης από Πετρελαϊκή Ρύπανση, *Περιβάλλον και Δίκαιο*, τεύχος 1, 2005, σσ. 62-75.
- Μυλωνόπουλος Δ., Μοίρα, Π., Η Διεθνολογική Παράμετρος της Θαλάσσιας Επιστημονικής Έρευνας, *Νόμος + Φύση*, Σεπτέμβριος 2012, διαθέσιμο στο <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=4506&lang=1&catid=1>
- Νούσια, Κ., Περιβαλλοντική Ευθύνη από Θαλάσσιες και δη Πετρελαϊκές Δραστηριότητες, *Περιβάλλον και Δίκαιο*, τεύχος 1, 2011, σσ. 74-80.

iii) Συμβολές σε Συλλογικά Έργα

- Γούναρης, Εμμ., Η Προστασία του Περιβάλλοντος της Ανταρκτικής στα Πλαίσια του Συστήματος της, στο: Τσάλτας, Γρ., Κλάδη – Ευσταθοπούλου, Μ., *Περιβάλλον και Θαλάσσιο Χώρος. Εξελίξεις και Προοπτικές Διαχείρισης του Θαλασσίου Περιβάλλοντος. Διεθνής και Ευρωπαϊκή Διάσταση*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2006, σσ. 267-277.
- Γρηγορίου, Π., Κατσιμπάρδης, Κ., Το Διεθνές Καθεστώς Προστασίας του Θαλασσίου Περιβάλλοντος από Δραστηριότητες Εξόρυξης Υποθαλάσσιων Φυσικών Πόρων, στο: Τσάλτας, Γρ., Αναγνώστου, Χρ., (επιμ.), *Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος. Σύγχρονες Προκλήσεις & Προοπτικές Εκμετάλλευσης Υποθαλάσσιων Ενεργειακών Φυσικών Πόρων*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2014, σσ. 225-242.
- Δίπλα, Χ., Η Συμβολή του Διεθνούς Δικαστηρίου του Δικαίου της Θάλασσας στην Προστασία και Διαφύλαξη του Θαλασσίου Περιβάλλοντος, στο: Τσάλτας, Γρ., Κλάδη – Ευσταθοπούλου, Μ., *Περιβάλλον και Θαλάσσιο Χώρος. Εξελίξεις και Προοπτικές Διαχείρισης του Θαλασσίου Περιβάλλοντος. Διεθνής και Ευρωπαϊκή Διάσταση*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2006, σσ. 261-266.
- Ζάικος, Ν., Έδαφος και Κτήση Εδαφικής Κυριαρχίας, στο: Αντωνόπουλος, Κ., Μαγκλιβέρας, Κ., (επιμ.), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011, σσ. 149-178.
- Καρακωστανόγλου, Β., Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη: Διεθνές Θεσμικό Πλαίσιο και Εφαρμογές μέσα από τη Διεθνή Πρακτική, στο: Τσάλτας, Γρ., Αναγνώστου, Χρ., (επιμ.), *Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος. Σύγχρονες Προκλήσεις & Προοπτικές Εκμετάλλευσης Υποθαλάσσιων Ενεργειακών Φυσικών Πόρων*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2014, σσ. 199-212.
- Κλάδη – Ευσταθοπούλου, Μ., Η Νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαίου της Θάλασσας: Μία Καταγραφή και Αποτίμηση, στο: Περράκης, Στ., (επιμ.), *Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας. Εφαρμογές και Εξελίξεις 20 Χρόνια από την Υπογραφή της*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 2005, σσ. 97-151.
- Κλάδη - Ευσταθοπούλου, Μ., Νηοψία και Συνεχής Καταδίωξη στην Ανοιχτή Θάλασσα: Σύγχρονη Νομική Προσέγγιση, στο: Περράκης, Στ., Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Ασφάλεια και Πειρατεία στην Ανοιχτή Θάλασσα. Η Σύγχρονη Νομική Προσέγγιση Μέσα από τη Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίν (1982) για το Δίκαιο της Θάλασσας*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2006, σσ. 71-86.

- Κοντογιάννη, Αρ., Η Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, στο: Τσάλτας, Γρ., Κατσιμπάρδης, Κ., (επιμ.), *Κοπεγχάγη 2009: Το περιβάλλον στη δίνη μίας παγκόσμιας κρίσης*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2011, σσ. 264-280.
- Λιάκουρας, Π., Η Συνορεύουσα Ζώνη στη Σύμβαση του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή της στις Ελληνικές Θάλασσες, στο: Δίπλα, Χαρ., Ροζάκης, Χρ., *Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2004, σσ. 109-144.
- Λιάκουρας, Π., Χρηστικότητα και Αξιοποίηση των Θαλασσών υπό το Φως τη Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982, στο: Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Περιβάλλον και Θαλάσσιες Μεταφορές. Σε Αναζήτηση μίας Βιώσιμης Προσέγγισης. Σχεδιασμός και Υλοποίηση Παρεμβάσεων για τις Θαλάσσιες Μεταφορές και την Προστασία του Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τη Μεσόγειο και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2008, σσ. 103-120.
- Μπούρτζης, Τ., Ροδοθεάτος Γ., Κράτη υπό Εξαφάνιση: 192-1=... Η Σκοπιά του Δικαίου της Θάλασσας, στο: Τσάλτας, Γρ., Κατσιμπάρδης, Κ., (επιμ.), *Κοπεγχάγη 2009: Το περιβάλλον στη δίνη μίας παγκόσμιας κρίσης*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2011, σσ. 209-221.
- Νικητάκος, Ν., Πλωτή Αυτόνομη, Οικολογική και Αποδοτική Μονάδα Αφαλάτωσης, στο: Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Αειφορία και Περιβάλλον. Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21^ο Αιώνα*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2005, σσ. 339-346.
- Νικητάκος, Ν., Λίλας, Θ., Ανάπτυξη Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στο Θαλάσσιο Περιβάλλον, στο: Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Περιβάλλον και Θαλάσσιες Μεταφορές. Σε Αναζήτηση μίας Βιώσιμης Προσέγγισης. Σχεδιασμός και Υλοποίηση Παρεμβάσεων για τις Θαλάσσιες Μεταφορές και την Προστασία του Περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τη Μεσόγειο και τη Νοτιοανατολική Ευρώπη*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2008, σσ. 447-462.
- Παναγιωτίδης, Π., Ζενέτου, Αρ., Ζάνου, Β., Τσιάμης, Κ., Ξενικά Είδη στη Μεσόγειο: Κλιματική Αλλαγή ή Παγκοσμιοποίηση του Εμπορίου, στο: Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Κλιματική Αλλαγή. Το Περιβάλλον μετά τη Διεθνή Διάσκεψη των Η.Ε. στο Μπαλί*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2009, σσ. 93-110.
- Παπασταυρίδης, Ε., Δίκαιο της Θάλασσας, στο: Αντωνόπουλος, Κ., Μαγκλιβέρας, Κ., (επιμ.), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, Δεκέμβριος 2011, σσ. 179-254.
- Ραυτόπουλος, Ευ., Η Πολυμερής Διακυβέρνηση στο Αναδυόμενο Καθεστώς της Θαλάσσια Ασφάλειας (Maritime Security), στο: Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Περιβάλλον, Πολιτισμός και Ορθοδοξία. Η Προστασία της Φυσικής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς ως Ανθρώπινο Δικαίωμα*, Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου, Λευκωσία, 2006, σσ. 154-160.
- Σιούσιουρας, Π., Η Προστασία της Ενάλιας Αρχαιολογικής Κληρονομιάς: Η Συμβολή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, στο: Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Αειφορία και Περιβάλλον. Ο Νησιωτικός Χώρος στον 21^ο Αιώνα*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2005, σσ. 231-238.
- Συρίγος, Α., Το Κράτος – Αναγνώριση Κρατών, στο: Αντωνόπουλος, Κ., Μαγκλιβέρας, Κ., (επιμ.), *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2011, σσ. 73-112.
- Τσοκανάς, Ν., Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ανοιχτή Θάλασσα για Θέματα Παράνομης Διακίνησης Ναρκωτικών και Παράνομων Ραδιοτηλεοπτικών

Εκπομπών, στο: Περράκης, Στ., Τσάλτας, Γρ., (επιμ.), *Ασφάλεια και Πειρατεία στην Ανοιχτή Θάλασσα. Η Σύγχρονη Νομική Προσέγγιση Μέσα από τη Σύμβαση του Μοντέγκο Μπαίν (1982) για το Δίκαιο της Θάλασσας*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2006, σσ. 59-70.

β) Ξενόγλωσση

ι) Βιβλία

- Ayoade, M. A., *Disused Offshore Installations and Pipelines: Towards Sustainable Decommissioning*, Kluwer Law International, London, 2002.
- Brown, E.D., *The Legal Regime of Hydrospace*, Stevens & Sons, London, 1971.
- Brownlie, I., *Principles of Public International Law*, 7th ed., Oxford University Press, Oxford, 2008.
- Buchholz, H. S., *Law of the Sea Zones in the Pacific Ocean*, Institute of Southeast Asian Studies, Singapore, 1987.
- Chakrabarti, S., *Handbook of Offshore Engineering*, vol 1, Elsevier, Amsterdam, 2005.
- Churchill, R. R., Lowe, A. V., *The Law of the Sea*, rev. edition, Manchester University Press, Manchester, 1988.
- Crawford, J., *The creation of states in international law*, 2nd edition, Oxford University Press, 2005.
- Dupuy, R. J., Vignes, D., *A Handbook on the New Law of the Sea*, Kluwer Academic Publ., Dordrecht, 1991.
- Esmaili, H., *The Legal Regime of Offshore Oil Rigs in International Law*, Ashgate, Aldershot, 2001.
- Erwin, J., *Declarations of Independence: Encyclopedia of American Autonomous and Secessionist Movements*, Greenwood Press, Westport, 2007.
- Findlay, A.G., *A Directory for the Navigation of the Pacific Ocean*, vol 2, Cambridge University Press, Cambridge, 1851 (ανατύπωση 2013).
- Gavouneli, M., *Functional Jurisdiction in the Law of the Sea*, Martinus Nijhoff Publ., Leiden, 2007.
- Gerrard, M., Wannier, G., (eds.), *Threatened Island Nations Legal Implications of Rising Seas and a Changing Climate*, Cambridge University Press, Cambridge, 2015.
- Grote Stoutenburg, J., *Disappearing Island States in International Law*, Brill Publ., Leiden, 2015.
- Jayewardene, H. W., *The Regime of Islands in International Law*, Martinus Nijhof Publishers, Dordrecht, 1990.
- Klein, N., *Maritime Security and the Law of the Sea*, Oxford University Press, Oxford, 2011.
- Kraska, J., *Maritime Power and the Law of the Sea: Expeditionary Operations in World Politics*, Oxford University Press, Oxford, 2011.
- Kurukulasuriya, L., Robinson, N., *Training Manual on International Environmental Law*, UNEP, Nairobi, 2006.
- Kwiatkowska, B., *The 200 mile Exclusive Economic Zone in the New Law of the Sea*, Martinus Nijhoff, The Hague, 1989.

- Mather, An., *Offshore Engineering. An Introduction*, 2nd edition, Witherby Publ., London, 2000.
- Nandan, S., Rosenne, Sh., *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary, vol II*, Martinus Nijhoff Publ., Dordrecht, 1993.
- Nordquist, M., Rosenne, Sh., Yankov, Al., Grandy, N., (eds.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary, vol IV*, Martinus Nijhoff Publ., Dordrecht, 1991.
- Oppenheim, L., *International Law. A Treatise*, 2nd edition, vol I, Longmans, Green and Co. Publ., London, 1912.
- Orrego Vicuña, Fr., *Antarctic Mineral Exploitation. The Emerging Legal Framework*, Cambridge University Press, Cambridge, 1989.
- Paik, J. K., Thayamballi, An. K., *Ship-Shaped Offshore Installations. Design, Building and Operation*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- Papadakis, N., *The International Legal Regime of Artificial Islands*, Sijthoff, Leyden, 1977.
- Poulantzas, N. M., *The Right of Hot Pursuit in International Law*, Second Edition, Martinus Nijhoff, The Hague, 2002.
- Sands, Ph., *Principles of International Environmental Law*, second edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.
- Shaw, M. N., *International Law*, 6th ed., Cambridge University Press, Cambridge, 2008.
- Smolczyk, Ul., (ed.), *Geotechnical Engineering Handbook, vol 3: Elements and Structures*, Ernst & Sohn, Berlin, 2003.
- Strauss, E., *How to Start your Own Country*, Paladin Press, Boulder, 1999.
- Symmons, Cl. R., *Historic Waters in the Law of the Sea. A Modern Re-Appraisal*, Martinus Nijhoff Publ., Leiden, 2008.
- Symmons, Cl. R., *The Maritime Zones of Islands in International Law*, Martinus Nijhoff, Dordrecht, 1979.
- Syrigos, An., *The Status of the Aegean Sea According to International Law*, Sakkoulas/ Bruylant Publ., Athens – Brussels, 1997.
- Tanaka, Y., *The International Law of the Sea*, 2nd ed., Cambridge University Press, Cambridge, 2015.
- Vallega, A., *Sea Management. A Theoretical Approach*, Elsevier Science, London, 1992.
- van Veen, J., *Dredge, Drain, Reclaim. The Art of a Nation*, 5th ed., Martinus Nijhoff, The Hague, 1962.
- Walker, G. (ed.), *Definitions for the Law of the Sea Terms Not Defined by the 1982 Convention*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2012.
- Wegelein, Fl., *Marine Scientific Research. The Operation and Status of Research Vessels and Other Platforms in International Law*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/ Boston, 2005.
- Westerman, G., *The Juridical Bay*, Oxford University Press, New York, 1987.
- Yamamoto, L., Esteban, M., *Atoll Island States and International Law. Climate Change Displacement and Sovereignty*, Springer Publ., Heidelberg, 2014.

ii) Ἀρθρα

- , Law of the Sea. Continental Shelf. Government Approval is Required for Construction of Artificial-Island Nations off the Coast of Florida, *Virginia Law Review*, vol 55, no 5, 1969, pp. 1005-1011.
- Allen, Cr., Doctrine of Hot Pursuit: A Functional Interpretation Adaptable to Emerging Maritime Law Enforcement Technologies and Practices, *Ocean Development and International Law*, vol 20, is 4, 1989, pp. 309-341.
- Ardron, J., Gjerde, K., Pullen, S., Tilot, V., Marine spatial planning in the high seas, *Marine Policy*, vol 32, is 5, 2008, pp. 832-839.
- Attenhofer, J., Baselines and Base Points: How the Case Law Withstands Rising Sea Levels and Melting Ice, *LOS Reports*, vol 1, ASIL, pp. 1-23.
- Baird, R., Arrests in a Cold Climate (Part 2)- Shaping Hot Pursuit through State Practice, *Antarctic and Southern Ocean Law and Policy Occasional Papers*, no 13, 2009, pp. 1-21.
- Balloun, O. Sh., The True Obstacle to the Autonomy of Seasteads: American Law Enforcement Jurisdiction over Homesteads on the High Seas, *U.S.F. Maritime Law Journal*, vol 24, no 2, 2011-2012, pp. 410-463.
- Beckman, R., The UN Convention on the Law of the Sea and the Maritime Disputes in the South China Sea, *The American Journal of International Law*, vol 107, no 1, 2013, p. 142-163.
- Bernand, L., Ewing – Chow, M., A Rising Tide: Law of the Sea Disputes in Asia and Arbitration, *Asian Dispute Review*, July 2014, p. 114-118.
- Bird, E., Prescott, V., Rising Global Sea Levels and National Maritime Claims, *Marine Policy Reports*, vol 1, is 3, 1989, pp. 177-196.
- Bourtzis, T., Rodotheatos, G., Marine Research in Modern Law of the Sea - Law of the Sea Convention and Reality, *The International Hydrographic Review*, no 8, 2012, pp. 41-50.
- Bromley, D. W., The Crisis in Ocean Governance: Conceptual Confusion, Spurious Economics, Political Interference, *Journal Maritime Studies*, vol 6, no 2, 2008, pp. 7-22.
- Broughton, P., Decommissioning of the Maureen Oil Platform, *Ingenia*, is 6, November 2000, pp. 10-16.
- Brown, E. D., Decommissioning of Offshore Structures: Legal Obligations under International and Municipal Law, *Oil and Petrochemical Pollution*, vol 1, no 1, 1982, p. 23-35.
- Brown Pulu, T., Off the Deep End: Tonga's Continental Shelf Politics, *TeKaharoa*, vol 7, 2014, pp. 173-244.
- Caron, D. D., When Law Makes Climate Change Worse: Rethinking the Law of Baselines in Light of a Rising Sea Level, *Ecology Law Quarterly*, vol 17, pp. 621-653.
- Charney, J. Rocks that Cannot Sustain Human Habitation, *American Journal of International Law*, vol 93, no 4, 1999, pp. 863-878.
- Clanton, A., The Men who would be King: Forgotten Challenges to U.S. Sovereignty, *UCLA Pacific Basin Law Journal*, vol 26, is 1, 2008, pp. 1-50.
- Cotrell, A., The Law of the Sea and International Marine Archaeology: Abandoning Admiralty Law to Protect Historic Shipwrecks, *Fordham International Law Journal*, vol 17, is 3, 1993, pp. 703-712.

- Crawford, J., Islands as Sovereign Nations, *International and Comparative Law Quarterly*, vol 38, no 2, 1989, pp. 277-298.
- Dadandish, P., Rahnavard, H., The Artificial Islands in the Persian Gulf: A Political and Legal Analysis, *Iranian Review of Foreign Affairs*, vol 3, no 4, 2013, pp.101-126.
- Dafforn, K., Glasby, T., Airoidi, L., Rivero, N., Mayer-Pinto, M. Johnston, E., Marine urbanization: an ecological framework for designing multifunctional artificial structures, *Frontiers in Ecology and the Environment*, vol 13, is 2, 2015, pp. 82-90.
- Davidson, Fr., Life on Artificial Islands, *Popular Mechanics*, vol 161, no 8, August 1984, pp. 76-79.
- Degnbo, D., Wilson, D. C., Spatial planning on the North Sea: A case of cross-scale linkages, *Marine Policy*, vol 32, is 2, 2008, pp. 189-200.
- de Leon, P.M., Molenaar, Er. J., Still a Mile too Far? International Law Implications of the Location of an Airport in the Sea, *Leiden Journal of International Law*, vol 14, is 1, 2004, p. 233-24.
- Dennis, Tr. A., The Principality of Sealand: Nation Building by Individuals, *Tulsa Journal of Comparative and International Law*, vol 10, 2002, pp. 261-296.
- Dingley, M., Eruptions in International Law: Emerging Volcanic Islands and the Law of Territorial Acquisition, *Cornell International Law Journal*, vol 11, is 1, 1978, pp. 121-135.
- Fateh, R., Is Seasteading the High Seas a Legal Possibility? Filling the Gaps in International Sovereignty Law and the Law of the Seas, *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, vol 46, no 3, 2013, pp. 899-931.
- Franckx, Er., Benatar, M., Dots and Lines in the South China Sea: Insights from the Law of Map Evidence, *Asian Journal of International Law*, vol 2, is 1, 2011, pp. 89-118.
- Freestone, D., Advisory Opinion of the Seabed Disputes Chamber of International Tribunal for the Law of the Sea on "Responsibilities and Obligations of States Sponsoring Persons and Entities With Respect To Activities in the Area", *ASIL Insights*, vol 15, is 7, 2011, διαθέσιμο στο: <http://www.asil.org/insights/volume/15/issue/7/advisory-opinion-seabed-disputes-chamber-international-tribunal-law-sea->.
- Gao, Z., Current Issues of International Law on Offshore Abandonment, with Special Reference to the United Kingdom, *Ocean Development & International Law*, vol 28, is 1, 1997, pp. 59-78.
- Glover, A. G., Wiklund H., Taboada, S., Avila, C., Cristobo, J., Smith, C. R., Kemp, K., M., Jamieson, A. J., Dahlgren, T.G., Bone-eating Worms from the Antarctic: the Contrasting Fate of Whale and Wood Remains on the Southern Ocean Seafloor, *Proceedings of the Royal Society B*, vol 280, is 1768, 2013, pp. 1-10.
- Grossman, A., Nationality and the Unrecognized State, *International and Comparative Law Quarterly*, vol 50, is 4, 2001, pp. 849-876.
- Grimmelmann, J., Sealand, HavenCo, and the Rule of Law, *University of Illinois Law Review*, vol 2012, no 2, 2012, pp. 405-484.
- Habibur Rahman, M., The Impact of the Law of the Sea Convention on the Regime for Islands: Problems for the Coastal State in Asserting Claims to "New-Born" Islands in Maritime Zones, *International and Comparative Law Quarterly*, vol 34, no 2, 1985, pp. 368-376.

- Hamzah, B. A., International rules on decommissioning of offshore installations: some observations, *Marine Policy*, vol 27, is 4, 2003.
- Harel, As., Preventing Terrorist Attacks on Offshore Platforms: Do States Have Sufficient Legal Tools?, *Harvard National Security Journal*, vol 4, is 1, 2012, pp. 131-184.
- Heijmans, A.M.J., Artificial Islands and the law of Nations, *Netherlands International Law Review*, vol 21, is 2, 1974, pp. 139-161.
- Hibberd, Gr., The Last Great Adventure of the Twentieth Century: The Sealand Affair in British Diplomacy, *Britain and the World*, vol 4, is 2011, pp. 269-293.
- Hunnings, N. M., Pirate Broadcasting in European Waters, *The International and Comparative Law Quarterly*, vol 14, no 2, 1965, pp. 410-436.
- Johnson, D.H.N., Artificial Islands, *The International Law Quarterly*, vol 4, no 2, 1951, pp. 203-215.
- Kashubsky, M., A Chronology of Attacks on and Unlawful Interferences with Offshore Oil and Gas Installations, 1975 – 2010, *Perspectives on Terrorism*, vol 5, is 5-6, 2011pp. 139-167.
- Kashubsky, M., Can an Act of Piracy be Committed Against an Offshore Petroleum Installation?, *Australian and New Zealand Maritime Law Journal*, vol 26, 2012, pp. 163-171.
- Kashubsky, M., Protecting Offshore Oil and Gas Installations: Security Threats and Countervailing Measures, *Journal of Energy Security*, December 2013, διαθέσιμο στο: http://ensec.org/index.php?option=com_content&view=article&id=476:protecting-offshore-oil-and-gas-installations-security-threats-and-countervailing-measures&catid=140:energysecuritycontent&Itemid=429.
- Kaye, St., International Measures To Protect Oil Platforms, Pipelines, and Submarine Cables from Attack, *Tulane Maritime Law Journal*, vol 31, no 2, 2007, pp. 377-423.
- Kerrest, A., Launching Spacecraft from the Sea and the Outer Space Treaty: The Sea Launch Project, *Air and Space Law*, vol 21, 1998, pp. 16-21.
- Kieth, K. M., Floating cities: A new challenge for transnational law, *Marine Policy*, vol 1, is 3, 1977, pp. 190-204.
- Koh, T., Lin, J., The Land Reclamation Case: Some Reflections, *Singapore Year Book of International Law*, vol 10, 2006, pp. 1-7.
- Koroleva, N., The right of pursuit from the exclusive economic zone, *Marine Policy*, vol 14, is 2, 1990, pp. 137-141.
- Kramer, J., Seafaring Data Havens: Google's Patented Pirate Ship, *Journal of Law, Technology and Policy*, vol 2010, no 2, 2010, pp. 360-382.
- Lakhal, S. Y., Khan, M. I., Rafiqul Ismal, M., An "Olympic" framework for a green decommissioning of an offshore oil platform, *Ocean & Coastal Management*, vol 52, is 2, 2009, pp. 113-123.
- Larson, D., Conventional, customary, and consensual law in the United Nations convention on the law of the sea, *Ocean Development & International Law*, vol 25, is 1, 1994, pp. 75-85.
- Maes, Fr., The International Legal Framework for Marine Spatial Planning, *Marine Policy*, vol 32, is 5, 2008, pp. 797-810.
- Macdonald, J., Artificial reef debate: Habitat enhancement or waste disposal?, *Ocean Development & International Law*, vol 25, no 1, 1994, p. 87-118.

- MacDonald, Cr., Mitsuyasu, C., Regulatory Setting for Very Large Floating Platforms in Hawai, *Ocean & Coastal Management*, vol 43, is 1, pp. 65-85.
- McIntyre, Al. D., The Brent Spar Incident — A Milestone Event (editorial), *Marine Pollution Bulletin*, vol 30, is 9, 1995, p. 578.
- Macreadie, P., Fowler, M., Booth, D., Rigs-to-reefs: Will the Deep Sea Benefit from Artificial Habitat?, *Frontiers in Ecology and the Environment*, vol 9, is 8, 2011, pp. 455-461.
- Melamid, Al., Artificial Islands On Continental Shelves, *The Professional Geographer*, vol 9, no 1, 1957, pp. 16-17.
- Menefee, S. P., 'Republics of the Reefs': Nation-Building on the Continental Shelf and in the World's Oceans, *California Western International Law Journal*, vol 25, is 1, 1994, pp. 81-111.
- Molenaar, Er. J., Airports at Sea: International Legal Implications, *The International Journal of Marine and Coastal Law*, vol 14, no 3, 1999, pp. 371-386.
- Nandan, S., Anderson, D., Straits Used for International Navigation: A Commentary on Part III of the United Nations Convention on the Law of the Sea 1982, *British Yearbook of International Law*, vol 60, is 1, 1989, pp. 159-204.
- Oda, S., Proposals for Revising the Convention of the Continental Shelf, *Columbia Journal of Transnational Law*, vol 7, no 1, 1968, pp. 1-31.
- Osmundsen, P., Tveterås, R., Decommissioning of petroleum installations—major policy issues, *Energy Policy*, vol 31, is 15, 2003, pp. 1579-1588.
- Oxman, B., Law of the Sea Forum: The 1994 Agreement on Implementation of the Seabed Provisions of the Convention on the Law of the Sea, *American Journal of International Law*, vol 88, no 4, 1994, pp. 687-696.
- Oxman, B., Marine Archaeology and the International Law of the Sea, *Columbia Volunteer Lawyers for the Arts Journal of Law and the Arts*, vol 12, 1988, pp. 353-372.
- Papadakis, N., Artificial Islands in International Law, *Maritime Studies and Management*, vol 3, no 1, 1975, pp. 33-39.
- Parenete, V., Ferreira, D., Moutinho dos Santos, E., Luczynski, E., Offshore Decommissioning Issues: Deductibility and Transferability, *Energy Policy*, vol 34, 2006, pp. 1992-2001.
- Pernice, R., Japanese Urban Artificial Islands. An Overview of Projects and Schemes for Marine Cities During 1960s-1990s, *Journal of Architecture and Planning*, vol 74, no 642, 2009, pp. 1847-1855.
- Peters, P., Soons, A. H. A., Zima, L. A., Removal of Installations in the Exclusive Economic Zone, *Netherlands Yearbook of International Law*, vol 15, 1984, pp. 167-207.
- Phylactopoulos, A., Artificial Islands and Installations: a Call for International Legislative Action, *International Relations*, vol 4, no 5, 1972, pp. 427-436.
- Pirtle, Ch., Military Uses of Ocean Space and the Law of the Sea in the New Millenium, *Ocean Development & International Law*, vol 31, is 1, 2000, pp. 7-45.
- Powers, A., Sea-Level Rise and Its Impact on Vulnerable States: Four Examples, *Louisiana Law Review*, vol 73, no 1, 2012, pp. 151-173.
- Raftopoulos, Ev., Sustainable Governance of Offshore Oil and Gas Development in the Mediterranean: Revitalizing the Dormant Mediterranean Offshore Protocol, *Insights, MEPIELAN eBulletin*, August 2010, διαθέσιμο στο:

- <http://www.mepielan-ebulletin.gr/default.aspx?pid=18&CategoryId=4&ArticleId=29&Article=Sustainable-Governance-of-Offshore-Oil-and-Gas-Development-in-the-Mediterranean:-Revitalizing-the-Dormant-Mediterranean-Offshore-Protocol>.
- Roach, Ash., China's Shifting Sands in the Spratlys, *ASIL Insights*, vol 19, is 15, 2015, διαθέσιμο στο: http://www.asil.org/insights/volume/19/issue/15/chinas-shifting-sands-spratlys#_ednref12
- Robertson, H.B. Jr., The Suppression of Pirate Radio Broadcasting: A Test Case of the International System for Control of Activities outside National Territory, *Law and Contemporary Problems*, vol 45, no 1, 1982, pp. 77-101.
- Saengsupavanich, Ch., et. al., Coastal erosion through integrated management: A case of Southern Thailand, *Ocean & Coastal Management*, vol 52, is 6, 2009, pp. 307-316.
- Samie, N., Fixed Offshore Installations - A New Rule of Customary International Law, *Lawyer of the Americas*, vol 9, no 3, 1977, pp. 518-530.
- Side, J., IMO Drafts Platform Removal Standards, *Marine Pollution Bulletin*, vol 18, no 9, 1987, pp. 474-476.
- Side, J., The Future of North Sea oil Industry Abandonment in the Light of the Brent Spar Decision, *Marine Policy*, vol 21, is 1, 1997, pp. 45-52.
- Smith, R. W., Maritime Delimitation in the South China Sea: Potentiality and Challenges, *Ocean Development & International Law*, vol 41, no 3, pp. 214-236.
- Smith, H. D., The industrialisation of the world ocean, *Ocean & Coastal Management*, vol 43, is 1, 2000, pp. 11-28.
- Sniecek, D., Phillips Removes Largest Non-concrete Platform in North Sea from Maureen, *Oil and Gas Journal Online*, 28/06/2001, διαθέσιμο στο: <http://www.ogj.com/articles/2001/06/phillips-removes-largest-nonconcrete-platform-in-north-sea-from-maureen.html>.
- Soons, A.H.A., The Effects of a Rising Sea Level in Maritime Limits and Boundaries, *Netherlands International Law Review*, vol 37, is. 2, pp. 207-232.
- Treves, T., Military Installations, Structures and Devices on the Continental Shelf, *American Journal of International Law*, vol 74, no 4, 1980, pp. 808-857.
- Tsamenyi, M., Herriman, M., Ocean Energy and Law of the Sea: The Need for a Protocol, *Ocean Development & International Law*, vol 29, 1998, pp. 3-19.
- Valero, G. M. C., Spratly archipelago dispute: Is the question of sovereignty still relevant?, *Marine Policy*, vol 18, no 8, 1994, pp. 314-344.
- Van Dyke, J. M., Military exclusion and warning zones on the high seas *Marine Policy*, 1991, pp. 147-169.
- Van Panhuys, H. F., van Emde Boas, M. J., Legal Aspects of Pirate Broadcasting. A Dutch Approach, *American Journal of International Law*, vol 60, no 2, 1966, pp. 303-341.
- Vidas, D., International Law and Sea Level Rise: The Role of International Law Association, *MEPIELAN eBulletin*, February 2014, διαθέσιμο στο <http://www.mepielan-ebulletin.gr/default.aspx?pid=18&CategoryId=4&ArticleId=174&Article=International-Law-and-Sea-Level-Rise-The-Role-of-the-International-Law-Association>

- Wahiche, J. D., Artificial structures and traditional uses of the sea . The field of conflict, *Marine Policy*, vol 7, is 1, 1983, pp. 37-52.
- Wang, C. M., Tay, Z. Y., Very Large Floating Structures: Applications, Research and Development, *Procedia Engineering*, vol 14, 2011, pp. 62-72.
- Wong, D., Sovereignty Sunk? The Position of “Sinking States” at International Law, *Melbourne Journal of International Law*, vol 14, no 2, 2013, pp. 346-391.
- Woodliffe, J. C., Floating Cities: Further Thoughts on their Legal Status, *Marine Policy*, vol 2, is 1, 1978, pp. 79-81.
- Yamamoto, L., Esteban, M., Vanishing Island States and sovereignty, *Ocean & Coastal Management*, vol 53, pp. 1-9.
- Yeo, D., et al., Semisubmersible Oil Platforms: Understudied and Potentially Major Vectors of Biofouling-mediated Invasions, *Biofouling*, vol 26, no 2, 2009, pp. 179-186.

iii) Συμβολές σε Συλλογικά Έργα

- Amerasinghe, H. S., The Third United Nations Conference on the Law of the Sea, in: Nordquist, M., (ed.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol I, Martinus Nijhoff Publ., Dordrecht, 1985, pp. 1-10.
- Balkin, R., The Establishment and Work of the IMO Legal Committee, in: Moore, J. N., Nordquist, M., (eds.), *Current Maritime Issues and the International Maritime Organization*, Martinus Nijhoff Publ., The Hague, 1999, pp. 291-307.
- Carleton, Ch., Problems Relating to Man-made Basepoints under UNCLOS, in: Symmons, Cl., (ed.), *Selected Contemporary Issues in the Law of the Sea*, Brill Publ., Leiden, 2011, pp. 31-68.
- Day, M. D., Decommissioning of Offshore Oil and Gas Installations, in: Orszulik, St., *Environmental Technology in the Oil Industry*, Springer Science + Business Media, Dordrecht, 2005, pp. 189-213.
- Freestone, D., International Law and Sea Level Rise, in: Churchill, R., Freestone, D., (eds.), *International Law and Global Climate Change*, Graham and Trotman/ Martinus Nijhoff Publ., London/ Dordrecht, 1991, pp. 109-125.
- Furudoi, T., Second phase construction project of Kansai International Airport. Large-scale reclamation works on soft deposits, *Proceedings of the 16th International Conference on Soil Mechanics and Geotechnical Engineering*, 2005, pp. 313-322.
- Henrichsen, D., The Coastal Explosion Population, in: Cicin-Sain, B., Knecht, R.W., Foster, H., (eds.), *Trends and Future Challenges for U.S. National Ocean and Coastal Policy*, University of Delaware and NOAA, Washington, D.C., 1999, pp. 27-30.
- Haughton. S., Dominica – Venezuela: Isla Aves/ Bird Island, in: Brunet – Jaily, E., *Border Disputes. A Global Encyclopedia*, vol 1, ABC-CLIO Publ., Santa Barbara, 2015, pp. 795-802.
- Klein Solomon, M., Warner, K., Protection of Persons Displaced as a Result of Climate Change Existing Tools and Emerging Frameworks, in: Gerrard, M., Wannier, G., (eds.), *Threatened Island Nations. Legal Implications of Rising Seas and a Changing Climate*, Cambridge University Press, Cambridge, 2013, pp. 243-298.

- Li, Y., Li, L., Marine Structures and Materials, in Oceanography, vol VIII, in: *Encyclopedia of Life Support Systems*, Developed under the Auspices of the UNESCO, Eolss Publishers, Paris, α.χ.
- Liacouras, P., Intelligence Gathering on the High Seas, in: Strati, A., Gavouneli, M., Skourtos, N. (eds.), *Unresolved Issues and New Challenges to the Law of the Sea*, Leiden, Martinus Nijhoff Publ., 2006, pp. 123-148.
- Mavrogenis, St., Kelman, Il., Lessons from Local Initiatives on Ecosystem-Based Climate Change Work in Tonga, in: Renaud, G., Sudmeier – Rieux, K., Estrella, M., (eds.), *The Role of Ecosystems in Disaster Risk Reduction*, United Nations University Press, Tokyo, 2013, pp. 191-218.
- McConnell, M. L., The Law Applicable on the Continental Shelf and in the Exclusive Economic Zone, in: Brown, K.B., Snyder, D.V., (eds.), *General Reports of the XVIIIth Congress of the International Academy of Comparative Law*, Springer Science + Bussiness Media B.V., 2012, p. 453-466.
- Ouis, P., “And an Island Never Cries”: Cultural and Societal Perspectives on the Mega Development of Islands in the United Arab Emirates, in: Badescu, V., Cathcart, R., (eds.), *Macro-engineering Seawater in Unique Environments: Arid Lowlands and Water Bodies Rehabilitation*, Springer, Heidelberg, 2011, pp. 59-75.
- Papadakis, N., Artificial Islands, Installations and Structures in the Exclusive Economic Zone, in: Conforti, B., (ed), *La Zona Economica Esclusiva*, Dott. A. Giuffrè, Milano, 1983, pp. 99-116.
- Park, Ch., The Changeable Legal Status of Islands and “Non-Islands” in the Law of the Sea: Some Instances in the Asia-Pacific Region, in: Caron, D. D., Scheiber, H., (eds.), *Bringing New Law to Ocean Waters*, Martinus Nijhoff Publ., Leiden, 2004, pp. 483-492.
- Rothwell, D., The Contribution of ITLOS to Oceans Governance through Marine Environmental Dispute Resolution, in: Ndiaye, T. M., Wolfrum, R., (eds.), *Law of the Sea, Environmental Law and Settlement of Disputes Liber Amicorum Judge Thomas A. Mensah*, Martinus Nijhoff Publ., Leiden, 2007, pp. 1007-1024.
- Schofield, Cl., Holding back the waves? sea level rise and maritime claims, in: Ruppel, O. C., Roschmann, C., Ruppel-Schlichting, K., (eds.), *Climate Change: International Law and Global Governance: Legal Responses and Global Responsibility, vol 1*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 2013, pp. 593-614.
- Song, Y. H., Okinotorishima: A Rock Or An Island? Recent Maritime Boundary Controversy Between Japan And Taiwan/China, in: Van Dyke, J., (ed.), *Maritime Boundary Disputes, Settlement Processes, and the Law of the Sea*, Martinus Nijhoff, Leiden, 2009, pp. 145-175.
- Stive, M., Artificial Island, in: Schwartz, M., *Encyclopedia of Coastal Science*, Springer, Dordrecht, 2005, pp. 55-56.
- Tsaltas, Gr., Alexopoulos, A., Rodotheatos, G., Bourtzis, T., Evaluation and Development of Small Island Communities with Special Reference to Uninhabited Insular Areas, in: Westra, L., Gray, J., Karageorgou, V., (eds.), *Systems Integrity: Governance, Law and Ecology*, Routledge/ Earthscan, London, 2015, pp. 109-120.

Xue, G., How Much Can a Rock Get? A Reflection from the Okinotorishima Rocks, in: Nordquist, M., Moore, J. N., Soons, A. H. A., Kim, H., (eds.), *The Law of the Sea Convention US Accession and Globalization*, Brill Publ., Leiden, 2012, pp. 341-370.

Zuleta, B., Introduction to the United Nations Convention on the Law of the Sea, in: Nordquist, M., (ed.), *The United Nations Convention on the Law of the Sea. A Commentary*, vol I, Martinus Nijhoff Publ., Dordrecht, 1985, pp. 17-28.

γ) Διεθνείς Συμφωνίες

Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Maritime Navigation, 1988, διαθέσιμο στο: <http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/SUA-Treaties.aspx>

Convention on Fishing and Conservation of the Living Resources of the High Seas, 1958, διαθέσιμο στο: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20559/volume-559-I-8164-English.pdf>

Convention on the Continental Shelf, 1958, διαθέσιμο στο: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20499/volume-499-I-7302-English.pdf>

Convention on the High Seas, 1958, διαθέσιμο στο: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20450/volume-450-I-6465-English.pdf>

Convention on the Territorial Sea and the Contiguous Zone, 1958, διαθέσιμο στο: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20516/volume-516-I-7477-English.pdf>

European Agreement for the Prevention of Broadcasts Transmitted from Stations Outside National Territories, 1965, διαθέσιμο στο: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/053.htm>

European Convention on Human Rights, 1950, διαθέσιμο στο: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/005.htm>

International Convention for the Control and Management of Ships' Ballast Water and Sediments, 2004, διαθέσιμο στο: <http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-for-the-Control-and-Management-of-Ships%27-Ballast-Water-and-Sediments-%28BWM%29.aspx>

Law of the Sea Convention, 1982, διαθέσιμο στο: http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, 1933, διαθέσιμο στο: <http://www.cfr.org/sovereignty/montevideo-convention-rights-duties-states/p15897>

Protocol for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf, 1988, διαθέσιμο στο: <http://cil.nus.edu.sg/rp/il/pdf/1988%20Fixed%20Platform%20Protocol-pdf.pdf>.

Protocol for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Fixed Platforms Located on the Continental Shelf, 2005, διαθέσιμο στο: <http://cil.nus.edu.sg/rp/il/pdf/2005%20Protocol%20for%20the%20Suppression%20of%20Unlawful%20Acts%20against%20the%20Safety%20of%20Fixed%20Platforms-pdf.pdf>

δ) Αποφάσεις Διεθνών Οργανισμών

ASEAN, Declaration on the Conduct of Parties in the South China Sea, 2002, διαθέσιμο στο: <http://www.asean.org/asean/external-relations/china/item/declaration-on-the-conduct-of-parties-in-the-south-china-sea>.

IMO/ GA Resolution, A.671(16), Safety Zones and Safety of Navigation Around Offshore Installations and Structures, 1989, διαθέσιμο στο: http://www.imo.org/blast/blastDataHelper.asp?data_id=22502&filename=A671.pdf.

IMO/ GA Resolution A.765(18), Guide on Safety of Towed Ships and Other Floating Objects, Including Plants, Structures and Platform's Substructure on Sea, 1993, διαθέσιμο στο: http://www.imo.org/blast/blastDataHelper.asp?data_id=22608&filename=A765%2818%29.pdf.

ISBA/16/A/12 REV. 1, Decision of the Assembly of the International Seabed Authority relating to the regulations on prospecting and exploration for polymetallic sulphides in the Area. 2-010, διαθέσιμο στο: https://www.isa.org.jm/sites/default/files/files/documents/isba-16a-12rev1_o.pdf.

ISBA/18/A/11, Decision of the Assembly of the International Seabed Authority relating to the Regulations on Prospecting and Exploration for Cobalt-rich Ferromanganese Crusts in the Area, 2012, διαθέσιμο στο: <http://www.isa.org.jm/files/documents/EN/18Sess/Assembly/ISBA-18A-11.pdf>.

ISBA/19/C/17, Decision of the Council of the International Seabed Authority relating to amendments to the Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area and related matters, 2013, διαθέσιμο στο: https://www.isa.org.jm/sites/default/files/files/documents/isba-19c-17_o.pdf.

UN/ GA Resolution 374 (IV), Recommendation to the International Law Commission to include the Regime of Territorial Waters in its List of Topics to be given Priority, 6/12/1949, διαθέσιμο στο: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NRO/051/93/IMG/NRO05193.pdf?OpenElement>.

UN/ GA Resolution 2340 (XXII), Examination of the Question of the Reservation exclusively for Peaceful Purposes of the Sea-bed and the Ocean Floor, and the Subsoil thereof, underlying the High Seas beyond the Limits of present National Jurisdiction, and the Use of their Resources in the Interests of Mankind, 18/12/1967, διαθέσιμο στο: <http://daccess-dds>

ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/236/75/IMG/NR023675.pdf?OpenElement.

- UN/ GA Resolution 2467(XXIII), Examination of the Question of the Reservation exclusively for Peaceful Purposes of the Sea-bed and the Ocean Floor, and the Subsoil thereof, underlying the High Seas beyond the Limits of present National Jurisdiction, and the Use of their Resources in the Interests of Mankind, 21/12/1968, διαθέσιμο στο: http://legal.un.org/diplomaticconferences/lawofthesea-1982/docs/res/a_res_2467_xxiii.pdf.
- UN/ GA Resolution 2749 (XXV), Declaration of Principles Governing the Sea-Bed and the Ocean Floor, and the Subsoil Thereof, beyond the Limits of National Jurisdiction, 17/12/1970, διαθέσιμο στο: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/350/14/IMG/NR035014.pdf?OpenElement>.
- UN/ GA Resolution 2750 (XXV), Reservation exclusively for Peaceful Purposes of the Sea-bed and the Ocean Floor, and the Subsoil thereof, underlying the High Seas beyond the Limits of present National Jurisdiction and Use of their Resources in the Interests of Mankind, and convening of a Conference on the Law of the Sea, 17/12/1970, διαθέσιμο στο: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/350/14/IMG/NR035014.pdf?OpenElement>.
- UN/ GA Resolution 3067 (XXVIII), Reservation exclusively for Peaceful Purposes of the Sea-bed and the Ocean Floor, and the Subsoil thereof, underlying the High Seas beyond the Limits of present National Jurisdiction and Use of their Resources in the Interests of Mankind, and convening of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea, 16/11/1973, διαθέσιμο στο: http://legal.un.org/diplomaticconferences/lawofthesea-1982/docs/res/a_res_3067_xxviii.pdf.

ε) Εθνική Νομοθεσία

- Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιέργειες, ΦΕΚ 2505/ Β/ 04.11.2011.
- Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού, ΦΕΚ 2464/ Β/ 03.12.2008.
- Proclamation 2667, Policy of the United States With Respect to the Natural Resources of the Subsoil and Sea Bed of the Continental Shelf, διαθέσιμο στο: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=12332>
- Proclamation 5928, Territorial Sea of the United States of America, December 27th 1988, διαθέσιμο στο: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-103/pdf/STATUTE-103-Pg2981.pdf>
- Sealand Bureau of Internal Affairs, NOTM 029/06: Modification of declared Exclusion Zone, July 1st 2006, διαθέσιμο στο: <http://www.sealandgov.org/official-notice-notices-to-mariners/notm-029-06-modification-of-declared-exclusion-zone>

στ) Εκθέσεις – Αναφορές – Ειδικές Εκδόσεις

- Borgia, F., Rocks or Islands? The Asian Dilemma, *AsianSIL Working Paper*, no 15, 2010.
- Czapiewska, K., et. al., *Seasteading Implementation Plan. Final Concept Report*, deltasync, December 2013.
- Commission of the European Communities, Binnie & Partners, *Islands for Offshore Nuclear Power Stations*, Graham & Trotman, London, 1982.
- Committee on Disposition of Offshore Platforms, Marine Board, Commission on Engineering and Technical Systems, National Research Council, *Disposal of Offshore Platforms*, National Academy Press, Washington DC, 1985.
- Dzurek, D., The Spratly Islands Dispute: Who's On First?, *Maritime Briefing*, vol 2, no 1, IBRU, 1996.
- Engineering Research & Development Centre – Coastal & Hydraulics Laboratory, *Coastal Engineering Manual*, US Army Corps of Engineers, September 2011, διαθέσιμο στο: http://140.194.76.129/publications/eng-manuals/EM_1110-2-1100_vol/PartVI/cem-vi-4.pdf.
- Germanwatch, *Sea-Level Rise in Bangladesh and the Netherlands. One Phenomenon, Many Consequences*, Bonn, 2004.
- Gibson, Gr., *The Decommissioning of Offshore Oil and Gas Installations: A Review of Current Legislation. Financial Regimes and the Opportunities for Shetland*, KIMO Report, 2002
- Granbom, A. C., *Urak Lawoi. A field study of an indigenous people in Thailand and their problems with rapid tourist development*, Working Papers in Social Anthropology, no 1, Department of Sociology, Lund University, 2005.
- Harrison, J., Safeguards Against Excessive Enforcement Measures in the Exclusive Economic Zone – Law and Practice, *Research Paper Series*, no 30, University of Edinburgh, School of Law, 2014.
- Hickman, S., *Flagging Options for Seasteading Projects*, The Seasteading Institute, March 2012.
- Hoogendoorn, E., *Seasteading Engineering Report*, Draft: v 0.2, The Seasteading Institute, May 2010.
- International Law Commission, *Yearbook of the International Law Commission* 1956, volII, United Nations Publication, New York, 1957.
- IOC – IHO – IAG, *A Manual on Technical Aspects of the United Nations Convention of the Law of the Sea – 1982*, 4th ed., Special Publication no 51, IHB, Monaco, March 2006.
- IPCC, *Climate Change 2014: Synthesis Report - Summary for policymakers*, Geneva, 2014.
- London Convention and Protocol/ UNEP, *London Convention and Protocol/ UNEP Guidelines for the Placement of Artificial Reefs*, UNEP Regional Seas Reports and Studies no 187, 2009.
- Lyons, Y., Hiu Fung, W., South China Sea: Turning Reefs into Artificial Islands, *RSIS Commentary*, no 104, April 2015.

- National Commission on the BP Deepwater Horizon Oil Spill and Offshore Drilling, *A Brief History of Offshore Oil Drilling*, Staff Working Paper, no 1, 2010.
- Office for Ocean Affairs and the Law of the Sea, *Baselines: An Examination of the Relevant Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea*, United Nations Publication, Sales No E.88.V.5*, 1989.
- Oude Elferink, A., Clarifying Article 121(3) of the Law of the Sea Convention: The Limits Set by the Nature of International Legal Processes, *IBRU Boundary and Security Bulletin*, Summer 1998, pp. 58-68.
- PROSERV *Decommissioning Cost Update for Removing Pacific OCS Region Offshore Oil and Gas Facilities*, vol 1 1, Study for the U.S. Department of the Interior, Minerals Management Service January 2010.
- Rayfuse, R., W(h)ither Tuvalu? International Law and Disappearing States, *University of New South Wales Faculty Law Research Series*, Paper 9, 2009.
- Soons, A., *Artificial Islands and Installations in International Law*, Occasional Paper no 22, Law of the Sea Institute, University of Rhode Island, 1974.
- Supplement to the American Journal of International Law, *American Society of International Law*, vol 41, no 4, 1930.
- Symmons, Cl., Ireland and the Rockall Dispute: An Analysis of Recent Developments, *IBRU Boundary and Security Bulletin*, Spring 1998, pp. 78-93.
- Symmons, Cl., Some Problems Relating to the Definition of 'Insular Formations' in International Law: Islands and Low-Tide Elevations, *Maritime Briefings*, vol 1, no 5, IBRU, 1995.
- Taylor, Br., *Governing Seasteads: An Outline of the Options*, The Seasteading Institute, November 2010.
- Triggs, G., *Maritime Boundary Disputes in the South China Sea: International Legal Issues*, Legal Studies Research Paper, no 09/ 37, Sydney Law School, May 2009.
- UNEP/ GRID - ARENDAL, *Continental Shelf. The Last Maritime Zone*, Report, 2009.
- Veitayaki, J., Manoa, Pio, Resture, A., Addressing Climate Change and Sea Level Rise in the Pacific Islands, *Kagoshima University Research Center for the Pacific Islands Occasional Papers*, no 47.

ζ) Διατριβές

- Galea, Fr., *Artificial Islands in the Law of the Sea*, PhD Thesis, Faculty of Laws, University of Malta, 2009.
- Hooimeijer, F., *The Tradition of Making Polder Cities*, PhD Thesis, Faculty of Architecture, Technical University of Delft, Delft, 2011.
- Salahuddin, B., *The Marine Environmental Impacts of Artificial Island Construction in Dubai of the UAE*, MA Thesis, Nicholas School of the Environment and Earth Sciences, Duke University, 2006.

η) Ηλεκτρονικές Πηγές*

- , Assembling deepest offshore platform, διαθέσιμο στο: <http://www.shell.com/global/aboutshell/our-strategy/major-projects-2/perdido/assembling-deepest-platform.html#>,
- , BBC, China 'building runway in disputed South China Sea island', 17/04/2015, διαθέσιμο στο: <http://www.bbc.com/news/world-asia-32331964>.
- , China's Offshore Move to Drilling Independence: CNOOC's HYSY 981 Rig Spuds In, διαθέσιμο στο: <http://gcaptain.com/chinas-move-energy-independence/> ,
- , Drilling Rig Economics: Harsh-environment, ultra-premium jackups taking advantage of US market shifts, διαθέσιμο στο: <http://www.offshore-mag.com/articles/print/volume-61/issue-2/news/drilling-rig-economics-harsh-environment-ultra-premium-jackups-taking-advantage-of-us-market-shifts.html>
- , Floating City Project, διαθέσιμο στο: <http://www.seasteading.org/floating-city-project/>
- , From past to present, διαθέσιμο στο: <http://www.flevoland.nl/english/from-past-to-present/>
- , Growth in United Nations membership, 1945-present, διαθέσιμο στο: <http://www.un.org/en/members/growth.shtml>.
- , GVA 27000, διαθέσιμο στο: <http://www.gvac.se/gva-2700/>
- , Hibernia Construction, διαθέσιμο στο: <http://www.hibernia.ca/exploration.html>
- , Holstein Oil and Gas Development, United States of America, διαθέσιμο στο: <http://www.offshore-technology.com/projects/holstein/>
- , How offshore drilling units evolved, διαθέσιμο στο: <http://www.offshore-mag.com/articles/print/volume-57/issue-5/news/special-report/how-offshore-drilling-units-evolved.html>
- , Hulhumalé. Most ambitious land reclamation and urban development project undertaken by the Government of Maldives, διαθέσιμο στο: <http://hdc.com.mv/hulhumale/>.
- , Into the abyss – the world's deepest offshore oil rigs, διαθέσιμο στο: <http://www.offshore-technology.com/features/featureinto-the-abyss-the-worlds-deepest-offshore-oil-rigs>
- , Magnolia Deepwater Oil and Gas Field, Gulf of Mexico, United States of America, διαθέσιμο στο: <http://www.offshore-technology.com/projects/magnolia/>
- , Modern offshore fleet comprised of same rig types as in the 1950s, διαθέσιμο στο: <http://www.offshore-mag.com/articles/print/volume-67/issue-9/supplement/modern-offshore-fleet-comprised-of-same-rig-types-as-in-the-1950s.html>
- , NOAA, Maritime Zones and Boundaries, διαθέσιμο στο: http://www.gc.noaa.gov/gcil_maritime.html.
- , North Rankin Redevelopment Project, Indian Ocean, Australia, διαθέσιμο στο: <http://www.offshore-technology.com/projects/north-rankin-redevelopment-australia/>
- , Ohio Offshore Wells, διαθέσιμο στο: <http://aoghs.org/offshore-technology-history/ohio-offshore-wells/>

- , Oil rigs fell to Hurricane Katrina, διαθέσιμο στο: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/10/21/AR2010102106618.html>
- , Research, διαθέσιμο στο: <http://www.seasteading.org/overview/>,
- , Semi-Submersible Ships and Semi-Submersible Rigs: A General Overview, διαθέσιμο στο: <http://www.marineinsight.com/marine/types-of-ships-marine/semi-submersible-ships-and-semi-submersible-rigs-a-general-overview/>
- , Showdown between Tonga and Fiji looms, διαθέσιμο στο: <http://www.pina.com.fj/?p=pacnews&m=read&o=5828983814df52e86649ecda4d1927>
- , The North Sea's biggest decommissioning programmes, διαθέσιμο στο: <http://www.offshore-technology.com/features/featurenorth-sea-biggest-decommissioning-programmes/>
- , UN/ DESA, Graphs – Probabilistic Projection – Population – Total Population, 2015, διαθέσιμα στο: <http://esa.un.org/unpd/wpp/Graphs/>
- , Vision/ Strategy, διαθέσιμο στο: <http://www.seasteading.org/about/vision-strategy/>
- , WHOI Study Calculates Volume and Depth of the World's Oceans, διαθέσιμο στο: <http://www.whoi.edu/main/news/-/releases/2010?tid=3622&cid=74755>
- Blair Smith, El., Katrina cripples 95% of gulf's oil production, USA Today, διαθέσιμο στο: http://usatoday30.usatoday.com/money/industries/energy/2005-08-30-katrina2-refinery-usat_x.htm
- Chen Chu-chun, Malaysia to upgrade air defense of South China Sea naval base, διαθέσιμο στο: <http://www.wantchinatimes.com/news-subclass-cnt.aspx?id=20150210000053&cid=1101>.
- Davidson, P., Artificial Islands, διαθέσιμο στο: <http://www.theislandreview.com/?s=Artificial+islands>
- Imarismo, M., Riemerge l' isola dell'Utopia, διαθέσιμο στο: http://www.corriere.it/cronache/09_agosto_28/isola_utopia_imarismo_64f311d6-9397-11de-8445-00144f02aabc.shtml?refresh_ce-cp
- Langenheim, J., Preventing Ecocide in South China Sea, διαθέσιμο στο: <http://www.theguardian.com/environment/the-coral-triangle/2015/jul/15/preventing-ecocide-in-south-china-sea>
- Lee, M., Controversial Johor Strait land reclamation project Forest City gets the go-ahead, διαθέσιμο στο: <http://www.straitstimes.com/business/controversial-johor-strait-land-reclamation-project-forest-city-gets-the-go-ahead>
- Nirmala, G., New Moore Island DISAPPEARS Into The Sea, διαθέσιμο στο: http://www.huffingtonpost.com/2010/03/24/new-moore-island-disappea_n_511162.html
- Poling, G., The Philippines-China Arbitration: What Next?, διαθέσιμο στο: <http://thediplomat.com/2015/08/the-philippines-china-arbitration-what-next/>
- Sciutto, J., China warns U.S. surveillance plane, διαθέσιμο στο: <http://edition.cnn.com/2015/05/20/politics/south-china-sea-navy-flight/>
- Sikiti Da Silva, Is., 359 oil platforms to be removed worldwide in 2013, διαθέσιμο στο: <http://moonofthesouth.com/359-oil-platforms-removed-worldwide/>

Witte, Br., Biden discusses Asia-Pacific region at Navy graduation, διαθέσιμο στο:
<http://www.washingtontimes.com/news/2015/may/22/vice-president-biden-to-speak-at-naval-academy-gra/?page=all>

* Έχει πραγματοποιηθεί πρόσβαση επιβεβαίωσης εγκυρότητας όλων των διαδικτυακών συνδέσεων στις 8 Σεπτεμβρίου 2015. Σε κάθε περίπτωση όλες οι αναφερόμενες πηγές υπάρχουν και στο αρχείο του συγγραφέα.

θ) Υποθέσεις

Γαλλία εναντίον Μεξικό, *Clipperton Island Case*, International Arbitration, 1931.
ΗΠΑ εναντίον Jones, Supreme Court of the United States, 1890.
ΗΠΑ εναντίον Corey, United States Court of Appeals, Ninth Circuit, 2000.
Κατάρ εναντίον Μπαχρεϊν, *Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain*, ICJ, 2001.
Μαλαισία εναντίον Σιγκαπούρης, *Case concerning Land Reclamation by Singapore in and around the Straits of Johor*, ITLOS. 2003.
Νορβηγία εναντίον Δανίας, *Legal Status of Eastern Greenland*, PCIJ, 1932.
Ολλανδία εναντίον Ρωσικής Ομοσπονδίας, *The Arctic Sunrise*, ITLOS, 2013.
Φιλιππίνες εναντίον Κίνας, Permanent Court of Arbitration, 2013 (έναρξη).
Regina εναντίον Paddy Roy Bates and Michael Roy Bates, Essex County Court, 1968.

ι) Άλλες Πηγές

Beckman, R., The Philippines v. China Case and the South China Sea Disputes, in: *Asia Society / LKY SPP Conference "South China Sea: Central to Asia-Pacific Peace and Security"*, 13-15/03/2013, New York.
Dissenting opinion of Judge Golitsyn, 22 Νοεμβρίου 2013, διαθέσιμο στο:
https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no.22/Order/C22_Ord_22.11.2013_diss.op.Golitsyn_orig_Eng.pdf
Guy, N., Rights & Responsibilities - Time for a Rethink?, *Presentation given at the 4th ABLOS Conference "Marine Scientific Research and the Law of the Sea: The Balance Between Coastal States and International Rights"*, Monaco, October 11th 2005, διαθέσιμο στο:
<http://www.gmat.unsw.edu.au/ablos/ABLOSo5Folder/GuyPaper.pdf>
Ibañez, M., Towards the Sustainable Decommissioning of Offshore Installations: A Regulatory Challenge for ASEAN States, *Paper presented in the 8th Asian Law Institute Conference*, May 2011.
Kingdom of Tonga, *A Partial Submission of Data and Information on the Outer Limits of the Continental Shelf of the Kingdom of Tonga in the Western Part of the Lau-Colville Ridge Pursuant to Part VI of And Annex II to the United Nations Convention on the Law of the Sea, Executive Summary*, Submission to the Commission on the Limits of the Continental Shelf through the Secretary-General of the United Nations, April 2014.

Will, St., Compliant towers: the next generation, *Offshore*, vol 59, is. 7, July 1999, pp. 82-84.